

RAT, I REVOLUCIJA

PREDAVANJE ODRŽANO 14 (27) MAJA 1917.

Pitanje rata i revolucije tako se često postavlja u poslednje vreme i u čitavoj štampi i na svakom narodnom zboru, da su, vrlo verovatno, mnogima od vas mnoge strane toga pitanja ne samo dobro poznate nego su već i dosadile. Ja još nisam imao mogućnost nijedanput da govorim ni čak da prisustvujem partijskim sastancima ili uopšte narodnim zborovima ovog rejona, i zato se, možda, izlažem opasnosti da padnem u ponavljanja ili da se dovoljno detaljno ne zadržim na onim stranama toga pitanja koje vas veoma interesuju.

Meni se čini da je glavna stvar, koja se obično zaboravlja, u pitanju rata, na koju se obraća nedovoljna pažnja, da glavna stvar oko koje se vodi tako mnogo diskusija i, rekao bih, praznih, beznačajnih, besciljnih diskusija — jeste zaboravljanje osnovnog pitanja: kakav klasni karakter ima rat, zbog čega je ovaj rat izbio, koje ga klase vode, koji su ga istorijski i istorijsko-ekonomske uslovi izazvali. Koliko sam imao prilike da na mitinzima i na partijskim sastancima pratim kako se kod nas postavlja pitanje rata, došao sam do ubeđenja da vrlo mnogo nesporednosti na tom terenu nastaje baš zato što mi, kad analiziramo pitanje rata, obično govorimo na potpuno različitim jezicima.

Sa gledišta marksizma, tj. savremenog naučnog socijalizma, osnovno pitanje kada socijalisti diskutuju kako treba ocenjivati rat i kakav stav treba zauzimati prema njemu sastoji se u tome zbog čega se ovaj rat vodi, koje su ga klase pripremale i usmeravale. Mi, marksisti, ne spadamo među bezuslovne protivnike svakog rata. Mi kažemo: naš je cilj ostvarenje socijalističkog društvenog uređenja, koje će, pošto odstrani podelu čovečanstva na klase, pošto odstrani svaku eksploataciju čoveka od čoveka i jedne nacije od drugih nacija, neminovno odstraniti svaku mogućnost ratova uopšte. Ali u ratu za to socijalističko društveno uređenje mi ćemo se neminovno sresti sa takvim uslovima kada se klasna borba u svakoj pojedinoj naciji može sukobiti sa ratom među različitim nacijama koji izaziva sama ta klasna borba, i mi zato ne možemo poricati mogućnost revolucionarnih ratova, tj. ratova koji su potekli iz klasne borbe, koje vode revolucionarne klase i imaju direktan, neposredan revolucionarni značaj.

Mi to ne možemo poricati utoliko pre što su se u istoriji evropskih revolucija, u toku poslednjih decenija, otprilike 125—135 godina, naporedo sa većinom reakcionarnih ratova, vodili i revolucionarni ratovi, na primer, rat francuskih revolucionarnih narodnih masa protiv ujedinjene monarhističke, zaostale, feudalne i polufeudalne Evrope. U današnje vreme u zapadnoj Evropi, a u poslednje vreme ni kod nas, u Rusiji, nema raširenijeg obmanjivanja masa, nego što je obmanjivanje pomoću ukazivanja, na primer, revolucionarnih ratova. Ima ratova i ratova. Treba ispitati iz kojih je istorijskih uslova potekao ovaj rat, koje ga klase vode, u ime čega. Ako to ne ispitamo, mi ćemo sva svoja razmatranja o ratu osuditi na potpunu prazninu, na čisto verbalne i besplodne diskusije. Zato ću ja biti slobodan, kad ste već vi kao svoju temu postavili odnos između rata i revolucije, da se detaljnije zadržim na toj strani stvari.

Poznata je izreka jednog od najznamenitijih pisaca iz oblasti filozofije ratova i istorije ratova, Klauzevica, koja glasi: „Rat je nastavak politike drugim sredstvima“.¹²⁵) Ta izreka pripada piscu koji je proučavao istoriju ratova i izvodio filozofske zaključke iz te istorije — ubrzo posle epohe ratova protiv Napoleona. Taj pisac, čije su osnovne misli u današnje vreme postale neosporna tekovina svakog misaonog čoveka, borio se još otprilike pre 80 godina protiv filistarske neznačke predrasude prema kojoj se rat može odvojiti od politike odgovarajućih vlada, odgovarajućih klasa, kao da se na rat bilo kad može gledati kao na prost napad koji narušava mir i zatim kao na obnavljanje toga narušenog mira. Potukli se a zatim pomirili! Tu je grubo i neznačko shvatanje, koje je pre nekoliko desetina godina opovrgnuto i koje opovrgava, svaka, iole pažljivija analiza koje bilo istorijske epohe ratova.

Rat je nastavak politike drugim sredstvima. Svaki rat je nerazdvojno povezan s onim političkim uređenjem iz koga proističe. Onu politiku koju je neka država, neka klasa u toj državi vodila dugo vremena pre rata ta ista klasa neizbežno i neminovno nastavlja za vreme rata, promenivši samo oblik delovanja.

Rat je nastavak politike drugim sredstvima. Kada su francuski revolucionarni varošani i revolucionarni seljaci krajem XVIII veka, zbacivši u svojoj zemlji monarhiju revolucionarnim putem, osnovali demokratsku republiku — pošto su se obračunali sa svojim monarhom, oni su se na revolucionaran način obračunali i sa svojim spahijama — ta politika revolucionarne klase nije mogla a da iz osnova ne potrese svu ostalu apsolutističku, carsku, kraljevsku, polufeudalnu Evropu. I neizbežan nastavak te politike revolucionarne klase koja je pobedila u Francuskoj bili su ratovi, u kojima su protiv revolucionarne Francuske ustali svi monarhistički narodi Evrope, sklopivši svoju čuvenu koaliciju, i otpočeli protiv Francuske kontrarevolucionarni rat. Kao što je u samoj zemlji francuski revolucionarni narod tada prvi put pokazao stolicima neviđen maksimum revolucionarne energije, tako je i u ratu krajem XVIII veka pokazao isto takvo džinovsko revolucionarno stvaralaštvo, izgradivši iznova sav sistem

strategije, narušivši sve stare ratne zakone i običaje i stvorivši, umesto stare vojske, novu, revolucionarnu, narodnu vojsku i nov način ratovanja. Ovaj primer, čini mi se, naročito zaslužuje pažnju, jer on nam jasno pokazuje ono što na svakom koraku zaboravljaju publicisti buržoaskih novina, iskorišćavajući predrasude i neznanje potpuno nerazvijenih narodnih masa, koje nisu razumele ovu neraskidivu ekonomsku i istorijsku vezu svakog rata sa ranijom politikom svake zemlje, svake klase koja je vladala pred rat i obezbeđivala postizanje svojih ciljeva takozvanim „mirnim“ sredstvima. Takozvanim, jer obračunavanje koje, na primer, biva potrebno radi „mirnog“ vladanja kolonijama teško da se može nazvati mirnim.

U Evropi je vladao mir, ali on se održavao zato što se vladavina evropskih naroda nad stotinama miliona stanovnika u kolonijama ostvarivala samo stalnim, neprekidnim ratovima, koje mi, Evropljani, ne smatramo ratovima zato što oni odveć često nisu ličili na ratove, već na zversko ubijanje, uništavanje golorukih naroda. A stvar stoji upravo tako, da mi, da bismo razumeli sadašnji rat, treba pre svega da bacimo opšti pogled na politiku evropskih država u celini. Ne treba uzimati pojedine primere, pojedine slučajeve koji se uvek mogu lako istrgnuti iz veze društvenih pojava i koji nemaju nikakve vrednosti, jer je uvek lako navesti suprotan primer. Ne, treba uzeti svu politiku čitavog sistema evropskih država u njihovom ekonomskom i političkom uzajamnom odnosu da bi se shvatilo na koji je način iz ovog sistema neumoljivo i neizbežno potekao sadašnji rat.

Mi stalno posmatramo pokušaje, naročito od strane kapitalističkih listova — svejedno da li su monarhistički ili republikanski — da sadašnjem ratu podmetnu njemu tuđu istorijsku sadržinu. Na primer, u francuskoj republici vrlo često se čine pokušaji da se ovaj rat od strane Francuske prikaže kao nastavak, kao slika i prilika ratova koje je vodila velika francuska revolucija 1792. godine. Nema raširenijeg načina obmanjivanja francuskih narodnih masa, francuskih radnika i radnika svih zemalja, nego što je prenošenje u našu epohu „žargona“ one epohe, pojedinih njenih parola, i nego što je pokušaj da se stvar prikaže tako da, eto, i sad republikanska Francuska brani interese svoje slobode protiv monarhije. Zaboravljaju samo „majusnu“ okolnost da je onda, 1792. godine, rat u Francuskoj vodila revolucionarna klasa, koja je izvršila neviđenu revoluciju, nečuvanim heroizmom masa iz temelja srušila francusku monarhiju i ustala protiv ujedinjene monarhističke Evrope ne radi kakvih drugih ciljeva nego samo radi nastavljanja svoje revolucionarne borbe.

Rat u Francuskoj bio je nastavak politike one revolucionarne klase koja je izvela revoluciju, izvojevala republiku, obračunala se sa francuskim kapitalistima i spahijama sa dotada neviđenom energijom, i u ime te politike i njenog nastavljanja povelu revolucionarnu borbu protiv ujedinjene monarhističke Evrope.

A sada mi imamo pred sobom, pre svega, savez dveju grupa kapitalističkih velikih sila. Mi imamo pred sobom sve najveće svetske kapitalističke države — Englesku, Francusku, Ameriku, Nemačku,

čija se politika u toku čitavog niza decenija sastojala u neprekidnom ekonomskom suparništvu oko toga kako da se vlada nad svetom, kako da se tlače mali narodi, kako da se obezbede trostruki i desetostruki profiti bankovnog kapitala, koji je obuhvatio ceo svet lancem svoga uticaja. U tome se sastoji stvarna politika Engleske i Nemačke. To ja podvlačim. Nikad to nije dovoljno podvlačiti, jer ako to zaboravimo, nećemo moći ništa shvatiti u današnjem ratu i onda ćemo biti bespomoćni, u vlasti svakog buržoaskog publiciste koji nam podmeće lažljive fraze.

Stvarna politika obeju grupa najvećih kapitalističkih džinova, Engleske i Nemačke, koji su sa svojim saveznicima krenuli jedan protiv drugog — ta politika treba za čitav niz decenija pre rata da bude izučena i shvaćena u celini. Kad to ne bismo učinili, ne samo što bismo zaboravili osnovni zahtev naučnog socijalizma i svake društvene nauke uopšte nego bismo sebi oduzeli mogućnost da ma šta shvatimo u sadašnjem ratu. Mi bismo se predali u ruke Miljukovu, varalici koji raspiruje šovinizam i mržnju jednog naroda prema drugom metodama koje se primenjuju bez ikakvog izuzetka svuda, metodama povodom kojih je već pomenuti Klauzevic pisao pre osamdeset godina i koji je već tada ismejavao gledište: živeli su narodi mirno i odjedanput su se potukli! Kao da je to istina! Zar je moguće rat objašnjavati ne dovodeći ga u vezu sa ranijom politikom određene države, određenog sistema država, određenih klasa? Ponavljam još jedanput: to je osnovno pitanje koje se stalno zaboravlja, zbog čijeg se nerazumevanja devet desetina razgovora o ratu pretvara u prazno pregonjenje i verbalne duele. Mi kažemo: ako niste izučili politiku obeju grupa zaraćenih sila u toku decenija — da ne bi bilo slučajnosti, da se ne bi istrzali pojedini primeri — ako niste pokazali vezu ovog rata sa politikom koja mu je prethodila, vi ništa u ovom ratu niste razumeli!

A ova politika stalno nam pokazuje samo jedno: neprekidno ekonomsko suparništvo dvaju ogromnih svetskih džinova, kapitalističkih privreda. S jedne strane, Engleska, država koja vlada većim delom zemljine kugle, država koja stoji na prvom mestu po bogatstvu, koja je to bogatstvo stvorila ne toliko radom svojih radnika već, u prvom redu, eksploatacijom neizmernog broja kolonija, neizmernom snagom engleskih banaka, koje su se pretvorile u beznačajnu po broju — grupu od jedno tri, četiri, pet banaka-džinova, koje raspolazu stotinama milijardi rubalja i koje njima tako raspolazu, da se bez svakog preterivanja može reći: nema komadića zemlje na čitavoj zemljinoj kugli na koji ovaj kapital nije stavio svoju tešku ruku, nema komadića zemlje koji ne bi bio obavijen hiljadama niti engleskog kapitala. Taj kapital je izrastao krajem XIX i početkom XX veka do takvih razmera da je preneo svoju delatnost daleko preko granica pojedinih država, obrazovavši grupu banaka-džinova sa nečuvenim bogatstvom. Istakavši taj beznačajni broj banaka, on je pomoću te mreže stotinama milijardi rubalja obavio ceo svet. To je osnovna stvar u ekonomskoj politici Engleske i u ekonomskoj poli-

tici Francuske, o kojoj su sami francuski pisci, saradnici, na primer, lista *l'Humanité*¹²⁶) kojim sada rukovode bivši socijalisti (na primer, ne neko drugi do poznati pisac za finansijska pitanja Lizis), pisali još nekoliko godina pre rata: „Francuska — to je finansijska monarhija, Francuska — to je finansijska oligarhija, Francuska — to je zelenaš celog sveta.“

S druge strane, protiv te grupe, uglavnom anglo-francuske, istakla se druga grupa kapitalista, još grabljivija, još razbojničkija — grupa koja je sela za sto kapitalističkih jestiva kad su mesta bila zauzeta ali koja je unela u borbu nove načine razvijanja kapitalističke proizvodnje, bolju tehniku, nenadmašnu organizaciju, koja pretvara stari kapitalizam, kapitalizam epohe slobodne konkurencije, u kapitalizam džinovskih trustova, sindikata, kartela. Ta je grupa unela načela podržavljenja kapitalističke proizvodnje, spajanja džinovske snage kapitalizma sa džinovskom snagom države u jedan mehanizam, koji stavlja desetine miliona ljudi u jednu organizaciju državnog kapitalizma. To je ta ekonomska istorija, to je ta diplomatska istorija u toku niza decenija koju ne može niko izbeći. Jedino vam ona daje put ka pravilnom rešenju pitanja rata i dovodi vas do zaključka da je ovaj rat takođe proizvod politike onih klasa koje su se u ovom ratu uhvatile u koštac, dvaju ogromnih džinova koji su dugo vremena pre rata na ceo svet, na sve zemlje bacili mreže svoje finansijske eksploatacije i koji su pre rata ekonomski među sobom podelili ceo svet. Oni su se morali sudariti zato što je ponovna podela te vladavine sa gledišta kapitalizma postala neizbežna.

Stara podela zasnivala se na tome što je Engleska u toku nekoliko stotina godina ekonomski upropastila svoje predašnje konkurente. Njen predašnji konkurent bila je Holandija, koja je vladala celim svetom, njen predašnji konkurent bila je Francuska, koja je vodila ratove oko sto godina radi dominacije. Dugotrajnim ratovima Engleska je, na osnovu svoje ekonomske snage, utvrdila snage svoga trgovačkog kapitala, svoju vladavinu nad svetom, koja nigde nije osporavana. Pojavio se novi grabljivac, stvorena je 1871. godine nova kapitalistička velika sila, koja se razvijala neizmerno brže nego Engleska. To je osnovna činjenica. Vi nećete naći nijednu knjigu iz ekonomske istorije koja ne bi priznavala tu neospornu činjenicu — brži razvitak Nemačke. Taj brzi razvitak kapitalizma Nemačke bio je razvitak mladog i snažnog grabljivca koji se pojavio u savezu evropskih država i rekao: „Vi ste upropastili Holandiju, vi ste razbili Francusku, vi ste uzeli pola sveta u svoje ruke, — potrudite se da nam date odgovarajući deo.“ A šta znači „odgovarajući deo“? Na koji način se on može odrediti u kapitalističkom svetu, u svetu banaka? Tamo se snaga određuje brojem banaka, tamo se snaga određuje onako kako ju je određivao jedan organ američkih milijardera sa čisto američkom otvorenosću i čisto američkim cinizmom. On je izjavio: „U Evropi se vodi rat radi vladavine nad svetom. Da bi se gospodarilo svetom, treba imati dve stvari: dolare i banke. Dolare mi imamo, banke ćemo napraviti i gospodarice svetom.“ To je

izjava rukovodećeg lista američkih milijardera. Moram reći da u toj američkoj ciničnoj rečenici uobraženog i drskog milijardera ima hiljadu puta više istine nego u hiljadama članaka buržoaskih lažljivaca koji ovaj rat prikazuju kao rat radi nekih nacionalnih interesa, nacionalnih pitanja i sličnu očiglednu laž, koja svu istoriju u celini odbacuje i uzima pojedinačni primer, kao što je slučaj kada se nemački grabljivac oborio na Belgiju. Taj je slučaj, bez sumnje, istinit. Da, ta grupa grabljivaca sručila se na Belgiju sa nečuvenim divljaštvom, ali ona je učinila isto ono što je druga grupa grabljivaca činila juče na druge načine i čini danas nad drugim narodima.

Kada se prepiremo oko pitanja aneksija — to je pitanje koje ulazi u ono što sam pokušavao da vam ukratko izložim kao istoriju ekonomskih i diplomatskih odnosa koji su izazvali današnji rat, — kada diskutujemo o aneksijama, uvek zaboravljamo da to obično i jeste ono radi čega se vodi ovaj rat: radi podele osvojenoga ili, što je popularnije, radi podele plena koji su napljačkale dve bande razbojnika. I kad diskutujemo o aneksijama, stalno se susrećemo sa metodama koje s naučne strane ne mogu izdržati kritiku a koje sa društveno-publicističkog stanovišta nije moguće nazvati drukčije nego grubom prevarom. Upitajte ruskog šovinistu ili socijalšovinistu, i on će vam izvrsno objasniti šta je to aneksija od strane Nemačke, on to odlično razume. Ali nikad neće odgovoriti na molbu da da takvu opštu definiciju aneksije koja bi bila podesna i za Nemačku, i za Englesku, i za Rusiju. Nikad je neće dati! I kad je list „Reč“ (da bi prešao od teorije na praksu), podsmevajući se našoj „Pravdi“, rekao: „Ti pravdisti Kurlandiju smatraju aneksijom! Šta onda da razgovaramo s takvim ljudima?“ A kad smo mi odgovorili: „Budite dobri, dajte takvu definiciju aneksije koja će biti podesna i za Nemce, i za Engleze, i za Ruse, i mi dodajemo da ćete vi to ili izbeći ili ćemo vas odmah demaskirati¹²⁷⁾ — „Reč“ je ućutala. Mi tvrdimo da nijedan list, ni onih šovinista uopšte koji prosto kažu da treba braniti otadžbinu, ni socijalšovinista, nikad nije davao takvu definiciju aneksije koja bi se odnosila i na Nemačku i na Rusiju, takvu definiciju koju bi bilo moguće primeniti na koju bilo stranu. I ne može ni dati, jer je deo ovaj rat nastavak politike aneksijâ, tj. osvajanja, kapitalističke pljačke s obe strane, od strane obeju grupa koje vode rat. I zato je razumljivo što pitanje koji je od ove dvojice grabljivaca potegao nož nema za nas nikakvog značaja. Uzmite pitanje pomorskih i vojnih rashoda u obema grupama u toku decenija, uzmite istoriju onih malih ratova koje su vodili pre velikog — „malih“ zato što je u njima ginulo malo Evropljana, ali su zato ginule stotine hiljada ovih naroda koje su oni gušili, koji se sa njihovog gledišta čak i ne smatraju narodima (nekakvi Azijati, Afrikanci — zar su to narodi?); protiv tih naroda vođeni su ovakvi ratovi: oni su bili goloruki, i ubijali su ih iz mitraljeza. Zar su to ratovi? To u stvari i nisu ratovi, to se može zaboraviti. Eto kako oni prilaze tome neprekidnome obmanjivanju narodnih masa.

Ovaj rat predstavlja nastavak one politike osvajanja, uništavanja čitavih naroda, nečuvenih zverstava koja su vršili Nemci i En-

glezi u Africi, Englezi i Rusi u Persiji — ne znam ko od njih više — zbog kojih su nemački kapitalisti gledali na njih kao na neprijatelje. A, vi ste jaki zato što ste bogati? Ali mi smo jači od vas, i zato imamo isto tako „sveto“ pravo da pljačkamo. Eto na šta se svodi stvarna istorija engleskog i nemačkog finansijskog kapitala u toku čitavog niza decenija koje su prethodile ratu. Eto na šta se svodi istorija rusko-nemačkih, rusko-engleskih i nemačko-engleskih odnosa. Eto tu je ključ za shvatanje onoga radi čega se vodi rat. Eto zato predstavlja šarlatanstvo i prevaru raširena priča o tome zbog čega je izbio rat. Zaboravljajući istoriju finansijskog kapitala, istoriju sazrevanja ovog rata radi ponovne podele kapitalisti stvar prikazuju ovako: živela su mirno dva naroda, zatim su jedni napali, a drugi su se počeli braniti. Zaboravljena je sva nauka, zaboravljene su banke, narodi se pozivaju pod zastavu, poziva se pod zastavu seljak, koji ne zna šta je politika. Treba braniti — to je sve! Ako hoćemo da tako rezonujemo, onda bi bilo dosledno obustaviti sve novine, spaliti sve knjige i u štampi zabraniti razgovore o aneksijama — tim putem se može doći do opravdanja takvog gledanja na aneksije. Oni ne mogu reći istinu o aneksijama zato što je sva istorija i Rusije, i Engleske, i Nemačke neprekidni, nemilosrdni, krvavi rat radi aneksija. U Persiji, u Africi vodili su neprekidne ratove liberali, koji su tukli političke krivce u Indiji zato što su se usuđivali da ističu one zahteve za koje se vodila borba kod nas u Rusiji. Francuske kolonijalne trupe takođe su ugnjetavale narode. To je prethodna istorija, to je stvarna istorija nečuvene pljačke! Eto takvu politiku ovih klasa nastavlja sadašnji rat. Zato u pitanju aneksije one ne mogu dati onakav odgovor kakav mi dajemo kad kažemo: svaki narod koji je prisajedinjen drugom narodu ne po slobodnoj želji svoje većine, već po odluci cara ili vlade jeste anektirani, pokoreni narod. Odbacivanje aneksija jeste pružanje prava svakom narodu da obrazuje posebnu državu ili da živi u savezu s kim hoće. Takav je odgovor potpuno jasan svakom iole svesnijem radniku.

U svakoj rezoluciji, koje se donose na desetine, koje se štampaju makar u listu „Zemlja i sloboda“¹²⁸), naći ćete loše izražen odgovor: mi ne želimo rat radi vladavine nad drugim narodima, mi se borimo za svoju slobodu — tako govore svi radnici i seljaci, i time oni izražavaju poglede radnika, poglede radnog čoveka na to kako oni shvataju rat. Oni time kažu: kad bi rat bio u interesu trudbenika protiv eksploatatora, mi bismo bili za rat. I mi bismo onda bili za rat, i nema revolucionarne partije koja bi mogla biti protiv takvog rata. Oni nisu u pravu, autori tih mnogobrojnih rezolucija, jer zamišljaju stvar tako kao da rat vode oni sami. Mi, vojnici, mi, radnici, mi, seljaci, ratujemo za svoju slobodu. Ja nikad neću zaboraviti pitanje koje mi je posle jednog mitinga postavio jedan od njih: „Šta vi pričate stalno protiv kapitalista? Zar sam ja kapitalista? Mi smo radnici, mi branimo svoju slobodu“. Nije istina, vi ratujete zato što slušate svoju kapitalističku vladu, ratove ne vode narodi, već vlade. Ja se ne čudim ako radnik ili seljak, koji se nije bavio politikom, koji nije imao

sreću ili nesreću da se upozna sa tajnama diplomatije, da vidi sliku te finansijske pljačke (makar to ugnjetavanje Persije od strane Rusije i Engleske), ja se ne čudim što on tu istoriju zaboravlja, što naivno pita: šta se mene tiču kapitalisti ako ratujem ja? On ne shvata vezu između rata i vlade, ne shvata da rat vodi vlada, a on je oruđe kojim se služi vlada. On može sebe nazivati revolucionarnim narodom, pisati rečite rezolucije — za Ruse je to mnogo, jer je to tek nedavno ušlo u život. Nedavno je izašla „revolucionarna“ deklaracija Privremene vlade. To ne menja stvar, i drugi narodi, kod kojih su kapitalisti iskusniji nego kod nas u veštini podvaljivanja masama pisanjem „revolucionarnih“ manifesta, odavno su tukli sve rekorde na svetu. Ako uzmete parlamentarnu istoriju francuske republike od trenutka kada je postala republika koja podržava carizam, mi imamo desetine primera u toku decenija trajanja francuske parlamentarne istorije da su manifesti, puni najzvučnijih reči, prikrivali politiku najprljavije kolonijalne i finansijske pljačke. Sva istorija treće francuske republike jeste istorija te pljačke. Iz tih izvora potekao je sadašnji rat. To nije rezultat zle volje kapitalista, nije neka pogrešna politika vladara. Bilo bi pogrešno tako gledati na stvar. Ne, ovaj rat je neizbežno izazvan onim razvitkom džinovski krupnog kapitalizma, naročito bankovnog, koji je doveo do toga da četiri banke u Berlinu ili pet-šest u Londonu zavladaju nad celim svetom, dogra-be u svoje ruke sva sredstva, potkrepe svoju finansijsku politiku čitavom oružanom silom i da se, najzad, sukobe u nečuvenom zverskom okršaju zbog toga što se dalje slobodnim osvajanjem nema kud ići. Ili jedan ili drugi mora se odreći vladanja svojim kolonijama. Takva se pitanja u ovom svetu kapitalista ne rešavaju dobrovoljno. To se može rešiti samo ratom. Eto zašto je tu smešno optuživati ovog ili onog krunisanog razbojnika. Oni su svi jednaki — ti krunisani razbojnici. Eto zašto je takođe besmisleno optuživati kapitaliste ove ili one zemlje. Oni su krivi samo zbog toga što su zaveli takav sistem. Ali to se čini po svim zakonima koje štite sve snage civilizovane države. „Ja imam puno pravo, ja kupujem akcije. Svi sudovi, sva policija, sva stalna armija i sve mornarice na svetu brane to moje sveto pravo na akcije“. Ako se osnivaju banke koje obrću stotine miliona rubalja, ako su one raširile mrežu bankovne pljačke preko celog sveta, ako su se te banke uhvatile u samrtni koštac, ko je kriv? Tražite krivca! Tu je kriv čitav poluvekovni razvika kapitalizma, i iz toga nema izlaza osim obaranja vladavine kapitalizma, osim radničke revolucije. Eto to je odgovor do koga je na osnovu analize rata došla naša partija, eto zašto mi ka-žemo: veoma prosto pitanje aneksija toliko je zamršeno, dotle su u svojim lažima došli predstavnici buržoaskih partija, da mogu stvar tako prikazivati kao da Kurlandija nije aneksija Rusije. Kurlandiju i Poljsku oni su zajedno delili, ta tri krunisana razbojnika. Oni su ih delili sto godina, oni su kidali živo meso, i ruski razbojnik je otkinuo više, jer je onda bio jači. A kada se mladi grabljivac koji je onda učestvovao u deobi razvio u snažnu kapitalističku državu — Nemačku,

ona sad kaže: dajte da ponovo delimo! Vi hoćete da sačuvate staro! Vi mislite da ste jači! Hajdemo da oprobamo snage!

Evo na šta se svodi ovaj rat. Razume se, ovaj poziv — da „oprobamo snage!“ — samo je izraz desetogodišnje politike pljačke, politike krupnih banaka. Eto zašto jednostavnu, svakom radniku i seljaku razumljivu istinu o aneksiji niko ne može tako da iskaže kao mi. Eto zašto je tako jednostavno pitanje ugovora, čitava štampa tako bezočno zamrsila. Vi kažete da mi imamo revolucionarnu vladu, da su u tu revolucionarnu vladu ušli ministri skoro sasvim socijalisti, narodnjaci i menjševici. Ali kad oni daju izjave o miru bez aneksija, samo pod uslovima da se ne određuje šta je to mir bez aneksija (to znači: nemačke aneksije oduzmi, a svoje sačuvaj), mi kažemo: šta vredi vaša „revolucionarna“ vlada, vaše deklaracije, vaše izjave da ne želite osvajački rat kad istovremeno pozivate armije u ofanzivu? Zar ne znate da imate ugovore koje je Nikolaj Krvavi sklopio na najbanditskiji način? Vi to ne znate? To neznanje se može oprostiti radnicima, seljacima, koji nisu pljačkali, koji nisu čitali učene knjige, a kad to propagiraju obrazovani kadeti, oni vrlo lepo znaju šta ti ugovori sadrže. Ti su ugovori „tajni“, ali sva diplomatska štampa svih zemalja govori o njima: „Ti ćeš dobiti moreuze, ti Jermensku, ti Galiciju, ti Elzas i Loren, ti Trst, a mi ćemo konačno podeliti Persiju“. A nemački kapitalista kaže: „A ja ću prigrabiti Egipat, a ja ću ugušiti evropske narode, ako mi ne vratite kolonije, i to s kamatom!“ Akcija je takva stvar da se ne može zamisliti bez kamate. Eto zato je pitanje ugovora, tako jednostavno i tako jasno, izazvalo masu bezočnih, nečuvenih, drskih laži koje vrvé na stranicama svih kapitalističkih novina.

Uzmite današnje novine „Dan“¹²⁹). Tamo Vodovozov, čovek koji ni na koji način ne može biti optužen zbog boljševizma, ali pošten demokrata, izjavljuje: ja sam protivnik tajnih ugovora, dozvolite da kažem nekoliko reči o ugovoru sa Rumunijom. Tajni ugovor sa Rumunijom postoji, i on se sastoji u tome što će Rumunija dobiti čitav niz tuđih naroda ako bude ratovala na strani saveznika. Takvi su i svi ugovori ostalih saveznika. Bez takvih ugovora oni ne bi išli da guše svakoga. Da bi čovek saznao sadržinu tih ugovora, ne mora da čeprka po stručnim časopisima. Da bi ih znao, dovoljno je da se seti osnovnih činjenica ekonomske i diplomatske istorije. Pa Austrija je decenijama išla prema Balkanu, da bi tamo gušila... I, ako su se sukobili u ratu, oni nisu mogli da se ne sukobe. I zato na sve pozive narodnih masa da se objave ugovori, pozive koji postaju sve uporniji, ministri — bivši, Miljukov, i sadašnji, Tereščenko (jedan u vladi bez socijalističkih ministara, drugi sa čitavim nizom skoro socijalističkih ministara) — izjavljuju: objavljivanje ugovora znači raskid sa saveznicima.

Da, ugovore nije moguće objaviti, jer svi ste vi pripadnici jedne iste razbojničke bande. Mi se slažemo sa Miljukovom i Tereščenkom da je nemoguće objaviti ugovore. Iz toga se mogu izvesti dva različita zaključka. Ako se slažemo s Miljukovom i Tereščenkom da se

ugovori ne mogu objaviti, šta otuda proističe? Ako je ugovore nemoгуce objaviti, onda treba pomagati ministrima-kapitalistima da nastave rat. A drugi je zaključak ovaj: pošto sami kapitalisti ne mogu objaviti ugovore, onda kapitaliste treba zbaciti. Koji od zaključaka vi smatrate pravilnijim, predlažem da odlučite sami, ali predlažem da na svaki način dobro razmislite o posledicama. Ako čovek rasuđuje onako kako rasuđuju narodnjački i menjševički ministri, onda stvar ispada ovako: kad već vlada kaže da je nemoguće objaviti ugovore, onda treba izdati novi manifest. Hartija još nije toliko skupa, da ne bi bilo moguće pisati nove manifeste. Napisaćemo nov manifest i vršićemo ofanzivu. Zašto? Radi kakvih ciljeva? Ko će upravljati tim ciljevima? Vojnici se pozivaju da ostvare pljačkaške ugovore s Rumunijom i Francuskom. Pošaljite onaj Vodovozovljev članak na front i onda se žalite: to su sve boljševici, to su sigurno boljševici izmislili taj ugovor sa Rumunijom. Ali će onda biti potrebno ne samo uništiti list „Pravdu“, biće potrebno proterati Vodovozova zbog toga što je izučio istoriju, onda će biti potrebno spaliti sve Miljukovljeve knjige, nečuveno opasne knjige. Pokušajte da otvorite ma koju knjigu vođe partije „narodne slobode“⁽¹³⁰⁾, bivšeg ministra spoljnih poslova. To su dobre knjige. O čemu one govore? O tome da Rusija ima „pravo“ na moreuze, na Jermensku, na Galiciju, na Istočnu Prusku. On je sve podelio, on je čak priložio i kartu. Biće potrebno poslati u Sibir ne samo boljševike i Vodovozova zbog toga što pišu takve revolucionarne članke, — biće potrebno spaliti i Miljukovljeve knjige, jer ako se sada sakupe obični citati iz tih Miljukovljevih knjiga i ako se pošalju na front, neće se naći nijedna zapaljiva proklamacija koja bi izazvala tako zapaljiv utisak.

Meni je ostalo sada, prema kratkom planu koji sam nabacao za današnji razgovor, da dodirnem pitanje „revolucionarnog odbranaštva“. Mislim da, posle onoga što sam imao čast da vam referišem, mogu biti kratak govoreći o ovom pitanju.

„Revolucionarnim odbranaštvom“ naziva se takvo prikrivanje rata koje se vrši pomoću pozivanja na to da smo mi izveli revoluciju: mi smo revolucionarni narod, mi smo revolucionarna demokratija. Ali kakav odgovor mi dajemo na to pitanje? Kakvu smo revoluciju mi izveli? Mi smo zbacili Nikolaja. Revolucija nije bila mnogo teška u poređenju s takvom revolucijom koja bi zbacila svu klasu veleposednika i kapitalista. Ko se našao na vlasti posle naše revolucije? — Veleposednici i kapitalisti, isti oni koji su u Evropi odavno na vlasti. Tamo su takve revolucije izvršene pre sto godina, tamo su odavno na vlasti ljudi kao Tereščenko, Miljukov i Konovalov, i nije nimalo važno da li plaćaju civilnu listu⁽¹³¹⁾ svome kralju ili prolaze bez tog luksuza. Banka i onako ostaje banka bez obzira da li se stotine kapitala ulažu u koncesije, profit ostaje profit podjednako u monarhiji i u republici. Ako se neka varvarska zemlja usudi da ne sluša naš civilizovani kapital, koji osniva takve divne banke u kolonijama, — u Africi, u Persiji, — ako neki divlji narodi ne slušaju našu civilizovanu banku, onda mi šaljemo trupe, i one uvode kulturu, red i civilizaciju,

kao što je to činio Ljahov¹³²) u Persiji, kao što su to činile francuske „republikanske“ trupe, koje su isto tako zverski istrebljivale narode u Africi. Zar to nije svejedno: to je isto ono „revolucionarno odbranaštvo“ koje ispoljavaju samo nesvesne široke narodne mase, koje ne vide vezu između rata i vlade, koje ne znaju da je ta politika potvrđena ugovorima. Ugovori su ostali, banke su ostale, koncesije su ostale. U Rusiji u vladi sede najbolji ljudi svoje klase, ali od toga se u karakteru svetskog rata baš ništa nije promenilo. Novo „revolucionarno odbranaštvo“ jeste samo prikrivanje velikim pojmom revolucije prljavog i krvavog rata zbog prljavih odvratnih ugovora.

Ruska revolucija nije izmenila rat, ali ona je stvorila organizacije kojih nema ni u jednoj zemlji i nije bilo u većini revolucija na Zapadu. Većina revolucija ograničavala se na vaspitavanje novih vlada sličnih vladama Tereščenkâ i Konovalovâ, a zemlja je ostajala u stanju pasivnosti i dezorganizacije. Ruska revolucija otišla je dalje. U toj je činjenici zametak njene buduće pobeđe nad ratom. Ta činjenica sastoji se u tome što osim vlade „skoro socijalističkih ministara“, vlade imperijalističkog rata, vlade ofanzive, vlade povezane s anglo-francuskim kapitalom, što osim toga, nezavisno od toga, imamo po čitavoj Rusiji mrežu sovjeta radničkih, vojničkih i seljačkih predstavnika. To je ona, ta revolucija, koja još nije rekla svoju poslednju reč. To je revolucija koje u zapadnoj Evropi pod takvim uslovima nije bilo. To su organizacije onih klasa kojima stvarno aneksije nisu potrebne, koje nisu stavile milione u banke, koje, sigurno, nisu zainteresovane za to da li su ruski pukovnik Ljahov i engleski liberalni ambasador pravilno podelili Persiju. U tome je jemstvo da ova revolucija može ići dalje. U tome što su klase koje stvarno nisu zainteresovane za aneksije, i pored sveg svog preteranog poverenja prema vladi kapitalista, i pored te strašne zbrke, strašne obmane koja se sastoji u samom pojmu „revolucionarno odbranaštvo“, i pored toga što one podržavaju zajam, što podržavaju vladu imperijalističkog rata — što su, pored svega toga, uspele da stvore organizacije u kojima su zastupljene mase ugnjetenih klasa. To su sovjeti radničkih, vojničkih i seljačkih predstavnika, koji su u mnogim mestima Rusije otišli u svom revolucionarnom radu mnogo dalje nego u Petrogradu. Sasvim prirodno, jer u Petrogradu imamo centralni organ kapitalista.

I ako je Skobeljev juče izjavljivao u svom govoru: mi ćemo uzeti sav profit, uzećemo 100%, on se zaletio, zaletio ministarski. Ako uzmete danas list „Reč“, videćete kakav su stav zauzeli prema tome mestu u Skobeljevljevom govoru. Tamo piše: „Pa to je glad, smrt, 100% — to znači sve!“ Ministar Skobeljev ide dalje od najekstremnijeg boljševika. Kleveta je da boljševici idu najviše ulevo. Ministar Skobeljev je daleko „leviji“. Mene su psovali najgadnijim psovkama — ja sam tobože predlagao maltene da se kapitalistima skida odelo. Bar Šuljgin je rekao: „Neka nas svuku!“. Zamislite boljševika koji prilazi građaninu Šuljginu i hoće da ga svuče. On bi s većim uspehom mogao optužiti ministra Skobeljeva zbog toga. Mi nikad nismo išli tako daleko. Mi nikad nismo predlagali da se uzme 100% profita.

To je obećanje ipak dragoceno. Ako uzmete rezoluciju naše partije, videćete da mi u njoj u obrazloženijem obliku predlažemo isto ono što sam ja predlagao. Treba uvesti kontrolu nad bankama, a zatim pravican porez na dohodak¹³³). I ništa više! Skobeljev predlaže da se uzme sto kopejaka na rublju. Ništa slično mi nismo predlagali i ne predlažemo. Pa i Skobeljev se tu prosto zaletio. On se i ne sprema da to ozbiljno ostvari, a ako se i sprema, on to neće moći učiniti iz prostog razloga što je obećati sve to u društvu sa Tereščenkicom i Konovalovom — malo smešno. Moguće je uzeti od milionera jedno 80—90% prihoda, ali samo ne ruku pod ruku sa takvim ministrima. Kad bi vlast držali sovjeti radničkih i vojničkih predstavnika, oni bi stvarno uzeli, ali ne bi ni oni sve uzeli — njima to nije potrebno. Oni bi uzeli veći deo prihoda. Druga državna vlast to ne može učiniti. A od ministra Skobeljeva mogu dolaziti najlepše želje. Ja sam nekoliko decenija posmatrao te partije, ja se 30 godina nalazim u revolucionarnom pokretu. Stoga sam najmanje sklon da sumnjam u njihove dobre namere. Ali stvar nije u tome, u tim dobrim namerama. Dobrim namerama popločan je put u pakao. A hartijama koje su potpisali građani ministri pune su sve kancelarije, i od toga se stvar nije izmenila. Počnite, ako hoćete da uvedete kontrolu, počnite! Naš je program takav da, čitajući Skobeljevljeve govore, možemo reći: mi više ne tražimo. Mi smo daleko umereniji od ministra Skobeljeva. On predlaže i kontrolu i 100%. Mi 100% ne želimo da uzimamo, već kažemo: „Dok još niste ništa počeli da radite, mi vam ne verujemo“. Evo u čemu se sastoji razlika među nama: u tome što mi ne verujemo rečima i obećanjima i ne savetujemo ni drugima da veruju. Iskustvo parlamentarnih republika nas uči da se ne može verovati papirnatim izjavama. Ako hoćete kontrolu, treba je otpočeti. Dovoljan je jedan dan da bi se izdao zakon o takvoj kontroli. Veće službenika svake banke, veće radnika svake fabrike, svaka partija dobija pravo kontrole. To nije moguće, reći će nam, to je trgovačka tajna, to je sveta privatna svojina! Dobro, kako hoćete, birajte jedno od dvoga. Ako hoćete ga čuvate sve te knjige i račune, i sve operacije trustova, onda nije potrebno brbljati o kontroli, ne treba govoriti da zemlja propada.

U Nemačkoj je stanje još gore. U Rusiji se može dobiti hleba, u Nemačkoj ga je nemoguće dobiti. U Rusiji, ako se stvar organizuje, može se mnogo učiniti. U Nemačkoj se više ništa ne može učiniti. Hleba više nema, i propast čitavog naroda je neizbežna. Sada pišu da je Rusija na ivici propasti. Ako je tako, onda je zločin štiti „svetu“ privatnu svojinu. I onda šta znače reči o kontroli? Zar ste zaboravili da je Nikolaj Romanov takođe mnogo pisao o kontroli. Kod njega ćete vi po hiljadu puta naći reči: državna kontrola, javna kontrola, dužnosti senatora. Industrijalci su dva meseca posle revolucije opljačkali svu Rusiju. Kapital je gomilao stotine procenata profita, svaki izveštaj govori o tome. A kad su radnici za dva meseca revolucije bili toliko „drski“ da kažu da hoće da žive kao ljudi, sva kapitalistička štampa u zemlji digla je urnebesnu viku. Svaki je broj „Reči“ divljačka dreka da radnici pljačkaju zemlju, a mi obećavamo samo kon-

trolu protiv kapitalista. Da li bi moglo biti manje obećanja, da li bi moglo biti više dela? Ako hoćete činovničku kontrolu, kontrolu preko isto onakvih organa kakvi su bili oni raniji, naša partija izražava svoje duboko ubeđenje da vam u tome nije moguće pružiti podršku, pa makar tamo, u vladi, umesto pola tuceta bilo i tuce ministara narodnjaka i menjševika. Kontrolu može ostvariti samo narod. Vi treba da organizujete kontrolu — veća bankovnih službenika, veća inženjera, veća radnika — i odmah sutradan otpočeti sa tom kontrolom. Svakog činovnika učiniti odgovornim pod pretnjom krivične kazne u slučaju da u bilo kojoj od tih ustanova da netačne podatke. Stvar se tiče propasti zemlje. Mi hoćemo da znamo koliko ima žita, koliko sirovina, koliko radnih ruku, gde da se upotrebe.

Ovde prelazim na poslednje pitanje. To je pitanje: kako da se učini kraj ratu. Nama pripisuju apsurdno gledište — kao da želimo separadni mir. Nemački kapitalisti-razbojnici čine korake u pravcu mira govoreći: ja ću tebi dati parče Turske i Jermenske ako ti meni daš zemlje bogate rudama. Eto o tome govore diplomati u svakom neutralnom gradu! Svak to zna. To je samo kamuflirano konvencionalnom diplomatskom frazom. Oni se zato i zovu diplomati što govore diplomatskim jezikom. Kakva besmislica da smo mi tobože za okončanje rata separatnim mirom! Rat koji vode kapitalisti svih bogatih država, rat koji je izazvan desetogodišnjim ekonomskim razvitkom, završiti jednostranim odricanjem od ratnih operacija — to je takva glupost, da nam je smešno da je čak demantujemo. Ako smo mi specijalno pisali rezoluciju da je demantujemo, to smo učinili zato što imamo posla sa širokim masama, u koje ubacuju klevetu protiv nas. Ali o tome čak ne treba ozbiljno govoriti. Rat koji vode kapitalisti svih zemalja ne može se privesti kraju bez radničke revolucije protiv tih kapitalista. Dokle god kontrola iz oblasti fraze ne pređe u oblast dela, dokle god mesto kapitalističke vlade ne zauzme vlada revolucionarnog proletarijata, dotle je vlada osuđena da samo govori: propadamo, propadamo i propadamo. Sada u „slobodnoj“ Engleskoj hapse socijaliste zato što govore isto što i ja. U Nemačkoj leži u zatvoru Lipkneht koji je rekao isto ovo što govorim ja, u Austriji je u zatvoru Fridrih Adler, koji je rekao isto ovo pomoću revolvera (njega su već, možda, pogubili). Simpatija radničkih masa u svim zemljama je na strani socijalista, a ne onih koji su prešli na stranu svojih kapitalista. Radnička revolucija raste u celom svetu. Razume se, u drugim zemljama ona je teža. Tamo nema takvih ludaka kao što su Nikolaj i Raspućin. Tamo se na čelu uprave nalaze najbolji ljudi svoje klase. Tamo nema uslova za revoluciju protiv apsolutizma, tamo već postoji vlada kapitalističke klase. Najdarovitiji predstavnici te klase odavno tamo upravljaju. Eto zašto je tamo revolucija, iako još nije došla, neizbežna, ma koliko mnogo revolucionara izginulo, kao što propada Fridrih Adler, kao što propada Karl Lipkneht. Budućnost pripada njima, i radnici u svim zemljama su za njih. I radnici u svim zemljama moraju pobediti.

O stupanju Amerike u rat ja ću reći ovo. Pozivaju se na to da u Americi vlada demokratija, da je tamo Bela kuća. Ja kažem: zbacivanje ropstva bilo je pre pola veka. Rat zbog ropstva završen je 1865. godine ¹³⁴). A od toga doba tamo su izrasli milijarderi. Oni drže u svojoj finansijskoj šaci svu Ameriku, pripremaju gušenje Meksika i neizbežno će zaratiti sa Japanom zbog podele Tihog okeana. Taj se rat priprema već nekoliko decenija. O njemu govori sva literatura. I stvarni cilj stupanja Amerike u rat jeste priprema za budući rat s Japanom. Američki narod ipak uživa znatnu slobodu, i teško je pretpostaviti da bi on podneo vojnu obavezu, stvaranje armije radi nekakvih osvajачkih ciljeva, radi borbe protiv Japana, na primer. Amerikanci vide na evropskom primeru čemu to vodi. I sad se kod američkih kapitalista javila želja da se umešaju u ovaj rat, da bi imali izgovor, krijući se iza visokih ideala borbe za prava malih naroda, da stvore snažnu stalnu armiju.

Seljac i odbijaju da daju žito za novac i traže poljoprivredna oruđa, obuću i odeću. U ovoj odluci sastoji se ogroman deo izvanredno duboke istine. Doista, zemlja je tako opustošena, da se u Rusiji zapaua, iako u slabijem stepenu, ono što u drugim zemljama odavno postoji: novac je izgubio sragu. Vladavina kapitalizma toliko je potkopana čitavim tokom događaja, da seljaci, na primer, ne primaju novac. Oni kažu: „Šta će nam novac?“ I oni su u pravu. Vladavina kapitalizma ne potkopava se zato što neko hoće da dograbi vlast u svoje ruke. „Osvajanje“ vlasti bilo bi besmislica. Vladavinu kapitalizma bilo bi nemoguće prekinuti kada tome ne bi vodio sav ekonomski razvitak kapitalističkih zemalja. Rat je ubrzao taj proces, i to je kapitalizam onemogućilo. Nikakva sila ne bi srušila kapitalizam da ga nije potkopala istorija.

I evo najočiglednijeg primera. Ovaj seljak pokazuje ono što svi vide: vlast novca je potkopana. Ovde postoji jedini izlaz — sporazum sovjetâ radničkih i seljačkih predstavnika da za žito daju poljoprivredna oruđa, obuću i odeću. Eto čemu stvar vodi, eto kakav odgovor život sugerira. To je ono zbog čega će milioni ljudi ostati gladni, bos i goli. Desetine miliona ljudi direktno se nalaze pred propašću, i tu nikome nije stalo do toga da brani interese kapitalista. Izlaz je samo u tome da sva vlast pređe u ruke sovjetâ radničkih, vojničkih i seljačkih predstavnika, koji predstavljaju većinu stanovništva. Moguće je da će pri tome biti grešaka. Niko ne tvrdi da se tako težak posao može organizovati odjedanput. Mi ne govorimo ništa slično. Kažu nam: mi hoćemo da vlast bude u rukama sovjetâ, a oni neće. Mi kažemo da će im životno iskustvo reći, i da će to narod uvideti, da drugog izlaza nema. „Osvajanje“ vlasti mi ne želimo, jer čitavo revolucionarno iskustvo nas uči da je čvrsta samo ona vlast koja se oslanja na većinu stanovništva. Zato bi „osvajanje“ vlasti bila avantura, i naša se partija na to ne bi odlučila. Ako vlada bude vlada većine, ona će možda voditi politiku koja će u početku biti pogrešna, ali drugog izlaza nema. Onda će biti mirna promena pravca u okviru

istih organizacija. Druge organizacije nije moguće izmisliti. Eto zato mi kažemo da se drukčije rešenje pitanja ne može zamisliti.

Kako učiniti kraj ratu? Kad bi vlast uzeo Sovjet radničkih i vojničkih predstavnika a Nemci nastavili rat, šta bismo mi učinili? Oni koje interesuju shvatanja naše partije mogli bi ovih dana pročitati u listu „Pravda“, gde smo naveli tačan citat iz onoga što smo još u inostranstvu govorili 1915. godine: ako revolucionarna klasa Rusije, radnička klasa, dođe na vlast, ona mora predložiti mir. A ako nemački kapitalisti ili kapitalisti bilo koje druge zemlje odbiju naše uslove, onda će ona cela biti za rat. Mi ne predlažemo da se rat okonča jednim udarcem. Mi to ne obećavamo. Mi ne propagiramo nešto tako nemoguće i neostvarljivo kao što je okončanje rata po volji jedne strane. Takvo je obećanje lako dati, ali je nemoguće ispuniti. Nije lako izići iz ovog užasnog rata. Ratuje se tri godine. Ratovaćete deset godina ili se odlučite na tešku i mučnu revoluciju. Drugog izlaza nema. Mi kažemo: rat koji su otpočele vlade kapitalista može okončati samo radnička revolucija. Ko se interesuje socijalističkim pokretom neka pročitá Bazelski manifest iz 1912. godine¹³⁵), koji su jednoglasno prihvatile sve socijalističke partije sveta, manifest koji smo objavili u našoj „Pravdi“, manifest koji se ne može sada objaviti ni u jednoj zaraćenoj zemlji, ni u „slobodnoj“ Engleskoj, ni u republikanskoj Francuskoj, jer je u njemu još pre rata rečena istina o ratu. Tamo je rečeno: rat će izbiti između Engleske i Nemačke zbog suparništva kapitalista. Tamo je rečeno: baruta se toliko nakupilo, da će puške same pucati. Tamo je napisano zbog čega će biti rat i rečeno je da će rat dovesti do proleterske revolucije. Zato mi kažemo onim socijalistima koji su, potpisavši ovaj manifest, prešli na stranu svojih kapitalističkih vlada, da su izdali socijalizam. U celom svetu socijalisti su se pocepali. Jedni su ministri, a drugi su u zatvorima. U celom svetu jedan deo socijalista propagira pripremu za rat, a drugi, kao američki Bebel — Evg. Debs¹³⁶), koji uživa ogromno poštovanje američkih radnika, kaže: „Neka me streljaju, ali ja ne dam ni jedan cent za ovaj rat. Ja sam spreman da ratujem samo za rat poletarijata protiv kapitalista u celom svetu“. Eto kako su se pocepali socijalisti u celom svetu. Socijalpatrioti celog sveta misle da brane otadžbinu. Oni se varaju — oni brane interese jedne šačice kapitalista protiv druge. Mi propagiramo proletersku revoluciju — to je jedino pravedna stvar radi koje su desetine stupile na gubilište, i tolike hiljade leže po tamnicama. Ti socijalisti po tamnicama su u manjini, ali na njihovoj strani je radnička klasa, na njihovoj strani je sav ekonomski razvitak. Sve nam to govori da drugog izlaza nema. Ovaj rat je moguće okončati samo pomoću radničke revolucije u nekoliko zemalja. A sada mi treba da pripremimo tu revoluciju, da je pomažemo. Ruski narod, pored sve svoje mržnje prema ratu, i pored sve svoje volje da dođe do mira, nije mogao, dok je rat vodio car, ništa učiniti protiv rata, osim pripremanja revolucije protiv cara i zbacivanja cara. Tako je i bilo. To vam je istorija potvrdila juče, i ona će vam to potvrditi i sutra. Mi smo još odavno rekli: treba pomagati rusku revoluciju, koja

sve više raste. Mi smo to rekli krajem 1914. godine. Zbog toga su naši dumski poslanici bili prognani u Sibir, a nama su govorili: „Vi ne dajete odgovor. Vi se pozivate na revoluciju kad su štrajkovi prestali, kad su poslanici na robiji, kad nema nijednog lista!“ I optuživali su nas da izbegavamo odgovor. Te optužbe, drugovi, mi smo slušali čitav niz godina. Mi smo odgovarali: vi možete negodovati, ali dok car ne bude oboren, protiv rata se ništa ne može učiniti. I naše predskazivanje našlo je potvrdu. Ono se još nije potvrdilo u potpunosti, ali se već počelo potvrđivati. Revolucija, što se tiče Rusije, počinje menjati rat. Kapitalisti još nastavljaju rat, i mi kažemo: dok ne nastupi radnička revolucija u nekoliko zemalja, rat se ne može prekinuti, jer na vlasti ostaju ljudi koji hoće ovaj rat. Kažu: „Sve izgleda kao uspavano u nizu zemalja. U Nemačkoj su svi socijalisti listom za rat, samo je Lipkneht protiv“. Ja na to odgovaram: taj Lipkneht sam predstavlja radničku klasu, u njemu samom, u njegovim pristalicama, u nemačkom proletarijatu su nade svih. Vi u to ne verujete? Nastavite rat! Drugog puta nema. Ako ne verujete u Lipknehta, ako ne verujete u radničku revoluciju, u revoluciju koja sazreva, ako ne verujete u to, verujte kapitalistima!

Sem radničke revolucije u nekoliko zemalja, niko neće pobediti u ovom ratu. Rat nije igračka, rat je nečuvena stvar, rat staje milione žrtava — nije mu lako učiniti kraj.

Vojnici na frontu ne mogu otrgnuti front od države i rešiti stvar na svoj način. Vojnici na frontu su deo zemlje. Dok država ratuje, patiće i front. Ništa se tu ne može učiniti. Rat su izazvale vladajuće klase, a završiće ga revolucija radničke klase. Da li ćete vi dobiti ubrzo mir — zavisi samo od toga kako će krenuti razvitak revolucije. Ma koliko se apelovalo na osećanje, ma koliko vam govorili: učinimo odmah kraj ratu, rat se ne može okončati bez razvijanja revolucije. Kad vlast pređe u ruke sovjetâ radničkih, vojničkih i seljačkih predstavnika, kapitalisti će se izjasniti protiv nas: Japan je protiv, Francuska je protiv, Engleska je protiv, protiv će se izjasniti vlade svih zemalja. Protiv nas će biti kapitalisti, za nas će biti radnici. Onda će biti kraj ratu koji su otpočeli kapitalisti. Eto, to je odgovor na pitanje kako da se učini kraj ratu.

Prvi put štampano 23. aprila 1929.
u listu *Правда*, br. 93.

Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 24, стр. 362—385.

I SVERUSKI KONGRES SOVJETA RADNIČKIH I VOJNIČKIH PREDSTAVNIKA¹³⁷⁾

3—24. JUNA (16. JUNA—7. JULA) 1917.

GOVOR O RATU ODRŽAN 9. (22) JUNA

Drugovi, dozvolite mi da vas radi uvoda u analizu pitanja rata podsetim na dva mesta iz proglasa svim zemljama koji je 14. marta objavio Petrogradski sovjet radničkih i vojničkih predstavnika. „Nastupilo je vreme“, kaže se u tom proglasu, „da se otpočne odlučna borba protiv osvajačkih težnji vlada svih zemalja, nastupilo je vreme da narodi uzmu u svoje ruke rešavanje pitanja o ratu i miru“. Drugo je mesto proglasa proleterima austro-nemačke koalicije, gde se kaže: „Nemojte više da služite kao oruđe osvajanja i nasilja u rukama kraljeva, veleposednika i bankara“. To su ta dva mesta koja se ponavljaju u raznim formulacijama u desetinama, stotinama, pa čak mislim, u hiljadama rezolucija radnika i seljaka Rusije.

Ta dva mesta, po mom ubeđenju, najbolje pokazuju onaj protivurečni, neodoljivo zamršeni položaj u koji su, zahvaljujući sadašnjoj politici menjševika i narodnjaka, dopali revolucionarni radnici i seljaci. S jedne strane oni su za podržavanje rata, s druge strane, oni pripadaju predstavnicima klasa koje nisu zainteresovane za osvajačke težnje vlada svih zemalja, i oni to ne mogu da ne kažu. Ta psihologija i ideologija, ma koliko bila nejasna, usađena je skoro kod svakog radnika i seljaka vrlo duboko. To je svest da se rat vodi radi osvajačkih ciljeva vlada svih zemalja. Ali naporedo s tim u najvišem stepenu je nejasno shvatanje, ili čak postoji i neshvatanje, da vlada, ma kom obliku vladavine pripadala, izražava interes određenih klasa, da zato suprotstavljati vladu i narod, kao što to čini prvi citat koji sam naveo, znači najveću teoretsku zbrku, najveću političku bespomoćnost, osuđivanje samog sebe i čitave svoje politike na najnestabilniji, najnesigurniji položaj i držanje. I isto tako završne reči drugog citata koji sam pročitao, ovaj izvrсни proglas: „nemojte služiti kao oruđe osvajanja i nasilja u rukama kraljeva, veleposednika i bankara“, odličan je, ali „samo i svojih vlastitih“, jer ako se vi, ruski radnici i seljaci, obratite radnicima i seljacima Austrije i Nemačke, čije vlade i vladajuće klase, vode isto takav razbojnički i pljačkaški rat kao i ruski kapitalisti i bankari, kao engleski i francuski kapitalisti i ban-

kari — ako vi kažete: „Nemojte da služite kao oruđe u rukama vaših bankara“ a vlastite bankare puštate u vladu i stavljate zajedno s ministrima socijalistima, vi sve svoje proglase pretvarate u ništa, svu svoju politiku stvarno demantujete. U stvarnosti kao i da nije bilo vaših divnih težnji i želja, jer vi pomažete da Rusija vodi istu imperijalističku politiku, isti osvajački rat. Vi dolazite u protivrečnost sa masama koje zastupate, jer te mase nikad neće stati na gledište kapitalista koje otvoreno izražavaju Miljukov, Maklakov i drugi, koji kažu: „Nema zločinačnije ideje nego što je ideja da se rat vodi u interesu kapitala“.

Ne znam je li ta ideja zločinačka, ne sumnjam da je sa gledišta onih koji danas postoje upola, a koji sutra možda neće postojati — da je ta ideja zločinačka, ali ona je jedino pravilna, jedino ona izražava naše shvatanje ovog rata, samo ona izražava interese ugnjetenih klasa kao borbu protiv ugnjetača; i kad mi kažemo da je ovaj rat kapitalistički, osvajački, ne treba stvarati iluzije: tu nema ni pomena o tome da bi zločini pojedinih lica, pojedinih krajeva, mogli izazvati ovakav rat.

Imperijalizam je određen stupanj u razvitku svetskog kapitala. Kapitalizam, koji se decenijama pripremao, sveo se na to da je mala grupica džinovski bogatih zemalja — nema ih više od četiri: Engleska, Francuska, Nemačka i Amerika — nagomilala takva bogatstva koja se mere stotinama milijardi, usredsredila takvu snagu u rukama krupnih banaka i krupnih kapitalista — njih ima po dva ili maksimum po pola tuceta u svakoj od ovih zemalja, — takvu džinovsku snagu koja je obuhvatala ceo svet, koja je celu zemljinu kuglu bukvalno podelila u teritorijalnom smislu, u smislu kolonija. Kolonije tih velikih sila srele su se među sobom u svim zemljama sveta. Te države podelile su zemljinu kuglu među sobom i ekonomski, jer nema parčeta zemlje na svetu kuda nisu prodrle koncesije, kuda nisu prodrli konci finansijskog kapitala. To su osnove aneksija. Aneksije nisu izmišljene, one se nisu pojavile zato što su se ljudi od boraca za slobodu odjednom pretvorili u reakcionare. Aneksije nisu ništa drugo do politički izraz i politički oblik vladavine džinovskih banaka, koji se neizbežno izlio iz kapitalizma, i to ne nečijom krivicom, jer akcije su osnove banaka, a nagomilavanje akcija je — osnova imperijalizma. A krupne banke koje vladaju celim svetom stotinama milijardi kapitala i čitave grane industrije ujedinjuju sa savezima kapitalista i monopolista —eto, to vam je imperijalizam, koji je pocepao ceo svet na tri grupe džinovski bogatih grabljivaca.

Na čelu jedne, prve grupe, koja je bliska nama u Evropi, nalazi se Engleska, na čelu drugih dveju — Nemačka i Amerika, ostali su prinuđeni da im pomažu dok se kapitalistički odnosi drže. Zato ako jasno zamislite suštinu stvari koje je instinktivno svestan svaki ugnjeteni čovek, koje je u ogromnoj većini instinktivno svestan svaki ruski radnik i seljak, ako je jasno zamislite, shvatićete koliko je smešna svaka pomisao o borbi protiv rata rečima, manifestima, proklamacijama, socijalističkim kongresima. Smešna je zato što ma koliko

vi izdavali takvih deklaracija, ma koliko političkih prevrata izvršili — vi ste oborili Nikolaja Romanova u Rusiji, donekle ste postali republika; Rusija je učinila džinovski korak napred, možda je skoro odjedanput stigla Francusku, koja je pod drugim uslovima pre sto godina krenula tim pravcem i ostala kapitalistička zemlja — banke ostaju svemoćne. Ostaju kapitalisti. Ako su se malo stesnili, oni su se stesnili i 1905. godine, ali zar je to potkopalo njihovu moć? Ako je to za Ruse novo, u Evropi je svaka revolucija pokazivala da su radnici prilikom svakog porasta revolucionarnog talasa postizali nešto više, ali vlast kapitalista ostaje vlast. Borbu protiv imperijalističkog rata nije moguće voditi drukčije, do kao borbu revolucionarnih klasa protiv vladajućih klasa u svetskim razmerama. To uopšte nisu veleposednici, iako u Rusiji postoje veleposednici i igraju u Rusiji veću ulogu nego u ma kojoj drugoj zemlji, ali to nije klasa koja je stvorila imperijalizam. To je klasa kapitalista kojoj na čelu stoje najkrupniji finansijski magnati i banke, i dok ta klasa — koja vlada nad ugnjetenim proleterima i siromašnim seljacima, poluproleterima, kako se oni zovu u našem programu — dok ta klasa ne bude oborena, nema izlaska iz rata. I gajiti iluzije da vi možete pomoću proklamacija, pomoću poruka drugim narodima ujediniti trudbenike svih zemalja — moguće je samo s ograničenog ruskog gledišta, ne znajući kako se zapadnoevropska štampa, gde su radnici i seljaci navikli na političke prevrate, videli ih na desetine, kako se ona smeje takvim frazama i porukama.

Oni ne znaju da se u Rusiji stvarno podigla masa radnika, koji apsolutno iskreno vezuju i osuđuju osvajačke težnje kapitalista svih zemalja i žele oslobođenje naroda od bankara. Ali oni, Evropljani, ne razumeju, zbog čega vi, koji imate takve organizacije kakvih ni jedan narod na svetu nema, kao što su Sovjeti radničkih seljačkih i vojničkih predstavnika, koji su naoružani — šaljete svoje socijaliste za ministre. Vi ipak predajete vlast tim bankarima. U inostranstvu ne okrivljuju vas samo za naivnost, to još nije strašno; Evropljani su se odvikli da razumeju naivnost u politici, prestali su da razumeju da u Rusiji postoje desetine miliona ljudi koji prvi put stupaju u život, da u Rusiji ne znaju šta je to veza klasa sa vladom, i šta je to veza vlade sa ratom. Rat je produžetak buržoaske politike i ništa više. Klasa koja vlada određuje politiku i u ratu. Rat je do kraja politika. On je produžetak ostvarivanja istih ciljeva, od strane tih klasa, samo drugim putem. I zato, kada pišete u vašim proglasima radnicima i seljacima: „svrgavajte vaše bankare“ — onda vam se svaki svesni evropski radnik ili smeje, ili sa ogorčenjem plače i govori: „šta mi možemo uraditi kad su tamo oborili poludivljeg idiota i izroda monarha, koje smo mi odavno sklonili — u tome je sav naš zločin — a sada podržavaju se svojim skoro — socijalistima ministrima, ruske bankare?!“

Bankari ostaju na vlasti, vode spoljnu politiku pomoću imperijalističkog rata, podržavajući potpuno one ugovore koje je u Rusiji

zaključio Nikolaj Drugi. To je kod nas naročito očigledno. Sve osnove ruske spoljne imperijalističke politike nisu odredili sadašnji kapitalisti nego pređašnja vlada sa Nikolajem Romanovim, koga smo mi svrgli. On je te ugovore sklopio, oni ostaju tajni, kapitalisti ih ne mogu objaviti, jer su kapitalisti. Ali nijedan radnik i seljak ne može shvatiti tu zbrku, jer on kaže u sebi: ako tražimo obaranje kapitalista u drugim zemljama, onda pre svega dole naši bankari, inače nam niko neće poverovati i niko nas neće uzeti ozbiljno, o nama će reći: vi ste naivni ruski divljaci koji pišete reči, odlične same po sebi, ali koje nemaju političke sadržine, ili će pomisliti još gore — da ste licemer. Na takve stvari mogli biste naići u stranoj štampi ako bi ona slobodno — u svim nijansama — prelazila u Rusiju preko granice, kad je ne bi u Torneu zadržavale engleske i francuske vlasti. Vi biste se na osnovu odabranih citata iz stranih novina ubedili u kakvu nemoguću kontradikciju zapadate, ubedili biste se kako je neverovatno smešna i pogrešna ta ideja da se vodi borba protiv ovog rata pomoću socijalističkih konferencija, pomoću sporazuma sa socijalistima na kongresima. Kad bi imperijalizam bio krivica ili zločin pojedinih lica, onda bi socijalizam mogao ostati socijalizam. Imperijalizam je poslednji stepen u razvitku kapitalizma, kada je došao dotle da je podelio ceo svet i dve džinovske grupe stupile u borbu na život i smrt. Tu sad nema nikakvog drugog puta nego da se služili ili jednoj ili drugoj ili da se obore obe te grupe. Kada se vi ograđujete od separatnog mira time što mi, velite, ne želimo da služimo nemačkom imperijalizmu, to je potpuno tačno i zato smo i mi protiv separatnog mira. Ali vi stvarno, uprkos svojoj želji, nastavljate da služite anglo-francuskom imperijalizmu sa isto takvim osvajачkim, pljačkaškim težnjama, koje su i ruski kapitalisti, uz pomoć Nikolaja Romanova, pretvorili u ugovore. Nama nije poznat tekst tih ugovora, ali svako ko je pratio političku literaturu, ko je prelistao makar jednu knjigu o privredi i diplomatiji, zna sadržinu tih ugovora. Pa i Miljukov je, koliko se sećam, pisao u svojim knjigama o tim ugovorima i obećanjima da će oni opljačkati Galiciju, da će opljačkati moreuze, Jermensku, da će sačuvati stare aneksije i dobiti gomilu drugih. To svi znaju, a ugovore i dalje kriju, a nama kažu: ako ih ukinete, to će značiti raskid sa saveznicima.

O pitanju separatnog mira ja sam već rekao da separatnog mira za nas ne može biti, a prema rezoluciji naše partije ne može biti ni senke sumnje da ga mi odbacujemo kao svaki sporazum s kapitalistima. Za nas je separatan mir sporazum sa nemačkim razbojnicima, jer oni pljačkaju isto onako kao i drugi. Ali isto takav separatan mir jeste sporazum sa ruskim kapitalom u ruskoj Privremenoj vladi. Carski ugovori su ostali, oni isto tako pljačkaju i dave druge narode. Kad kažu: „mir bez aneksija i kontribucija“, kao što svaki ruski radnik i seljak treba da govori, jer ga život tome uči, jer on nije zainteresovan za bankarske profite, jer on hoće da živi, ja im odgovaram da su se u toj paroli vaši vođi sadašnjeg Sovjeta radničkih i seljačkih predstavnika iz narodnjačke i menjševičke partije zapleli.

Oni su u svojim „Izvestijama“ rekli da to znači *satus quo*, tj. predratno stanje — vrati se onome što je bilo pre rata. Zar to nije kapitalistički mir? I pri tom kakav kapitalistički mir! Ako vi ističete takvu parolu, znajte da tok događaja može dovesti vaše partije na vlast, za vreme revolucije to je moguće, vi ćete morati da radite ono što govorite, a ako predložite mir bez aneksija sada, njega će primiti Nemci a neće primiti Englezi, jer engleski kapitalisti nisu izgubili nijedan pedalj zemlje, već su se napljačkali u svim krajevima sveta. Nemci su mnogo napljačkali, ali su mnogo i izgubili, i ne samo izgubili nego su još ispred sebe dobili Ameriku, najgigantskijeg neprijatelja. Ako vi koji predlažete mir bez aneksija podrazumevate pod njim *status quo*, vi se srozavate dotle, da iz vašeg predloga izlazi separatni mir s kapitalistima, jer ako vi predložite to, nemački kapitalisti, videći pred sobom Ameriku i Italiju, s kojima su pre sklapali ugovore, reći će: „Da, mi ćemo primiti ovaj mir bez aneksija. On za nas nije poraz, on je za nas pobeda nad Amerikom i Italijom“. Vi se objektivno srozavate do onog separatnog mira s kapitalistima zbog koga nas optužujete, jer vi ne kidate principijelno u svojoj politici, na delu, u svojim praktičnim koracima, sa onim bankarima kao predstavnicima imperijalističke vladavine u celom svetu koje u Privremenoj vladi podržavate vi i vaši „socijalistički“ ministri.

Time vi stvarate sebi protivurečan i nestabilan položaj kada vas mase drukčije razumeju. Mase, koje nisu zainteresovane za aneksije, kažu: mi nećemo da ratujemo radi tamo nekih kapitalista. Kad nam kažu da takvu politiku mogu prekinuti kongresi i sporazumi socijalista svih zemalja, mi odgovaramo: kad bi imperijalizam bio delo pojedinih zločinaca — verovatno; ali imperijalizam je razvitak svetskog kapitalizma, s kojim je povezan radnički pokret.

Pobeda imperijalizma je početak neizbežnog u svim zemljama neminovnog rascepa socijalista na dva tabora. Ko sada nastavlja da govori o socijalistima kao o nečem celovitom, kao o nečem što može da bude celina, taj obmanjuje i sebe i druge. Čitav tok rata, čitave dve i po godine rata izazivale su taj rascep — od trenutka kada je Bazelski manifest, koji je bio jednoglasno potpisan, rekao da se ovaj rat vodi na bazi kapitalističkog imperijalizma. U njemu, u Bazelskom manifestu, nema ni jedne reči o „odbrani otadžbine“. Pred rat nije bilo moguće napisati drukčiji manifest, kao što sada nijedan socijalista neće predložiti da se napiše manifest o „odbrani otadžbine“ u ratu između Japana i Amerike, kada se stvar ne tiče njegove kože, njegovih kapitalista i njegovih ministara. Napišite rezoluciju za međunarodne kongrese! Vi znate da je rat između Japana i Amerike gotova stvar, njega su pripremile decenije, on nije slučaj; taktika ne zavisi od toga ko će ispaliti prvi metak. To je smešno. Vi vrlo dobro znate da japanski i američki kapitalizam imaju podjednako razbojničku prirodu. O „odbrani otadžbine“ govoriće se s obe strane; to će biti ili zločinački ili će biti strašna slabost, izazvana „odbranom“ interesa naših neprijatelja — kapitalista. Eto zašto

mi kažemo da se socijalizam nepovratno pocepao. Socijalisti su se potpuno udaljili od socijalizma, naime, oni koji su prešli na stranu svoje vlade ili svojih bankara, svojih kapitalista, ma koliko da se od njih ograđuju, ma koliko da ih osuđuju. Stvar nije u osudi. Ali ponekad osuda Nemaca, što podržavaju kapitaliste, prikriva odbranu istog „greha“ kod samih Rusa! Ako optužujete nemačke socijalševiste, tj. ljude koji su na rečima socijalisti — možda su mnogi od njih u duši socijalisti — a na delu šovinisti, što na delu brane ne nemački narod već prljave i sebične nemačke razbojнике-kapitaliste — onda ne branite engleske, francuske i ruske kapitaliste. Nemački socijalševinisti nisu gori od onih koji u našoj vladi nastavljaju istu onu politiku tajnih ugovora, pljačke, i to prikrivaju dobrim nevinim željama u kojima ima mnogo dobrog, u kojima ja sa gledišta masa priznajem potpunu iskrenost ali u kojima ne priznajem i ne mogu priznati nijedne reči političke istine. To je samo vaša želja a rat i dalje ostaje isto onako imperijalistički kao što je i bio i za iste tajne ugovore! Vi druge narode pozivate da obaraju bankare, ali svoje podržavate! Govoreći o miru, vi niste rekli kakav hoćete mir. Nama u vezi s mirom na osnovu status-quo-a niko nije odgovorio kad smo ukazali na tu drastičnu protivrečnost. U svojoj rezoluciji u kojoj ćete govoriti o miru bez aneksija, vi nećete moći da kažete da to nije status quo. Vi ne možete reći da je to status quo, tj. obnavljanje predratne situacije. Dakle, šta onda? Oduzeti Engleskoj nemačke kolonije? Pokušajte mirnim sporazumima! Svi će vam se smežati. Pokušajte da oduzmete Japanu opljačkani Kjaučou i ostrva Tihog okeana bez revolucije.¹³⁸⁾

Vi ste se zapleli u bezizlazne protivrečnosti. A kad kažemo „bez aneksija“, mi kažemo da je ta parola za nas samo podređeni deo borbe protiv svetskog imperijalizma. Mi kažemo da hoćemo da sve narode oslobodimo i da hoćemo da počnemo od svojih. Vi govorite o ratu protiv aneksija i o miru bez aneksija, a u samoj Rusiji nastavljate politiku aneksija. To je nešto nečuveno. Vi i vaša vlada, vaši novi ministri prema Finskoj i Ukrajini na delu nastavljate politiku aneksija. Vi pravite sitničarske zamerke ukrajinskom kongresu, preko svojih ministara zabranjujete njegove sednice¹³⁹⁾. Zar to nije aneksija? To je politika koja predstavlja gaženje prava naroda koji je podnosio muke od cara zbog toga što njihova deca hoće da govore na maternjem jeziku. To znači bojati se posebnih republika. S gledišta radnika i seljaka to nije strašno. Neka Rusija bude savez slobodnih republika. Radničke i seljačke mase neće ratovati da bi to sprečile. Neka svaki narod bude oslobođen, pre svega neka budu oslobođeni svi narodi sa kojima pravite revoluciju u Rusiji. Bez takvog koraka vi osuđujete sebe na to da budete na rečima „revolucionarna demokratija“, a na delu je sva vaša politika kontrarevolucionarna.

Vaša spoljna politika je antidemokratska i kontrarevolucionarna, a revolucionarna politika može vas dovesti u položaj u kome je neophodan revolucionarni rat. Ali to nije obavezno. Na toj tački

mного su se zadržavali u poslednje vreme i referent i štampa. Ja bih veoma hteo da se na toj tački zadržim.

Kako mi praktično zamišljamo izlaz iz ovog rata? Mi kažemo: izlaz iz ovog rata je samo u revoluciji. Podržavajte revoluciju klasa koje ugnjetavaju kapitalisti, zbacujte klasu kapitalista u svojoj zemlji i time pružite primer drugim zemljama. Samo u tome je socijalizam. Samo u tome je borba protiv rata. Sve ostalo su obećanja ili fraze ili nevine lepe želje. U svim zemljama sveta socijalizam se pocepao. Vi se i dalje zaplicete, održavajući odnose sa onim socijalistima koji podržavaju svoju vladu i zaboravljate da su u Engleskoj i Nemačkoj pravi socijalisti, koji izražavaju socijalizam masa, ostali usamljeni i da leže po tamnicama. Ali jedino oni izražavaju interese proleter-skog pokreta. Ali ako bi u Rusiji ugnjetena klasa došla na vlast? Kad nam kažu: kako ćete se vi pojedinačno otrgnuti iz rata, mi im odgovaramo: otrgnuti se pojedinačno nije moguće. Svaka rezolucija naše partije, svaki govor našeg govornika na mitingu ističe da je besmisleno tvrditi da bi bilo moguće pojedinačno se otrgnuti iz ovog rata. Ovaj rat je angažovao stotine miliona ljudi, stotine milijardi kapitala. Nema drugog načina da se izađe iz njega do prelaskom vlasti u ruke revolucionarne klase, koja je dužna da na delu prekine imperijalizam, tj. finansijske, bankovne i aneksionističke niti. Dok se to na delu ne učini, ništa neće biti učinjeno. Prevrat se ograničio na to što ste umesto carizma i imperijalizma dobili gotovo republiku, skroz-naskroz imperijalističku, koja se čak ni u licu predstavnika revolucionarnih radnika i seljaka ne ume poneti prema Finskoj i Ukrajini demokratski, tj. ne bojeći se podele.

Kad kažu da mi težimo separatnom miru, to je neistina. Mi kažemo: ne želimo nikakav separatni mir ni s kakvim kapitalistima, a najmanje s ruskim. A Privremena vlada ima separatni mir s ruskim kapitalistima. Dole s tim separatnim mirom! (*Aplauz*). Mi ne priznajemo nikakav separatni mir sa nemačkim kapitalistima i ne stupamo ni u kakve pregovore, ali nećemo separatni mir ni s engleskim i francuskim imperijalistima. Kažu nam da raskinuti s njima znači sklopiti sporazum s nemačkim imperijalistima. Nije istina, raskinuti s njima treba odmah, jer to je savez pljačke. Kažu da je nemoguće objaviti ugovore, jer bi to bilo izvergavanje ruglu čitave naše vlade, čitave naše politike pred očima svakog radnika i svakog seljaka. Kad bi se ti ugovori objavili i kad bi se ruskim radnicima i ruskim seljacima jasno reklo na zborovima, naročito u svakom zabačenom selu: eto radi čega ti sada ratuješ, radi moreuza, radi zadržavanja Jermenske, svaki bi rekao: takav rat mi ne želimo. (*Predsednik*: Vaše vreme je prošlo, *Glasovi*: Molimo, nastavite.) Još deset minuta. (*Glasovi*: Molimo nastavite).

Ja kažem da je ta alternativa nepravilna: „ili s engleskim ili s nemačkim imperijalistima“. Ako se s nemačkim imperijalistima sklopi mir, onda znači da s engleskim treba voditi rat, i obrnuto. Ta alternativa godi onima koji ne kidaju sa svojim kapitalistima i bankarima, koji dopuštaju svaki savez s njima. To nama ne odgovara. Mi

govorimo o tome da treba da branimo savez s ugnjetenom klasom, s ugnjetenim narodima. Ostanite verni tome savezu i bićete revolucionarna demokratija. Taj zadatak nije lak. Taj zadatak ne dozvoljava da se zaboravi da, pod izvesnim uslovima, nećemo moći da prođemo bez revolucionarnog rata. Nijedna revolucionarna klasa ne može se odricati revolucionarnog rata, jer inače osuđuje sebe na smešni pacifizam. Mi nismo tolstojevci. Ako revolucionarna klasa uzme vlast u svoje ruke, ako u njoj državi ne ostanu aneksije, ako banke i krupni kapital ne budu imali vlast u svojim rukama, što u Rusiji nije lako, takva klasa neće voditi rat na rečima već na delu. Odricati se toga rata nije moguće. To znači pasti u tolstoizam, u malograđanštinu, zaboraviti svu marksističku nauku, iskustvo iz svih evropskih revolucija.

Samu Rusiju nije moguće izbrisati iz rata. Ali njoj rastu džinovski saveznici, koji vam sada ne veruju upravo zato što je vaš stav protivrečan ili naivan, upravo zato što vi drugim narodima savetujete: „Dole aneksije“, a kod sebe ih uvodite. Drugim narodima govorite: zbacujte bankare. A svoje ne zbacujte. Oprobajte drugu politiku. Objavite ugovore i žigošite ih pred svakim radnikom i seljacom i na zborovima. Recite: nema mira s nemačkim kapitalistima i potpun raskid s anglo-francuskim kapitalistima. Neka se Englezi čiste iz Turske i neka ne ratuju za Bagdad. Neka se čiste iz Indije i Egipta. Mi nećemo da ratujemo da bi se sačuvao napljačkani plen, kao što nećemo uložiti nijedan atom svoje energije da bi nemački razbojnici sačuvali svoj plen. Ako vi to *učinite* — a vi ste to samo govorili, u politici se rečima ne veruje i ljudi dobro čine što ne veruju — ako vi to ne samo kažete nego i učinite, onda će saveznici koje sada imate doći do izražaja. Pogledajte raspoloženje svakog potlačenog radnika i seljaka, oni vas simpatišu i žale što ste tako slabi, što, mada imate oružje, ostavljate bankare. Vaši su saveznici potlačeni radnici svih zemalja. Biće ono što je revolucija 1905. godine pokazala na delu. Kad je počela, bila je strašno slaba. A kakav je njen međunarodni rezultat? Kako se iz te politike, iz istorije 1905. godine, ocrta spoljna politika ruske revolucije? Sada vi spoljnu politiku ruske revolucije vodite u potpunosti s kapitalistima. A 1905. godina je pokazala kakva treba da bude spoljna politika ruske revolucije. Nesumnjiva je činjenica da su posle 17. oktobra 1905. godine otpočeli u Beču i Pragu masovni ulični nemiri i podizanje barikada. Posle 1905. godine nastupila je 1908. godina u Turskoj, 1909. godina u Persiji i 1910. godina u Kini.¹⁴⁰) Ako se obratite stvarno revolucionarnoj demokratiji, radničkoj klasi, ugnjetenima, i ne budete pravili kompromise s kapitalistima, vaši saveznici neće biti ugnjetačke već ugnjetene klase, neće biti narodi u kojima sada privremeno preovlađuju ugnjetačke klase, već narodi koje sad raskidaju na komade.

Nama ovde pominju nemački front, na kome niko od nas nije predlagao nekakvu reformu osim slobodnog širenja naših proglašenja, koji su napisani s jedne strane na ruskom a s druge na nemačkom jeziku. Tamo je rečeno: kapitalisti obeju zemalja su razbojnici. Nji-

hovo udaljavanje je samo korak ka miru. Ali postoje i drugi frontovi. Na turskom frontu se nalazi naša armija, čiji mi broj nije poznat. Recimo da tamo ima otprilike tri miliona. Ako bi ta armija koja se sada nalazi u Jermenskoj i vrši aneksije, koje vi trpite, propagirajući drugim narodima mir bez aneksija, iako imate silu i vlast, — ako bi ta armija pristupila tome programu, ako bi od Jermenske napravila nezavisnu Jermensku Republiku i onaj novac koji od nas uzimaju finansijeri Engleske i Francuske dala njima, — to bi bilo bolje.

Kažu da mi nećemo moći da prođemo bez finansijske podrške Engleske i Francuske. Ali ta podrška „podržava“, kao što uže podržava obešenog. Neka ruska revolucionarna klasa kaže: dole s tom podrškom, ja ne priznajem dugove zaključene s francuskim i engleskim kapitalistima, ja sve pozivam na ustanak protiv kapitalista. Nema mira s nemačkim kapitalistima, nema saveza s Englezima i Francuzima! Ako se takva politika bude vodila na delu, naša armija u Turskoj mogla bi se osloboditi i vratiti se na druge frontove, jer bi svi narodi Azije uvideli da ruski narod ne proglašava samo na rečima mir bez aneksija na osnovu samoopredeljenja nacija, već da se ruski radnik i seljak stvarno stavljaju na čelo svih ugnjetenih naroda, da za njega borba protiv imperijalizma nije prazna želja, da nije svečana ministarska fraza, već životni interes revolucije.

Naša je situacija takva, da nam može pretiti opasnost od revolucionarnog rata, ali da on ne mora obavezno izbiti, jer engleski imperijalisti teško da mogu voditi rat protiv nas ako vi narodima koji okružuju svu Rusiju pokažete svoj stvarni primer. Dokažite da oslobađate jermensku republiku, da sklapate sporazum sa sovjeticima radničkih i seljačkih predstavnika u svakoj zemlji, da ste za slobodnu republiku, onda će spoljna politika ruske revolucije postati stvarno revolucionarna, stvarno demokratska. Ona je sada takva samo na rečima, a u stvari ona je kontrarevolucionarna, jer ste vi vezani anglo-francuskim imperijalizmom i nećete da to otvoreno kažete, bojite se da to priznate. Bolje bi bilo kad biste, umesto poziva da se „zbacuju tuđi bankari“, rekli ruskom narodu, radnicima i seljacima otvoreno: „Mi smo suviše slabi, mi ne možemo sa sebe zbaciti jaram anglo-francuskih imperijalista, mi smo njihovi robovi, i zato ratujemo“. To bi bila gorka istina, no ona bi imala revolucionaran značaj, ona bi stvarno približila kraj ovog pljačkaškog rata. To je ono što hiljadu puta više znači nego sporazum sa francuskim i engleskim socijalšovinstima, nego sazivanje kongresa, na koje će oni pristati, nego nastavak te politike, kada se vi stvarno bojite da raskinete s imperijalistima jedne zemlje a ostajete saveznici druge. Vi se možete osloniti na ugnjetene klase evropskih zemalja, na ugnjetene narode slabijih zemalja koje je Rusija gušila u doba careva, koje ona guši kao sad Jermensku; oslanjajući se na njih, vi možete davati slobodu, pomažući njihovim radničkim i seljačkim komitetima, vi bi se stavili na čelo svih ugnjetenih klasa, svih ugnjetenih naroda u ratu protiv nemačkog i protiv engleskog imperijalizma, koji se protiv vas mogu udružiti zato što su se uhvatili u koštac na život i smrt je-

dan s drugim, zato što se nalaze u bezizlazno teškom položaju, kada spoljna politika ruske revolucije, iskreni savez na delu sa ugnjetenim klasama može imati uspeha, 99 od 100 izgleda da će imati uspeha!

Nedavno smo u moskovskom listu naše partije naišli na pismo seljaka koji izlaže naš program. Ja ću biti slobodan da svoj govor završim kratkim citatom iz tog pisma koje pokazuje kako je seljak shvatio naš program. To je pismo navedeno u 59. broju moskovskog lista naše partije „Socijaldemokrat“¹⁴¹) i preštampano u broju 68. „Pravde“:

„Treba malo više navaljivati na buržoaziju, da bi joj pucali svi šavovi. Onda će se rat završiti. Ali ako ne budemo tako snažno navaljivali na buržoaziju biće loše“. (*Aplauz*).

Правда, br. 95, 96. i 97;
13. jula (30. juna), 14 (1)
i 15 (2) jula 1917.

Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 25, стр. 15—28.

MARKSIZAM I USTANAK

PISMO CENTRALNOM KOMITETU SDRPR

Među najzlonamernija i verovatno najraširenija iskrivljavanja marksizma koja vrše vladajuće „socijalističke“ partije spada oportunistička laž da je priprema ustanka, uopšte odnos prema ustanku kao veštini — „blankizam“.

Vođa oportunizma, Bernštajn, već je stekao žalosnu slavu optuživanjem marksizma zbog blankizma, i sadašnji oportunisti u stvari ni za jotu ne obnavljaju i ne „obogaćuju“ oskudne Bernštajnovе „ideje“ vičući o blankizmu.

Optuživati za blankizam marksiste zbog njihovog stava prema ustanku kao veštini! Može li biti očiglednijeg iskrivljavanja istine kada se ni jedan marksista neće odreći činjenice da se baš Marks na najodređeniji, najprecizniji i najkategorički način izjasnio u tom pogledu, nazvavši ustanak baš veštinom, rekavši da na ustanak treba gledati kao na veštinu, da treba *izvojevati* prvi uspeh i od uspeha ići ka uspehu, ne prekidajući *ofanzivu* protiv neprijatelja, koristeći se njegovom zbunjenošću itd., itd.

Ustanak, da bi bio uspešan, mora se oslanjati ne na zaveru, ne na partiju već na naprednu klasu. To je prvo. Ustanak se mora oslanjati na *revolucionarni polet naroda*. To je drugo. Ustanak se mora oslanjati na takvu *prelomnu tačku* u istoriji rastuće revolucije kada je aktivnost naprednih redova naroda najveća, kada su najjača *kolebanja* u redovima neprijatelja i *u redovima slabih, kolebljivih, neodlučnih prijatelja revolucije*. To je treće. Eto to su ta tri uslova za postavljanje pitanja o ustanku po kojima se razlikuje *marksizam od blankizma*.

Ali ako već postoje ti uslovi, onda odreći se stava prema ustanku kao *veštini* znači izdati marksizam i izdati revoluciju.

Da bismo dokazali zašto baš sadašnji momenat treba smatrati kao momenat kada je za partiju *obavezno* da smatra da je tok objektivnih događaja stavio *ustanak* na dnevni red i da gleda na ustanak kao na veštinu, da bismo to dokazali, najbolje je možda da upotrebimo metod upoređivanja i da 3—4. jul uporedimo da septembarskim danima.

3—4. jula moglo se, ne grešeći protiv istine, postaviti pitanje ovako: bilo bi pravilnije osvojiti vlast, jer inače neprijatelji bi nas i onako optužili zbog ustanka i obračunali se s nama kao sa ustanicima. Ali iz toga se ne bi mogao izvesti zaključak da je onda trebalo zauzeti vlast, jer objektivnih uslova za pobjedu ustanka onda nije bilo.

1) Još nismo imali klase koja bi bila avangarda revolucije.

Još nismo imali većinu među radnicima i vojnicima prestonicâ. Sada ona postoji u oba Sovjeta. Nju je stvorila *samo* istorija jula i avgusta, iskustvo od „obračunavanja“ sa boljševicima i iskustvo od kornilovštine.

2) Onda nije bilo svenarodnog revolucionarnog poleta. Sada, posle kornilovštine on postoji. Provincija i zauzimanje vlasti od strane sovjetâ u mnogim mestima dokazuju to.

3) Onda nije bilo *kolebanja*, u ozbiljnim opštepolutičkim razmerama, među našim neprijateljima i među kolebljivom sitnom buržoazijom. Sad postoje ogromna kolebanja: naš glavni neprijatelj, saveznički i svetski imperijalizam — jer „saveznici“ stoje na čelu svetskog imperijalizma — *pokolebao* se između rata do pobjede i separatnog mira protiv Rusije. Naši sitnoburžoaski demokrati, očigledno izgubivši većinu u narodu, ogromno su se pokolebali, odrekavši se bloka, tj. koalicije, sa kadetima.

4) Zato bi 3—4. jula ustanak bio greška: mi vlast ne bismo zadržali ni fizički ni politički. Fizički, uprkos tome što je Petrograd na momente bio u našim rukama, jer *tući se, umirati* za posedovanje Petrograda naši radnici i vojnici onda ne bi hteli: nije bilo takvog ogorčenja, takve vatrene mržnje *ni protiv Kerenskih, ni protiv Cernetelija i Černovih*, naši ljudi još nisu bili prekaljeni iskustvom progonojenja boljševika uz učešće esera i menjševika.

Politički mi vlast ne bismo održali 3—4. jula, jer bi armija i provincija, *pre kornilovštine*, mogle poći i pošle bi na Petrograd.

Sada je slika sasvim drukčija.

Za nama stoji većina *klase*, avangarde revolucije, avangarde naroda, sposobne da pvedu mase.

Za nama stoji *većina* naroda, jer Černovljeva odlazak nije ni iz daleka jedini, već najvidniji, najočigledniji znak da seljaštvo od bloka esera (i od samih esera) *zemlju neće dobiti*. A u tome je ključ opštenarodnog karaktera revolucije.

Naše je preimućstvo u položaju partije koja dobro poznaje svoj put, uz nečuvana kolebanja i *čitavog imperijalizma* i čitavog bloka menjševika i esera.

Naša je *pobjeda sigurna*, jer je narod već sasvim blizak očajanju, a mi dajemo celom narodu siguran izlaz, pokazujući značaj našega rukovodstva čitavom narodu „u kornilovske dane“, zatim *predlažući* kompromis blokistima i dobivši od njih negativan odgovor, pod uslovima kolebanja sa njihove strane, koje nikako ne prestaje.

Bila bi najveća greška misliti da naš predlog za kompromis još nije odbačen, da ga Demokratsko savetovanje još može prihvatiti. Kompromis je predlagan od *partije partijama*; inače on ne bi mogao

biti predlagan. *Partije* su ga odbacile. Demokratsko savetovanje je samo *savetovanje*, ništa više. Ne treba zaboravljati jedno: u njemu nije zastupljena *većina* revolucionarnog naroda, siromašno i ogorčeno seljaštvo. To je savetovanje *manjine naroda* — ne sme se zaboravljati ta očigledna istina. Najveća greška, najveći parlamentarni kretenezam bio bi sa naše strane kad bismo shvatili Demokratsko savetovanje kao parlamenat, jer čak i *kada bi* sebe proglasilo za parlamenat i za suvereni parlamenat revolucije, ono ipak ništa *ne rešava*: rešavanje se nalazi *van njega*, u radničkim kvartovima Petrograda i Moskve.

Pred nama su svi objektivni preduslovi uspešnog ustanka. Pred nama su izuzetna preimućstva položaja u kome će *samo* naša pobeda u ustanku učiniti kraj kolebanjima, toj najtežoj stvari na svetu, kolebanjima koja su izmučila narod; kad *samo naša* pobeda u ustanku *osujeti* igru sa separatnim mirom protiv revolucije, osujeti je time što će otvoreno predložiti mir potpuniji, pravedniji, bliži, mir u *korist* revolucije.

Samo naša partija, najzad, pošto pobedi u ustanku, *može* spasiti Petrograd, jer ako naš predlog za mir bude odbačen i mi ne dobijemo čak ni primirje, onda *mi* postajemo „odbranaši“, onda se mi stavljamo *na čelo vojnih partija*, mi ćemo biti „*najvojničkija*“ partija, mi ćemo povesti rat na stvarno revolucionaran način. Oduzećemo od kapitalista sav hleb i sve cipele. Ostavićemo im samo mrvice, obučemo ih u opanke. Sav hleb i svu obuću daćemo frontu.

I onda ćemo odbraniti Petrograd.

Izvori stvarno revolucionarnog rata, kako materijalni tako i duhovni, u Rusiji su još neizmerno veliki; 99 izgleda od 100 govore za to da će nam Nemci u najmanju ruku dati primirje. A dobiti primirje sada — to znači već pobediti *ceo svet*.

* *

*

Svesni apsolutne neophodnosti ustanka radnika Petrograda i Moskve radi spasa revolucije i radi spasa od „separatnog“ deljenja Rusije od strane imperijalista obeju koalicija, mi moramo, prvo, prilagoditi uslovima rastućeg ustanka svoju političku taktiku na Savetovanju; drugo, mi moramo dokazati da ne priznajemo samo na rečima Marksovu misao o neophodnosti da ustanak smatramo veštinom.

Mi na Savetovanju moramo odmah zbiti frakciju boljševika, ne povodeći se za brojnošću, ne bojeći se toga što ćemo kolebljivce ostaviti u taboru kolebljivaca: oni su *tamo* korisniji za stvar revolucije nego u taboru odlučnih i samopregornih boraca.

Mi moramo sastaviti kratku deklaraciju boljševika, podvlačeći na najoštriji način neumesnost dugih priča, neumesnost „priča“ uopšte, neophodnost hitne akcije radi spasa revolucije, apsolutnu neophodnost potpunog raskida sa buržoazijom, potpunog smenjivanja čitave sadašnje vlade, potpunog raskida s anglo-francuskim imperija-

listima, koji pripremaju „separatnu“ podelu Rusije, neophodnost hitnog prelaska čitave vlasti u ruke *revolucionarne demokratije sa revolucionarnim proletarijatom na čelu*.

Naša deklaracija treba da bude najkraća i najoštija formulacija ovog zaključka u vezi sa programskim projektima: mir narodima, zemlja seljacima, konfiskacija skandaloznih profita i obuzdavanje skandaloznog kvarenja proizvodnje od strane kapitalista.

Ukoliko deklaracija bude kraća, ukoliko bude oštija, utoliko bolje. U njoj treba jasno istaći još dve veoma važne tačke: narod je izmučen kolebanjima, narod je iskidan neodlučnošću esera i menjševika; mi konačno kidamo sa tim *partijama*, jer su one izdale revolucioniju.

I drugo: smesta predlažući mir bez aneksija, smesta kidajući sa savezničkim imperijalistima i svakojakim drugim imperijalistima, mi ćemo odmah dobiti ili primirje, ili prelazak celog revolucionarnog proletarijata na stranu odbrane i vođenje od strane revolucionarne demokratije, pod njegovim rukovodstvom, stvarno pravednog stvarno revolucionarnog rata.

Pošto pročitamo tu deklaraciju, pošto pozovemo da se *odlučuje*, a ne da se govori, da se *dela*, a ne da se pišu revolucije, mi moramo svu našu frakciju *povesti u fabrike i u kasarne*: tamo je njeno mesto, tamo je nerv života, tamo je izvor spasa revolucije, tamo je pokretač Demokratskog savetovanja.

Tamo mi moramo vatrenim strasnim govorima objasniti naš program i postaviti pitanje ovako: ili će ga Savetovanje prihvatiti *u potpunosti* ili dižemo ustanak. Sredine nema. Čekati se ne može. Revolucija srlja u propast.

Tako postavljajući pitanje, koncentrišući svu frakciju u fabrikama i kasarnama, *mi ćemo pravilno sagledati momenat za početak ustanka*.

A da bismo marksistički shvatili ustanak, tj. kao veštinu, mi u isto vreme, ne časeći časa, treba da organizujemo *štab* ustaničkih odreda, da rasporedimo snage, da povedemo sigurne pukove na najvažnije tačke, da opkolimo Aleksandrinku, da zauzmemo Petropavlovku, da uhapsimo generalštab i vladu, da pred pitomce vojnih akademija i pred divlju diviziju pošaljemo takve odrede koji su kadri da poginu ali da ne dozvole neprijatelju da se približi centru grada; mi moramo mobilisati naoružane radnike, pozvati ih u herojsku poslednju bitku, zauzeti odmah telegraf i telefon, smestiti *svoj* štab ustanka uz glavnu telefonsku centralu, povezati sa njim telefonom sve fabrike, sve pukove, sve tačke oružane borbe itd.

Ovo je, razume se, sve približno, samo radi *ilustracije* da u sadašnjem momentu onaj ko hoće da ostane veran marksizmu, veran revoluciji ne može *a da ne shvati ustanak kao veštinu*.

RUSKA REVOLUCIJA I GRAĐANSKI RAT

PLAŠE NAS GRAĐANSKIM RATOM

Preplašena time što su se menjševici i eseri odrekli koalicije s kadetima¹⁴²), što će demokratija možda moći lepo da sastavi vladu bez njih i da upravlja Rusijom protiv njih, buržoazija se svim snagama trudi da preplaši demokratiju.

Plaši što je moguće revnosnije — to je parola čitave buržoaske štampe. Plaši iz sve snage! Laži, klevetaj — samo plaši!

Plaše „Berzanske novosti“ — isfabrikovanim saopštenjima o boljševičkim akcijama. Plaše glasovima o Aleksejevljevoj ostavci i o opasnosti od nemačkog prodora ka Petrogradu, kao da činjenice nisu dokazale da su baš Kornilovljevi generali (a među njih neosporno spada i Aleksejev) sposobni da otvore Nemcima front u Galiciji i pred Rigom, i pred Petrogradom, da baš Kornilovljevi generali izazivaju najveću mržnju prema Vrhovnoj komandi.

„Najsolidniji“ i najubedljiviji oblik tom metodu zastrašivanja demokratije trude se da pridadu pozivajući se na opasnost od „građanskog rata“. Od svih oblika zastrašivanja, zastrašivanje građanskim ratom je, verovatno, najraširenije. Evo kako je formulisao tu uobičajenu, u filistarskim krugovima vrlo raširenu, ideju komitet partije narodne slobode u Rostovu na Donu u rezoluciji od 1. septembra (br. 210 „Reči“).

... „Komitet je ubeđen da građanski rat može zbrisati sve tekovine revolucije i progutati u potocima krvi našu mladu, neojačalu slobodu, i zato smatra da je energični protest protiv produbljivanja revolucije, diktiranog nerealnim socijalističkim utopijama, neophodan u interesu spasavanja tekovina revolucije“...

Ovde je u najjasnijoj, najpreciznijoj, najpromišljenijoj i najpodrobnijoj formi izražena ona osnovna misao koja se, bezbroj puta sreta u uvodnim člancima „Reči“, u člancima Plehanova i Potresova, u uvodnicima menjševičkih novina itd., itd. Zato nije nekorisno detaljnije se zadržati na ovoj misli.

Potrudimo se da pitanje građanskog rata analiziramo konkretnije, pored ostaloga na osnovu već stečenog polugodišnjeg iskustva naše revolucije.

To iskustvo, u potpunom skladu sa iskustvom svih evropskih revolucija, počev od kraja XVIII veka, pokazuje nam da je građanski rat najoštrij oblik klasne borbe, kada se niz sukoba i bitaka, ekonomskih i političkih, ponavljajući se, nagomilavajući se, šireći se, za-

oštravajući se, pretvara u borbu jedne klase protiv druge klase s oružjem u rukama. Najčešće se — može se reći, čak skoro isključivo — zapauza u iole slobodnijim i naprednijim zemljama građanski rat između onih klasa među kojima se suprotnost stvara i produbljuje čitavim ekonomskim razvitkom kapitalizma, čitavom istorijom novoga društva u celome svetu, naime: između buržoazije i proletarijata.

Tako smo i u toku minolog polugodišnjeg perioda naše revolucije 20—21. aprila i 3—4. jula preživeli vrlo snažne stihijske eksplozije, koje su dolazile do samog početka građanskog rata od strane proletarijata. A Kornilovljev ustanak predstavljao je vojničku zaveru, koju su podržali veleposednici i kapitalisti, sa kadetskom partijom na čelu, zaveru koja je već dovela do stvarnog početka građanskog rata od strane buržoazije.

To su činjenice. To je istorija naše vlastite revolucije. A od te istorije treba najviše učiti, u njen tok i u njeno klasno značenje treba se najviše udubljivati.

Pokušaćemo da uporedimo početke proleterskog i početke buržoaskog građanskog rata u Rusiji sa gledišta: 1) stihijnosti pokreta, 2) njegovih ciljeva, 3) svesnosti masa koje su učestvovala u njemu, 4) snage pokreta, 5) njegove upornosti. Mi smatramo: ako bi sve partije koje se sada olako „gađaju“ rečima „građanski rat“ postavile pitanje na taj način i učinile pokušaj stvarnog izučavanja građanskog rata, onda bi svesnost čitave ruske revolucije od toga dobila vrlo, vrlo mnogo.

Počecemo od stihijnosti pokreta. O 3—4. julu mi imamo iskaze takvih svedoka kao što su menjševičke „Radničke novine“⁽¹⁴³⁾ i eserovsko, „Narodno delo“, koji su priznali činjenicu stihijskog porasta pokreta. Te iskaze ja sam naveo u članku „Proleterskog dela“⁽¹⁴⁴⁾ koje izlazi kao poseban letak pod naslovom „Odgovor klevetnicima“⁽¹⁴⁵⁾ Ali, iz potpuno razumljivih razloga, braneći sebe, svoje učešće u progonojenju boljševika, menjševici i eseri zvanično nastavljaju da negiraju stihijnost eksplozije od 3—4. jula.

Ostavimo po strani za sada ono što je sporno, ostavimo ono što je neosporno. Stihijnost pokreta od 20—21. aprila niko ne osporava. Tome stihijskom pokretu pridružila se partija boljševika sa parolom „sva vlast sovjetima“, pridružio mu se potpuno nezavisno od nje pokojni Linde, koji je izveo na ulicu 30.000 naoružanih vojnika, spremnih da uhapsu vladu. (Pored ostalog, da kažem u zagradi, ova činjenica izvođenja vojske na ulicu nije ispitana i proučena. A kad se u nju udubiš, pošto dovedeš 20. april u istorijsku vezu događaja, tj. razmatrajući ga kao kariku u lancu koji ide od 28. februara do 29. avgusta, onda postaje jasno da je krivica i greška boljševika bila nedovoljna revolucionarnost njihove taktike, a nipošto preterana revolucionarnost, zbog koje nas optužuju filistri.)

Dakle, stihijnost pokreta, koji je dolazio do toga da proletarijat otpočne građanski rat, nesumnjiva je. Ničega ni približno sličnog stihijnosti nema u kornilovštini, tamo je samo zavera generala, koji su računali da će povesti za sobom trupe na prevaru i snagom naredbe.

Da je stihijnost pokreta znak njegove dubine u masama, čvrstine njegovih korena, njegove neistrebivosti — to je nesumnjivo. Povezanost proleterske revolucije sa narodom, nepovezanost buržoasko kontrarevolucije sa njim — to sa gledišta stihijnosti pokreta pokazuju činjenice.

Pogledajmo ciljeve pokreta 20—21. april najviše se približavao boljševičkim parolama, a 3—4. jul direktno je rastao u vezi sa njima, pod njihovim uticajem i rukovodstvom. O diktaturi proletarijata i siromašnog seljaštva, o miru i o tome da se on hitno predloži, o konfiskovanju veleposedničke zemlje — o tim glavnim *ciljevima* proleterskog građanskog rata boljševička partija govorila je potpuno otvoreno, određeno, jasno, precizno, glasno, u svojim listovima i u usmenoj agitaciji.

Što se tiče ciljeva kornilovštine, svi mi znamo, i niko iz redova demokratije to ne osporava, da su se ti ciljevi sastojali u diktaturi veleposednika i buržoazije, u rasterivanju sovjeta, u pripremanju obnove monarhije. Kadetska partija, ta glavna kornilovska partija (nju bi trebalo, uzgred budi rečeno, početi sada tako i zvati — kornilovska partija), raspoložuci većom štampom i većim agitatoriskim snagama nego boljševici, nikad se nije usuđivala i ne usuđuje se da otvoreno govori narodu ni o diktaturi buržoazije, ni o rasterivanju sovjeta, ni o Kornilovljevim ciljevima uopšte!

Sa gledišta ciljeva pokreta činjenice govore da proleterski građanski rat može istupiti sa otvorenim izlaganjem svojih konačnih ciljeva pred narodom, pridobijajući time simpatije trudbenika, a buržoaski građanski rat samo skrivanjem svojih ciljeva može pokušavati da vodi jedan deo masa; otuda ogromna razlika u pitanju svesnosti masa.

Objektivne činjenice o tom pitanju postoje, izgleda, isključivo u vezi sa partijskom pripadnošću i sa izborima. Drugih činjenica koje bi nam omogućavale da tačno sudimo o svesnosti masa, po svemu sudeći, nema. Da na čelu proleterskog revolucionarnog pokreta stoji partija boljševika a na čelu buržoaskog kontrarevolucionarnog pokreta partija kadeta — to je jasno i teško da može biti osporeno posle polugodišnjeg revolucionarnog iskustva. Tri poređenja faktičkog karaktera mogu se navesti o razmatranom pitanju. Upoređivanje majskih izbora za rejonske dume u Petrogradu s avgustovskim za centralnu dumu daje smanjenje kadetskih i ogromno povećanje boljševičkih glasova. Kadetska štampa priznaje da se tamo gde su nago-milane mase radnika i vojnika zapaža, po pravilu, i snaga boljševizma.

Zatim, svesnost o učešću *masa* u partiji, uz odsustvo svake statističke o kretanju broja članova u partiji, o pohađanju skupova itd., može se proveriti na činjenicama samo prema objavljenim podacima o skupljanju novčanih priloga za partiju. Ti podaci pokazuju ogromni i masovni heroizam boljševičkih radnika u prikupljanju novca za „Pravdu“, za zabranjivane listove itd. Izveštaji o prikupljanju uvek su se štampali. Kod kadeta mi ne vidimo ništa slično: i njihov

partijski rad, očigledno, „hrane“ prilozi bogataša. Nema ni traga od aktivne pomoći masa

Najzad, poređenje između pokreta od 20—21. aprila i 3—4. jula, s jedne strane, i kornilovštine, s druge, pokazuje nam da boljševici direktno ukazuju masama na njihovog neprijatelja u građanskom ratu, naime, na buržoaziju, veleposednike i kapitaliste. Kornilovština je već pokazala *direktno obmanjivanje* jedinica koje su pošle za Kornilovom, obmanjivanje koje je otkrio već prvi susret „divlje divizije“ i Kornilovljevih ešelona sa Petrograđanima.

Dalje. Kakvi su podaci o *snazi* proletarijata i buržoazije u građanskom ratu. Snaga boljševika sastoji se samo u brojnosti proletara, u njihovoj svesnosti, u simpatijama eserovskih i menjševičkih „nižih slojeva“ (tj. radnika i siromašnih seljaka) prema boljševičkim parolama. Da su stvarno baš te parole povlačile za sobom većinu aktivnih revolucionarnih masa u Petrogradu i 20—21. aprila, i 18. juna, i 3—4. jula — to je činjenica.

Pri tom poređenju podataka o „parlamentarnim“ izborima sa podacima o pomenutim masovnim pokretima potpuno se potvrđuje u pogledu Rusije zapažanje, koje je mnogo puta činjeno na Zapadu, a naime: *snaga* revolucionarnog proletarijata, sa gledišta delovanja *na mase* i njihovog uvlačenja u borbu, neuporedivo je *veće* u *vanparlamentarnoj* nego u parlamentarnoj borbi. To je veoma važno zapažanje u vezi sa pitanjem građanskog rata.

Razumljivo je zašto svi uslovi i čitava situacija parlamentarne borbe i izbora umanjuje snagu ugnjetenih klasa u poređenju sa snagom koju one stvarno mogu razvijati u građanskom ratu.

Snaga kadeta i kornilovštine sastoji se u *snazi bogatstva*. Da je anglo-francuski kapital i imperijalizam *za* kadete i *za* kornilovštinu — to je dokazano dugim nizom političkih akcija i štampom. Opšte je poznato koliko je sva „desnica“ Moskovskog savetovanja¹⁴⁶) od 12. avgusta pomamno zastupala Kornilova i Kaledina. Opšte je poznato koliko je francuska i engleska buržoaska štampa „pomagala“ Kornilovu. Postoje podaci o pomoći koje su mu ukazivale *banke*.

Sva snaga bogatstva podigla se u pomoć Kornilovu, a kakav žalostan i brz slom! Kod kornilovaca, osim bogataša, mogu se videti samo dvojake društvene snage: „divlja divizija“ i kozaštvo. U prvom slučaju to je *samo* snaga neznanja i obmanjivanja. Ta je snaga utoliko strašnija ukoliko štampa više ostaje u rukama buržoazije. Proletarijat bi potkopao, pobedivši u građanskom ratu, *ovaj* izvor „snage“ odmah i radikalno.

Što se tiče kozaštva, mi ovde imamo sloj stanovnika sastavljen od bogatih, sitnih i srednjih zemljoposjednika (srednji posed iznosi oko 50 desetina) jedne od periferijskih oblasti Rusije koje su sačuvale naročito mnogo srednjovekovnih crta života, privrede, običaja. Ovde se može sagledati socijalno-ekonomska osnova za rusku Vandeju. Ali šta su pokazale *činjenice* koje se odnose na pokret Kornilova i Kaledina? Čak ni Kaledin, „omiljeni vođa“, koga su podržali Gučkovi,

Miljukovi, Rjabušinski i kompanija, *ipak nije podigao* masovni pokret!! Kaledin je neizmerno „direktnije“, mnogo više po pravoj liniji išao prema građanskom ratu nego boljševici. Kaledin je pravo „išao da podiže Don“, pa ipak Kaledin nije podigao nikakav masovni pokret u „svom“ kraju, u odvojenom od opšteruske demokratije kozačkom kraju! Naprotiv, od strane proletarijata mi zapažamo stihijske eksplozije pokreta u centru uticaja i snage antiboljševičke sveruske demokratije.

Objektivnih podataka o tome kako se razni slojevi i razne imovinske grupe odnose prema demokratiji i kornilovštini — nema. Postoje samo nagoveštaji da je većina sirotinje i srednjeg kozaštva više naklonjena demokratiji i da su samo oficiri sa vrhovima bogatog kozaštva potpuno kornilovski.

Bilo kako bilo, istorijski je dokazana, posle iskustva, od 26—31. avgusta, krajnja slabost masovnog kozačkog pokreta u korist buržoaske kontrarevolucije.

Ostaje poslednje pitanje: pitanje *upornosti* pokreta. U pogledu boljševičkog, proletarskog revolucionarnog pokreta mi imamo dokazanu činjenicu da se borba protiv boljševizma u toku polugodišnjeg postojanja republike u Rusiji vodila kako idejno, uz *džinovsku* nadmoćnost organa štampe i agitatorskih snaga na strani protivnika boljševizma (i uz vrlo „riskantno“ spajanje klevetničke kampanje sa „idejnom“ borbom), tako i *pomoću represalija*: stotine uhapšenih, demolirana glavna štamparija, zabranjen glavni list i niz drugih listova. Rezultat je dokazan činjenicama: ogromno jačanje boljševizma na avgustovskim izborima u Petrogradu, zatim jačanje internacionalističkih i „levih“ struja, koje se sve više približavaju boljševizmu, i u eserovskoj i menjševičkoj partiji. Prema tome, upornost proletarskog revolucionarnog pokreta u republikanskoj Rusiji veoma je velika. Činjenice govore da kadetima i eserima, u njihovim zajedničkim naporima sa menjševicima, *nije pošlo za rukom* da iole oslabe taj pokret. Naprotiv, baš koalicija kornilovaca sa „demokratijom“ *ojačala je* boljševizam. Osim idejnog delovanja i represalija ne može biti drugih sredstava za borbu protiv proletarskog revolucionarnog pokreta.

O upornosti kadetsko-kornilovskog pokreta za sada nema podataka. Nikakvih progonjenja kadeta nije bilo. Čak su i Gučkova pustili, čak ni Maklakov i Miljukov nisu uhapšeni. Čak ni „Reč“ nije zabranjena. Kadete štede. Kadetima-kornilovcima vlada Kerenskoga *se udvara*. A šta će biti ako se postavi pitanje ovako: pretpostavimo da anglo-francuski i ruski Rjabušinski ispovrte još mnogo miliona kadetima, „Jedinstvu“, „Danu“ itd. za novu izbornu kampanju u Petrogradu; je li verovatno da bi se broj njihovih glasova povećao sada, posle kornilovštine? Teško da se neće morati na ovo pitanje, sudeći po zborovima itd., odgovoriti negativno...

* *

*

Sumirajući rezultate našeg upoređivanja podataka iz istorije ruske revolucije, dobijamo zaključak da je početak građanskog rata od strane proletarijata otkrio snagu, svest, povezanost s narodom, porast i upornost pokreta. Početak građanskog rata od strane buržoazije nije otkrio nikakvu snagu, nikakvu svesnost masa, nikakvu povezanost sa narodom, nikakve izgleda na pobedu.

Savez kadeta sa eserima i menjševicima protiv boljševika, tj. protiv revolucionarnog proletarijata, isproban je u praksi u toku niza meseci, i taj savez kornilovaca, koji su se privremeno pritajili, sa „demokratijom“ doveo je na delu ne do slabljenja već do jačanja boljševika, do sloma „koalicije“, do jačanja „leve“ opozicije i kod menjševika.

Savez boljševika sa eserima i menjševicima protiv kadeta, protiv buržoazije *još nije isproban*. Ili, ako hoćemo da budemo precizniji, taj savez je *isproban samo na jednom frontu*, samo u toku *pet dana*, 26—31. avgusta, za vreme kornilovštine, i taj savez doneo je za to vreme potpunu pobedu nad kontrarevolucijom, postignutu sa lakoćom koja još ni u jednoj revoluciji nije viđena, tako je porazno ugušio buržoasku, veleposedničku i kapitalističku, savezničko-imperijalističku i kadetsku kontrarevoluciju, da se građanski rat *sa te strane* raspao u prah i pepeo, pretvorio u ništa na samom početku, raspao pre bilo kakve „bitke“.

I pred licem ove istorijske činjenice cela buržoaska štampa sa svim svojim pomagačima (Plehanovima, Potresovima, Breško-Breškovskima itd.) viču koliko ih grlo nosi da baš savez boljševika sa menjševicima i eserima „preti“ užasima građanskog rata!...

To bi bilo smešno kad ne bi bilo tako žalosno. Žalosno je što takva, jasna, očigledna, vapajuća besmislica, takvo podsmevanje činjenicama, čitavoj istoriji naše revolucije može uopšte nalaziti slušaoca... To dokazuje još uvek ogromnu raširenost buržoaske koristoljubive laži (i raširenost koja je neizbežna dok je štampa monopol buržoazije), laži koja zaglušuje, nadvikuje najnesumnjivije i opipljivo neosporne pouke revolucije.

Ako postoji apsolutno neosporna, apsolutno činjenicama dokazana pouka revolucije, onda je to pouka da bi isključivo savez boljševika sa eserima i menjševicima, isključivo najhitniji prelazak čitave vlasti u ruke sovjeta onemogućio u Rusiji građanski rat. Jer protiv takvog saveza, protiv sovjeta radničkih, vojničkih i seljačkih predstavnika nikakav građanski rat otpočet od strane buržoazije ne može se zamisliti, takav „rat“ ne bi dospeo čak ni do jedne bitke, buržoazija *po drugi* put, posle kornilovštine, neće naći čak ni „divlju diviziju“, čak ni pređašnji broj kozačkih ešelona da bi ih pokrenula protiv sovjetske vlade!

Miran razvitak bilo koje revolucije uopšte je stvar izvanredno retka i teška, jer revolucija predstavlja najveće zaoštavanje najo-

štrijih klasnih suprotnosti, ali u seljačkoj zemlji, kada savez proletarijata i seljaštva može masama izmučenim nepravednim i zločinačkim ratom dati *mir* a seljaštvu svu *zemlju*, u takvoj zemlji, u takvom izuzetnom istorijskom momentu miran razvitak revolucije prilikom prelaska čitave vlasti u ruke sovjeta *moguć* je i *verovatan*. U samim sovjeticima borba partija za vlast može se razvijati mirno, uz pun demokratizam sovjeta, uz odricanje od takvih „sitnih krađa“, od takvog „potkrađanja“ demokratskih principa kada se vojnicima daje jedan predstavnik na 500 birača a radnicima jedan na hiljadu. U demokratskoj republici takve sitne krađe moraju iščeznuti.

A protiv sovjeta, koji svu zemlju daju seljacima bez otkupa i svim narodima predlažu pravedan mir, protiv takvih sovjeta nikakav savez buržoazije anglo-francuske i ruske, Kornilova, Bjukenena i Rjabušinskih, Miljukova sa Plehanovima i Potresovima nimalo nije strašan, potpuno je nemoćan.

Otpor buržoazije protiv besplatne predaje zemlje seljacima, protiv isto takvih reformi u drugim oblastima života, protiv pravednog mira i raskida sa imperijalizmom, takav otpor je, naravno, neizbežan. Ali da bi otpor došao do građanskog rata, za to su potrebne makar kakve *mase*, sposobne da *ratuju* i da pobeđu sovjete. A takvih masa buržoazija *nema* i nema odakle da ih uzme. Ukoliko sovjeti brže i odlučnije uzmu svu vlast u svoje ruke, utoliko će se brže pocepiti i „divlje divizije“ i kozaci, pocepaće se na beznačajnu manjinu svesnih kornilovaca i na ogromnu većinu pristalica demokratskog i *socijalističkog* (jer će onda biti reč baš o socijalizmu) saveza radnika i seljaka.

Otpor buržoazije, prilikom prelaska vlasti u ruke sovjeta, doveste do toga da će *svakog* kapitalistu „pratiti“, nadgledavati, kontrolisati i evidentirati *desetine* i *stotine* radnika i seljaka, čiji će interes zahtevati borbu protiv obmanjivanja naroda od strane kapitalista. Oblike i načine te evidencije i kontrole izradio je i uprostio baš kapitalizam, baš takve tvorevine kapitalizma kao što su banke, krupne fabrike, sindikati, železnice, pošta, potrošačka društva i radnički sindikati. Sovjetima će biti potpuno dovoljno da kapitaliste koji izbegavaju detaljnu evidenciju ili varaju narod — kažnjavaju konfiskovanjem čitave imovine i kratkotrajnim zatvorom, da bi na taj nekrvavi način slomili svaki otpor buržoazije. Jer će baš pomoću banaka, ako su nacionalizovane, baš pomoću udruženja službenika, pomoću pošte, potrošačkih društava, sindikata, kontrola i evidencija postati univerzalna, svemoćna, svudaprisutna, nesavladljiva.

I ruski sovjeti, savez ruskih radnika i siromašnih seljaka, nisu usamljeni u svojem *koracima* ka socijalizmu. Kad bismo bili usamljeni, ne bismo savladali taj zadatak do kraja i mirno, jer je to, u suštini, međunarodni zadatak. Ali mi imamo ogromnu rezervu, armije naprednijih radnika u drugim zemljama u kojima će raskid Rusije sa imperijalizmom i sa imperijalističkim ratom neminovno ubrzati radničku, socijalističku revoluciju, koja u njima sazreva.

Govori se o „potocima krvi“ u građanskom ratu. To govori gore navedena rezolucija kadeta-kornilovaca. Tu frazu ponavljaju na hiljade načina svi buržuji i svi oportunisti. Njoj se smeju i smejaće se, ne mogu a da se ne smeju posle kornilovštine svi svesni radnici.

Ali pitanje „potoka krvi“ u ratno vreme, koje preživljavamo, moguće je i treba postaviti na bazu približne evidencije snaga, proračuna posledica i rezultata, uzeti ga ozbiljno, a ne kao praznu otrcanu frazu, ne samo kao licemernost kadeta, koji su sa svoje strane učinili *sve* da bi Kornilov mogao zaliti „potocima krvi“ Rusiju radi uspostavljanja diktature buržoazije, veleposedničke vlasti i monarhije.

„Potoci krvi“, kažu nam. Analizirajmo i tu stranu pitanja.

Recimo, kolebanja menševika i esera se nastavljaju, vlast sovjetima oni *ne* predaju, Kerenskog *ne* obaraju, obnavljaju stari, truli kompromis sa buržoazijom u nešto drukčijem obliku (umesto kadeta, npr., „vanpartijski“ *kornilovci*), aparat državne vlasti ne zamenjuju sovjetskim aparatom, mir ne predlažu, s imperijalizmom ne kidaju, veleposedničku zemlju ne konfiskuju. Recimo da je takav ishod sadašnjih kolebanja esera i menševika, da je to ishod „12. septembra“.

Iskustvo iz naše vlastite revolucije govori, ne može biti jasnije, da bi posledica toga bilo dalje slabljenje esera i menševika, njihov dalji raskid sa masama, neverovatno jačanje negodovanja i ogorčenja u masama, ogromno jačanje simpatije prema revolucionarnom proletarijatu, prema boljševicima.

Prestonički proletarijat će se onda još više nego sada približiti komuni, radničkom ustanku, osvajanju vlasti, građanskom ratu, u višem i odlučnijem obliku: posle iskustva od 20—21. aprila i 3—4. jula takav rezultat treba smatrati istorijski neizbežnim.

„Potoci krvi“, viču kadeti. Ali takvi potoci krvi dali bi pobedu proletarijatu i siromašnom seljaštvu, a ta pobeda, sa verovatnoćom od devedesetdevet na sto, dala bi *mir* umesto imperijalističkog rata, tj. sačuvala bi živote *stotinama hiljada* ljudi, koji sada prolivaju krv radi kapitalističkog deljenja profita i kapitalističkih osvajanja (aneksija). Da se 20—21. april završio prelaskom čitave vlasti u ruke sovjeta i da je u njima dao pobedu boljševicima u savezu sa siromašnim seljaštvom, onda bi to, iako bi stajalo „potoka krvi“, značilo spas života za *pola miliona* ruskih vojnika koji su sigurno poginuli u borbama 18. juna.

Tako računa i tako će računati svaki svesni ruski radnik i vojnik ako meri i uzima u obzir pitanje građanskog rata koje se svuda pokreće i, razume se, takvog radnika i vojnika, koji je prilično stvari preživeo i prilično razmišljao, neće uplašiti dreka o „potocima krvi“ ljudi, partija i grupa koje žele da unište živote *novih miliona* za Carigrad, za Lavov, za Varšavu, za „pobedu nad Nemačkom“.

Nikakvi „potoci krvi“ u unutrašnjem građanskom ratu ne mogu se čak ni približno uporediti s onim *morima* krvi koja su ruski impe-

rijalisti prolili posle 19. juna¹⁴⁷) (uprkos izvanredno velikim izgledima da se to moglo izbeći predavanjem vlasti u ruke sovjeta).

Za vreme rata, gospodo Miljukovi, Potresovi, Plehanovi, iznosite opreznije argumente *protiv* „potoka krvi“ u građanskom ratu, jer vojnici poznaju i videli su *mora* krvi.

Međunarodni položaj ruske revolucije sada, 1917. godine, u četvrtoj godini nečuveno teškog, zločinačkog rata, koji je izmučio narode, takav je, da bi predlog pravednog mira od strane ruskog proletarijata koji bi pobedio u građanskom ratu značio člevedesetdevet od sto izgleda da bi se postiglo primirje i mir *bez prolivanja novih mora krvi*.

Jer ujedinjenje anglo-francuskog i nemačkog imperijalizma, koji ratuju među sobom, *protiv* proleTERSKE socijalističke republike u Rusiji u praksi je *nemoguće*, a ujedinjenje engleskog, japanskog i američkog imperijalizma protiv nas do krajnosti je teško ostvariti i mi ga se uopšte ne plašimo, već zbog samog geografskog položaja Rusije. A međutim postojanje revolucionarnih i socijalističkih proleTERSkih masa u *svim* evropskim državama jeste činjenica; sazrevanje i neizbežnost svetske socijalističke revolucije ne podleže sumnji, i toj se revoluciji može ozbiljno pomoći, naravno, ne delegacijama i ne igranjem štokholmskih savetovanja sa ljudima sličnim Plehanovu i Cereteliju, već samo razvijanjem ruske revolucije.

Buržuji viču o neizbežnom porazu komune u Rusiji, tj. o porazu proletarijata ako bi on osvojio vlast.

To su lažljivi, sebični klasni povici.

Kad osvoji vlast proletarijat Rusije ima *sve* izgleda da je zadrži i da dovede Rusiju do pobedonosne revolucije na Zapadu.

Jer, prvo, mi smo mnogo naučili od vremena Komune i ne bismo ponovili njene sudbonosne greške, ne bismo ostavili banke u rukama buržoazije, ne bismo se ograničili na odbranu protiv naših versaljaca (drugim imenom kornilovaca), već bismo prešli u napad protiv njih i smrville bismo ih.

Drugo, pobedonosni proletarijat daće Rusiji mir. I nikakva sila neće oboriti vladu *mira*, vladu poštenog, iskrenog, pravednog mira, posle svih užasa više nego trogodišnje klanice naroda.

Treće, pobedonosni proletarijat će dati odmah seljaštvu zemlju bez otkupa. I ogromna većina seljaštva, izmučena i ogorčena „igrom“ sa veleposednicima“, koju izvodi naša vlada, naročito „koaliciona“, naročito vlada Kerenskoga, podržaće pobedonosni proletarijat potpuno, svim sredstvima, samopregorno.

Vi svi govorite o „herojskim naporima“ naroda, gospoda menjševici i eseri. Ja sam ovih dana ponovo naišao na tu frazu u uvodniku vaših „Izvestija CIK“¹⁴⁸). Kod vas je to *samo* fraza. Ali radnici i seljaci koji je čitaju *misle* o njoj, i svako razmišljanje, potkrepljeno iskustvom od kornilovštine, „iskustvom“ od Pešehonovljeve vlade, „iskustvima“ od Černovljeve vlade i tako dalje, svako razmišljanje neminovno dovodi do zaključka: pa taj „herojski napor“, pa to i nije ništa drugo do poverenje siromašnog seljaštva prema gradskim rad-

nicima kao prema svojim najvernijim saveznicima i vođama. Herojski napor i nije ništa drugo do pobjeda ruskog proletarijata u građanskom ratu nad buržoazijom, jer će samo takva pobjeda spasti od teških kolebanja, jedino će ona dati izlaz, daće zemlju, daće mir.

Ako se može ostvariti savez gradskih radnika sa siromašnim seljaštvom pomoću najhitnije predaje vlasti sovjetima, utoliko bolje. Boljševici će *sve* učiniti da bi taj *mirni* put razvitka revolucije bio obezbeđen. Bez toga ni Ustavotvorna skupština, sama po sebi, neće doneti spas, jer u njoj eseri takođe mogu nastaviti „igru“ sporazumevanja sa kadetima, sa Breško-Breškovskom i Kerenskim (po čemu su oni bolji od kadeta?) itd., i sl.

Ako čak iskustvo od kornilovštine nije naučilo „demokratiju“ i ona će nastaviti ubitačnu politiku kolebanja i sporazumaštva, onda ćemo mi reći: ništa tako ne ruši proletersku revoluciju kao ta kolebanja. Dakle, gospodo, nemojte nas plašiti građanskim ratom: on je neizbežan ako nećete da se smesta obračunate sa kornilovštinom i sa „koalicijom“ do kraja, — onda će ovaj rat doneti pobjedu nad eksploatatorima, daće zemlju seljacima, daće mir narodima, otvoriće siguran put ka pobedonosnoj revoluciji svetskog socijalističkog proletarijata.

Рабочий путь. br. 12.
29. (16) septembra 1917.
Potpis: N. Lenjin

Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 26, стр. 10—23.

IZ „PISMA PREDSEDNIKU OBLASNOG KOMITETA VOJSKE, MORNARICE I RADNIKA FINSKE“

Koristim zgodnu priliku da detaljnije porazgovaramo.

1

Opšta politička situacija izaziva kod mene veliku uznemirenost. Petrogradski sovjet i boljševici objavili su rat vladi. Ali vlada ima vojsku i *sistematski* se priprema (Kerenski u vrhovnoj komandi, očigledna stvar, dogovara se sa kornilovcima o vojsci za suzbijanje boljševika i dogovara se *praktično*).

A šta mi radimo? Samo rezolucije donosimo? Gubimo vreme, zakazujemo „rokove“ (20. oktobra je kongres sovjeta — zar nije smešno tako odlagati? Zar nije smešno na to se oslanjati?). Boljševici *ne* rade sistematski da bi pripremili *svoje* vojne snage radi obaranja Kerenskog.

Događaji su potpuno potvrdili pravilnost mog predloga, podnesenog za vreme Demokratskog savetovanja, da partija, naime, *mora* staviti na dnevni red oružani ustanak. Događaji nas *primoravaju* da to učinimo. Istorija je sada kao osnovno *političko* pitanje postavila *vojno* pitanje. Bojim se da boljševici to zaboravljaju, poneseni aktuelnim događajima, sitnim tekućim pitanjima i „*u nadi*“ da će „talas zbrisati Kerenskog“. To je naivna nada, to je isto kao kad bismo se oslonili na „biće valjda“. Od strane partije revolucionarnog proletarijata to može biti zločin.

Po mom mišljenju, treba agitovati u partiji za ozbiljan stav prema oružanom ustanku — radi toga treba prepisati na mašini i ovo pismo i dostaviti ga Petrograđanima i Moskovljanima.

2

Dalje o Vašoj ulozi. Izgleda jedino što *potpuno* možemo imati u svojim rukama i što igra *ozbiljnu* vojničku ulogu jesu finske trupe i Baltička flota. Ja mislim da Vi treba da koristite svoj visoki položaj, da prenesete sa sebe na pomoćnike i sekretare sav sitni, šablonski rad, da ne gubite vreme na „rezolucije“, već da *svu pažnju* poklonite voj-

ničkim pripremama finskih jedinica plus mornarice radi predstojećeg obaranja Kerenskog. Treba da stvorite *tajni* komitet od *na j p o u z d a n i j i h* vojnih lica, da s njima *svestrano* prodiskutujete, da prikupite (i *sami* proverite) najtačnije podatke o sastavu i rasporedu jedinica kod Petrograda i u Petrogradu, o prevozu finskih jedinica u Petrograd, o kretanju flote itd.

Mi možemo ispasti smešne budale ako to ne učinimo: sa lepim rezolucijama i sa sovjetima, ali *bez vlasti!!* Ja mislim da vi imate mogućnosti da okupite stvarno pouzdana i spremna vojna lica, da odete u Ino¹⁴⁹) i na druge važne tačke, da procenite i proučite stvar *ozbiljno*, ne oslanjajući se na *suviše uobičajene* kod nas hvalisave opšte fraze.

Da mi *ni u kom slučaju* ne možemo dozvoliti odvođenje jedinica iz Finske — to je jasno. Bolje je odlučiti se *na sve*, na ustanak, na osvajanje vlasti — da bismo je predali kongresu sovjeta. Čitam danas u novinama da će već kroz dve nedelje opasnost od desanta biti ravna nuli. Prema tome, imamo sasvim malo vremena za pripremu.

3

Dalje, „Vlast“ u Finskoj treba iskoristiti za sistematsku propagandu među kozac'ma koji se nalaze ovde u Finskoj. Jedan deo tih kozaka Kerenski i kompanija namerno su odveli iz Viborga, npr., bojeći se „boljševizacije“ i smestili ih u Usikirku i Perkjarviju, između Viborga i Teriok'ja, u bezopasnoj (od boljševika) izolaciji. Treba proučiti sve podatke o rasporedu kozaka i organizovati da se među njih pošalju *agitatorski odredi* iz redova najboljih snaga mornara i vojnika Finske. To je neophodno. Isto to važi i za literaturu.

4

Dalje. Naravno, odsustva se daju i mornarima i vojnicima. Potrebno je od vojnika koji odlaze u selo na odsustvo formirati grupe agitatora radi sistematskog obilaženja svih gubernija i agitacije u selima, kako uopšte tako i za Ustavotvornu skupštinu. Vaš je položaj izuzetno dobar, jer Vi možete odmah *otpočeti* stvaranje bloka sa *levim* eserima, koji nam jedino može dati sigurnu vlast u Rusiji i većinu u Ustavotvornoj skupštini. Dok se tamo vode prazni razgovori, odmah formirajte takav *blok*, organizujte izdavanje letaka (pogledajte šta možete učiniti tehnički u tom smislu i za njihovo prebacivanje u Rusiju) i onda treba da svaka agitatorska grupa za selo ima najmanje dva čoveka: jednog boljševika, jednog levog esera. U selu za sada v'ada eserovska „firma“, i treba koristiti vašu sreću (vi imate leve esere) da biste u *ime te* firme ostvarili u selu blok boljševika sa *levim* eserima, seljaka sa radnicima, a ne s kapitalistima.

5

Po mom mišljenju, radi pravilne pripreme duhova, treba odmah istaći ovakvu parolu: vlast mora odmah preći u ruke Petrogradskog sovjeta, *koji će je predati kongresu sovjeta*. Jer zašto da trpimo još tri nedelje rata i „kornilovskih priprema“ Kerenskog.

Ako boljševici i levi eseri budu *propagirali* tu parolu u Finskoj, od toga ne može biti ništa drugo osim koristi.

Napisano 27. septembra (10. oktobra) 1917. Prvi put štampano 7. novembra 1925. u listu *Правда*, br. 255.

Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 26, стр. 47—49.

PISMO PETROGRADSKOJ GRADSKOJ KONFERENCIJI

DA SE PROČITA NA ZATVORENOJ SEDNICI

Drugovi! Dozvolite mi da skrenem pažnju konferenciji na krajnju ozbiljnost političke situacije. Ja mogu da se oslanjam samo na podatke iz jutarnjih listova od subote. Ali nas ti podaci primoravaju da ovako postavimo pitanje:

Zar ne dokazuje potpuna neaktivnost engleske mornarice uopšte, a isto tako engleskih podmornica prilikom zauzimanja Ezela od strane Nemaca, u vezi sa planom vlade da se preseli iz Petrograda u Moskvu, da je između ruskih i engleskih imperijalista, između Kerenskog i anglo-francuskih kapitalista sklopljena *zavera o predaji Petrograda Nemcima i o tome da se ruska revolucija uguši na taj način?*

Ja mislim da dokazuje.

Zavera je sklopljena, možda, ne direktno, nego još preko nekih kornilovaca (Maklakova, drugih kadeta, „vanpartijskih“ ruskih milionera i sl.), ali sve to suštinu stvari nimalo ne menja.

Zaključak je jasan:

Treba smatrati da je revolucija propala ako proleter i vojnici ne obore vladu Kerenskog u najbližoj budućnosti. Pitanje ustanka stavlja se na dnevni red.

Treba mobilisati sve snage da se radnici i vojnici ubede u ideju o bezuslovnoj neophodnosti herojske, poslednje, odlučne borbe za obaranje vlade Kerenskog.

Treba se obratiti moskovskim drugovima, ubeđujući ih da uzmu vlast u Moskvi, proglasiti da je vlada Kerenskog oborena i Sovjet radničkih predstavnika u Moskvi proglasiti za Privremenu vladu u Rusiji, da bi odmah bio predložen mir i da bi se Rusija spasla od zaverе. Pitanje ustanka u Moskvi neka drugovi Moskovljani stave na dnevni red.

Treba koristiti Oblasni kongres sovjeta vojničkih predstavnika Severne oblasti, koji je sazvan za 8. oktobar u Helsingforsu, da se (prilikom prolaska delegata natrag kroz Petrograd) mobilišu sve snage za njihovo angažovanje na strani ustanka.

Treba uputiti molbu i predlog CK naše partije da ubrza odlazak boljševika iz pretparlamenta i da sve snage usmeri na to da se u masama raskrinka zavera Kerenskog s imperijalistima drugih zemalja i da se pripremi sve za pravilan izbor *momenta* ustanka.

P. S. Rezolucija *vojničke* sekcije Petrogradskog sovjeta protiv odlaska vlade iz Petrograda¹⁵⁰) pokazala je da i među vojnicima

sazreva ubeđenje o zaveri Kerenskog. Treba prikupiti sve snage radi podrške toga *tačnoga* ubeđenja i radi agitacije među vojnicima.

* * *

*

Ja predlažem da se donese sledeća rezolucija:

„Konferencija, pošto je prodiskutovala sadašnju, prema opštem uverenju do krajnosti kritičnu situaciju, utvrđuje sledeće činjenice:

1. Ofanzivne operacije nemačke mornarice, uz krajnje čudnovatu potpunu neaktivnost engleske mornarice i u vezi sa planom Privremene vlade da se preseli iz Petrograda u Moskvu, izazivaju vrlo jaku sumnju da je vlada Kerenskog (ili, što je ista stvar, ruski imperijalisti koji stoje iza njega) sklopila zaveru s anglo-francuskim imperijalistima da preda Nemcima Petrograd da bi na *taj* način ugušila revoluciju.

2. Te sumnje se u najvećoj meri potvrđuju i dobijaju maksimum u takvim slučajevima moguće verovatnoće usled toga što:

prvo, u vojsci jača i odavno je ojačalo uverenje da su je izdavali carski generali i da je izdaju i generali Kornilova i Kerenskog (naravno, čito predaja Rige);

drugo, anglo-francuska buržoaska štampa ne krije svoju pomamnu mržnju, koja dolazi do besnila, prema sovjetima, i svoju spremnost da ih po bilo kakvoj krvavoj ceni uništi;

treće, Kerenski, kadeti, Breškovska, Plehanov i njima slični političari predstavljaju hotimično i nehotično oružje u rukama anglo-francuskih imperijalista, što je potpuno dokazala polugodišnja istorija ruske revolucije;

četvrto, potmul i uporni glasovi o separatnom miru Engleske sa Nemačkom „na račun Rusije“ nisu mogli nastati bez razloga;

peto, sve okolnosti u vezi sa Kornilovljevom zaverom, kao što to proizilazi čak iz novina „Narodno delo“ i „Izvestija“, koje uglavnom simpatišu Kerenskog, dokazale su da je Kerenski najdublje upleten u Kornilovljevu avanturu, da je Kerenski bio i da ostaje najopasniji kornilovac; Kerenski je sakrio glavešine kornilovštine tipa Rodzjanka, Klembovskog, Maklakova i dr.

Polazeći od toga, konferencija smatra da sva povika Kerenskog i buržoaskih novina koje ga podržavaju o odbrani Petrograda je čista prevara i licemerstvo i da je potpuno u pravu vojnička sekcija Petrogradskog sovjeta, koja je oštro osudila plan iseljavanja Petrograda; — dalje, da je radi odbrane Petrograda i radi spasavanja revolucije apsolutno i neizostavno potrebno da se namučena vojska ubedi u savesnost vlade i da dobije hleb, odeću i obuću po cenu revolucionarnih mera protiv kapitalista, koji su do sada sabotirali borbu protiv dezorganizacije (čak prema priznanju Ekonomskog odseka pri menjševičko-eserovskom CIK).

Zato konferencija izjavljuje da samo obaranje vlade Kerenskog, zajedno sa podmetnutim Sovjetom republike, i njeno zamenjivanje radničkom i seljačkom revolucionarnom vladom je u stanju:

- a) da preda zemlju seljacima umesto ugušivanja ustanka seljaka;
- b) da odmah predloži pravedan mir i time povрати veru čitave naše vojske u pravdu;
- c) da preduzme najodlučnije revolucionarne mere protiv kapitalista da bi se vojsci obezbedio hleb, odeća i obuća i da bi se povel borba protiv dezorganizacije.

Konferencija zahteva da CK preduzme sve mere radi rukovođenja neizbežnim ustankom radnika, vojnika i seljaka u cilju obaranja protivnarodne i feudalističke vlade Kerenskog.

Konferencija odlučuje da se odmah pošalje delegacija u Helsingfors, Viborg, Kronštat, Reval, u vojne jedinice južno od Petrograda i u Moskvu radi agitacije za prihvatanje ove rezolucije i za neophodnost da se brzim opštim ustankom i obaranjem Kerenskoga otvori put ka miru, ka spasavanju Petrograda i revolucije, ka predaji zemlje seljacima i vlasti sovjetima.“

Napisano 7 (20) oktobra 1917. Prvi put štampano 1924.

Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 26, стр. 119—122.

IZ RADA:

„O REVIZIJI PARTIJSKOG PROGRAMA“

IV

U pitanju rata imperijalističkog karaktera nacrt druga S.¹⁵¹) teoretski je nepravilan u dve stvari.

Prvo, on ne daje ocenu ovog, sadašnjeg rata. On kaže da imperijalistička epoha rađa imperijalističke ratove. To je tačno i, naravno, to je u programu trebalo reći. Ali to je malo. Neophodno je, sem toga, reći da je baš sadašnji rat, od 1914—1917. godine imperijalistički rat. Nemačka grupa „Spartak“ u svojim „tezama“ koje su na nemačkom objavljene 1915. godine, izišla je sa tvrdjenjem da u eri imperijalizma *ne može biti*¹⁵²) nacionalnih ratova. To je očigledno nepravilno tvrdjenje, jer imperijalizam zaoštrava ugnjetavanje nacija, a usled toga su ne samo mogući i verovatni nego direktno neizbežni nacionalni ustanci i nacionalni ratovi (pokušaji da se napravi razlika između ustanaka i ratova bili bi osuđeni na neuspeh).

Marksizam zahteva bezuslovno tačnu ocenu, na osnovu konkretnih činjenica, svakog pojedinog rata. Zaobilaziti pitanje sadašnjeg rata pomoću opštih razmatranja je i teoretski netačno i praktično nedozvoljeno, jer se iza toga kriju oportunisti, stvarajući za sebe izlaz: uopšte uzev, kažu oni, imperijalizam je epoha imperijalističkih ratova, ali *ovaj* rat nije bio *sasvim* imperijalistički (tako je rezonovao, npr. Kaucki).

Drugo, drug S. povezuje „krize i ratove“ *zajedno* kao nekog zajedničkog saputnika kapitalizma uopšte, a najnovijeg napose. Na str. 2—21. moskovske brošure, u nacrtu druga S. *tri puta* je ponovljeno to spajanje kriza i ratova. Tu nije stvar samo u nepoželjnosti ponavljanja u programu. Tu je stvar u principijelnoj netačnosti.

Krize, baš u obliku hiperprodukcije ili „zastoja u plasiranju robe“, ako drug S. izbacuje reč hiperprodukcija, jesu pojava svojstvena *isključivo* kapitalizmu. A ratovi su svojstveni i robovlasničkom i feudalnom sistemu privrede. Imperijalističkih ratova bilo je takođe i na podlozi ropstva (rat između Rima i Kartagine bio je s obe strane imperijalistički rat), i u srednjem veku, i u eposi trgovačkog kapitalizma. Svaki rat u kome *obe* zaraćene strane ugnjetavaju tuđe zemlje ili narode, ratujući radi podela plena, radi toga „ko će više ugnjetavati ili pljačkati“ — nije moguće ne nazvati imperijalističkim.

Ako mi kažemo da je samo najnoviji kapitalizam, samo imperijalizam doneo imperijalističke ratove, to je tačno, jer se *prethodni* stadijum kapitalizma, stadijum slobodne konkurencije ili stadijum predmonopolističkog kapitalizma karakterisao pretežno *nacionalnim* ratovima u zapadnoj Evropi. Ali ako se kaže da u prethodnom stadijumu uopšte nije bilo imperijalističkih ratova, to već neće biti tačno, jer će to značiti zaboravljanje „kolonijalnih ratova“, *takođe* imperijalističkih. To je prvo.

A drugo, nepravilno je baš *spajanje* kriza i ratova, jer su to pojave potpuno raznih vrsta, raznog istorijskog porekla, raznog klasnog značenja. Na primer, ne može se reći, kao što kaže u svom nacrtu drug S.: „I krize i ratovi, sa svoje strane, još više upropašćuju sitne proizvođače, još više povećavaju zavisnost najamnog rada od kapitala“... jer su ratovi *moгуći* u interesu oslobođenja najamnog rada od kapitala, u procesu borbe najamnih radnika protiv klase kapitalista, *moгуći* su ratovi ne samo reakcionarno-imperijalistički nego i revolucionarni. „Rat je nastavak politike“ ove *ili* one klase; i u svakom klasnom društvu, i robovskom, i feudalnom, i kapitalističkom, bilo je ratova koji su nastavljali politiku ugnjetačkih klasa, a bilo je i ratova koji su nastavljali politiku ugnjetenih klasa. Iz istog tog razloga ne može se reći, kao što kaže drug S., da „krize i ratovi pokazuju da se kapitalistički sistem iz oblika razvijanja proizvodnih snaga pretvara u njihovu kočnicu“.

Da sadašnji imperijalistički rat svojom revolucionarnošću i svojom težinom revolucionariše mase i ubrzava revoluciju — to je tačno, to treba reći. I o imperijalističkim ratovima uopšte, kao *tipičnim* za epchu imperijalizma, to će biti tačno i to se može reći. Ali se to ne može reći za sve „ratove“ uopšte, i zato se nikako ne mogu povezivati krize i ratovi.

V

Mi sada treba da izvedemo zaključke o onom najglavnijem pitanju koje, prema jednodušnoj oceni svih boljševika, treba da bude pre svega osvetljeno i ocenjeno u novom programu. To je pitanje *imperijalizma*. Drug Sokolnikov drži se mišljenja da je to osvetljenje i tu ocenu celishodnije dati, tako reći, odvojeno, podelivši razna obeležja imperijalizma među razne paragrafe programa; ja mislim da je celishodnije to učiniti u posebnom paragrafu ili u posebnom delu programa, sakupivši zajedno sve što treba reći o imperijalizmu. Članovi partije sada imaju pred očima oba nacarta, i na kongresu će biti donesena odluka. Ali mi se potpuno slažemo sa drugom Sokolnikovom u pogledu onoga što o imperijalizmu treba reći, i ostaje nam da razmotrimo nema li neslaganja u pogledu onoga *kako* valja osvetliti i oceniti imperijalizam.

Uporedimo dva nacarta novog programa s ovog gledišta: U mom nacrtu uzeto je pet glavnih obeležja imperijalizma: 1) monopolistički

savezi kapitalista; 2) stapanje bankovnog kapitala sa industrijskim; 3) izvoz kapitala u tuđe zemlje; 4) teritorijalna podela sveta, podela koja je već završena; 5) podela sveta od strane ekonomski internacionalnih trustova. (U mojoj brošuri *Imperijalizam kao najnovija etapa kapitalizma* koja je izišla kasnije nego *Materijal o reviziji partijskog programa*, navedeno je tih pet obeležja imperijalizma na str. 85)¹⁵³). U nacrtu druga Sokolnikova nalazimo, u suštini, istih tih pet osnovnih obeležja, tako da se u pitanju imperijalizma u našoj partiji, očigledno, utvrđuje potpuna principijelna saglasnost, kao što je i trebalo očekivati, jer je praktična agitacija naše partije o tom pitanju, kako usmena tako i štampana, već odavno, od samog početka revolucije, otkrila potpunu jednodušnost svih boljševika u tom osnovnom pitanju.

Ostaje nam da razmotrimo kakve su razlike u formulaciji definicije i karakteristike imperijalizma između oba nacarta. U oba nacarta konkretno je ukazano od kog vremena se zapravo može govoriti o pretvaranju kapitalizma u imperijalizam, i teško da se može diskutovati protiv neophodnosti takve postavke u interesu tačnosti i istorijske pravilnosti čitave ocene privrednog razvitka. Drug S. kaže: „u toku poslednje četvrti veka“; kod mene stoji: „približno od početka XX veka“. U tek citiranoj brošuri o imperijalizmu navedena su (npr., na str. 10—11)¹⁵⁴) tvrđenja jednog ekonomiste koji specijalno proučava kartele i sindikate da je u Evropi prekretnica ka *potpunoj* pobedi kartela bila kriza od 1900—1903. godine. Zato će, čini mi se, biti tačnije ako se kaže: „približno od početka XX veka“ nego „u toku poslednje četvrti veka“. To će biti pravilnije još i zbog toga što taj specijalista koga sam malopre pomenuo i uopšte evropski ekonomisti najčešće operišu sa nemačkim podacima, a Nemačka je *prestigla* druge zemlje u procesu formiranja kartela.

Dalje. O monopolima u mom nacrtu se kaže: „monopolistički savezi kapitalista dobili su odlučujući značaj“. U nacrtu druga S. ukazivanje na monopolističke saveze ponovljeno je *nekoliko puta*, ali od svih tih ukazivanja samo se jedno odlikuje relativnom određenošću, naime sledeće:

„...U toku poslednje četvrti veka direktno ili indirektno raspolaganje na kapitalistički način organizovanom proizvodnjom prešlo je u ruke svemoćnih banaka, trustova i sindikata, koji su se međusobno sjedinili, koji su formirali svetske monopolističke saveze, rukovodene od šačice magnata finansijskog kapitala“.

Meni se čini da ovde ima suviše mnogo „agitacije“, tj. „radi popularnosti“ u program je umetnuto ono čemu tamo nema mesta. U novinskim člancima, u govorima, popularnim brošurama „agitacija“ je neophodna, ali program partije mora se odlikovati ekonomičnošću i ne sme davati ništa suvišno. Da su monopolistički savezi dobili „odlučujući značaj“, to je, čini mi se, najtačnije, i time je sve rečeno. Međutim, u navedenom pasusu iz nacarta druga S. ima ne samo mnogo suvišnog nego je i teoretski sumnjiv izraz: „raspolaganje na kapita-

listički način organizovanom proizvodnjom“. Da li samo na kapitalistički način organizovanom? Ne. To je suviše slabo. I proizvodnja koja očigledno *nije* kapitalistički neorganizovana: sitne zanatlije, seljaci, sitni proizvođači pamuka u kolonijama itd. itd. pali su u zavisnost od banaka i uopšte od finansijskog kapitala. Ako budemo govorili o „svetskom kapitalizmu“ uopšte (a samo se o njemu ovde i može govoriti a da se ne padne u nepravilnost), onda ako kažemo: „odlučujući značaj“ dobili su monopolistički savezi, mi *nikakve* proizvođače ne isključujemo iz potčinjavanja tome odlučujućem značaju. Ograničavati uticaj monopolističkih saveza na „kapitalistički organizovanu proizvodnju“ nepravilno je.

Dalje, o ulozi banaka u nacrtu druga S. rečeno je jedno isto dva puta: jedanput u tek navedenom pasusu, drugi put u pasusu o krizama i ratovima, gde je data definicija: „finansijski kapital (proizvod stapanja bankovnog kapitala s industrijskim)“. U mom nacrtu se kaže: „bankovni kapital ogromne koncentracije stopio se sa industrijskim“. Jedanput to reći u programu — dovoljno je.

Treće obeležje: „izvoz kapitala u tuđe zemlje razvio se u vrlo velikim razmerama“ (tako je rečeno u mom nacrtu). U nacrtu druga S. jedanput je jednostavno ukazano na „izvoz kapitala“, a drugi put se u potpuno drugoj vezi govori o „novim zemljama koje predstavljaju... polje upotrebe eksportovanog kapitala koji traži superprofite“. Teško da se ovde može smatrati pravilnim isticanje superprofita i novih zemalja, jer se izvoz kapitala razvio također iz Nemačke u Italiju, iz Francuske u Švajcarsku i sl. Kapital se počeo izvoziti pod imperijalizmom i u stare zemlje, i ne samo radi *superprofita*. Ono što je tačno u pogledu novih zemalja, nije tačno u pogledu izvoza kapitala uopšte.

Četvrto obeležje — to je ono što je Hilferding nazvao „borbom za privrednu teritoriju“. Taj naziv *nije* tačan, jer on ne izražava glavnu razliku između savremenog imperijalizma i *pređašnjih* oblika borbe za privrednu teritoriju. Za takvu teritoriju borio se i antički Rim, borile su se i evropske države XVI–XVIII veka, osvajajući kolonije, i stara Rusija, osvajajući Sibir, itd. itd. Karakteristično obeležje savremenog imperijalizma sastoji se u tome što je (kao što se kaže u mom nacrtu programa) „ceo svet već podeljen teritorijalno među najbogatijim zemljama“, tj. narodna zemlje između država je završena. Baš iz te okolnosti potiče naročita oštrina borbe za *ponovnu podelu* sveta, naročita oštrina sukoba, koja dovodi do ratova.

U nacrtu druga S. to je izraženo sa vrlo mnogo reči i teško da je teoretski pravilno. Ja ću sada navesti njegovu formulaciju, ali kako ona spaja zajedno i pitanje ekonomske podele sveta, treba prvo s početka dotaći i ovo poslednje, peto, obeležje imperijalizma. U mom nacrtu ono je formulisano ovako:

... „Otpočeta je ekonomska podela sveta između internacionalnih trustova“. Činjenice iz političke ekonomije i statistike ne dopuštaju da se kaže više. *Takva* podela sveta veoma je važan proces, ali

ona je tek samo otpočela. Imperijalistički ratovi radi *ove* podele sveta, radi *ponovne* *podele* nastaju kad je već teritorijalna podela izvršena, tj. kad nema više „slobodnih“ zemalja za osvajanje bez ratova protiv suparnika.

Pogledajmo sada formulaciju druga S.:

„Ali oblast vladavine kapitalističkih odnosa neprekidno se proširuje i napolje putem njihovog prenošenja u nove zemlje, koje za monopolističke saveze kapitalista predstavljaju robna tržišta, prodavce sirovina i polje upotrebe eksportovanog kapitala, koji traži superprofite. Ogromne mase nagomilanog viška vrednosti, koje stoje na raspolaganju finansijskom kapitalu (proizvod stapanja bankovnog kapitala sa industrijskim) izbacuju se na svetsko tržište. Suparništvo moćnih u nacionalnim a ponekad i u međunarodnim okvirima organizovanih saveza kapitalista za vladavinu na tržištu, za posedovanje ili kontrolu teritorija slabijih zemalja, tj. za pretežno pravo na njihovo nemilosrdno ugnjetavanje, neminovno dovodi do pokušaja podele celog sveta među najbogatijim kapitalističkim državama, do imperijalističkih ratova, koji rađaju sve opšte nesreće, bedu i podivljalošt“.

Ovde ima suviše mnogo reči koje prikrivaju niz teoretskih nepravilnosti. Ne može se govoriti o „pokušajima“ podele sveta jer svet je već podeljen. Rat 1914—1917. godine nije „pokušaj podele“ sveta, već borba za *ponovnu* *podelu* već podeljenog sveta. Rat je postao neizbežan za kapitalizam zato što je nekoliko godina pre njega imperijalizam *podelio* svet prema starim, tako reći, merilima snage, koje je rat „ispravio“.

I borba za kolonije (za „nove zemlje“) i borba za „posedovanje teritorija slabijih zemalja“ — sve je to bilo i *pre* imperijalizma. Za savremeni imperijalizam karakteristično je nešto *drugo*: naime sva zemlja je u početku XX veka već bila zauzeta od strane ove ili one države, već je bila podeljena. Samo zato *ponovna* *podela* „vladavine nad svetom“ nije mogla na bazi kapitalizma da se izvrši drukčije nego po cenu svetskog rata. „U međunarodnim okvirima organizovanih saveza kapitalista“ bilo je i *pre* imperijalizma: svako akcionarsko društvo sa učešćem kapitalista raznih zemalja jeste „u međunarodnim okvirima organizovani savez kapitalista“.

Za imperijalizam karakteristično je nešto *drugo* čega ranije, pre XX veka, *nije bilo*, naime: ekonomska podela sveta između internacionalnih trustova, podele zemalja po *sporazumu* kao tržišta. Baš to u nacrtu druga S. nije izraženo, tako da je snaga imperijalizma naslikana kao *slabija* nego što je u stvari.

Najzad, teoretski je nepravilno govoriti o izbacivanju na svetsko tržište masa nagomilanog *viška vrednosti*. To liči na Prudonovu teoriju realizacije, prema kojoj kapitalisti mogu lako realizovati i stalni i promenljivi kapital, ali zapadaju u teškoću prilikom realizacije *viška vrednosti*. U stvarnosti kapitalisti bez teškoća i bez kriza ne mogu realizovati ne samo višak vrednosti nego ni promenljivi ni stalni kapital. Na tržište se izbacuju mase robe koja predstavlja ne samo nagomilanu vrednost nego i vrednost koju reprodukuje promenljivi i stalni kapital. Npr., na svetsko tržište izbacuju

se mase železničkih šina ili gvožđa koje treba da se realizuju pomoću razmene za predmete potrošnje radnika ili za druga sredstva proizvodnje (drvo, nafta isl.).

Napisano 6—8 (19—21) oktobra 1917.

Štampano u oktobru 1917. u časopisu

„Просвещение“, br. 12.

Potpis: N. Lenjin

Сочинения В. И. Ленина,

4 изд., т. 26, стр. 134—141.

SAVETI POSMATRAČA SA STRANE

Pišem ove redove 8. oktobra i imam malo nade da će se oni već 9. naći u rukama petrogradskih drugova. Moguće je da će oni zakasniti, jer je kongres severnih sovjeta zakazan za 10. oktobar. Ali ja ću ipak pokušati da istupim sa svojim „Savetima posmatrača sa strane“ za slučaj da će se verovatna akcija radnika i vojnika Petrograda i čitave „okolice“ održati ubrzo, ali se još nije održala.

Sva vlast treba da pređe u ruke sovjeta, to je jasno. Isto tako treba da bude neosporno za svakog boljševika da je revolucionarnoj i proleterskoj (ili boljševičkoj — to je sada jedno isto) vlasti obezbeđena najveća simpatija i samopregorna podrška svih trudbenika i svih eksploatisanih u celom svetu uopšte, napose u zaraćenim zemljama, a naročito ruskog seljaštva. Na tim, suviše poznatim i odavno dokazanim, istinama ne treba se zadržavati.

Treba se zadržati na onome što možda nije potpuno jasno svim drugovima, naime da prelazak vlasti u ruke sovjeta sada u praksi znači oružani ustanak. Reklo bi se da je to očividno, ali nisu svi o tome razmislili i ne razmišljaju. Odricati se sada oružanog ustanka, značilo bi odreći se glavne parole boljševizma (sva vlast sovjetima) i čitavog revolucionarnog proleterskog internacionalizma uopšte.

Ali oružani ustanak je *naročiti* oblik političke borbe, koji je potčinjen naročitim zakonima, o kojima treba pažljivo razmisliti. Tu istinu je izvanredno reljefno izrazio Karl Marks, koji je pisao da oružani ustanak kao i rat, jeste veština“.

Od glavnih pravila te vištine Marks je istakao:

1) Nikad se ne treba igrati ustankom, nego, otpočevši ga, valja znati čvrsto da treba ići do kraja.

2) Neophodno je prikupiti mnogo nadmoćnije snage na odlučujućem mestu, u odlučujućem trenutku, jer će inače spremniji i organizovaniji neprijatelj uništiti ustanike.

3) Kad je već ustanak otpočeo, treba dejstvovati sa najvećom odlučnošću i obavezno, bezuslovno prelaziti u napad. „Održana je smrt oružanog ustanka“.

4) Treba nastojati da se neprijatelj iznenadi, da se uhvati momenat dok su njegove jedinice razbacane.

5) Treba se *svakodnevno* boriti makar za male uspehe (može se reći: svakog časa ako se stvar tiče jednoga grada), održavajući po svaku cenu, „*moralnu nadmoćnost*“.

Marks je pouke iz svih revolucija u pogledu oružanog ustanka sumirao rečima „najvećeg u istoriji majstora revolucionarne taktike Dantona: smelost, smelost i još jedanput smelost“.

U primeni na Rusiju i na oktobar 1917. godine to znači: istovremena što je moguće neočekivanija i brža ofanziva protiv Petrograda, obavezno i spolja i iznutra, i iz radničkih kvartova, i iz Finske, i iz Revala, i iz Kronštata, ofanziva *čitave* mornarice, prikupljanje *džinovski nadmoćnijih* snaga nad 15.000 — 20.000 (a možda i više) naše „buržoaskе garde“ (pitomaca vojnih akademija), naših „vandejskih jednica“ (jedan deo kozaka) itd.

Treba kombinovati *tri* naše glavne snage: mornaricu, radnike i vojne jedinice tako da se zauzmu i po cenu *bilo kakvih gubitaka* zadrže: a) telefon, b) telegraf, v) železničke stanice, g) mostovi u prvom redu.

Izdvojiti *najodlučnije* elemente (naše „udarnike“ i *radničku omladinu*, a isto tako najbolje mornare) u male odrede radi zauzimanja svih važnih tačaka i *radi njihovog učešća* svuda, u svim važnim operacijama, npr.:

Opkoliti i odseći Petrograd, zauzeti ga kombinovanim napadom mornarice, radnika i vojske — to je zadatak koji traži *veštinu i trostruku smelost*.

Formirati odrede od najboljih radnika sa puškama i bombama radi napadanja i opkoljavanja „centara“ neprijatelja (vojne akademije, telegraf, telefon i ostalo) sa parolom: *ne propustiti neprijatelja, makar svi izginuli*.

Nedajmo se da će rukovodioci, ako bude odlučeno da se otpočne s akcijom, uspešno primeniti velika načela Dantona i Marksa.

Uspeh i ruske i svetske revolucije zavisi od dva-tri dana borbe.

Napisano 8. (21) oktobra 1917.
Prvi put štampano 7. novembra 1920.
u listu „*Правда*“, br. 250.
Potpis: *Posmatrač sa strane*

Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 26, стр. 151—153.

PISMO DRUGOVIMA BOLJŠEVICIMA-UČESNICIMA OBLASNOG KONGRESA SOVJETA SEVERNE OBLASTI

Drugovi! Naša revolucija preživljava kritično vreme u najvišem stepenu. Ova se kriza poklopila sa velikom krizom narastanja svetske socijalističke revolucije i borbe svetskog imperijalizma protiv nje. Pred odgovornim rukovodiocima naše partije stoji džinovski zadatak od čijeg neispunjavanja preti opasnost potpunog sloma internacionalističkog proleterskog pokreta. Trenutak je takav, da je oklevanje zaista slično smrti.

Pogledajte na međunarodnu situaciju. Narastanje svetske revolucije je neosporno. Eksplozija revolta čeških radnika ugušena je sa neverovatnim zverstvom, koje ukazuje na krajnju preplašenost vlade. U Italiji stvar je takođe došla do masovne eksplozije u Turinu. Ali je najvažnija pobuna u Nemačkoj mornarici. Treba zamisliti neverovatne teškoće revolucije u takvoj zemlji kao što je Nemačka i još u sadašnjim prilikama. Ne može biti sumnje da pobuna u nemačkoj mornarici obeležava veliku krizu narastanja svetske revolucije. Ako naši šovinisti, koji propagiraju poraz Nemačke, zahtevaju od njenih radnika ustanak odmah, onda mi, ruski revolucionari-internacionalisti, znamo prema iskustvu iz 1905—1917. da ubedljivijeg simptoma narastanja revolucije nego što je pobuna u vojsci nije moguće zamisliti.

Zamislite u kakvom se položaju mi sada nalazimo pred nemačkim revolucionarima. Oni nam mogu reći: mi imamo samo Lipknehta, koji je otvoreno pozvao u revoluciju. Njegov je glas ugušen robijom. Mi nemamo ni jednog lista koji otvoreno objašnjava neophodnost revolucije, mi nemamo slobode zborova. Mi nemamo ni jednog sovjeta radničkih ili vojničkih predstavnika. Naš glas s teškom mukom dopire do pravih širokih masa. I mi smo učinili pokušaj ustanka imajući jedva jedan procenat izgleda na uspeh. A vi, ruski revolucionarni internacionalisti, imate za sobom po a godine slobodne agitacije, imate oko dvadesetak listova, imate čitav niz sovjeta radničkih i vojničkih predstavnika, pobedili ste u sovjetu obeju prestonica, na vašoj je strani cela baltička flota i sve ruske jedinice u Finskoj, i vi ne odgovarate na naš poziv za ustanak, vi nećete da oborite vašeg imperijalistu Kerenskog, iako imate devedesetdevet od sto izgleda na pobedu vašeg ustanka.

Da, mi ćemo biti pravi izdajnici Internacionale ako u ovakvom momentu, pod ovako povoljnim uslovima na takav poziv nemačkih revolucionara odgovorimo *samo...* rezolucijama.

Dodajte uz to da je nama odlično poznato brzo narastanje dogovora i zavere međunarodnih imperijalista protiv ruske revolucije. Ugušiti je pošto-poto, ugušiti je i vojničkim merama i mirom na račun Rusije — eto čemu se međunarodni imperijalizam sve više približava. Eto šta naročito zaoštrava krizu svetske socijalističke revolucije, eto šta čini naročito opasnim — ja sam skoro spreman da kažem: zločinačkim s naše strane — oklevanje s ustankom.

Uzmite dalje unutrašnju situaciju u Rusiji. Krah sitnoburžoaskih sporazumaških partija, koje su izrazile nesvesno poverenje masa prema Kerenskom i imperijalistima uopšte, potpuno je sazreo. Krah je potpun. Glasanje sovjetske kurije na Demokratskom savetovanju protiv koalicije, glasanje *većine* lokalnih sovjeta seljačkih predstavnika (uprkos njihovom centralnom sovetu, gde sede Avksentjevi i drugi prijatelji Kerenskog) protiv koalicije; izbori u Moskvi, gde je radničko stanovništvo najbliže seljaštvu i gde je *više od 49 procenata* glasalo za boljševike (a među vojnicima 14.000 od 17.000) — zar to nije potpun krah poverenja narodnih masa prema Kerenskom i prema sporazumima sa Kerenskim i kompanijom? Zar se može zamisliti da bi narodne mase još nekako jasnije nego tim glasanjem mogle reći boljševicima: vodite nas, mi ćemo poći za vama.

A mi, dobivši na taj način većinu narodnih masa na svoju stranu, dobivši oba prestonička sovjeta, čekamo. Šta da se čeka? Da Kerenski i njegovi kornilovci-generalni predadu Petrograd Nemcima, da na taj način posredno ili neposredno, otvoreno ili tajno, stupe u zaveru i sa Bjukenenom i sa Vilhelmom radi potpunog ugušenja ruske revolucije.

Ne samo to, narod je glasanjem u Moskvi i ponovnim izborom sovjeta izrazio poverenje prema nama. Postoje i simptomi porasta apatije i ravnodušnosti. To je razumljivo. To ne znači opadanje revolucije, kao što viču kadeti i njihovi pomagači, nego opadanje vere u rezolucije i u izbore. Mase u revoluciji traže od rukovodećih partija delo, a ne reči, pobeđu u borbi, a ne priče. Približiva se trenutak kada se u narodu može pojaviti mišljenje da ni boljševici nisu bolji od drugih, jer nisu uspeali da *delaju* pošto smo izrazili poverenje prema njima...

Po čitavoj zemlji rasplamsavao se seljački ustanak. Ne može biti jasnije da kadeti i kadetski prirepici hoće da umanje njegov značaj, da ga svedu na „programe“ i „anarhiju“. Ta laž se ruši na taj način što su zemlju u centrima ustanka počeli predavati seljacima: još nikada „programi“ i „anarhije“ nisu dovodili do tako sjajnih političkih rezultata! Ogromnu snagu seljačkog ustanka dokazuje to što su i sporazumaši, i eseri u „Narodnom delu“, i čak Breško-Breškowska počeli govoriti o predaji zemlje seljacima da bi prigušili pokret dok im konačno ne preraste preko glave.

A mi — zar da čekamo da možda kozačke jedinice kornilovca Kerenskog (koga su baš u poslednje vreme sami eseri raskrinkali zbog kornilovštine) uguše *deo po deo* ovaj seljački ustanak?

Po svemu sudeći, mnogi rukovodioci naše partije nisu primetili *naročito* značenje parole koju smo mi svi prihvatili i ponavljali bez kraja. Ta je parola: sva vlast sovjetima. Bilo je perioda, bilo je trenutaka u toku polugodišnjeg trajanja revolucije kada ta parola *nije* obeležavala ustanak. Možda su ti periodi i ti trenuci zaslepili jedan deo drugova i primorali da zaborave da je sada i za nas, bar od polovine septembra, ta parola *ravna pozivu na ustanak*.

U ovom pogledu ne može biti ni senke sumnje. „Narodno delo“ nedavno je „popularno“ objasnilo to, rekavši: „ni u kom slučaju Kerenski se neće podčiniti!“ Nije nego!

Parola „sva vlast sovjetima“, nije ništa drugo do poziv na ustanak. I krivica će pasti potpuno i bezuslovno na nas ako mi, koji smo mesecima zvali mase na ustanak, zvali ih da se odreknu sporazumaštva ne povedemo te mase na ustanak uoči kraha revolucije pošto su nam te mase izrazile poverenje.

Kadeti i sporazumaši plaše primerom 3—5. jula, porastom crnostotinaške agitacije i sl. Ali 3—5. jul ako je i bio greška, onda samo u tom smislu što nismo uzeli vlast u svoje ruke. Ja mislim da te greške onda nije bilo, jer mi onda još nismo bili u većini, a sada bi to bila sudbonosna greška i gore nego greška. Porast crnostotinaške agitacije je razumljiv kao zaoštavanje krajnosti u atmosferi rastuće proletersko-seljačke revolucije. Ali praviti od toga dokaz *protiv* ustanka je smešno, jer nemoć crnostotinaša, koje su potkupili kapitalisti, *nemoć crne stotine u borbi* ne traži čak ni dokaze. U borbi to je prosto nula. U borbi Kornilov i Kerenski mogu se oslanjati samo na divlju diviziju i kozake. A sada je otpočelo raspadanje i među kozacima, a osim toga njima iz njihovih kozačkih oblasti, seljaci prete građanskim ratom.

Ja pišem ove redove u nedelju, 8. oktobra, vi ćete ih pročitati najranije 10. oktobra. Ja čujem od jednog druga na proputovanju da putnici koji prolaze varšavskom železnicom govore: Kerenski vodi Kozake u Petrograd! Potpuno je verovatno, i biće naša direktna krivica ako mi to *svestrano* ne proverimo i ne *proučimo* snage i raspored *kornilovljevih jedinica drugog poziva*.

Kerenski je ponovo doveo Kornilovljeve jedinice pred Petrograd da bi sprečio predaju vlasti sovjetima, da bi sprečio da ta vlast odmah predloži mir, da bi sprečio hitnu predaju čitave zemlje seljaštvu, da bi predao Petrograd Nemcima a sam da strugne u Moskvu! To je parola ustanka koju mi treba da raširimo što je moguće više i koja će imati ogroman uspeh.

Ne može se čekati Sveruski kongres sovjeta, koji Centralni izvršni komitet može odložiti i do novembra, ne sme se odlagati i dozvoliti Kerenskom da dovodi nove kornilovske jedinice. Na kongresu sovjeta zastupljena je Finska, mornarica i Reval, koji, uzeti zajedno, mogu smesta krenuti prema Petrogradu protiv Kornilovlje-

vih pukova, mogu pokrenuti i mornaricu i artiljeriju, i mitraljeze i dva-tri korpusa vojnika, koji su dokazali, npr., u Viborgu svu snagu svoje mržnje prema kornilovskim generalima, s kojima se Kerenski opet spandao.

Bila bi najveća greška odricati se mogućnosti da se Kornilovljevi pukovi drugog poziva odmah razbiju iz razloga što će Baltička flota, odlazeći u Petrograd, tobože otkriti time front Nemcima. Klevetnici-kornilovci to će reći, kao što će reći svaku laž uopšte, ali nije dostojno revolucionara da dozvole da budu zaplašeni lažju i klevetama. Kerenski će predati Petrograd Nemcima, to je sada savršeno jasno; nikakva uveravanja o suprotnom ne mogu otkloniti naše puno ubeđenje u to, koje proističe iz čitavog toka događaja i iz čitave politike Kerenskog.

Kerenski i kornilovci predaće Petrograd Nemcima. Baš radi spasa Petrograda treba oboriti Kerenskog i svu vlast treba da uzmu *sovjeti obeju prestonica*, ti sovjeti će odmah predložiti mir svima narodima i tako ispuniti svoju dužnost prema nemačkim revolucionarima, učiniće time odlučan korak ka raskidanju zločinačkih zavera protiv ruske revolucije, zavera međunarodnog imperijalizma.

Samo hitan pokret baltičke flote, finskih jedinica, Revala i Kronštata protiv Kornilovljevih jedinica kod Petrograda može da spase rusku i svetsku revoluciju. I taj pokret ima devedeset devet od sto izgleda da će dovesti *za nekoliko dana* do predaje jednog dela kozačkih jedinica, do potpunog razbijanja drugog dela, do obaranja Kerenskog, jer će radnici i vojnici obeju prestonica podržati taj pokret.

Oklevanje je slično smrti.

Parola „sva vlast sovjetima“ jeste parola ustanka. Ko upotrebljava tu parolu ne budući svestan toga, ne razmisliši o tome, neka posle pripiše krivicu sebi. A na ustanak treba umeti gledati kao na *veštinu* — ja sam na tome insistirao za vreme Demokratskog savetovanja i insistiram sada, jer *tome* nas uči marksizam, *tome* nas uči čitava sadašnja situacija u Rusiji i u celom svetu.

Stvar nije u glasanju, stvar nije u angažovanju „levih esera“, niti u dodavanju provincijalnih sovjeta, niti u njihovom kongresu. Stvar je u ustanku, čiji ishod može i mora da reši Petrograd, Moskva, Helsingfors, Kronštat, Viborg i Reval. *Kod Petrograda* i u Petrogradu — eto tu može i mora biti rešen i ostvaren taj utisak što je moguće ozbiljnije, što je moguće spremnije, što je moguće brže, što je moguće energičnije.

Mornarica, Kronštat, Viborg, Reval mogu i moraju poći na Petrograd, razbiti Kornilovljeve pukove, podići obe prestonice, pokrenuti masovnu agitaciju za vlast koja će odmah predati zemlju seljcima i koja će odmah predložiti mir, oboriti vladu Kerenskog, stvoriti tu vlast.

Oklevanje je slično smrti.

8. oktobra 1917.

N. Lenjin

PISMO ČLANOVIMA CK

Drugovi!

Pišem ove redove uveče 24, situacija je do krajnosti kritična. Jasno je, kao beli dan, da sada, doista, oklevanje u ustanku znači smrt.

Svim snagama uveravam drugove da sada sve visi o koncu, da su na dnevnom redu pitanja koja se ne rešavaju savetovanjima niti kongresima (čak ni kongresima sovjeta), već ih isključivo rešava narod, masa, borba oružanih masa.

Buržoaska navala kornilovaca i udaljivanje Verhovskog pokazuju da se ne sme čekati.¹⁵⁵) Treba, pošto-poto, večeras, noćas uhapsiti vladu, razoružati (pobediti ako se budu protivili) pitomce vojnih akademija itd.

Ne sme se čekati!! Može se izgubiti sve!!

Cena je hitnog zauzimanja vlasti: odbrana *naroda* (ne kongresa, već naroda, vojske i seljaka u prvom redu) od kornilovske vlade, koja je proterala Verhovskog i sklopila drugu kornilovsku zaveru.

Ko treba da zauzme vlast?

To sada nije važno: neka je uzme Vojnorevolucionarni komitet¹⁵⁶) „ili druga ustanova“ koja bude izjavila da će predati vlast samo istinskim predstavnicima interesa naroda, interesa vojske (hitan predlog mira), interesa seljaka (zemlju treba uzeti odmah, ukinuti privatnu svojinu), interesa gladnih.

Treba da se svi rejoni, svi pukovi, sve snage mobilišu odmah i smesta pošalju delegacije u Vojnorevolucionarni komitet, u CK boljševika i da energično traže da se ni u kom slučaju ne ostavi vlast u rukama Kerenskog i kompanije do 25, nipošto; stvar treba rešavati obavezno večeras i noćas.

Istorija neće oprostiti oklevanje revolucionarima koji ne budu mogli pobediti danas (a sigurno će pobediti danas), rizikujući da izgube mnogo sutra, rizikujući da izgube sve.

Uzimajući vlast danas, mi je ne uzimamo protiv sovjeta, već za njih.

Zauzimanje vlasti jeste stvar ustanka; njegov politički cilj razjasniće se posle zauzimanja.

Bila bi propast ili formalnost čekati kolebljivo glasanje 25. oktobra — narod ima pravo i dužan je da rešava takva pitanja ne

glasanjem već silom; narod ima pravo i dužan je da u kritičnim trenucima revolucije usmerava svoje predstavnike, čak svoje najbolje predstavnike, a ne da ih čeka.

To je dokazala istorija svih revolucija, i bio bi neizmerni zločin revolucionara ako bi propustili trenutak znajući da od njih zavisi *spas revolucije*, predlog za mir, spas Petrograda, spas od gladi, predaja zemlje seljacima.

Vlada se koleba. Treba je *dotući* po svaku cenu!

Oklevanje u akciji slično je smrti.

Napisano 24. oktobra (6. novembra)
1917. Prvi put štampano 1924.

Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 26, стр. 203—204.

DRUGI SVERUSKI KONGRES SOVJETA RADNIČKIH I VOJNIČKIH PREDSTAVNIKA

25—26. OKTOBRA (7—8. NOVEMBRA) 1917.¹⁵⁷*)

1

RADNICIMA, VOJNICIMA I SELJACIMA

Drugi Sveruski kongres sovjetâ radničkih i vojničkih predstavnika otvoren je. Na njemu je zastupljena ogromna većina sovjeta. Kongresu prisustvuje i niz delegata seljačkih sovjeta. Mandat sporazumaškog CIK istekao je. Oslanjajući se na volju ogromne većine radnika, vojnika i seljaka, oslanjajući se na pobjedonosni ustanak radnika i garnizona u Petrogradu, Kongres uzima vlast u svoje ruke.

Privremena vlada je zbačena. Većina članova Privremene vlade već je uhapšena.

Sovjetska vlast će predložiti neodložan demokratski mir svim narodima i neodložno primirje na svim frontovima. Ona će obezbediti bezodštetnu predaju spahijske, krunske i manastirske zemlje na raspolaganje seljačkim komitetima, zaštititi prava vojnika sprovodeći punu demokratizaciju vojske, uvešće radničku kontrolu nad proizvodnjom, obezbediti blagovremeni saiziv Ustavotvorne skupštine, postaraće se da gradovi dobiju žito, a selo najpotrebnije artikle, obezbediti svim nacijama Rusije istinsko pravo na samoopredjeljenje.

Kongres odlučuje: sva vlast u mestima prelazi u ruke sovjetâ radničkih, vojničkih i seljačkih predstavnika, koji treba da obezbede istinski revolucionarni red.

Kongres poziva vojnike u rovovima da budu budni i čvrsti. Kongres sovjeta uveren je da će revolucionarna armija znati da odbrani revoluciju od svih nasrtaja imperijalizma dok nova vlada ne postigne zaključenje demokratskog mira, koji će ona predložiti neposredno svim narodima. Nova vlada će preduzeti sve mere da revolucionarnoj armiji obezbedi sve što je potrebno, putem odlučne politike rekvizicija i oporezivanja imućnih klasa, a takođe će poboljšati položaj porodica vojnika.

Kornilovci — Kerenski, Kaledin i ostali — čine pokušaje da povedu trupe protiv Petrograda. Nekoliko odreda koje je Kerenski na prevaru pokrenuo prešlo je na stranu pobunjenog naroda.

*) Preveo Zvonko Tkalec (V. I. Lenjin, *Izabrana dela*, t. II, knj. prva, „Kultura“, 1950, Beograd).

Vojnici, pružite aktivan otpor kornilovcu Kerenskom! Budite na oprezu!

Železničari, zaustavljajte sve ešelone koje Kerenski šalje protiv Petrograda!

Vojnici, radnici, nameštenici, — u vašim je rukama sudbina revolucije i sudbina demokratskog sveta!

Živela revolucija!

Рабочий и Солдат. бр. 9
26. oktobra (8. novembra) 1917.

SVERUSKI KONGRES SOVJETA
RADNIČKIH I VOJNIČKIH
PREDSTAVNIKA
DELEGATI SELJAČKIH SOVJETA

2

REFERAT O MIRU 26. OKTOBRA (8. NOVEMBRA) 1917.

Pitanje mira je goruće, bolno pitanje današnjice. O njemu je mnogo govoreno i pisano, i vi ste svi, verovatno, dosta o njemu diskutovali. Zato mi dopustite da pređem na čitanje deklaracije koju treba da dâ vlada koju ste vi izabrali.

DEKRET O MIRU

Radnička i seljačka vlada, koju je stvorila revolucija od 24—25. oktobra i koja se oslanja na sovjele radničkih, vojničkih i seljačkih predstavnika, predlaže svim zaraćenim narodima i njihovim vladama da odmah počnu pregovore o pravednom demokratskom miru.

Pravednim ili demokratskim mirom, koji željno očekuje ogromna većina ratom iznurenih, izmučenih i izmrcvarenih radnika i radnih klasa svih zaraćenih zemalja, — mirom koji su najodređenije i najupornije tražili ruski radnici i seljaci posle obaranja carske monarhije, — takvim mirom vlada smatra neodložan mir bez aneksija (tj. bez prisvajanja tuđih zemalja, bez nasilnog prisajedinjavanja tuđih narodnosti) i bez kontribucija.

Vlada Rusije predlaže svim zaraćenim narodima da odmah zaključie takav mir, izražavajući svoju spremnost da bez i najmanjeg otezanja smesta učini sve potrebne korake, sve do definitivnog ratifikovanja svih uslova takvog mira od strane opunomoćenih skupština narodnih predstavnika svih zemalja i svih nacija.

Pod aneksijom ili prisvajanjem tuđih teritorija vlada razume, u skladu s pravnom svešću demokratije uopšte i radnih klasa napose, svako prisajedinjenje većoj ili jačoj državi male ili slabe narodnosti bez tačno, jasno i dobrovoljno izraženog pristanka i želje te narodnosti, bez obzira na to kad je to nasilno prisajedinjenje izvršeno, bez obzira i na to koliko je razvijena ili zaostala nacija koja se nasilno prisajedinjuje ili nasilno zadržava u granicama date države.

Bez obzira, naposljetku, na to da li ta nacija živi u Evropi ili u dalekim preokookeanskim zemljama.

Ako se bilo koja nacija zadržava u granicama date države nasiljem, ako joj se i pored želje koju je ona izrazila — svejedno da li je ta želja izražena u štampi, u narodnim skupštinama, u odlukama partija ili u pobunama i ustancima protiv nacionalnog ugnjetavanja — ne daje pravo da slobodnim glasanjem, pošto se prethodno potpuno evakuišu trupe one nacije koja vrši prisajedinjenje ili uopšte jače nacije, reši bez i najmanje prinude pitanje formi svog državnog života, onda je njeno prisajedinjenje aneksija, tj. prisvajanje i nasilje.

Dalje vođenje ovog rata radi toga da bi se rešilo kako će jake i bogate nacije podeliti slabe narodnosti koje su one anektirale vlada smatra za najveći zločin protiv čovečanstva i svečano izjavljuje da je rešena da odmah potpiše uslove mira koji bi učinio kraj ovom ratu na bazi pomenutih uslova, podjednako pravednih za sve narodnosti bez izuzetka.

U isto vreme vlada izjavljuje da gore pomenute uslove mira nipošto ne smatra ultimativnim, tj. ona pristaje da ispita i sve druge uslove mira, insistirajući jedino na što bržem predlaganju tih uslova od strane ma koje zaraćene zemlje i na potpunoj jasnoći, na apsolutnom isključenju svake dvosmislenosti i svake tajne pri predlaganju uslovâ mira.

Vlada ukida tajnu diplomatiju, izražavajući sa svoje strane čvrstu nameru da sve pregovore vodi potpuno otvoreno pred celim narodom i pristupajući odmah potpunom objavljivanju tajnih ugovora koje je vlada spahija i kapitalista potvrdila ili zaključila od februara do 25. oktobra 1917. Ceo sadržaj tih tajnih ugovora, ukoliko on ide, kao što je to bilo u većini slučajeva, za pribavljanjem koristi i privilegija ruskim spahijama i kapitalistima, za održavanjem ili povećanjem velikoruskih aneksija, vlada proglašava bezuslovno i odmah ukinutim.

Obraćajući se vladama i narodima svih zemalja s predlogom da se odmah započnu otvoreni pregovori o zaključenju mira, vlada, sa svoje strane, izražava spremnost da vodi te pregovore kako pismenim putem, telegrafski, tako i putem pregovora između predstavnika raznih zemalja ili na konferenciji takvih predstavnika. Radi olakšanja takvih pregovora vlada upućuje svog opunomoćenog predstavnika u neutralne zemlje.

Vlada predlaže svim vladama i narodima svih zaraćenih zemalja da odmah zakluče primirje, pri čemu sa svoje strane smatra za poželjno da to primirje bude zaključeno najmanje na 3 meseca, tj. na vreme za koje je potpuno moguće i završiti pregovore o miru u kojima će učestvovati predstavnici apsolutno svih narodnosti ili nacija koja su uvučene u rat ili koje su prinuđene da učestvuju u njemu i sazvati opunomoćene skupštine narodnih predstavnika svih zemalja radi definitivnog potvrđivanja uslova mira.

Obraćajući se ovim predlogom za mir vladama i narodima svih zaraćenih zemalja, Privremena radnička i seljačka vlada Rusije obra-

ća se još i specijalno svesnim radnicima triju najnaprednijih nacija čovečanstva i najkrupnijih država koje učestvuju u ovom ratu: Engleske, Francuske i Nemačke. Radnici tih zemalja učinili su najveće usluge stvari progressa i socijalizma: velikim primerima čartističkog pokreta u Engleskoj, nizom revolucija od svetskoistorijskog značaja koje je izvršio francuski proletarijat, naposletku, junačkom borbom protiv zakona o socijalistima u Nemačkoj i dugim, upornim, disciplinovanim radom na stvaranju masovnih proleterskih organizacija Nemačke, koji predstavlja primer za radnike celog sveta. Svi ti primeri proleterskog heroizma i istorijskog stvaralaštva služe nam kao jemstvo da će radnici pomenutih zemalja shvatiti svoje sadašnje zadatke oslobođenja čovečanstva od strahota rata i njegovih posledica. jer ti će nam radnici svojim svestranim, odlučnim i krajnje energičnim radom pomoći da uspešno dovršimo stvar mira i, u isto vreme, stvar oslobođenja radnih i eksploatisanih masa stanovništva od svakog ropstva i svake eksploatacije.

Radnička i seljačka vlada, koju je stvorila revolucija od 24—25. oktobra i koja se oslanja na sovjetne radničkih, vojničkih i seljačkih predstavnika, mora odmah početi pregovore o miru. Naš apel mora biti upućen i vladama i narodima. Mi ne možemo ignorisati vladu, jer se u tom slučaju odugovlači mogućnost zaključenja mira, a narodna vlada ne sme to činiti, ali mi nemamo nikakvog prava da u isto vreme ne apelujemo i na narode. Svugde između vlada i naroda postoje razmimoilaženja, i zato mi moramo pomoći narodima da se umešaju u pitanje rata i mira. Mi ćemo, razume se, energično braniti ceo naš program mira bez aneksija i kontribucija. Mi nećemo od njega odstupati, ali mi moramo izbijati iz ruku naših neprijatelja mogućnost da kažu da su njihovi uslovi drukčiji i da zato ne vredi s nama stupati u pregovore. Ne, mi ih moramo lišiti tog ugodnog položaja i ne smemo postavljati naše uslove ultimativno. Zato je i unesena tačka o tome da ćemo mi ispitati sve uslove mira, sve predloge. Ispitati, što još ne znači da ćemo i primiti. Mi ćemo ih izneti pred Ustavotvornu skupštinu, koja će biti vlasna da reši gde se može i gde se ne može popustiti. Mi se borimo protiv obmanjivanja od strane vlada, koje su sve na rečima za mir, za pravdu, a koje na delu vode osvajačke pljačkaške ratove. Nijedna vlada neće kazati sve što misli. A mi smo protiv tajne diplomatije i radićemo otvoreno pred celim narodom. Mi ne zatvaramo niti smo zatvarali oči pred teškoćama. Rat se ne može svršiti otkazom, rat ne može svršiti jedna strana. Mi predlažemo primirje na tri meseca, ali ne odbijamo ni kraći rok, da bi izmučena vojska bar izvesno vreme mogla slobodno disati, a osim toga u svim kulturnim zemljama moraju se sazvati narodne skupštine da pretresu uslove mira.

Predlažući da se odmah zaključi primirje, mi se obraćamo svesnim radnicima onih zemalja koje su mnogo učinile za razvitak proleterskog pokreta. Mi se obraćamo radnicima Engleske, u kojoj je bio čartistički pokret, radnicima Francuske, koji su više puta u ustancima pokazali svu snagu svoje klasne svesti, i radnicima Nemačke,

koji su izdržali borbu protiv zakona o socijalistima i koji su stvorili snažne organizacije.

U manifestu od 14. marta predlagali smo da se svrgnu bankari, a sami ne samo što svoje nismo svrgli nego smo s njima čak stupili u savez. Sada smo vladu bankara svrgli.

Vlada i buržoazija će upotrebiti sve snage da se ujedine i da u krvi uguše radničku i seljačku revoluciju. Ali tri godine rata dovoljno su naučile mase. Sovjetski pokret u drugim zemljama, pobuna u nemačkoj mornarici koju su ugušili junkeri dželata Vilhelma. Na posletku, treba imati na umu da mi ne živimo u unutrašnjosti Afrike, nego u Evropi gde se sve brzo može da sazna.

Radnički pokret odneće pobedu i prokrčiće put miru i socijalizmu. (*Dug neprekidan aplauz.*)

27. oktobra 1917.

Правда, br. 171, 10. novembra (28. oktobra) 1917.

Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 26, стр. 215—221.

RAZGOVOR SA HELSINGFORSOM DIREKTNOM LINIJOM 27. OKTOBRA (9. NOVEMBRA) 1917.

I

- Možete li govoriti u ime oblasnog komiteta vojske i mornarice?
- Razume se, mogu.
- Možete li odmah uputiti prema Petrogradu što je moguće veći broj razarača i drugih naoružanih brodova?
- Odmah ćemo pozvati predsednika Centrobalta, jer je to čisto pomorska stvar. Šta ima kod vas novo u Petrogradu?
- Ima vesti da su se jedinice Kerenskog približile i zauzele Gatčinu, i pošto je jedan deo petrogradskih jedinica premoren, preko je potrebno najbrže i najveće pojačanje.
- I šta još?
- Umesto pitanja „šta još“ ja sam očekivao izjavu da ste spremni da krenete i da se borite.
- Pa to, čini mi se, ne treba ponavljati; mi smo dali izjavu o svojoj odluci, prema tome, sve će biti stvarno urađeno.
- Imate li rezervi pušaka i mitraljeza i u kojim količinama?
- Ovde je predsednik oblasnog komiteta vojnog odeljenja Mihajlov. On će vas izvestiti o armiji Finske.

II. RAZGOVOR SA DRUGOM MIHAJLOVOM

- Koliko vam treba boraca?
- Nama je potreban maksimum boraca, ali samo ljudi pouzdanih i spremnih da se odlučno bore. Koliko imate takvih ljudi?
- Oko pet hiljada. Možemo poslati, hitno, ljude koji će se boriti.
- Može li se garantovati da će kroz nekoliko sati biti u Petrogradu uz najveću brzinu odašiljanja?
- Maksimum dvadeset četiri sata od sada.
- Kopnenim putem?
- Zeleznicom.
- A možete li im obezbediti dotur hrane?
- Da. Hrane ima mnogo. Ima i oko 35 mitraljeza; možemo poslati sa poslužiocima bez štete po ovdašnju situaciju i nešto poljske artiljerije.
- Zahtevam u ime vlade Republike da odmah pristupite odašiljanju i molim vas odgovorite da li vam je poznato da je obrazovana nova vlada i kako su to kod vas primili sovjeti.

— O vladi zasad samo iz novina. Vlast koja je prešla u ruke sovjeta dočekana je kod nas s entuzijazmom.

— Onda, znači, kopnene jedinice biće odmah upućene i za njih je obezbeđen prevoz hrane?

— Da. Odmah ćemo pristupiti odašiljanju i snabdećemo ih hranom. Ovde je kod aparata potpredsednik Centrobalta, jer je Dibenko otputovao u Petrograd večeras u 10 časova.

III. RAZGOVOR SA POTPREDSEDNIKOM CENTROBALTA DRUGOM IZMAILOVOM

— Koliko možete poslati razarača i drugih naoružanih brodova?

— Možemo poslati bojni brod „Republiku“ i dva razarača.

— Da li ćete i za njih obezbediti hranu?

— Mi u mornarici imamo hrane, i oni će biti snabdeveni. Svi poslani razarači i bojni brod „Republika“ ispuniće sa sigurnošću mogu da kažem, svoju dužnost odbrane revolucije. U odašiljanje oružane snage nemojte sumnjati. Biće izvršeno bez pogovora.

— Kroz koliko sati?

— Maksimum 18. sati. Da li je neophodno da se pošalje odmah?

— Da. Vlada je apsolutno ubeđena u neophodnost najhitnijeg odašiljanja s tim što će bojni brod ući u Morski kanal što je moguće bliže uz obalu.

— Pošto bojni brod predstavlja veliku plovnu jedinicu s artiljerijom od dvanaest palaca, on ne može pristati uz obalu: tako može biti zarobljen prosto golim rukama. A za izvršenje toga zadatka služe razarači s artiljerijom maloga kalibra i sa mitraljezima; što se tiče bojnog broda, on mora stajati u luci ili pored krstarice „Aurora“, jer njegova artiljerija ima domet od 25 vrsta — uopšte tu će stvar izvršiti mornari i komandno osoblje.

— Minonosci treba da uđu u Nevu kod sela Ribackog da bi branili Nikolajevsku željeznicu i sve prilaze k njoj.

— Dobro, sve će biti izvršeno. Šta imate još da kažete?

— Ima li radio-telegraf na „Republici“ i može li on održavati vezu sa Petrogradom za vreme puta?

— Ne samo na „Republici“ nego i na razaračima, koji održavaju vezu s Ajfelovom kulom. Uopšte uveravamo vas da će sve biti izvršeno dobro.

— Dakle, možemo računati na to da će svi pomenuti brodovi krenuti odmah?

— Da, možete. Sada ćemo izdavati hitne naredbe da pomenuti brodovi budu na vreme u Petrogradu.

— Imate li rezervi pušaka sa municijom? Šaljite nam što je moguće više.

— Imamo, ali malu količinu na brodovima, što imamo to ćemo poslati.

— Do viđenja. Pozdrav.

— Do viđenja. Jeste li vi govorili? Recite ime!

— Lenjin.

— Do viđenja. Pristupamo izvršenju.

RAZGOVOR VLADE DIREKTNOM LINIJOM SA VRHOVNOM KOMANDOM 9. (22) NOVEMBRA 1917.

— Je li kod aparata vrhovni komandant?

— Diterihs.

— Budite ljubazni, pozovite vršioca dužnosti vrhovnog komandanta. Ako general Duhonin ne vrši tu dužnost, onda, molim vas, pozovite lice koje ga u sadašnjem trenutku zamenjuje. Koliko nam je poznato, general Duhonin još nije predao svoju dužnost.

Vrhovna komanda odgovara: — Vršilac dužnosti vrhovnog komandanta general Duhonin čekao vas je do jedan sat posle ponoći, a sada spava. Aparat nije funkcionisao, a zatim ga je bila zauzela vrhovna komanda sa linijom komandanta pozadine.

— Ako možete, recite da li ste dobili radio-telegram Saveta narodnih komesara koji je poslan u 4 časa i šta je učinjeno da se izvrše naredbe Saveta narodnih komesara?

Vrhovna komanda odgovara: — Dobijen je telegram državnog značaja bez broja i datuma, zbog čega je general Duhonin zatražio od generala Manikovskog neophodne garancije koje potvrđuju autentičnost telegrama.

— Šta je na to pitanje odgovorio Manikovski i u koliko sati je poslano to pitanje i na koji način: preko radija, telefona ili telegrafa?

Vrhovna komanda odgovara: — Odgovor još nije dobijen, i pre jednog sata upućena je molba da se ubrza odgovor.

— Molim da se precizira u koliko sati i na koji način je upućeno prvo pitanje. Da li bi to moglo brže?

Vrhovna komanda odgovara: — Telegram je upućen generalu Manikovskom preko aparata i preko radija — u koliko sati, sad će reći.

— Telegram je predat u 19 časova i 50 minuta.

— Zašto istovremeno nije upućeno to pitanje i meni kao narodnom komesaru za vojne poslove, jer je vrhovnom komandantu bilo poznato iz ličnog razgovora sa mnom da je general Manikovski samo lice čija je dužnost preuzimanje tehničkog posla oko snabdevanja i ishrane, dok političko rukovođenje radom vojnog ministarstva i odgovornost za taj rad pripadaju meni.

Vrhovna komanda odgovara: — U vezi s tim ne mogu ništa da kažem.

— Mi kategorički izjavljujemo da odgovornost za zakašnjenje u tako važnom državnom poslu pada potpuno na generala Duhonina i bezuslovno zahtevamo: prvo, da se odmah pošalju parlamentari, a drugo, da se general Duhonin lično javi preko direktne linije sutra tačno u 11 časova pre podne. Ako odugovlačenje dovede do gladi, dezorganizacije ili poraza, ili do anarhičnih pobuna, onda će sva krivica pasti na vas, o čemu će biti saopšteno vojnicima.

Vrhovna komanda odgovara: — O tome ću referisati generalu Duhoninu.

— Kada ćete referisati? — Sada? Onda čekamo Duhonina.

Vrhovna komanda odgovara: — Odmah ću ga probuditi.

— Kod aparata je privremeni vršilac dužnosti vrhovnog komandanta general Duhonin.

— Kod aparata su narodni komesari, čekamo vaš odgovor.

— Ubedivši se iz predate mi sada trake razgovora komandanta pozadine sa vama da ste telegram poslali pre nego što je donesena odluka o suštini telegrama sa potpisom narodnih komesara — Uljanova-Lenjina, Trockog i Krilenka, meni je preko potrebno da imam sledeće činjenične podatke: 1) ima li Savet narodnih komesara kakav odgovor na svoju poruku zaraćenim državama u kojoj se govori o dekretu o miru; 2) kako se mislilo postupiti sa rumunskom armijom koja ulazi u sastav našega fronta; 3) da li postoji namera da se stupi u pregovore o separatnom primirju i s kime, da li samo sa Nemcima ili i sa Turcima ili ćemo pregovore voditi za opšte primirje?

— Tekst telegrama koji smo vam poslali savršeno je precizan i jasan, u njemu se govori o hitnom otpočinjanju pregovora o primirju sa svim zaraćenim državama, i mi, odlučno odbacujući pravo da se ova stvar od državnog značaja odugovlači ma kakvim prethodnim pitanjima, insistiramo na hitnom odašiljanju parlamentara i zahtevamo da nas svakog sata izveštavate o toku pregovora.

Vrhovna komanda odgovara: — Moja su pitanja čisto tehničke prirode, i bez njihovog rešenja nije moguće voditi pregovore.

— Vi morate shvatiti da prilikom pregovora nastaju mnoga tehnička, tačnije rečeno detaljna pitanja, na koja ćemo vam dati odgovor onda kad ta pitanja budu nastajala i kad ih neprijatelj bude postavljao; zato još jedanput i ultimativno zahtevamo da se odmah i bez pogovora pristupi formalnim pregovorima o primirju, i to među svim zaraćenim zemljama, kako savezničkim tako i onim koje ratuju protiv nas. Izvolite dati precizan odgovor.

— Ja mogu samo shvatiti da su neposredni pregovori sa velikim silama za vas nemogući. Utoliko su manje mogući za mene u vaše ime. Samo centralna državna vlast koju podržava vojska i zemlja može imati dovoljan autoritet i značaj za protivnika da tim pregovorima prida odgovarajuću važnost radi postizanja rezultata. Ja takođe smatram da je u interesu Rusije sklapanje što bržeg sveopšteg mira.

— Da li vi kategorički odbijate da nam date tačan odgovor i da izvršite naređenje koje smo dali?

— Tačan odgovor o razlozima zašto je za mene nemoguće da izvršim vaš telegram ja sam dao i još jedanput ponavljam da mir koji je neophodan Rusiji može dati samo centralna vlada. *Duhonin*.

— U ime vlade Ruske Republike, po nalogu Saveta narodnih komesara, mi vas smenjujemo sa dužnosti koju zauzimate zbog neizvršavanja naređenja vlade i zbog držanja koje donosi nečuvene nesreće radnim masama svih zemalja i naročito vojskama. Mi vam naređujemo pod pretnjom odgovornosti prema zakonima ratnog vremena da nastavite vođenje poslova dok u vrhovnu komandu ne stigne novi vrhovni komandant ili lice opunomoćeno da primi od vas dužnost. Za glavnog komandanta postavlja se zastavnik Krilenko.

Lenjin, Staljin, Krilenko

RADIOGRAM SVIMA

SVIM PUKOVSKIM, DIVIZIJSKIM, KORPUSNIM, ARMIJSKIM i DRUGIM
KOMITETIMA, SVIM VOJNICIMA REVOLUCIONARNE ARMIIJE I
MORNARIMA REVOLUCIONARNE MORNARICE

7. novembra noću Savet narodnih komesara poslao je radio-telegam vrhovnom komandantu Duhoninu, naređujući mu da odmah i formalno predloži primirje svim zaraćenim zemljama, kako savezničkim tako i onim koje ratuju protiv nas.

Ovaj radio-telegam vrhovna komanda primila je 8. novembra, u 5 časova i 5 minuta ujutru. Duhoninu je naređeno da neprekidno izveštava Savet narodnih komesara o toku pregovora i da akt o primirju potpiše tek pošto ga potvrdi Savet narodnih komesara. Istovremeno je takav predlog da se sklopi primirje predat svim opunomoćenim predstavnicima savezničkih zemalja u Petrogradu.

Pošto od Duhonina nije dobio odgovor do 8. novembra uveče, Savet narodnih komesara opunomoćio je Lenjina, Staljina i Krilenka da preko direktne linije postave Duhoninu pitanje o uzrocima odlaganja.

Pregovori su vođeni od 2 do 4 i po časa ujutru 9. novembra. Duhonin je činio mnogobrojne pokušaje da izbegne objašnjenje svoga držanja i da dâ tačan odgovor na naređenje vlade, ali kada je naređenje da stupi u formalne pregovore o primirju izdato Duhoninu kategorički, on je odbio da se potčini. Onda je u ime vlade Ruske Republike i po nalogu Saveta narodnih komesara Duhoninu saopšteno da je razrešen dužnosti zbog nepotčinjavanja naređenjima vlade i zbog držanja koje donosi nečuvane nesreće radnim masama svih zemalja i naročito vojskama. Istovremeno je Duhoninu naređeno da nastavi vođenje poslova dok ne stigne novi glavni komandant ili lice opunomoćeno da primi dužnost od Duhonina. Za novog vrhovnog komandanta postavljen je zastavnik Krilenko.

Vojnici! Stvar mira je u vašim rukama. Vi nećete dozvoliti kontrarevolucionarnim generalima da osujete veliku stvar mira, vi ćete ih staviti pod stražu, da biste izbegli samovolju, nedostojnu revolucionarne armije, i onemogućiti tim generalima da izbegnu sud koji ih očekuje. Vi ćete sačuvati najstroži revolucionarni i vojnički red.

Neka pukovi koji se nalaze na položajima odmah izaberu svoje opunomoćene predstavnike radi formalnog pristupanja pregovorima o primirju sa neprijateljem.

Savet narodnih komesara daje vam pravo na to.

O svakom koraku u pregovorima izveštavajte nas na sve načine. Samo Savet narodnih komesara ima pravo da potpiše konačni ugovor o primirju.

Vojnici! Stvar mira je u vašim rukama! Budnost, čvrstina, energija, i stvar mira će pobediti!

U ime vlade Ruske Republike

Predsednik Saveta narodnih komesara

V. Uljanov (Lenjin)

Narodni komesar za vojne poslove i vrhovni komandant

N. Krilenko

Napisano 9 (22) novembra 1917.
Štampano 10. novembra 1917. u li-
stu *Известия ЦИК*, br. 221.

Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 26, стр. 276—278.

SEDNICA SCIK 10. (23) NOVEMBRA 1917.

ZAPISNIK

1

REFERAT O PREGOVORIMA SA DUHONINOM

Potpun izveštaj naših pregovora sa Duhoninom štampan je, i ja se mogu ograničiti na kratke izjave. Za nas je bilo jasno da imamo posla s protivnikom narodne volje i sa neprijateljem revolucije. Duhonin je pravio razne pokušaje i trikove da bi otegao stvar. Izražavali su sumnju u autentičnost našeg telegrama, i pitanje o njegovoj autentičnosti nisu postavljali Krilenku nego generalu Manikovskom. Na taj način generali su ukrali bar dvadeset i četiri časa u tako važnom i bitnom pitanju kao što je pitanje mira. Tek pošto smo izjavili da ćemo se obratiti vojnicima, na telefon se pojavio general Duhonin. Mi smo izjavili Duhoninu da zahtevamo od njega da smesta stupi u pregovore o primirju, i ništa više. Mi nismo dali pravo Duhoninu da sklopi primirje. Ne samo što pitanje sklapanja primirja ne spada u Duhoninovu nadležnost nego i svaki njegov korak u vođenju pregovora o primirju morao se nalaziti pod kontrolom narodnih komesara. Buržoaska štampa prebacuje nam da predlažemo separatno primirje, da tobože ne vodimo računa o interesima rumunske vojske. To je gola laž. Mi predlažemo da se odmah otpočne sa mirovnim pregovorima i da se sklopi primirje sa svim zemljama bez izuzetka. Mi smo obavješteni da naši radio-telegrami dopiru u Evropu. Tako je naš radio-telegram o pobjedi nad Kerenskim uhvatio austrijski radio-telegraf i preneo. Nemci su emitovali suprotne talase da bi ga zadržali. Mi imamo mogućnost da održavamo vezu sa Parizom preko radio-telegrafa, i kad ugovor o miru bude sastavljen, mi ćemo imati mogućnost da saopštimo francuskom narodu da može biti potpisan i da zavisi od francuskog naroda da li će primirje biti zaključeno za dva sata. Viđećemo šta će onda reći Klemanso. Naša partija nikad nije izjavljivala da može odmah dati mir. Ona je govorila da će smesta izneti predlog za mir i da će objaviti tajne ugovore. I to je učinjeno — borba za mir počinje. Ta borba će biti teška i uporna. Međunarodni imperi-

jalizam mobilise sve svoje snage protiv nas, ali, ma koliko bile velike snage međunarodnog imperijalizma, naši su izgledi vrlo povoljni; u ovoj revolucionarnoj borbi za mir i sa borbom za mir mi ćemo spojiti revolucionarno bratimljenje. Buržoazija bi želela da se ostvari pogodba imperijalističkih vlada protiv nas.

2

ZAVRŠNA REČ

Drug Čudnovski govorio je ovde da je „dozvolio sebi“ da delatnost komesarâ podvrgne oštroj kritici. Ovde ne može biti reči o tome može li neko ili ne može dozvoliti sebi oštru kritiku, ta kritika je dužnost revolucionara, a narodni komesari ne smatraju sebe nepogrešivim.

Drug Čudnovski je rekao da je sraman mir za nas neprihvatljiv, ali on nije mogao navesti nijednu reč, nijednu činjenicu koja bi mogla biti protumačena u smislu neprihvatljivosti toga mira za nas. Mi smo rekli: mir može potpisati samo Savet narodnih komesara. Kada smo se odlučili da pregovaramo sa Duhoninom, znali smo da smo se odlučili na pregovore s neprijateljem, a kad imaš posla s neprijateljem, onda ne možeš odlagati svoje akcije. Rezultate pregovora mi nismo znali. Ali smo bili odlučni. Neophodno je bilo doneti odluku na licu mesta, kod direktne linije. Prema nepokornom generalu mere su se morale preduzeti odmah. Mi nismo mogli sazvati CIK preko direktne linije; ovde nema nikakvog kršenja prerogativa CIK. U ratu se ne čeka ishod, a ovo je bio rat protiv kontrarevolucionarnog generaliteta, i mi smo se protiv njega odmah obratili vojnicima. Mi smo smenili Duhonina, ali mi nismo formalisti i birokrati i znamo da je nedovoljno samo smeniti ga. On ide protiv nas, a mi protiv njega apelujemo na vojničku masu. Mi joj dajemo pravo da stupi u pregovore o primirju. Ali ne sklapamo primirje. Vojnici su dobili opomenu: pazite na kontrarevolucionarne generale. Ja smatram da je svaki puk dovoljno organizovan da bi održao neophodni revolucionarni red. Ako trenutak kada vojnici otpočnu pregovore o primirju bude iskorišćen za izdaju, ako za vreme bratimljenja bude izvršen napad, onda je dužnost vojnika da streljaju izdajnike na licu mesta bez formalnosti.

Govoriti da smo sada oslabili naš front u slučaju da Nemci pređu u ofanzivu — čudovišno je. Dok Duhonin nije bio demaskiran i smenjen, armija nije bila uverena da ona sprovodi međunarodnu politiku mira. Sada to uverenje postoji: ratovati protiv Duhonina mi možemo samo ako se obratimo osećanju organizovanosti i samoinicijative vojničke mase. Mir ne može biti sklopljen samo odozgo. Za mir se treba boriti odozdo. Mi ni za trunku ne verujemo nemačkom generalitetu, ali verujemo nemačkom narodu. Bez aktivnog učešća vojnika mir koji bi sklopili vrhovni komandanti nije čvrst. Ja sam protiv Kamenjevljevog predloga ne zato što sam u principu protiv njega nego

zato što je ono što predlaže Kamenjev nedovoljno, što je to suviše slabo. Ja nemam ništa protiv komisije, ali predlažem da se ne prejudiciraju njene funkcije; ja sam protiv slabih mera i predlažem da nam se u tom pogledu ne vezuju ruke.

Правда, br. 188.
26. (13) novembra 1917.

Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 26, стр. 281—284.

PRILOG ISTORIJI PITANJA O NESREČNOM MIRU*

Neko bi, možda, mogao reći da nam sada nije stalo da istorije. Da, ako u izvesnom pitanju nema tesne neposredne praktične veze između prošlosti i sadašnjosti, onda je tvrdjenje takve vrste dopustivo. Ali pitanje o nesrećnom, vanredno teškom miru toliko je aktuelno da se na njegovom razjašnjavanju moramo zadržati. Zato i objavljujem teze koje sam o tom pitanju pročitao 8. januara 1918. pred skupom od oko 60 najistaknutijih petrogradskih funkcionera naše partije.

Evo tih teza:

7. I 1918.

TEZE PO PITANJU NEODLOŽNOG ZAKLJUČENJA SEPARATNOG I ANEKSIONISTIČKOG MIRA¹⁵⁸⁾

1. Situacija ruske revolucije u danom momentu je takva da gotovo svi radnici i ogromna većina seljaka stoje nesumnjivo na strani sovjetske vlasti i socijalističke revolucije koju je ona počela. Utoliko je uspeh socijalističke revolucije u Rusiji obezbeđen.

2. U isto vreme građanski rat, izazvan besomučnim otporom imućnih klasa, koje su odlično shvatile da je pred njima poslednji i odlučni boj za održanje privatne svojine na zemlju i na sredstva za proizvodnju, još nije dostigao svoju najvišu tačku. Sovjetskoj vlasti obezbeđena je pobjeda u tom ratu, ali će neizbežno proći još neko vreme, neizbežno će biti potrebno veliko naprezanje snaga, neizbežan će biti izvestan period ekonomske dezorganizacije i haosa, koji su u tesnoj vezi sa svakim ratom, a naročito s građanskim ratom, dok otpor buržoazije ne bude ugušen.

3. Osim toga, taj otpor u svojim manje aktivnim i u ne vojnim oblicima: — sabotaza, kupovanje deklasiranih elemenata, kupovanje agenata buržoazije koji se uvlače u redove socijalista da bi upropastili njihovu stvar itd., itd. — taj otpor se pokazao tako uporan i sposoban da uzima tako raznovrsne oblike da će se borba protiv njega neizbežno otegnuti još neko vreme i teško da će se, u glavnim svojim

* Preveo Zvonko Tkalec (V. I. Lenjin, *Izabrana dela*, t. II, knj. prva, „Kultura“, 1950, Beograd).

vidovima, završiti pre nego što prođe nekoliko meseci. A bez odlučne pobede nad tim pasivnim i prikrivenim otporom buržoazije i njenih pristalica uspeh socijalističke revolucije nije moguć.

4. Najzad, organizacioni zadaci socijalističkog preobražaja u Rusiji tako su veliki i teški da je za njihovo rešenje s obzirom na mnoštvo sitnoburžoaskih saputnika socijalističkog proletarijata i na njegov nizak kulturni nivo — takođe potreban dosta dug period vremena.

5. Sve te okolnosti uzete zajedno takve su da iz njih potpuno određeno proizilazi da je za uspeh socijalizma u Rusiji potreban izvestan period vremena, najmanje nekoliko meseci, u kojem socijalistička vlada mora imati potpuno određene ruke za pobedu nad buržoazijom najpre u svojoj vlastitoj zemlji i za preduzimanje širokog i dubokog masovnog organizacionog rada.

6. Kao osnova za svako određivanje međunarodnih zadataka naše sovjetske vlasti mora da posluži situacija socijalističke revolucije u Rusiji, jer je međunarodna situacija u četvrtoj godini rata takva da se verovatni momenat eksplozije revolucije i svrgavanja ma koje od evropskih imperijalističkih vlada (ne izuzimajući ni nemačku) apsolutno ne može izračunati. Sigurno je da socijalistička revolucija u Evropi mora nastupiti i da će nastupiti. Sve naše nade u konačnu pobedu socijalizma osnivaju se na toj sigurnosti i na tom naučnom predviđanju. Naš propagandistički rad uopšte i organizovanje bratimljenja napose treba da bude pojačan i razvijen. Ali bi bilo pogrešno taktiku socijalističke vlade Rusije izgraditi na pokušajima da se odredi hoće li evropska i naročito nemačka socijalistička revolucija nastupiti u idućih šest meseci (ili za slično kratko vreme) ili neće. Budući da se to nikako ne može da odredi, svi takvi pokušaji sveli bi se, objektivno, na slepo hazardiranje.

7. Mirovni pregovori u Brest Litovsku su potpuno jasno pokazali u ovom momentu, 7. I 1918, da je u nemačkoj vladi (koja vodi na uzici ostale vlade četvornog saveza) apsolutno nadjačala vojna stranka, koja je, u suštini uzevši, već postavila Rusiji ultimatum (iz dana u dan treba očekivati, mora se očekivati i njegovo formalno predavanje). Taj ultimatum glasi: ili dalji rat, ili aneksionistički mir, tj. mir pod uslovom da mi vraćamo svu teritoriju koju smo mi okupirali, a Nemci zadržavaju svu teritoriju koju su oni okupirali i nameću nam kontribuciju (u vidu plaćanja za izdržavanje zarobljenika), kontribuciju u iznosu od približno 3 milijarde rubalja, s obročnom otplatom u toku nekoliko godina.

8. Pred socijalističku vladu Rusije postavlja se pitanje koje zahteva hitno rešenje: da li odmah prihvatiti taj aneksionistički mir, ili odmah povesti revolucionarni rat? Nikakva srednja rešenja, u suštini, nisu ovde moguća. Nikakva dalja odgađanja nisu više ostvarljiva, jer smo za veštačko odugovlačenje pregovora već učinili sve moguće i nemoguće.

9. Kad razmatramo argumente za neodložan revolucionarni rat, mi se pre svega susrećemo s argumentom da će separatan mir predstavljati sada, objektivno, sporazum s nemačkim imperijalistima,

„imperijalističku pogodbu“ itd., i da bi zato takav mir predstavljao potpun raskid s osnovnim principima proleterskog internacionalizma.

Ali taj argumenat je očigledno pogrešan. Radnici koji gube štrajk i potpisuju za sebe nepovoljne, a za kapitaliste povoljne, uslove vraćanja na posao ne izdaju socijalizam. Socijalizam izdaju samo oni koji kupuju koristi za jedan deo radnika po cenu koristi za kapitaliste, samo takvi sporazumi su u principu nedopušteni.

Ko rat protiv nemačkog imperijalizma naziva odbrambenim i pravednim ratom, a na delu dobija podršku od anglo-francuskih imperijalista i krije od naroda tajne ugovore s njima, taj izdaje socijalizam. Ko ne krijući ništa od naroda, ne sklapajući nikakve tajne ugovore s imperijalistima, pristaje da potpiše uslove mira koji su nepovoljni za slabu naciju, a povoljni za imperijaliste jedne grupe, taj ne vrši ni najmanju izdaju socijalizma ako u danom momentu ne postoje uslovi za nastavljanje rata.

10. Drugi argumenat za neodložni rat je ovaj: zaključujući mir, mi objektivno postajemo agenti nemačkog imperijalizma, jer mu i oslobađamo trupe koje drži na našem frontu i milione zarobljenika itd. Ali i taj argumenat je očigledno pogrešan, jer revolucionarni rat u danom momentu učinio bi nas, objektivno, agentima anglo-francuskog imperijalizma time što bi mu davao snage koje pomažu njegovim ciljevima. Englezi su otvoreno nudili našem vrhovnom komandantu Krilenku sto rubalja mesečno za svakog našeg vojnika ako nastavimo rat. Ako ne uzmemo ni jednu kopejku od Engleza i Francuza, mi ćemo im ipak, objektivno, pomagati time što ćemo vezivati deo nemačkih trupa.

S te strane mi se ni u jednom ni u drugom slučaju ne čupamo potpuno iz ove ili one imperijalističke veze, pa i očigledno je da je nemoguće iščupati se iz nje potpuno dok ne bude oboren svetski imperijalizam. Pravilan zaključak iz ovoga jeste: od momenta pobede socijalističke vlade u jednoj od zemalja treba rešavati pitanja ne s gledišta davanja prednosti ovom ili onom imperijalizmu, nego isključivo s gledišta najboljih uslova za razvijanje i jačanje socijalističke revolucije koja je već počela.

Drugim rečima, princip na kom se bazira naša taktika ne sme biti: šta je korisnije — da li pomoći ovom ili onom od dva imperijalizma, nego princip kako da se socijalističkoj revoluciji pravilnije i sigurnije obezbedi mogućnost da se ona učvrsti ili bar održi u jednoj zemlji dok joj se ne pridruže druge zemlje.

11. Kažu da su nemački protivnici rata iz redova socijal-demokrata postali sad „defetisti“ i da nas mole da ne popuštamo nemačkom imperijalizmu. Ali mi smo priznavali defetizam samo u odnosu prema *vlastitoj* imperijalističkoj buržoaziji, a pobedu nad stranim imperijalizmom, pobedu koja se postiže u formalnom ili u faktičkom savezu s „prijateljskim“ imperijalizmom mi smo uvek odbacivali kao metod principijelno nedopušten i uopšte neupotrebljiv.

Ovaj argumenat je, prema tome, samo varijanta prethodnog. Kad bi nam nemački levi socijaldemokrati predlagali da odložimo sepa-

ratni mir za *određeno* vreme, garantujući da će dotle doći do revolucionarne akcije u Nemačkoj, onda bi pitanje *moglo* za nas da dobije drugi vid. Ali nemački levi ne samo što to ne govore nego, naprotiv, formalno izjavljuju: „Držite se dok možete, ali rešavajte pitanje s gledišta stanja stvari u *ruskoj* socijalističkoj revoluciji, jer ništa pozitivno u pogledu nemačke revolucije ne možemo da obećamo“.

12. Kažu da smo mi u nizu partijskih deklaracija otvoreno „obećali“ revolucionarni rat i da ćemo zaključenjem separatnog mira pozginiti svoju reč.

To nije tačno. Mi smo govorili da socijalistička vlada u eposi imperijalizma¹⁵⁹) *mora da „priprema i vodi“* revolucionarni rat, mi smo to govorili da bismo se borili protiv apstraktnog pacifizma, protiv teorije potpunog odbacivanja „odbrane otadžbine“ u eposi imperijalizma, najzad, protiv čisto egoističnih instinkata jednog dela vojnika, ali mi nismo uzimali na sebe obavezu da ćemo počinjati revolucionarni rat ne vodeći računa o tome koliko je moguće da ga u ovom ili onom momentu vodimo.

I sad mi bezuslovno moramo *pripremati* revolucionarni rat. Mi ispunjavamo to svoje obećanje, kao što smo ispunili uopšte sva naša obećanja koja je bilo moguće da ispunimo odmah: pocepali smo tajne ugovore, predložili svim narodima pravedan mir, odugovlačili smo na sve načine i nekoliko puta pregovore o miru da bismo drugim narodima dali vremena da nam se pridruže.

Ali pitanje o tome da li je moguće *odmah, smesta* povesti revolucionarni rat treba rešiti uzimajući u obzir isključivo materijalne uslove ostvarljivosti toga i interese socijalističke revolucije koja je već počela.

13. Kad se ocene svi argumenti za neodložan revolucionarni rat, mora se doći do zaključka da bi takva politika odgovarala, može biti, težnji čoveka za lepim, efektnim i sjajnim, ali ona apsolutno ne bi vodila računa o objektivnom odnosu klasnih snaga i materijalnih faktora u sadašnjem momentu započete socijalističke revolucije.

14. Nema sumnje da naša vojska u ovom momentu i idućih nedelja (a, verovatno, i idućih meseci) apsolutno neće biti u stanju da uspešno odbije nemačku ofanzivu, prvo, usled krajnje zamorenosti i malaksalosti većine vojnika u vezi s nečuvenim haosom u snabdevanju i obezbeđenju smene premorenim vojnicima itd., drugo, usled potpuno rđavog stanja konja koje našu artiljeriju osuđuje na neminovnu propast; treće, usled potpune nemogućnosti da se zaštiti obala od Rige do Revala koja pruža neprijatelju najsigurniju šansu za osvajanje preostalog dela Livonije, zatim Estonije i za zalaženje velikom delu naših trupa iza leđa, najzad, za zauzimanje Petrograda.

15. Dalje, nema takođe nikakve sumnje da bi se seljačka većina naše vojske u ovom momentu bezuslovno izjasnila za aneksionistički mir, a ne za neodložan revolucionarni rat, jer je socijalističko reorganizovanje vojske, ulivanje odreda crvene garde u nju itd., tek počelo.

Voditi rat protiv volje većine vojnika, u situaciji kad postoji potpuna demokratizacija vojske, bila bi avantura, a za stvaranje zaista čvrste i ideološki jake socijalističke radničko-seljačke armije potrebni su, u najmanju ruku, meseci i meseci.

16. Siromašno seljaštvo u Rusiji u stanju je da podrži socijalističku revoluciju kojom rukovodi radnička klasa, ali ono nije u stanju da odmah, u ovom momentu, pođe u ozbiljan revolucionarni rat. Ignorirati taj objektivni odnos klasnih snaga u danom pitanju bila bi kobna pogreška.

17. Stvar s revolucionarnim ratom stoji, prema tome, u ovom momentu ovako:

ako bi nemačka revolucija buknila i pobedila u iduća tri-četiri meseca, onda, može biti, taktika neodložnog revolucionarnog rata ne bi upropastila našu socijalističku revoluciju.

Ako pak nemačka revolucija idućih meseci ne nastupi, onda će tok događaja, u slučaju nastavljanja rata, biti neizbežno takav da će najteži porazi naterati Rusiju da zaključí još nepovoljniji separatni mir, pri čemu taj mir neće zaključiti socijalistička vlada, nego neka druga (na primer, blok buržoaske Rade*) s černovcima ili nešto slično). Jer će seljačka vojska, neizdržljivo izmučena ratom, već posle prvih poraza — čak verovatno ne posle nekoliko meseci, nego posle nekoliko nedelja — zbaciti socijalističku radničku vladu.

18. Pri takvom stanju stvari bila bi apsolutno nedopuštena taktika stavljati na kocku sudbinu socijalističke revolucije, koja je već počela u Rusiji, samo zbog toga što bi nemačka revolucija mogla da počne u najbližem, najkraćem roku koji se meri na nedelje. Takva taktika bila bi avantura. Mi nemamo prava na takav rizik.

19. Nemačka revolucija neće uopšte biti otežana, što se tiče njenih objektivnih osnova, ako mi zaključimo separatni mir. Šovinistički zanos će je, verovatno, privremeno oslabiti, ali položaj Nemačke ostaće vanredno težak, rat s Engleskom i Amerikom biće dug, agresivni imperijalizam potpuno i dokraja raskrinkan na jednoj i na drugoj strani. Primer socijalističke sovjetske republike u Rusiji stajaće kao živ uzor pred narodima svih zemalja, i propagandistički, revolucionarni uticaj tog uzora biće ogroman. Tamo — buržoaski poredak i do kraja razgolićeni osvajački rat dveju grupa grabljivaca. Ovde — mir i socijalistička sovjetska republika.

20. Zaključujući separatni mir, mi se u najvećem stepenu, u kojem je to u ovom momentu moguće, oslobađamo obeju zavađenih imperijalističkih grupa, iskorišćujemo njihovu zavađenost i rat — koji im otežava sporazum protiv nas — iskorišćujemo dobijajući za izvesno vreme određene ruke za nastavljnje i učvršćivanje socijalističke revolucije. Reorganizacija Rusije na bazi diktature proletarijata, na bazi nacionalizacije banaka i krupne industrije, pri natural-

*) Rada je u nekim slovenskim jezicima naziv za savet, veće, skupštinu. Za vreme revolucije rade u Ukrajini i Belorusiji bile su kontrarevolucionarne organizacije ukrajinskih odnosno beloruskih nacionalista. — Prim. red.

noj *razmeni proizvoda* između grada i seoskih potrošačkih zajednica seljaka, ekonomski je potpuno moguća, pod uslovom da bude obezbeđeno nekoliko meseci rada u miru. A takva reorganizacija učiniće socijalizam nepobedivim i u Rusiji i u celom svetu, stvarajući ujedno solidnu ekonomsku bazu za snažnu radničko-seljačku Crvenu armiju.

21. Stvarno revolucionarni rat u ovom momentu bio bi rat socijalističke republike protiv buržoaskih zemalja sa jasno postavljenim i od strane socijalističke armije potpuno odobrenim ciljem obaranja buržoazije u drugim zemljama. Međutim, taj cilj u *danom* momentu mi sebi, *očigledno*, još ne možemo da postavimo. Mi bismo sada, objektivno, ratovali za oslobođenje Poljske, Litve i Kuronske. Ali nijedan marksist neće moći da poriče, a da ne prekine s osnovima marksizma i socijalizma uopšte, da su interesi socijalizma viši od interesa prava nacija na samoopredeljenje. Naša socijalistička republika učinila je sve što je mogla, a čini i dalje, za ostvarenje prava na samoopredeljenje Finske, Ukrajine itd. Ali ako je konkretna situacija takva da u danom momentu postojanje socijalističke republike dolazi u opasnost zbog narušavanja prava na samoopredeljenje nekoliko nacija (Poljske, Litve, Kuronske itd.), onda su, razume se, interesi održanja socijalističke revolucije viši.

Zato onaj ko govori: „Mi ne možemo da potpišemo sraman, bestidan itd. mir, da izdamo Poljsku itd.“, ne opaža da bi zaključivši mir pod uslovom oslobođenja Poljske samo još više pojačao nemački imperijalizam protiv Engleske, protiv Belgije, Srbije i drugih zemalja. Mir pod uslovom oslobođenja Poljske, Litve, Kuronske bio bi „patriotski“ mir *s gledišta Rusije*, ali niukoliko ne bi prestao da bude mir *s aneksionistima*, s nemačkim imperijalistima.

21. januara 1918. Ovim tezama treba dodati:

22. Masovni štrajkovi u Austriji i Nemačkoj, zatim stvaranje Sovjeta radničkih predstavnika u Berlinu i Beču, najzad početak, 18–20. januara, oružanih sukoba i uličnih borbi u Berlinu, sve to nagoni na priznanje činjenice da je u Nemačkoj revolucija počela.

Iz te činjenice proizlazi za nas mogućnost da još izvesno vreme otežemo i odugovlačimo mirovne pregovore.

Правда, br. 34, 24 (11) februara 1918.
Potpis: N. Lenjin

Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 26, стр. 401–408.

TREĆI SVERUSKI KONGRES SOVJETA RADNIČKIH, VOJNIČKIH I SELJAČKIH PREDSTAVNIKA¹⁶⁰⁾

10—18. (23—31) JANUARA 1918.

IZ „REFERATA O DELATNOSTI SAVETA NARODNIH KOMESARA 11. (24) JANUARA“

Eto zašto, drugovi, na sve prekore i optužbe zbog terora, diktature, građanskog rata, iako mi još ni izdaleka nismo došli do pravog terora, zato što smo jači od njih, — mi imamo sovjetu, nama će dovoljna biti nacionalizacija banaka i konfiskacija imovine da bismo ih naterali na poslušnost — na sve optužbe zbog građanskog rata mi kažemo: da, mi smo otvoreno proglasili ono što nijedna vlada nije mogla proglasiti. Prva vlada u svetu koja o građanskom ratu može govoriti otvoreno jeste vlada radničkih, seljačkih i vojničkih masa. Da, mi smo otpočeli i vodimo rat protiv eksploatatora. Ukoliko otvorenije to kažemo, utoliko će se ovaj rat brže završiti, utoliko će nas sve radne i eksploatisane mase pre razumeti, razumeće da sovjetska vlast izvršuje pravo, životno delo svih trudbenika.

Ja ne mislim, drugovi, da će nam brzo poći za rukom da izvojemo pobedu u ovoj borbi, ali mi imamo vrlo bogato iskustvo: u toku dva meseca nama je pošlo za rukom da mnogo postignemo. Mi smo doživeli pokušaj ofanzive Kerenskog protiv sovjetske vlasti i potpun krah toga pokušaja; doživeli smo organizovanje vlasti ukrajinskih Kerenskih — tamo borba još nije završena, ali za svakog onog ko je posmatrao, ko je čuo makar nekoliko istinitih izveštaja od predstavnika sovjetske vlasti, jasno je da buržoaski elementi ukrajinske Rade doživljavaju poslednje dane. (*Aplauz*). U pobedu sovjetske vlasti Ukrajinske Narodne Republike nad ukrajinskom buržoaskom Radom ne može se nikako sumnjati.

A borba protiv Kaledina — tu se stvarno sve gradi na bazi eksploatacije trudbenika, na bazi buržoaske diktature, ako tu postoje ma kakve socijalne osnove protiv sovjetske vlasti. Seljački kongres je očigledno pokazao da je Kaledinova stvar beznadežna, da su radne mase protiv nje. Iskustvo sovjetske vlasti, propaganda delom, primenom sovjetskih organizacija čini svoje i unutrašnji Kaledinov oslonac na Donu pada sad ne toliko spolja koliko iznutra.

Eto zašto, posmatrajući front građanskog rata u Rusiji, možemo sa punim uverenjem reći: ovde je pobjeda sovjetske vlasti potpuna i potpuno je obezbeđena. I pobjeda te sovjetske vlasti, drugovi, postiže se time što je od samog početka ostvarivala istinska načela socijalizma, oslanjajući se dosledno i odlučno na mase, smatrajući za svoj zadatak da najugnjetenije, najzaostaliye slojeve društva probudi za nov život, da ih podigne za socijalističko stvaralaštvo. Eto zašto stara vojska, vojska besmislene kasarske discipline, mučenja vojnika — eto zašto je ta vojska otišla u prošlost. Ona je bačena u staro gvožđe, i od nje nije ostalo ni kamena na kamenu. (*Aplauz*). Sprovedena je potpuna demokratizacija vojske.

Ja ću biti slobodan da vam ispričam jedan slučaj koji mi se desio. Bilo je to u vagonu finske železnice, gde sam imao priliku da čujem razgovor između nekoliko Finaca i jedne stare žene. Ja nisam mogao uzeti učešća u razgovoru, jer nisam znao finski, ali meni se obratio jedan Finac i rekao: „Znate li kakvu je originalnu stvar rekla ova starica? Ona je rekla: sada se ne treba plašiti čoveka s puškom. Kad sam bila u šumi, srela sam čoveka s puškom i on, umesto da mi otme suvarke, još mi je dodao“.

Kad sam to čuo, rekao sam u sebi: neka stotine listova, ma kako se oni zvali — socijalistički, skoro socijalistički itd., — neka nam stotine izvanredno zvučnih glasova dovikuju: „diktatori“, „nasilnici“ i slične reči. Mi znamo da se sada u narodnim masama podiže drugi glas; one kažu sebi: sada se ne treba bojati čoveka s puškom, jer on brani trudbenike i biće nemilosrdan u suzbijanju vladavine eksploatatora. (*Aplauz*). Eto šta je narod osetio i zašto agitacija koju vrše obični, neobrazovani ljudi kad pričaju da crvenogardejci usmeravaju svu snagu protiv eksploatatora, eto zašto je ta agitacija nepobediva. Ona će obići milione i desetine miliona ljudi i trajno će stvoriti ono što je francuska Komuna XIX veka počela stvarati, ali je stvorila samo za kratko vreme, jer ju je buržoazija razbila — stvorice socijalističku Crvenu armiju, ono čemu su težili svi socijalisti — sveopšte naoružanje naroda. Ona će stvoriti nove kadrove Crvene garde, koji će omogućiti vaspitavanje radnih masa za oružanu borbu.

Ako su za Rusiju govorili: ona ne može ratovati zato što neće imati oficira, mi ne treba da zaboravljamo šta su govorili isti ti buržoaski oficiri, posmatrajući radnike kako se bore protiv Kerenskog i Kaledina: „Da, ovi crvenogardejci tehnički nisu ni za šta, ali kad bi se ovi ljudi nešto malo obučili, imali bismo nepobedivu armiju“. Jer prvi put u istoriji svetske borbe u armiju su stupili elementi koji ne donose sa sobom šablonska znanja ali kojima upravljaju ideje borbe za oslobođenje eksploatisanih. I kada posao koji smo otpočeli bude završen, Ruska Sovjetska Republika biće nepobediva. (*Aplauz*).

SOCIJALISTIČKA OTADŽBINA JE U OPASNOSTI!¹⁶¹*)

Da bismo spasli iznurenu, izmrcvarenu zemlju od novih ratnih iskušenja, mi smo se odlučili na najveću žrtvu i saopštili Nemcima da pristajemo na potpisivanje njihovih uslova mira.¹⁶²) Naši parlamentari su uveče 20 (7) februara krenuli iz Režice u Dvinsk, i *dosad nema odgovora*. Nemačka vlada, očigledno, oteže s odgovorom. Ona, očito, neće mir. Ispunjavajući nalog kapitalista svih zemalja, nemački militarizam *hoće da uguši ruske i ukrajinske radnike i seljake, da vrati zemlju spahijama, fabrike i zavode — bankarima, vlast — monarhiji*. Nemački generali *hoće da uvedu svoj „red“ u Petrogradu i u Kijevu. Socijalistička republika sovjetâ nalazi se u najvećoj opasnosti*. Do momenta dok se ne digne i dok ne pobedi proletarijat Nemačke, sveta dužnost radnika i seljaka Rusije jeste samopregorna odbrana Republike sovjeta od hordi buržoaskoimperijalističke Nemačke. Savet narodnih komesara odlučuje: 1) *Sve snage i sredstva zemlje potpuno se stavljaju u službu revolucionarne odbrane*. 2) *Svim sovjetima i revolucionarnim organizacijama stavlja se u dužnost da brane svaki položaj do poslednje kapi krvi*. 3) *Železničke organizacije i s njima povezani sovjeti dužni su da svim snagama spreče neprijatelja da se koristi saobraćajnim aparatom; pri odstupanju moraju se uništavati pruge, minirati i spaljivati železničke zgrade; sav vozni park — vagoni i lokomotive — mora se odmah upućivati na istok u unutrašnjost zemlje*. 4) *Sve zalihe žita, i uopšte hrane, a tako isto i sve vredne stvari kojima pretila opasnost da padnu u ruke neprijatelja moraju se bezuslovno uništiti; nadzor nad ovim vršiće mesni sovjeti uz ličnu odgovornost svojih predstavnika*. 5) *Radnici i seljaci Petrograda, Kijeva i svih gradova, varošica, sela i zaselaka duž linije novog fronta moraju mobilisati bataljone za kopanje rovova pod rukovodstvom vojnih stručnjaka*. 6) *U te bataljone moraju se uključiti svi za rad sposobni pripadnici buržoaske klase, muškarci i žene, pod kontrolom crvenogardejaca; one koje se odupiru — streljati*. 7) *Sve publikacije koje rade protiv revolucionarne odbrane i koje staju na stranu nemačke buržoazije, a tako isto i one koje nastoje da iskoriste najezdu imperijalističkih hordi u cilju obaranja sovjetske vlasti, zabranjuju*

*) Preveo Zvonko Tkalec (V. I. Lenjin, *Izabrana dela*, t. II, knj. prva. „Kultura“, 1950, Beograd).

se; za rad sposobni redaktori i saradnici tih publikacija mobilišu se za kopanje rovova i za druge odbrambene radove. 8) *Neprijateljski agenti, špekulanti, provalnici, huligani, kontrarevolucionarni agitatori, nemački špijuni streljaju se na mestu zločina.*

Socijalistička otadžbina je u opasnosti! Živela socijalistička otadžbina! Živela međunarodna socijalistička revolucija!

21. februara 1918.
Petrograd

Savet narodnih komesara

Правда, br. 32, 22. februara 1918.

Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 27, стр. 13—14.

STAV CK SDRP(b)R U PITANJU SEPARATNOG I ANEKSIONISTIČKOG MIRA¹⁶³)

Dragi drugovi!

Organizacioni biro CK smatra za potrebno da vam uputi objašnjenje motiva koji su pobudili CK da pristane na uslove mira koje je predložila nemačka vlada. Organizacioni biro vam upućuje, drugovi, to objašnjenje u cilju širokog obaveštavanja svih članova partije o gledištu CK, koji u vreme između kongresa predstavlja celu partiju. Organizacioni biro smatra za potrebno da istakne da u CK u pitanju potpisivanja uslova mira nije bilo jednoglasnosti. Ali, jedanput prihvaćena, odluka mora biti podržana od čitave partije. Kroz nekoliko dana biće održan kongres partije i samo će se na njemu moći rešiti pitanje koliko je CK pravilno izražavao stvarni stav cele partije. Do kongresa svi članovi partije u ime partijske dužnosti, u ime čuvanja jedinstva u našim vlastitim redovima, sprovode u život odluke svog centralnog rukovodećeg organa, CK partije.

Apsolutna neophodnost da se u ovom trenutku (24. februara 1916) potpiše osvajajući, neverovatno teški mir sa Nemačkom izazvan je pre svega tim što mi nemamo vojske, što se ne možemo braniti.

Svi znaju zašto smo posle 25. oktobra 1917, posle pobeđe diktature proletarijata i siromašnog seljaštva svi mi postali odbranaši, zašto smo za odbranu otadžbine.

Nije dozvoljeno, sa gledišta odbrane otadžbine, pustiti da budeš uvučen u vojničku borbu kad nemaš vojske i kad je neprijatelj naoružan do zuba, kad je odlično pripremljen.

Sovjetska socijalistička republika ne može voditi rat ako je očigledno ogromna većina onih koji biraju sovjetu radničkih, seljačkih i vojničkih predstavnika protiv rata. To bi bilo avantura. Druga je stvar ako se taj rat završi, makar i najtežim mirom, i nemački imperijalizam posle toga zaželi da vodi ofanzivni rat protiv Rusije. Onda će većina sovjeta sigurno biti za rat.

Voditi rat sada objektivno znači nasedati provokaciji ruske buržoazije. Ona lepo zna da je Rusija sada bespomoćna i da bi je mogle razbiti beznačajne snage Nemaca, kojima je dovoljno da preseku glavne železničke linije da bi gladu zauzeli Petrograd i Moskvu. Buržoazija hoće rat, jer hoće da obori sovjetsku vlast i da se sporazume sa nemačkom buržoazijom. Trijumf buržuja u Dvinsku i Režici, u

Vendenu i Hapsaluu, u Minsku i Drisi, prilikom ulaska Nemaca, najjasnije to pokazuje.

Odbrana revolucionarnog rata u ovom momentu neminovno se svodi na revolucionarnu frazu. Jer bez armije, bez najozbiljnijih ekonomskih priprema voditi moderni rat protiv razvijenog imperijalizma — za dezorganizovanu seljačku armiju — nemoguća je stvar. Otpor protiv nemačkog imperijalizma, koji će nas smrviti ako nas zarobi, apsolutno je neophodan. Ali prazna fraza bio bi zahtev: davati otpor baš pomoću oružanog ustanka i baš sada, kada je *takav* otpor očigledno beznadežan za nas, kad on koristi i nemačkoj i ruskoj buržoaziji.

Isto takva je fraza odbrana revolucionarnog rata u ovom trenutku argumentima o podržavanju međunarodnog socijalističkog pokreta. Ako nemačkom imperijalizmu prihvatanjem borbe protiv njega u nepogodnom trenutku olakšamo uništenje sovjetske republike, naškodićemo a ne pomoći nemačkom međunarodnom radničkom pokretu i stvari socijalizma. Potrebno je svestranim, istrajnim, sistematskim radom pomagati samo revolucionarnim internacionalistima u svim zemljama, ali ući u avanturu oružanog ustanka kad je on očigledna avantura — nije dostojno marksista.

Ako Lipkneht pobedi za 2—3 nedelje (to je moguće), on će nas, naravno, izvući iz svih teškoća. Ali bilo bi prosto glupost i karikiranje velike parole o solidarnosti trudbenika svih zemalja kad bi nam palo na pamet da jamčimo narodu da će Lipkneht sigurno i obavezno pobediti u toku najbližih nedelja. Upravo oni koji tako rasuđuju pretvaraju u praznu frazu veliku parolu: „Mi smo sve stavili na kartu svetske revolucije“.

Situacija je, objektivno, slična situaciji u leto 1907. godine. Onda nas je smrvio i zarobio monarhista Stolipin, a sada nemački imperijalista. Onda se parola o hitnom dizanju ustanka pokazala kao prazna fraza, koja je zahvatila, na žalost, svu partiju esera. Sada, u ovom trenutku, parola o revolucionarnom ratu očigledno je fraza za kojom su se povelili levi eseri, koji ponavljaju argumente desnih esera. Nas je zarobio nemački imperijalizam, nama predstoji teška i duga borba za obaranje toga vođe svetskog imperijalizma; ta je borba, bez sumnje, poslednja i odlučna borba za socijalizam, ali počinjati tu borbu oružanim ustankom u ovom trenutku protiv predvodnika imperijalizma jeste avantura na koju se marksisti nikad neće odlučiti.

Sistematska, neprekidna, svestrana priprema odbrambene sposobnosti zemlje, samodisciplina svuda i na svakom mestu, iskorišćavanje teškog poraza za povećanje discipline u svim oblastima života, radi ekonomskog podizanja zemlje i učvršćivanja sovjetske vlasti — to je zadatak dana, to je priprema revolucionarnog rata na delu, a ne na rečima.

Na kraju Organizacioni biro smatra za neophodno da istakne da pošto ofanziva nemačkog imperijalizma još nije obustavljena — svi članovi partije moraju organizovati složan otpor. Ako potpisivanjem mira, makar i krajnje teškog, nije moguće dobiti vreme da bi se izvr-

šila priprema za nove bitke, naša partija je dužna da ističe neophodnost naprezanja svih snaga radi najotvorenijeg otpora.

Ako je moguće dobiti vreme, dobiti makar i kratak predah radi organizacionog rada, mi smo dužni da to izvojujemo. Ako nema odlaganja, naša partija mora zvati mase u borbu, u najenergičniju samoodbranu. Mi smo uvereni da će svi članovi partije izvršiti svoju dužnost prema partiji, prema radničkoj klasi svoje zemlje, prema narodu i proletarijatu. Čuvajući sovjetsku vlast, mi pružamo najbolju, najjaču podršku proletarijatu svih zemalja u njegovoj neverovatno teškoj, mučnoj borbi protiv buržoazije. I većeg udarca za stvar socijalizma sada od rušenja sovjetske vlasti u Rusiji nema i ne može biti.

S drugarskim pozdravom

Organizacioni biro CK SDRP (boljševika)R

Napisano 24. februara 1910.
Štampano 26. februara 1918.
u listu *Правда*, br. 35.

Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 27, стр. 37—40.

SEDMI KONGRES KP(b)R¹⁶⁴)

6—8. MARTA 1918.*)

IZ „REFERATA O RATU I MIRU OD 7. MARTA“

Najpre neprekidan trijumfalni marš u oktobru, u novembru, — a onda najedanput ruska revolucija razbijena za nekoliko nedelja od nemačkog grabljivca, ruska revolucija spremna da primi uslove pljačkaškog ugovora. Da, zaokreti istorije vrlo su teški, — kod nas su svi takvi zaokreti teški. Kad smo 1907. godine potpisali nečuveno sraman unutrašnji ugovor sa Stolipinom, kad smo bili prinuđeni da prođemo kroz štalu Stolipinove Dume, primali obaveze potpisujući monarhistička dokumenta¹⁶⁵), mi smo u malim razmerama preživljavali isto što preživljujemo sada. Onda su ljudi koji pripadaju najboljoj avangardi revolucije govorili (ni oni nisu nimalo sumnjali da su u pravu): „Mi smo gordi revolucionari, mi verujemo u rusku revoluciju, mi u Stolipinove legalne ustanove nećemo poći nikad“. Poći ćete. Život masa, istorija — jači su od vaših uverenja. Ako ne pođete od svoje volje, nateraće vas istorija. To su bili vrlo levi, od kojih pri prvom zaokretu istorije nije, kao od frakcije, ostalo ništa osim dima. Ako smo znali da ostanemo revolucionari, da radimo u vrlo teškim uslovima i opet izidemo iz te situacije, znaćemo izići i sad, jer to nije naš kapric, jer je to objektivna neizbežnost koja je u neverovatno osiromašenoj zemlji nastala zato što se evropska revolucija, uprkos našoj želji, usudila da zakasni, a nemački imperijalizam, uprkos našoj želji, usudio da vrši ofanzivu.

Tu treba znati odstupati. Od neverovatno gorke, žalosne stvarnosti nemoguće je zgraditi se frazom; treba reći: daj bože da odstupimo napola u redu. Ne možemo da odstupimo u redu, — daj bože da odstupimo napola u redu, da dobijemo sasvim kratko vreme da bi se bolesni deo našeg organizma bar donekle mogao resorbovati. Organizam je kao celina zdrav: on će savladati bolest. Ali nemoguće je tražiti da je on savlada odmah, momentano, nemoguće je zaustaviti vojsku koja beži. Kad sam jednome od naših mladih prijatelja koji je hteo da bude levi rekao: druže, pođite na front, pogledajte šta se događa u vojsci, — to se shvatilo kao uvredljiv predlog: „Hoće da nas pošalju u progonstvo, da ne bismo ovde agitovali za velike principe

*) Preveo Zvonko Tkalec (V. I. Lenjin, *Izabrana dela*, t. II, knj. prva, „Kultura“, 1950, Beograd).

revolucionarnog rata“. Kad sam to predlagao, ja, bogami, nisam imao nameru da frakcijske neprijatelje šaljem u progonstvo: ja sam predlagao neka se pogleda kako je vojska počela da beži upravo neverovatno. Mi smo to i ranije znali, i ranije nismo mogli da zatvaramo oči pred tim da je tamo raspadanje došlo do nečuvanih razmera, do prodaje naših topova Nemcima budzašto. Mi smo to znali, kao što znamo i to da vojsku ne možemo da zadržimo, a prazan izgovor da Nemač neće preduzeti ofanzivu bio je najveća avantura. Ako je rođenje evropske revolucije zakasnilo, nas čekaju najteži porazi, jer mi nemamo armiju, jer mi nemamo organizaciju, jer ta dva zadatka ne možemo da rešimo odmah. Ako se ne umeš prilagoditi, ako nisi raspoložen da se vučeš potrbuške, po blatu, tada ti nisi revolucionar nego brbljivac. Ja predlažem da se tako ide ne zato što se to meni sviđa, već zato što drugog puta nema, zato što istorija nije tako prijatno podesila da revolucija sazreva svuda u isto vreme.

Stvari se razvijaju tako da je građanski rat počeo kao pokušaj sukoba s imperijalizmom, pokušaj koji je dokazao da je imperijalizam potpuno istrulio i da se proleterski elementi dižu u svakoj vojsci. Da, mi ćemo videti međunarodnu svetsku revoluciju, ali zasad je to vrlo dobra priča, vrlo lepa priča, — ja potpuno razumem da je deci svojstveno da vole lepe priče. Ali ja pitam: da li je ozbiljnom revolucionaru svojstveno da veruje pričama? U svakoj priči ima elemenata stvarnosti: ako biste deci ispričali priču u kojoj petao i mačka ne razgovaraju ljudskim jezikom, njih ta priča ne bi interesovala. Ako narodu govorite da će građanski rat u Nemačkoj doći, a u isto vreme jamčite da ćemo umesto sukoba s imperijalizmom imati međunarodnu revoluciju na bojnom polju, onda će narod reći da ga varate. Time vi samo u svojoj glavi, u svojim željama prelazite preko teškoća koje nam je stvorila istorija. Bilo bi lepo kad bi nemački proletarijat mogao da stupi u akciju. A jeste li vi to izmerili, jeste li našli instrumenat kojim ćete utvrditi da će nemačka revolucija izbiti tog i tog dana? Ne, vi to ne znate, mi takođe ne znamo. Vi stavljate sve na jednu kartu. Ako revolucija izbije — onda je sve spaseno. Naravno! Ali ako ona ne nastupi onako kako mi želimo, ako ne pobedi sutra — šta onda? Onda će vam masa reći: vi ste postupili kao avanturisti, — vi ste stavljali kartu na onaj srećan tok događaja koji nije nastupio, vi treba da idete jer niste dorasli situaciji koja je nastala umesto međunarodne revolucije, koja će doći neizbežno, ali koja sad još nije sazrela.

Nastupio je period vrlo teških poraza koje je do zuba naoružani imperijalizam zadao zemlji koja je demobilisala svoju vojsku, koja se morala demobilisati. Ono što sam predskazivao, potpuno se ostvarilo: umesto brestlitovskog mira dobili smo mir koji mnogo više ponižava, krivicom onih koji nisu primili brestlitovski mir. Mi smo sedeli da krivicom vojske zaključujemo mir s imperijalizmom. Mi smo sedeli za stolom kraj Hofmana¹⁶⁶), a ne kraj Lipknehta, — i time smo pomogli nemačkoj revoluciji. Sada, međutim, vi pomažete nemačkom imperijalizmu, jer ste predali svoja milionska bogatstva — topove, gra-

nate — to je morao da predkaže svako ko je video upravo neverovatno stanje vojske. Pri najmanjoj ofanzivi Nemaca mi bismo neizbežno i neminovno propali, — to je govorio svaki pošten čovek koji je došao s fronta. Mi smo za svega nekoliko dana postali plen neprijatelja.

Posle te pouke mi ćemo naš rascep, našu krizu prebroditi, ma koliko ta bolest bila teška, jer će nam u pomoć doći kudikamo verniji saveznik: svetska revolucija. Kad nas pitaju da li ćemo ratifikovati ovaj tilzitski mir¹⁶⁷⁾, nečuvan mir, koji je još više ponižavajući, pljačkaškiji od brestlitovskog mira, ja odgovaram: apsolutno, potpisaćemo. Mi to moramo učiniti, jer mi stvari posmatramo s gledišta masa. Pokušaj da se taktika oktobra-novembra koja je primenjena unutar jedne zemlje, pokušaj da se taj trijumfalni period revolucije pomoću naše fantazije prenese na tok događaja svetske revolucije — osuđen je na neuspeh. Kad kažu da je predah — fantazija, kad list koji se zove „Komunist“¹⁶⁸⁾ — verovatno po Komuni — kad taj list puni stubac za stubcem pokušavajući da pobija teoriju predaha, onda ja kažem: doživio sam mnogo frakcijskih sukoba i rascepa, tako da imam veliku praksu, ali moram reći da jasno vidim da starim metodom — frakcijskih rascepa u partiji — ta bolest neće biti izlečena, jer će je život izlečiti ranije. Život korača vrlo brzo. U tom pogledu on radi odlično. Istorija tera svoju lokomotivu tako brzo da će većina radnika u Petrogradu pre nego što redakcija „Komunista“ stigne da izda sledeći broj početi da se razočarava u njegove ideje, jer život pokazuje da je predah — činjenica. Sada potpisujemo mir, imamo predah, mi ga bolje iskorišćujemo za odbranu otadžbine, — jer da imamo rat imali bismo vojsku koja panično beži, koju bi trebalo zaustaviti, a koju naši drugovi ne mogu i nisu mogli da zaustave jer je rat jači nego propovedi, nego deset hiljada rezonovanja. Ako nisu shvatili objektivnu situaciju, oni ne mogu da zaustave vojsku, oni je ne bi zaustavili. Ta bolesna vojska je zaražavala ceo organizam, i mi smo pretrpeli nov nečuvan poraz, nov udarac nemačkog imperijalizma po revoluciji, težak udarac, zato što smo lakomisleno ostavili sebe bez mitraljeza pod udarcima imperijalizma. Međutim, mi ćemo se ovim predahom koristiti da bismo ubedili narod da treba da se ujedinjuje, da se bori, da bismo govorili ruskim radnicima i seljacima: „Stvarajte samodisciplinu, strogu disciplinu, inače ćete ležati pod petom nemačke čizme kao što ležite sad, kao što ćete neizbežno ležati dok se narod ne nauči boriti, stvarati armiju koja će biti sposobna ne da beži, nego da podnosi nečuvane muke“. To je neizbežno zato što nemačka revolucija još nije izbila, i što se ne može jamčiti da će ona izbiti sutra.

Eto zašto teoriju predaha, koju bujica članaka u „Komunistu“ potpuno odbacuje, postavlja sam život. Svako vidi da je predah tu, da se svako njime koristi. Mi smo mislili da ćemo Petrograd izgubiti za nekoliko dana kad su nemačke trupe u svom napredovanju bile od njega udaljene svega nekoliko dana marša, a najbolji mornari i putilovci, pri svem svom velikom oduševljenju, bili sami, kad je nastao nečuvan kaos, panika, koja je primorala trupe da pobegnu do Gatčine,

kad smo doživljavali da zauzimamo ono što nismo izgubili. To zauzimanje je izgledalo ovako: telegrafist dolazi na stanicu, seda za aparat i telegrafiše: „Nema nikakvih Nemaca. Zauzeli smo stanicu“. Posle nekoliko sati telefonski mi saopštavaju iz Komesarijata saobraćaja: „Zauzeli smo sledeću stanicu, približavamo se Jamburgu. Nema nikakvih Nemaca. Telegrafist je na svom mestu“. Eto šta smo doživljavali. Eto realne istorije jedanaestodnevnog rata¹⁶⁹). Nju su nam opisali mornari i putilovci, koje treba dovesti na kongres sovjeta. Neka oni ispričaju istinu. To je strašno gorka, bolna, mučna, ponižavajuća istina, ali ona je sto puta korisnija, nju ruski narod razume.

Ostavljam svakome na volju da se zanosi međunarodnom revolucijom na bojnom polju, jer ona će doći. Sve u svoje vreme, ali sad počnite od samodiscipline, potčinjavajte se po svaku cenu da bismo imali uzoran red, da bi radnici bar jedan čas dnevno učili da se bore. To je malčice teže nego ispričati divnu priču. O tome se sad radi, time vi pomažete nemačkoj revoluciji, međunarodnoj revoluciji. Koliko dana predaha smo dobili — ne znamo, ali predah smo dobili. Treba što brže demobilisati vojsku, jer to je bolestan organ, a dotle ćemo pomagati finskoj revoluciji¹⁷⁰).

Da, naravno, mi kršimo ugovor, mi smo ga prekršili već tridesetčetredset puta. Samo deca ne mogu razumeti da se u eposi u kojoj počinje težak, dug period oslobođavanja, koji tek što je stvorio i podigao sovjetsku vlast za tri stepena njenog razvitka, — samo deca ne mogu razumeti da je ovde nužna duga, oprezna borba. Sraman ugovor o miru poziva na ustanak, ali kad drug iz „Komunista“ govori o ratu, on apeluje na osećanje zaboravivši da su ljudi stezali pesnicu i zakrvavili očima. Šta oni kažu? „Nikad svestan revolucionar neće to preživeti, nikad neće pristati na tu sramotu“. Njihov list nosi ime „Komunist“, a trebalo bi da nosi ime „Šljahtić“, jer posmatra stvari s gledišta šljahtića koji je umirući u lepoj pozi, sa špadom, rekao: „Mir — to je sramota, rat — to je čast“. Oni posmatraju s gledišta šljahtića, a ja — s gledišta seljaka.

Ako prihvatam mir kad vojska beži, i ne može da ne beži ako neće da izgubi hiljade ljudi, onda ću ga prihvatiti zato da se ne bi desilo nešto gore. Zar je ugovor sramota? Ta meni će dati pravo svaki ozbiljan seljak i radnik, jer oni shvataju da je mir sredstvo za prikupljanje snaga. Istorija zna — na to sam se mnogo puta pozivao — istorija zna za oslobođenje Nemaca od Napoleona posle tilzitskog mira; ja sam mir hotimično nazvao tilzitskim, iako mi nismo potpisali ono što je bilo u Tilzitu: obavezu da ćemo davati trupe u pomoć zavejvaču za pokoravanje drugih naroda, — a do takvih stvari je dolazilo u istoriji, i do takvih stvari će doći i kod nas ako se budemo uzdali u međunarodnu revoluciju na bojnom polju. Pazite da vas istorija ne dovede i do tog oblika vojnog ropstva. A dok socijalistička revolucija ne pobeđi u svim zemljama, sovjetska Republika može pasti u ropstvo. Napoleon je u Tilzitu primorao Nemce da potpišu nečuveno sramne uslove mira. Tamo je mir zaključivan nekoliko puta. Tadašnji Hofman — Napoleon — hvatao je Nemce na kršenju

mira, i nas će Hofman uhvatiti na istome. Samo mi ćemo se pobrinuti da nas ne uhvati brzo.

Poslednji rat dao je ruskom narodu gorku, tešku, ali ozbiljnu pouku, pouku da je neophodno potrebno organizovati se, disciplinovati se, potčinjavati se, stvarati takvu disciplinu da ona bude uzorna. Učite se od Nemca njegovoj disciplini, inače ćemo biti propali narod i večno ćemo ležati u ropstvu.

Tako i samo tako je tekla istorija. Istorija nam došaptava da je mir predah za rat, a rat — način da se dobije bar donekle bolji ili gori mir. U Brestu je odnos snaga odgovarao miru pobeđenog, ali ne ponižavajućem miru. Pskovski odnos snaga odgovarao je miru sramnom, više unižavajućem, a u Petrogradu i Moskvi, u sledećoj etapi, nama će diktirati mir koji će biti četiri puta više ponižavajući. Mi nećemo reći da je sovjetska vlast samo forma, kao što su nam rekli mladi moskovski prijatelji¹⁷¹⁾, mi nećemo reći da se radi ovih ili onih revolucionarnih principa može žrtvovati sadržaj, nego ćemo reći: neka ruski narod shvati da se mora da disciplinuje i organizuje, pa će onda moći da podnese sve tilzitske mirove. Sva istorija oslobodilačkih ratova pokazuje nam da je oslobođenje dolazilo brzo ako su ti ratovi zahvatali široke mase. Mi kažemo: ako je put istorije takav, onda nas čeka vraćanje ratu koji će smeniti mir, i čeka nas, možda, još ovih dana. Svaki čovek mora da bude spreman. Ja nimalo ne sumnjam da se Nemci pripremaju iza Narve, ako je tačno da ona nije bila zauzeta, kao što pišu sve novine; ne u Narvi, nego kod Narve, — ne u Pskovu, nego kod Pskova Nemci grupišu svoju regularnu vojsku, svoje železnice, da bi se sledećim skokom dočepali Petrograda. Ta zver dobro skače. Ona je to pokazala. Ona će skočiti još jedanput. To je van svake sumnje. I zato treba biti spreman, treba umeti da se ugrabi čak i jedan dan predaha, a ne razmetati se rečima, jer se čak i jedan dan može iskoristiti za evakuaciju Petrograda, čiji će pad stajati nečuvenih muka stotine hiljada naših proletera. Ja još jedanput kažem da sam spreman da potpišem i da ću smatrati za dužnost da potpišem dvadeset puta, sto puta više ponižavajući ugovor kako bih dobio bar nekoliko dana za evakuaciju Petrograda, jer time olakšavam muke radnika, koji inače mogu da padnu pod jaram Nemaca: olakšavam da se iz Petrograda izveze materijal, barut itd. koji nam je potreban, jer ja sam odbrana, jer ja sam za pripremanje vojske — makar u najudaljenijoj pozadini, gde trenutno leče sadašnju demobilisanu bolesnu vojsku.

Mi ne znamo koliko će trajati predah, ali ćemo pokušati da hvatamo povoljan momenat. Može biti da će predah biti duži, a može biti da će trajati svega nekoliko dana. Sve može da bude, niko to ne zna i ne može da zna, jer su sve najveće države vezane, sputane, prinuđene da se bore na nekoliko frontova. Hofmanovo držanje uslovljeno je, s jedne strane, time što treba razbiti Sovjetsku Republiku, s druge strane — time što on ima rat na čitavom nizu frontova, s treće strane — time što u Nemačkoj revolucija sazreva, raste, i Hofman to zna. On ne može, kao što se tvrdi, da ovog momenta zauzme Petrograd, da zauzme Moskvu. Ali on to može učiniti

sutra, to je potpuno moguće. Ponavljam, u momentu kad je bolest vojske činjenica, kad se pošto-poto koristimo svakim momentom makar za jedan dan predaha, mi velimo da svaki ozbiljan revolucionar koji je povezan s masama, koji zna šta je rat, šta je masa, mora da ovu disciplinuje — mora da je izleči, da pokušava dizati je na noge za novi rat, — svaki takav revolucionar će nama dati za pravo, svaki sramni ugovor priznaće pravilnim, jer ovo poslednje u interesu je proleterske revolucije i obnove Rusije, njenog oslobođenja od bolesnog organa. Potpisujući taj mir, kao što razume svaki čovek koji zdravo misli, mi ne činimo kraj našoj radničkoj revoluciji; svako razume da potpisujući mir sa Nemcima mi ne činimo kraj našoj vojnoj pomoći: mi šaljemo Francuzima oružje, ali ne odrede koji se pokazuju neupotrebljivi.

Može biti da ćemo primiti rat; možda ćemo sutra morati predati i Moskvu, pa onda preći u ofanzivu: protiv neprijateljske vojske bacićemo našu armiju, ako u raspoloženju naroda nastane prelom koji sazreva, za koji će, može biti, trebati mnogo vremena, ali koji će nastupiti kad široke mase ne budu govorile ono što govore danas. Ja sam primoran da primim i najteži mir, zato što danas ne mogu da kažem da je to vreme došlo. Kad dođe vreme ozdravljenja, svako će ga osetiti, svako će videti da ruski čovek nije budala; on vidi, on razume da se moramo uzdržati, da se ta parola mora sprovesti. U tome je glavni zadatak našeg partijskog kongresa i kongresa sovjeta.

Treba znati raditi na novom putu. To je kudikamo teže, ali to nije nimalo beznadno. To neće upropastiti sovjetsku vlast, ako je mi sami ne upropastimo glupom avanturom. Doći će vreme kad će narod reći: ja ne dopuštam da me dalje muče. A to se može dogoditi samo ako se ne upustimo u tu avanturu, nego ako budemo znali da radimo u teškim uslovima, u uslovima nečuveno ponižavajućeg ugovora koji smo potpisali ovih dana, jer se takva istorijska kriza ne rešava samo ratom, samo ugovorom o miru. Nemački narod je 1807. godine bio sputan svojom monarhijskom organizacijom kada je potpisao svoj Tilzitski mir, posle nekoliko ponižavajućih mirova koji su se pretvarali u predah za novo poniženje i novo kršenje mira. Sovjetska organizacija masa će olakšati naš zadatak.

Naša parola treba da bude: temeljito izučiti vojnu obuku, uvesti red na železnicama. Bez železnica je socijalistički revolucionarni rat najštetnija izdaja. Mi moramo stvoriti red i moramo stvoriti svu onu energiju i moć koje će stvoriti najbolje što ima jedna revolucija.

Hvatajte predah, makar ne bio duži od jednog sata, čim ste ga dobili, da biste održali kontakt s dalekom pozadinom, stvarali tamo nove armije. Odbacite iluzije zbog kojih vas je život kaznio i zbog kojih će vas kazniti još više. Pred nama se ocrtava epoha najtežih poraza, ona je tu, s njom moramo računati. Mi moramo biti spremni za uporan rad u ilegalnim uslovima, u uslovima očiglednog rop-

stva kod Nemaca: nema nikakve potrebe da to ulepšavamo; to je stvarno tilzitski mir. Ako budemo mogli da tako radimo, onda mi, bez obzira na poraz, sa apsolutnom sigurnošću možemo reći da ćemo pobediti.

Prvi put štampano u celini 1923, u knjizi *Седьмой съезд Российской коммунистической партии. Стенографический отчет. 6—8 марта 1918 года.*

Сочинения В. И. Ленина, 4 изд., т. 27, стр. 78—86.

REZOLUCIJA O RATU I MIRU¹⁷²⁾

Kongres smatra da je neophodno potvrditi krajnje težak, krajnje ponižavajući mirovni ugovor sa Nemačkom koji je sovjetska vlast potpisala zbog toga što nemamo armiju, zbog krajnje bolesnog stanja demoralisanih jedinica na frontu, zbog potrebe da se iskoristi svaka, makar i najmanja, mogućnost predaha pred ofanzivu imperijalizma na Sovjetsku Socijalističku Republiku.

U sadašnjem periodu otpočete ere socijalističke revolucije, istorijski su neizbežni višekratni vojni napadi imperijalističkih država (kako sa zapada tako i sa istoka) na sovjetsku Rusiju. Istorijska neizbežnost takvih napada, pri sadašnjoj krajnjoj zaoštrenosti svih unutrašnjih državnih, klasnih, a isto tako i međunarodnih odnosa, može u svakom, u najbližem momentu, čak za nekoliko dana, dovesti do novih imperijalističkih napadnih ratova protiv socijalističkog pokreta uopšte, a protiv Ruske Socijalističke Sovjetske Republike napose.

Zato Kongres izjavljuje da kao prvi i osnovni zadatak i naše partije, i celokupne avangarde svesnog proletarijata i sovjetske vlasti smatra preduzimanje najenergičnijih, bespoštedno odlučnih i drakonskih mera radi podizanja samodiscipline i discipline kod ruskih radnika i seljaka, radi objašnjavanja neizbežnosti istorijskog približavanja Rusije oslobodilačkom, otadžbinskom, socijalističkom ratu, radi stvaranja svuda i na svakom mestu najstrožije povezanih i gvoždenom jedinstvenom voljom učvršćenih masovnih organizacija, organizacija sposobnih za jedinstveno i samopregorno dejstvo kako u normalnim, tako i naročito kritičnim momentima narodnog života, — i najzad radi svestranog, sistematskog, sveopšteg obučavanja odraslog stanovništva oba pola vojnim znanjima i vojnim akcijama.

Najsigurniju garanciju učvršćivanja socijalističke revolucije koja je pobedila u Rusiji Kongres vidi samo u njenome pretvaranju u svetsku radničku revoluciju.

Kongres je uveren da je s tačke gledišta interesa svetske revolucije korak koji je učinila sovjetska vlast, pri datom odnosu snaga na svetskoj pozornici, bio neizbežan i nužan.

Uveren da radnička revolucija nazadrživo sazreva u svim zaraćenim zemljama, pripremajući neizbežan i potpun poraz imperijalizma, Kongres izjavljuje da će socijalistički proletarijat Rusije svim snagama i svim sredstvima koja mu stoje na raspolaganju podržavati bratski revolucionarni pokret proletarijata svih zemalja.

Prvi put štampano 1. januara 1919.
u listu *Коммунар*, br. 1.

Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 27, стр. 94—95.

GLAVNI ZADATAK NAŠIH DANA*)

*Ti si i uboga, ti si i obilna
Ti si i nemoćna, ti si i svesilna
— Majčice Rustijo!¹⁷³)*

Istorija čovečanstva vrši u naše dane jedan od najvećih, najtežih zaokreta koji imaju nedogledan — nećemo ni malo preterati ako kažemo: svetskooslobodilački — značaj. Od rata ka miru; od rata među grabljivcima, koji šalju na klanicu milione eksploatisanih i trudbenika da bi utvrdili nov red podele plena što su ga napljačkali najjači među razbojnicima, ka ratu ugnjetenih protiv ugnjetača, za oslobođenje od jarma kapitala; iz bezdana patnji, muka, gladi, podivljalogosti ka svetloj budućnosti komunističkog društva, opšteg blagostanja i trajnog mira; — nije čudo što se na najoštrijim tačkama tako oštrog zaokreta, kad se naokolo sa strašnom hukom i bukom krši i ruši staro, a pored starog se u neopisivim mukama rađa novo, ponekome zavrti u glavi, što ponekim ovlada očajanje, što poneko traži spasa od nekiput odveć gorke stvarnosti pod senkom lepe, zanosne fraze.

Rusiji je palo u delo da naročito jasno gleda, naročito bolno i teško preživljuje najoštrije među ostrim zaokretima istorije, koja se okreće od imperijalizma ka komunističkoj revoluciji. Mi smo za nekoliko dana srušili jednu od najstarijih, najsnažnijih, najvarvarskih i najzverskih monarhija. Mi smo za nekoliko meseci prošli niz etapa politike sporazuma s buržoazijom, izivljavanja sitno-buržoaskih iluzija, za što su druge zemlje tračile decenije. Mi smo za nekoliko nedelja, svrgnuvši buržoaziju, savladali njen otvoreni otpor u građanskom ratu. Mi smo u pobedničkom, trijumfalnom maršu boljševizma prošli od jednog kraja ogromne zemlje do drugog. Mi smo uzdigli do slobode i do samostalnog života najniže slojeve radnih masa koje su ugnjetavali carizam i buržoazija. Mi smo uveli i učvrstili sovjetsku republiku, nov tip države, kudikamo viši i demokratskiji nego što su i najbolje među buržoaskoparlamentarnim republikama. Mi smo uveli diktaturu proletarijata, koga podržava siro-

*) Preveo Zvonko Tkalec (V. I. Lenjin, *Izabrana dela*, t. II, knj. prva, „Kultura“, 1950, Beograd).

mašno seljaštvo, i počeli široko zamišljen sistem socijalističkih preobražaja. Mi smo probudili veru u vlastite snage i zapalili vatru entuzijazma u milionima i milionima radnika svih zemalja. Mi smo svuda bacali poklič međunarodne radničke revolucije. Mi smo bacili izazov imperijalističkim grabljivcima svih zemalja.

I za nekoliko dana tresnuo nas je o zemlju imperijalistički grabljivac, koji je napao na goloruke. On nas je naterao da potpišemo neverovatno težak i ponižavajući mir — danak za to što smo se usudili da se iščupamo, makar za najkraće vreme, iz gvozdениh klešta imperijalističkog rata. Grabljivac i guši i davi i čereči Rusiju sa utoliko većom ostrvljenošću ukoliko se strahovitije diže pred njim avet radničke revolucije u njegovoj vlastitoj zemlji.

Mi smo bili primorani da potpišemo „tilzitski“ mir. Ne treba da obmanjujemo sami sebe. Treba imati hrabrosti da pogledamo pravo u oči neulepšanoj gorkoj istini. Treba izmeriti potpuno, do dna, svu provaliju poraza, raskomadnosti, porobljenosti, poniženja u koju su nas sad gurnuli. Ukoliko to jasnije shvatimo, utoliko će biti čvršća, prekaljenija, čeličnija naša volja za oslobođenjem, naša težnja da se ponovo podignemo iz porobljenosti k samostalnosti, naša nepokolebljiva rešenost da postignemo po svaku cenu da Rusija ne bude više uboga i nemoćna, da ona postane u punom smislu reči svesilna i obilna.

Ona to može postati jer nam je ipak ostalo dovoljno prostora i prirodnih bogatstava da snabdemo sve i svakog ako ne obilnom, a ono dovoljnom količinom sredstava za život. Mi imamo materijal i u prirodnim bogatstvima, i u rezervi ljudskih snaga, i u divnom elanu koji je narodnom stvaralaštvu dala velika revolucija, da bismo stvorili stvarno svesilnu i obilnu Rusiju.

Rusija će to postati ako odbaci svako očajavanje i svaku frazu, ako, stisnuvši zube, skupi sve svoje snage, ako napregne svaki nerv, napne svaku mišiću, ako shvati da je spas moguć *samo* na putu međunarodne socijalističke revolucije na koji smo stupili. Ići napred tim putem, ne padajući duhom zbog poraza, skupljati kamen po kamen za čvrst temelj socijalističkog društva, neumorno raditi na stvaranju discipline i samodiscipline, na učvršćivanju, uvek i svugde, organizovanosti, reda, preduzimljivosti, složne saradnje snaga čitavog naroda, opšte evidencije i kontrole nad proizvodnjom i raspodelom proizvoda — to je put k stvaranju vojne moći i socijalističke moći.

Nedostojno je da se pravi socijalist, kad je pretrpeo težak poraz, bilo šepuri bilo pada u očajanje. Nije istina da mi nemamo izlaza i da ostaje samo da bismo između „neslavne“ (s gledišta šljahtića) smrti, to jest vrlo teškog mira, i „junačke“ smrti u beznadnom boju. Nije istina da smo, potpisavši „tilzitski“ mir, izdali svoje ideale ili svoje prijatelje. Mi nismo ništa i nikog izdali, nijednu laž nismo osveštali ni sakrili, nijednom prijatelju i drugu u nesreći nismo odbili da pomognemo svim čime smo mogli, svim što smo imali na raspolaganju. Vojskovođa koji vodi u unutrašnjost zemlje ostatke razbijene ili od paničnog bežanja obolele vojske, koji štiti to

odstupanje u krajnjem slučaju, vrlo teškim i vrlo ponižavajućim mirom, ne vrši izdaju prema onim delovima armije kojima ne može da pomogne i koje je neprijatelj odsekao. Takav vojskovođa vrši svoju dužnost birajući jedini put za spasavanje onoga što se još može spasti, ne pristajući na avanture, ne ulepšavajući pred narodom gorku istinu, „žrtvujući prostor, da bi dobio vreme“, koristeći se *svakim*, makar i minimalnim, predahom da bi skupio snage, da bi armiji koja se razbolela od raspadanja i demoralizacije omogućio da predahne ili da se neko vreme leči.

Mi smo potpisali „tilzitski“ mir. Kad je Napoleon I prinudio Prusku, 1807. godine, na tilzitski mir, zavojevač je razbio sve armije Nemaca, zauzeo prestonicu i sve velike gradove, uveo svoju policiju, prinudio pobeđene da mu daju pomoćne korpusa za vođenje novih pljačkaških ratova, rasepkao Nemačku sklupajući s jednim nemačkim državama saveze protiv drugih nemačkih država. Pa ipak, čak i posle takvog mira, nemački narod nije popustio, znao je da prikupi snage, znao je da se digne i da izbori sebi pravo na slobodu i samostalnost.

Za svakog ko hoće da misli i ko zna da misli primer tilzitskog mira (koji je bio samo jedan od mnogih teških i ponižavajućih ugovora nametanih Nemcima u to doba) jasno pokazuje kako je detinjski naivna misao da težak mir u svim prilikama predstavlja bezdan propasti, a rat — put junaštva i spasa. Epohe ratova uče nas da je mir često u istoriji igrao ulogu predaha i prikupljanja snaga za nove bitke. Tilzitski mir bio je najveće poniženje Nemačke, a u isto vreme zaokret k najvećem nacionalnom usponu. Tada istorijska situacija nije tom usponu omogućavala nikakav drugi izlaz osim u pravcu *buržoaskih* države. Tada, pre sto i nešto više godina, istoriju su stvarale šačice plemića i šačice buržoaskih intelektualaca, dok su mase radnika i seljaka dremale i spavale. Zbog toga je tada istorija mogla da samo užasno polako puzi.

Sad je kapitalizam digao mnogo i mnogo više kulturu uopšte, i kulturu masa napose. Rat je prodrmao mase, razbudio ih nečuvenim strahotama i patnjama. Rat je poterao istoriju, i ona sad juri brzinom lokomotive. Istoriju sad samostalno stvaraju milioni i desetina miliona ljudi. Kapitalizam je sad dozreo za socijalizam.

I zato, ako Rusija sad ide — a ona neosporno ide — od „tilzitskog“ mira k nacionalnom usponu, k velikom otadžbinskom ratu, onda izlaz za taj uspon nije izlaz u pravcu buržoaske države, nego izlaz u pravcu međunarodne socijalističke revolucije. Mi smo od 25. oktobra 1917. odbranaši. Mi smo za „odbranu otadžbine“, ali taj otadžbinski rat kome idemo jeste rat za socijalističku otadžbinu, za socijalizam kao otadžbinu, za sovjetsku republiku kao *odred* svetske armije socijalizma.

„Mrzi Nemca, udri Nemca“ — to je bila i ostaje parola običnog, tj. buržoaskog, patriotizma. A mi ćemo reći: Mrzi imperijaliste grabljivce, mrzi kapitalizam, smrt kapitalizmu“ i ujedno: „Uči od Nemca! Ostaj veran bratskom savezu s nemačkim radnicima. Oni su

zakasnili da nam dođu u pomoć. Mi dobijamo u vremenu, mi ćemo ih pričekati, oni će nam doći u pomoć“.

Da, uči od Nemca! Istorija ide krivudavim i okolišnim putevima. Ispalo je tako da baš Nemač ovaploćuje sada, naporedo sa zverskim imperijalizmom, načelo discipline, organizacije, skladne saradnje na bazi najnovije mašinske industrije, najstrože evidencije i kontrole.

A to je upravo ono što nama nedostaje. To je upravo ono što treba da naučimo. To je upravo ono što manjka našoj velikoj revoluciji da bi od pobedonosnog početka došla, preko niza teških iskušenja, k pobedonosnom svršetku. To je upravo ono što je potrebno Ruskoj Sovjetskoj Socijalističkoj Republici da ne bude više uboga i nemoćna, da jednom zauvek postane svesilna i obilna.

11. marta 1918. *Известия ВЦИК*,
br. 46, 12. marta 1918.
Potpis: N. Lenjin

Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 27, стр. 133—137.

PROROČANSKE REČI

U čuda sada, hvala bogu, ljudi ne veruju. Čudotvorno proročanstvo je bajka. Ali naučno proročanstvo je činjenica. I u naše dane, kada se naokolo često može naići na sramnu malodušnost ili pak očajanje, korisno je podsetiti ljude na jedno ostvareno naučno proročanstvo.

Fridrih Engels pisao je 1887. godine o budućem svetskom ratu u predgovoru brošuri Sigizmunda Borkhajma „U spomen nemačkim ura-patriotima 1806—1807. godine“ („Zur Erinnerung für die deutschen Mordspatrioten 1806—1807“) (ova brošura predstavlja svesku XXIV „Socijaldemokratske biblioteke“, koja je izlazila 1888. godine u Getingenu-Cirihu).

Evo kako je rasuđivao pre više od trideset godina, Fridrih Engels o budućem svetskom ratu:

..., „Za Prusku-Nemačku sada više nije moguć nikakav drugi rat osim svetskog rata. I to bi bio svetski rat ranije neviđenih razmera. neviđene snage. Oko osam do deset miliona vojnika gušće jedan drugoga i ješće pri tome svu Evropu onako kako je pre toga još nikad nisu jeli oblaci skakavaca. Pustošenje pričinjeno tridesetogodišnjim ratom — zbijeno na razmak od tri do četiri godine i prošireno na ceo kontinent, glad, epidemije, opšta podivljalost kako vojske tako i narodnih masa, izazvana strašnom bedom, beznađežna zbrka našeg veštačkog mehanizma trgovine, industrije i kredita; sve se to završava opštim bankrotstvom; krah starih država i njihove šablonske državne mudrosti, takav krah, da se krune valjaju na tuceta po kaldrmi i nikoga nema da te krune podigne; apsolutna nemogućnost da se predvidi kako će se to sve završiti i ko će izići kao pobedilac iz borbe; samo je jedan rezultat apsolutno nesumnjiv: opšta iscrpljenost i stvaranje uslova za konačnu pobedu radničke klase.

To je perspektiva ako, doveden do krajnosti, sistem uzajamne konkurencije u naoružanju donese, najzad, svoje neizbežne plodove. Eto kuda je, gospodo kraljevi i državnici, dovela vaša mudrost staru Evropu. I ako vam ništa više ne ostaje do da otpočnete poslednji veliki vojnički ples, mi nećemo zaplakati (uns kann es recht sein). Neka nas rat možda odbaci čak privremeno u zadnji plan, neka nam oduzme neke već izvojevane pozicije. Ali ako vi razuzdate snage s kojima

kasnije već nećete moći da iziđete na kraj, onda, ma kako vaše stvari išle, na kraju tragedije vi ćete biti ruševina, i pobjeda proletarijata biće ili već izvojevana ili ipak (doch) neizbežna.

London, 15. decembra 1887.

*Fridrih Engels*¹⁷⁴)

Kakvo genijalno proročanstvo! I kako je beskrajno bogata mislima svaka rečenica ove precizne, jasne, kratke, naučne klasne analize! Koliko bi pocrpili otuda oni koji sada podležu sramnoj malovernosti, utučenosti, očajanju, ako bi... ako bi ljudi koji su navikli da puze pred buržoazijom ili koji su dozvolili da budu zaplašeni — umeli da misle, kad bi bili sposobni da misle!

Ponešto od onoga što je predskazao Engels ispalo je drukčije: kako da se ne izmeni svet i kapitalizam za trideset godina pomamno brzog imperijalističkog razvitka. Ali je najneobičnije to što se mnogo od onoga što je predskazao Engels odigrava „kao po knjizi“. Jer Engels je davao besprekorno tačnu klasnu analizu, a klase i njihovi uzajamni odnosi ostali su isto što su bili.

... „Možda će nas rat privremeno odbaciti u zadnji plan“ ... Stvar je krenula baš tom linijom, ali još dalje i još gore: jedan deo „odbacjenih nazad“ socijalševinista i njihovih slabičkih „poluprotivnika“, kauckijanaca, počeo je da hvali ovo kretanje unatrag, pretvorio se u otvorene izdajnike socijalizma.

... „Možda će nam rat otetiti neke već izvojevane pozicije“... Čitav niz „legalnih“ pozicija otet je od radničke klase. Zato je ona prekaljena iskušenjima i dobija surove ali korisne lekcije iz ilegalne organizacije, ilegalne borbe, pripreme svojih snaga za revolucionarni juriš.

... „Kruke se valjaju na tuceta“... Nekoliko kruna je već oboreno, i jedna od njih je takva da vredi koliko i tuceta drugih: kruna samodršca sveruskog Nikolaja Romanova.

... „Apsolutna nemogućnost da se predvidi kako će se sve to svršiti“... Posle četiri godine rata ta apsolutna nemogućnost, ako je dopušteno da se tako kaže, još je apsolutnija.

... „Beznadežna zbrka našeg veštačkog mehanizma trgovine, industrije i kredita“... Na kraju četvrte godine rata to se u potpunosti pokazalo na jednoj od najvećih i najzaostalih država koje su kapitalisti uvukli u rat — na Rusiji. Ali zar sve veća glad u Nemačkoj i Austriji, nedostatak odeće, sirovina, istrošenost sredstava za proizvodnju ne pokazuju da se sa ogromnom brzinom isto takva situacija nadnosi i nad druge zemlje.

Engels crta posledice koje izaziva samo „spoljašnji“ rat; on ne dodiruje unutrašnji tj. građanski rat, bez koga nije prolazila ni jedna velika revolucija u istoriji, bez koga nije zamišljao prelaz od kapitalizma ka socijalizmu ni jedan ozbiljan marksista. I ako se spoljašnji rat može još neko vreme odugovlačiti, ne izazivajući „beznadežnu

zbrku“ u „veštačkom mehanizmu“ kapitalizma, očigledno je da se građanski rat bez takve posledice više uopšte ne može zamisliti.

Kakvo tupoumlje, kakvu slabost — a da ne govorimo o koristoljubivom služenju buržoaziji — pokazuju oni koji, nazivajući i dalje sebe „socijalistima“, poput naših novožiznjenaca, menjševika, desnih esera itd., sa mržnjom ukazuju na pojavu te „beznadežne zbrke“, optužujući za sve revolucionarni proletarijat, sovjetsku vlast, „uto-piju“ prelaska ka socijalizmu. „Zbrka“, rasulo, prema lepom ruskom izrazu, izazvano je ratom. Teškog rata bez rasula ne može biti. Građanskog rata, neophodnog uslova i saputnika socijalističke revolucije, bez rasula ne može biti. Odricati se revolucije, socijalizma „usled“ rasula znači samo pokazivati svoju bezidejnost i faktički prelaziti na stranu buržoazije.

..., „Glad, epidemija, opšta podivljialost kako vojske tako i narodnih masa, izazvana teškom bedom“...

Kako Engels jednostavno i jasno pravi ovaj neosporni zaključak, očevidan za svakoga ko je makar malo sposoban da se zamisli nad objektivnim posledicama mnogogodišnjeg teškog, mučnog rata. I kako su zadivljujuće nepametni oni mnogobrojni „socijaldemokrati“ i nazovi — „socijalisti“ koji ne žele i ne umeju da se udube u ovu vrlo просту stvar.

Da li se može zamisliti mnogogodišnji rat bez *podivljialosti* kako vojske tako i narodnih masa? Razume se, ne. Za nekoliko godina, ako ne za čitavu generaciju, takva je posledica dugogodišnjeg rata apsolutno neizbežna. A naš „čovek u futroli“, cmolje iz redova buržoaske inteligencije, koji sebe nazivaju „socijaldemokratima“ i „socijalistima“, aminuju buržoaziju, svaljujući pojave podivljialosti, ili neizbežnu surovost mera borbe protiv naročito izrazitih slučajeva podivljialosti, na evoluciju, iako je jasno kao dan da je tu podivljialost izazvao imperijalistički rat i da se nikakva revolucija bez dugotrajne borbe, bez niza surovih represalija ne može osloboditi *takvih* posledica rata.

Oni su spremni da „teoretski“ dopuste revoluciju proletarijata i drugih ugnjetenih klasa, naši sladunjavi pisci iz „Novog života“, „Napred-a¹⁷⁵) ili „Narodnog dela“, samo da ta revolucija padne s neba, da se ne rodi i da ne raste na zemlji, zalivenoj krvlju u četvorogodišnjoj imperijalističkoj klanici naroda, među milionima i milionima ljudi, izmučenih, iznurenih, podivljialih u tom klanju.

Oni su čuli i priznavali su „teoretski“ da revoluciju treba upoređivati s porođajnim mukama, ali kad se prešlo na stvar oni su se sramno preplašili i svoje jadikovanje sitnih dušica pretvorili su u prepevavanje zlobnih ispada buržoazije protiv ustanka proletarijata. Uzмимо opis porođajnog akta u literaturi, one opise gde je cilj autora bio da istinito reprodukuju svu težinu, sve muke, sve užase toga akta, na primer, kod Emila Zole u delu *La joie de vivre* (Radost života) ili u *Zapisima jednog lekara* od Veresajeva. Rođenje čoveka povezano je sa takvim aktom koji pretvara ženu u izmučeni, iskidani,

izbeumljeni od bola, okrvavljeni, polumrtvi komad mesa. Ali da li bi se neko složio da smatra čovekom takvu „individuu“ koja bi videla *samo* to u ljubavi, u njenim posledicama, u pretvaranju žene u majku? Ko bi se na *toj* osnovi odricao ljubavi i rađanja dece?

Porodaja ima lakih i teških. Marks i Engels, osnivači naučnog socijalizma, uvek su govorili o *dugotrajnim porođajnim mukama*, koje su neizbežno povezane sa prelaskom od kapitalizma ka socijalizmu. I Engels analizirajući posledice svetskog rata, jednostavno i jasno opisuje neospornu i očevidnu činjenicu da je revolucija koja dolazi posle rata, koja je povezana s ratom (a još više — dodajmo sa svoje strane — koja je izbila za vreme rata, koja je primorana da raste i da se drži za vreme svetskog rata koji je okružuje), da je *takva revolucija naročito težak slučaj* porođaja.

Potpuno svestan te činjenice, Engels naročito oprezno govori o rađanju socijalizma u kapitalističkom društvu koje propada za vreme svetskog rata. „Samo je jedan rezultat (svetskog rata) kaže on — apsolutno nesumnjiv: opšta iscrpenost i *stvaranje* uslova za konačnu pobedu radničke klase“. Još jasnije je ta misao izražena na kraju predgovora koji analiziramo:

...„Na kraju tragedije vi (kapitalisti i veleposednici, kraljevi i državnici buržoazije) ćete biti ruševina, i pobjeda proletarijata biće ili već izvojevana, ili ipak neizbežna“.

Teške porođajne muke višestruko povećavaju opasnost od smrtonosne bolesti ili smrtonosnog ishoda. Ali ako pojedini ljudi propadaju od porođajnih muka, novo društvo, rođeno od starog sistema, ne može propasti, i njegovo rađanje postaće samo još teže, dugotrajnije, a porast i razvitak sporiji.

Kraj rata još nije nastupio. Opšta iscrpenost već je nastupila. Od dva *neposredna* rezultata rata koje je Engels uslovno predskazao (ili već izvojevana pobjeda radničke klase ili stvaranje uslova njene neizbežnosti *uprkos svim teškoćama*), od ta dva uslova sada, oko polovine 1918. godine, postoje oba.

U jednoj, najmanje razvijenoj kapitalističkoj zemlji pobjeda radničke klase *već je izvojevana*. U ostalim, sa nečuvanim naporima i nečuvanim mukama, stvaraju se uslovi koji tu pobjedu čine „ipak neizbežnom“.

Neka grakću „socijalističke“ emolje, neka se ljuti i besni buržoazija. Samo ljudi koji zatvaraju oči, da ne bi videli, i uši, da ne bi čuli, mogu da ne primećuju da su u celom svetu za staro kapitalističko društvo, bremenito socijalizmom, otpočeli porođajni grčevi. Na našu zemlju, koju je tok događaja privremeno isturio napred kao avangardu socijalističke revolucije, padaju sada naročito teške muke prvog perioda započetog porođajnog akta. Mi imamo sada sve razloge da sa potpunom čvrstinom i apsolutnom sigurnošću gledamo u budućnost, koja nam sprema nove saveznike, nove pobjede socijalističke revolucije u nizu naprednijih zemalja. Mi imamo pravo da se ponosimo i da se smatramo srećnim što je nama palo u deo da prvi u jed-

nom kutu zemljine kugle oborimo tu divlju zver, kapitalizam, koji je zemlju zalio krvlju, doveo čovečanstvo do gladi i podivljalosti i koji će poginuti neminovno i brzo, ma koliko čudovišno životinjske bile manifestacije njegovog predsmrtnog besnila.

Правда, br. 133, 2. jula 1918.
Potpis: N. Lenjin

Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 27, стр. 455—460.

GOVOR NA ZAJEDNIČKOJ SEDNICI SCIK,
MOSKOVSKOG SOVJETA, FABRIČKIH KOMITETA
I SINDIKATA MOSKVE¹⁷⁶) 29. JULA 1918.

(Aplauz koji prelazi u ovacije.)

Drugovi, mi smo često imali prilike da ukazujemo i u partijskoj štampi, i u sovjetskim ustanovama, i u agitaciji pred masama da je vreme uoči letine najnaporniji, najteži i najkritičniji period za socijalističku revoluciju koja je otpočela u Rusiji. Sada, mislim, mi moramo da kažemo da je najviša tačka te kritičke situacije nastala. To se dogodilo usled toga što su se pristalice imperijalističkog sveta, imperijalističkih zemalja, s jedne strane, i pristalice Sovjetske Socijalističke Republike, s druge, sada opredelile potpuno i konačno. Pre svega treba reći da se u vojnom pogledu položaj Sovjetske Republike konačno ocrtao. Na čehoslovački ustanak mnogi su ispočetka gledali kao na epizodu kontrarevolucionarnih pobuna. Mi smo nedovoljno ocenjivali podatke iz novina o učešću anglo-francuskog kapitala, o učešću anglo-francuskih imperijalista u tom ustanku. Sada se treba podsetiti kako su se razvili događaji u Murmanu, u sibirskim jedinicama, na Kubanu, kako su Anglo-Francuzi u savezu sa Čehoslovacima, uz najbliže učešće engleske buržoazije, nastojali da obore sovjete. Sve te činjenice pokazuju sada da je čehoslovački pokret bio jedna od odavno sračunatih mera za ugušenje sovjetske Rusije sistematskom politikom anglo-francuskih imperijalista u cilju ponovnog uvlačenja Rusije u krug imperijalističkih ratova. Sada tu krizu treba da reše široke mase sovjetske Rusije, jer se ona pojavila pred nama sada kao borba da se Sovjetska Socijalistička Republika sačuva ne samo od Čehoslovaka, kao od kontrarevolucionarnog nasrtaja, ne samo od kontrarevolucionarnih nasrtaja uopšte, nego kao borba protiv navale čitavog imperijalističkog sveta.

Ja bih hteo pre svega da vas podsetim na činjenicu da je već odavno utvrđeno otvoreno i neposredno učešće anglo-francuskog imperijalizma u čehoslovačkoj pobuni; ja ću vas podsetiti na članak od 28. juna koji je bio objavljen u centralnom organu čehoslovačke Komunističke partije *Prukopnik svobody* i koji je bio reprodukovan u našoj štampi¹⁷⁷):

„7. marta odeljenje Nacionalnog saveta dobilo je prvi iznos od francuskog konzula u visini od tri miliona rubalja.

Taj novac izdat je nekom gospodinu Šipu, saradniku odeljenja Nacionalnog saveta.

9. marta istom tom Šipu isplaćena su još dva miliona, 25. marta Šip je dobio jedan milion, 26. marta potpredsednik Nacionalnog saveta g. Bohumil Cermak dobio je jedan milion, a 3. aprila opet je g. Šip dobio jedan milion.

Svega je francuski konzul isplatio odeljenju Nacionalnog saveta od 7. marta do 4. aprila 8 miliona.

Bez oznake datuma isplaćeno je: g. Šipu jedan milion, g. Bohumilu Čermaku jedan milion, g. Šipu ponovo jedan milion.

Osim toga, nepoznatom licu isplaćeno je 188.000 rubalja. Svega 3,188.000. Sa gore pomenutih osam miliona dobija se iznos od 11,188.000, koje je francuska vlada isplatila odeljenju Nacionalnog saveta.

Od engleskog konzula odeljenje je primilo 80.000 funti sterlinga. Dakle, od 7. marta do dana akcije vode Nacionalnog češkog saveta dobili su od francuske i engleske vlade oko 15 miliona, i za taj novac čehoslovačka vojska prodana je francuskim i engleskim imperijalistima“.

Razume se, većina vas čitala je u svoje vreme ovu vest u novinama; razume se, mi nikad nismo sumnjali da će se imperijalisti i finansijski špekulanti Engleske i Francuske pobrinuti da učine sve što je moguće i nemoguće da bi oborili sovjetsku vlast, da bi joj stvorili teškoće svake vrste. Ali onda se još nije bio razvio ceo lanac događaja koji pokazuju da ovde imamo posla sa sistematskim, neprekidnim, očevidno, odavno smišljenim, mesecima pripremanim od svih predstavnika anglo-francuskog imperijalizma, vojnim i finansijskim kontrarevolucionarnim pohodom protiv Sovjetske Republike. Sada, kada uzimamo događaje u celini, upoređujemo čehoslovački kontra-revolucionarni pokret sa murmanskim desantom, mi znamo da su Englezi tamo iskricali preko 10.000 vojnika, da su oni, pod izgovorom da brane Murmansk, u stvari počeli da se kreću napred i da su zauzeli Kem i Soroka i produžili prema istoku dalje od Soroka, prešli na streljanje naših sovjetskih aktivista; mi čitamo u novinama da mnoge hiljade železničkih radnika i uopšte radnika dalekog Severa beže od tih spasilaca i oslobodilaca, tj., govoreći istinu, od novih imperijalističkih nasilnika koji raskidaju Rusiju sa drugog kraja — kad uporedimo sve te činjenice, postaje nam jasna opšta veza događaja. A međutim, u poslednje vreme dobijene su mnoge potvrde koje pokazuju karakter anglo-francuske ofanzive protiv Rusije.

Već je iz geografskih razloga jasno da oblik te ofanzive imperijalizma protiv Rusije ne može biti onakav kao u Nemačkoj. Granice sa Rusijom, onakve kao kod Nemačke, nema; tolikog broja vojske nema. Pretežno kolonijalni i pomorski karakter vojne sile Engleske odavno je već, u toku mnogih decenija, primoravao Engleze da u svojim osvajачkim pohodima napadaju drukčije, da se uglavnom trude da odseku izvore snabdevanja od zemlje koju su napali i da radije pribegavaju metodu gušenja, pod izgovorom da pružaju pomoć, nego metodu otvorenog, neposrednog, surovog, oštrog vojničkog nasilja. U poslednje vreme iz vesti kojima raspolazemo izbilo je na videlo da je nesumnjivo pomoć anglo-francuskog imperijalizma koristio odavno poznat ruskim vojnicima i radnicima Aleksejev, koji je nedavno zauzeo kozačko selo Tihorecku. Tamo je ustanak dobio odre-

denije oblike i opet, očividno, zato što je tu anglo-francuski imperijalizam umešao svoje prste.

Najzad, juče je dobijena vest da je u Bakuu anglo-francuskom imperijalizmu pošlo za rukom da učini jedan vrlo efektan potez. Njima je pošlo za rukom da u Bakinskom sovjetu dobiju većinu, oko 30 glasova, protiv naše partije, protiv boljševika, i onih levih esera, na žalost, vrlo malobrojnih koji se nisu povelili za gnusnom avanturom i izdajom moskovskih levih esera¹⁷⁸) već su ostali sa sovjetskom vlašću protiv imperijalizma i rata. Eto protiv toga, vernog sovjetskoj vlasti jezgra, koje je do sad predstavljalo većinu u Bakinskom sovjetu, anglo-francuski imperijalizam dobio je ovom prilikom prevagu od 30 glasova, zahvaljujući ogromnom delu partije jermenskih polusocijalista Dašnakcutun¹⁷⁹), koji je protiv nas prešao na njihovu stranu. (*Čita telegram.*)

„26. jula adžikabulski odred je po naređenju narodnog komesara Korganova odstupio od Adžikabula prema položajima kod Aljata. Posle odstupanja šemahinskog odreda iz Šemahe i Maraze protivnik je otpočeo napad dolinom rečice Pirsagat. Kod sela Kubale došlo je do prvog sukoba sa pret-hodnicom.

Istovremeno iz pravca Kure sa juga mnogobrojna konjica počela je da nadire prema stanici Pirsagat. U takvoj situaciji za održavanje stanice Adžikabul bilo je potrebno razvući sve raspoložive snage u tri pravca prema zapadu od Adžikabula, prema severu i jugu od doline Navagi-Pirsagat. Takva razvučenost fronta lišila bi nas rezervi i uz odsustvo konjice ne bi nam pružala mogućnost da neprijatelju zadamo udarac i čak bi dovela u težak položaj adžikabulsku grupu u slučaju proboja fronta sa severa ili juga. Usled takve situacije, a isto tako u interesu čuvanja vojnih snaga, izdato je naređenje o odstupanju adžikabulskog odreda prema položajima kod Aljata. Odstupanje je izvršeno u potpunom redu. Važni objekti puta i stanice Adžikabul i cisterne za petrolej i naftu dignute su u vazduh. U Dagestanu, u vezi sa opštom ofanzivom, neprijatelj pokazuje aktivnost. 24. jula neprijatelj je napadao u velikim grupama u 4 pravca. Posle borbe koja je trajala dvadeset i četiri sata mi smo zauzeli neprijateljske rovove, neprijatelj je rasturen po šumi, noć nas je sprečila da ga dalje gonimo. 24. jula iz Šure javljaju o borbama uspešnim za nas, bojište je okolina grada, neprijatelj dejstvuje uporno, organizovano; neprijateljskim snagama komanduju bivši dagestanski oficiri, aktivnog učešća u borbenim dejstvima kod Šure uzimaju seljaci Dagestana.

Desničarske partije u Bakuu digle su glavu i povele energičnu agitaciju da se pozovu Englezi. Agitaciju intenzivno podržava starešinski kadar armije i ona se prenosi u jedinice na frontu. Anglofiliska agitacija dezorganizovala je armiju. U poslednje vreme engleska orijentacija imala je veliki uspeh među očajnim i izmučenim masama.

Pod uticajem lažljive provokatorske delatnosti desničarskih partija kapijska ratna flotila prihvatila je nekoliko suprotnih rezolucija o Englezima. Prevarena od engleskih najamnika i dobrovoljnih agenata, ona je sve do poslednjeg vremena slepo verovala u iskrenost engleske podrške.

Poslednje vesti govore o napredovanju Engleza u Persiji i o tome da su zauzeli Rešt (Giljan). U Reštu su se Englezi četiri dana borili protiv Kučuk-Hana i nemačko-turskih bandi, koje su im se pridružile, na čelu sa odbeglim iz Bakua musavatistima. Posle borbe kod Rešta Englezi su nas molili za pomoć, ali su ih naši punomoćnici u Persiji odbili. U Reštu su Englezi pobedili. Ali oni u Persiji nemaju skoro nikakvih snaga. Potvrđeno je da u Enzeliju ima svega 50 Engleza. Njima je potreban benzin, i oni nam nude umesto njega automobile. Bez benzina oni ne mogu napredovati.

25. jula ponovo je održana sednica Sovjeta radničkih, vojničkih i seljačkih predstavnika po pitanju političke i vojne situacije, i desničarske partije postavile su pitanje Engleza. Izvanredni komesar Kavkaza drug Šaumjan, pozivajući se na rezoluciju V kongresa sovjeta i na Staljinov telegram u ime Centralnog saveta narodnih komesara, izjavio je da se ne može dozvoliti da Englezi budu pozvani i zatražio je da se sa dnevnog reda skine pitanje pozivanja Engleza. Neznatnom većinom glasova zahtev druga Šaumjana je odbačen, posle čega je drug Šaumjan kao predstavnik centralne vlasti uložio odlučan protest. Saslušan je izveštaj delegata koji su posetili front. Većinom od 259 glasova desnih esera, desnih dašnjaka i menjševika protiv 236 glasova boljševika, levih esera i levih dašnjaka prihvaćena je rezolucija da se pozovu Englezi i da se obrazuje vlada od predstavnika svih sovjetskih partija koje priznaju vlast Saveta narodnih komesara. Rezolucija je naišla na oštru osudu levog sektora. Šaumjan je izjavio da smatra donetu odluku sramnom izdajom i crnom nezahvalnošću prema radnicima i seljacima Rusije i da kao predstavnik centralne vlasti skida sa sebe svaku odgovornost za donetu odluku. U ime frakcija boljševika, levih esera i levih dašnjaka data je izjava da oni neće ući u koalicionu vladu i da će Svet narodnih komesara podneti ostavku. Drug Šaumjan je u ime tri leve frakcije izjavio da vlast koja je faktički raskinula sa sovjetskom vlašću Rusije pozivanjem engleskih imperijalista neće naići ni na kakvu podršku sovjetske Rusije. Svojom izdajničkom politikom mesni Sovjet radničkih, vojničkih i seljačkih predstavnika, koji je pozvao Engleze, izgubio je Rusiju i partije koje podržavaju sovjetsku vlast.

Desničarske partije su potpuno zbunjene odlukom Sovjeta narodnih komesara o ostavci. Posle dobijanja vesti o stvorenoj situaciji raspoloženje u regionima i na frontu naglo se promenilo. Mornari su shvatili da su ih izdajnici stvarno prevarili u cilju raskida sa Rusijom i uništenja sovjetske vlasti. Mase menjaju svoj stav prema Englezima. Juče je u vezi sa ostavkom Sovjeta narodnih komesara održan vanredni sastanak Izvršnog komiteta. Odlučeno je da svi narodni komesari ostanu na svojim položajima i da obavljaju posao koji su ranije obavljali sve dok ne bude rešeno pitanje vlasti na sednici sovjeta 31. jula. Izvršni komitet je odlučio da donese hitne mere radi borbe protiv rastuće kontrarevolucije. Neprijatelji obavljaju svoj posao pod zaštitom anglo-francuskih partija. Biro za štampu Bakinskog sovjeta narodnih komesara“.

Kao što stalno posmatrate i u našim frakcijama, koje, nazivajući se socijalistima, nikad nisu kidale vezu sa buržoazijom, i tamo su se ovog puta izjasnile za pozivanje engleskih trupa radi odbrane Bakua.¹⁸⁰⁾ Mi već znamo i suviše dobro šta znači takav poziv imperijalističkih trupa za odbranu Sovjetske Republike. Mi znamo kakav je to bio poziv koji je uputila buržoazija, jedan deo esera i menjševici. Mi znamo kakav je bio to poziv koji su uputile vođe menjševika u Tiflisu, u Gruziji.

Mi sad možemo reći da jedina partija koja nije pozivala imperijaliste i koja nije stupala sa njima u pljačkaški savez nego je samo odstupala od njih onda kada su nasilnici napadali, da je jedina partija bila partija boljševika — komunista. (Aplauz.) Mi znamo da je na Kavkazu položaj naših drugova-komunista bio naročito težak zato što su ih stalno izdavali menjševici, koji su stupali u direktan savez sa nemačkim imperijalistima pod izgovorom, razume se, da brane nezavisnost Gruzije.

Vi svi dobro znate da se ta nezavisnost Gruzije pretvorila u najčistiju prevaru — u stvari je to okupacija i potpuno zauzimanje Gruzije od strane nemačkih imperijalista, savez nemačkih bajoneta sa

menjševičkom vladom protiv boljševičkih radnika i seljaka, i zato su po hiljadu puta u pravu bili naši bakinski drugovi, koji su, ni malo ne zatvarajući oči pred opasnošću situacije, rekli: mi nikad ne bismo bili protiv mira s imperijalističkom državom pod uslovima da im ustupimo jedan deo naše teritorije kad nam to ne bi zadavalo udarac, kad to ne bi povezivalo naše jedinice savezom sa bajonetima nasilnika i kad nam ne bi oduzimalo mogućnost da nastavljamo našu socijalističku delatnost na preobražaju.

Ako pitanje stoji tako da, pozivajući Engleze tobože radi odbrane Bakua, znači pozvati veliku silu koja je sad progutala svu Persiju i odavno se sprema sa svojim vojnim snagama da zauzme jug Kavkaza, tj. ako to znači predati se anglo-francuskom imperijalizmu, onda u tom slučaju mi nećemo ni za trenutak posumnjati niti ćemo se pokolebati, ma koliko bio težak položaj naših bakinskih drugova, da su oni odbijajući da zakluče takav mir, učinili korak jedino dostojan socijalista na delu a ne na rečima. Odlučno odbijanje ma kakvog sporazuma s anglo-francuskim imperijalistima jedino je pravilan korak bakinskih drugova, jer je nemoguće pozivati ih a ne pretvoriti samostalnu socijalističku vlast, makar na odsečenoj teritoriji, u doba imperijalističkog rata.

Zato mi ni malo ne sumnjamo kakav značaj ima bakinski događaj u opštoj mreži događaja. Juče je dobijena vest da je jedan deo gradova srednje Azije zahvaćen kontrarevolucionarnim ustankom uz očigledno učešće Engleza, koji su se utvrdili u Indiji, koji su, potčinivši potpuno Avganistan, odavno stvorili uporište kako za proširivanje svojih kolonijalnih poseda, za ugušivanje nacija, tako i za napade na sovjetsku Rusiju. I sada, kad su te pojedine karike postale jasne za nas, potpuno se ocrtao sadašnji vojni i opštestrategijski položaj naše republike. Murmansk na severu, čehoslovački front na istoku, Turkestan, Baku i Astrahan na jugoistoku — mi vidimo da su skoro sve karike lanca koji je skovao anglo-francuski imperijalizam spojene međusobno.

Mi sada sasvim lepo vidimo da su veleposednici, kapitalisti i kulaci, koji svi, razume se, iz razloga za njih dosta logičnih plamte mržnjom protiv sovjetske vlasti, istupili sada i ovde, nešto u drukčijim oblicima nego što su veleposednici, kapitalisti i kulaci istupali u Ukrajini i u drugim mestima, odvojenim od Rusije. Kao lakeji anglo-francuskog imperijalizma, oni su se odlučili na sve, da bi pošto-poto učinili sve što je moguće protiv sovjetske vlasti. Snagama same Rusije oni to nisu mogli učiniti i odlučili su da ne dejstvuju rečima, proglasima, u duhu gospode Martova, već su pribegli krupnijim metodama borbe, vojnim operacijama. Na tu okolnost najviše treba da vam skrenem pažnju; na to treba da usredsredimo svu svoju agitaciju, svu propagandu i da u skladu sa tim pomerimo težište čitavog našeg sovjetskog rada.

Osnovna činjenica je to što sada dejstvuju imperijalističke snage druge koalicije, ne nemačke, već anglo-francuske, koja je zauzela jedan deo teritorije i oslanja se na nju. Ako im je do sada geografski

položaj smetao da direktnim putem napadnu Rusiju, sada je, zaobilaznim putem, anglo-francuski imperijalizam, koji već četiri godine zaliva krvlju ceo svet radi vladavine nad njim, prišao neposredno Rusiji da bi ugušio Sovjetsku Republiku i da bi Rusiju uvalio u imperijalistički rat. Vi vrlo dobro znate, drugovi, da smo mi od početka oktobarske revolucije postavljali sebi kao glavni cilj prekidanje imperijalističkog rata, ali nikad nismo imali iluzija da je snagama proletarijata i revolucionarnih masa jedne, koje bilo zemlje, ma koliko herojski one bile raspoložene, ma koliko bile organizovane i disciplinovane, — da je snagama proletarijata jedne zemlje moguće oboriti međunarodni imperijalizam, — to je moguće učiniti samo zajedničkim naporima proletarijata svih zemalja.

Ali mi smo učinili da se u jednoj zemlji pokidaju sve veze sa kapitalistima čitavog sveta. Naša vlada nema ni jedne niti koja bi je povezivala s ma kakvim imperijalistima i nikad je neće ni biti ma kojim putem pošla dalje naša revolucija. Mi smo učinili da revolucionarni pokret protiv imperijalizma za osam meseci naše vlasti napravi ogroman korak napred i da u jednom od glavnih centara imperijalizma, u Nemačkoj, stvar dođe u januaru 1918. godine do oružanog okršaja i krvavog ugušivanja toga pokreta. Mi smo izvršili svoje revolucionarno delo kakvo ni u jednoj zemlji ni jedna revolucionarna vlada nije izvršila, u međunarodnim, svetskim razmerama, ali mi nismo obmanjivali sami sebe da se to može postići snagama jedne zemlje. Mi smo znali da naši naponi neizbežno vode ka svetskoj revoluciji i da okončati rat, koji su otpočele imperijalističke vlade, snagama tih vlada nije moguće. On se može okončati samo naporima čitavog proletarijata, i naš je zadatak, pošto smo došli na vlast kao proleterska komunistička partija, u vreme dok u drugim zemljama još ostaje kapitalistička buržoaska vladavina — naš je najbliži zadatak bio, ponavljam, da održimo tu vlast, tu buktinju socijalizma radi toga da bi ona davala što više varnica sve jačem požaru socijalističke revolucije.

Svuda je ovaj zadatak bio izvanredno težak, i ovaj zadatak mi smo rešili zahvaljujući tome što je proletarijat stajao baš na braniku tekovina socijalističke republike. Taj zadatak doveo je do naročito teške i kritične situacije, jer socijalistička revolucija, u direktnom smislu te reči, ni u jednoj zemlji još nije nastala, i ako je u takvim zemljama kao što su Italija i Austrija postala neuporedivo bliža nego pre. Ali pošto ona nije još nastupila, mi pred sobom imamo nov uspeh anglo-francuskog, pa prema tome, i svetskog imperijalizma. Ako sa zapada nemački imperijalizam i dalje stoji kao vojna osvajačka imperijalistička sila, sa severoistoka i juga Rusije anglo-francuski imperijalizam dobio je mogućnost da se učvršćuje i jasno, očigledno nam pokazuje da je ta sila spremna da ponovo uvuče Rusiju u imperijalistički rat, da je spremna da uguši Rusiju kao samostalnu socijalističku državu koja nastavlja svoj socijalistički rad i propagandu u razmerama koje svet još dosad nije video. Protiv toga je anglo-francuski imperijalizam izvojevao veliki uspeh i, stegavši nas obručem, usme-

rio sve napore da uguši sovjetsku Rusiju. Mi vrlo dobro znamo da ovaj uspeh anglo-francuskog imperijalizma stoji u nerazdvojnoj vezi sa klasnom borbom.

Mi smo uvek govorili, i revolucije to potvrđuju, da kada stvar dođe do temelja ekonomske vlasti, vlasti eksploatatora, do njihove svojine, koja im stavlja na raspolaganje rad desetina miliona radnika i seljaka, koja pruža mogućnost veleposednicima i kapitalistima da se bogate — kad, ponavljam, stvar dođe do privatne svojine kapitalista i veleposednika, oni zaboravljaju sve svoje fraze o ljubavi prema otadžbini i nezavisnosti. Mi vrlo dobro znamo da su kadeti, desni eseri i menjševici u pogledu saveza sa imperijalističkim velikim silama, u pogledu sklapanja pljačkaških ugovora, u pogledu predaje otadžbine anglo-francuskom imperijalizmu tukli rekord. Primer: Ukrajina i Tiflis. Savez menjševika i desnih esera sa Čehoslovacima dovoljno je za to karakterističan. I akcija levih esera, koji su naumili da radi interesa jaroslavljskih belogardejaca¹⁸¹⁾ uvuku u rat Rusku Republiku, dovoljno jasno pokazuje da, kad se stvar tiče klasnih profita, buržoazija prodaje otadžbinu i stupa u špekulantske nagodbe protiv svoga naroda s bilo kojim strancima. Tu je istinu istorija ruske revolucije pokazala više puta pošto nam je preko sto godina istorija revolucije pokazivala da je takav zakon klasnih interesa, klasne politike buržoazije u svim vremenima i u svim zemljama. Zato se ne treba ni malo čuditi što su sadašnja zaoštravanja međunarodnog položaja Sovjetske Republike povezana sa zaoštravanjem klasne borbe u samoj zemlji.

Mi smo mnogo puta govorili da je period uoči nove letine u ovom pogledu, u pogledu zaoštravanja prehrambene krize, najteži. Nad Rusiju se nadneo bič gladi, koja se povećala do neviđenih razmera, zato što se plan imperijalističkih grabljivaca baš i sastoji u tome da odseku od Rusije žitorodne oblasti. U tom pogledu su njihove težnje sračunate potpuno pravilno i sastoje se u tome da baš u žitorodnim oblastima nađu za sebe socijalno-klasni oslonac, da nađu krajeve u kojima preovlađuju kulaci, bogati seljaci, koji su se obogatili zahvaljujući ratu, koji žive od tuđeg rada, od tuđe sirotinje. Vi znate da su ti elementi nagomilali desetine i stotine hiljada rubalja i da imaju ogromne zalihe žita. Vi znate da su ti ljudi, koji su se bogatili na narodnoj nesreći, koji su imali utoliko više mogućnosti da pljačkaju i povećavaju svoje profite ukoliko je više narod u prestonici oskudevao — da su ti kulački elementi i bili glavni i najozbiljniji oslonac kontrarevolucionarnog pokreta u Rusiji. Tu je klasna borba prišla samoj dubini izvora. Nije ostalo ni jedno selo u kome se ne bi vodila klasna borba između seoske sirotinje i jednog dela srednjeg seljaštva, koje nema viška žita, koje ih je davno pojelo, koje nije učestvovalo u špekulacijama — klasna borba između te ogromne većine trudbenika i beznačajne šačice kulaka, ta klasna borba je prodrila u svako selo.

Kad smo određivali svoje političke planove i objavljivali svoje dekrete — razume se, ogromnoj većini prisutnih oni su poznati — kada smo, ponavljam, pisali i sprovodili dekrete o organizovanju seoske

sirotinje¹⁸²⁾, jasno smo videli da se stvar približava najodlučnijem i najosnovnijem pitanju cele revolucije, najodlučnijem i najosnovnijem pitanju — pitanju vlasti, pitanju da li će vlast biti u rukama proletarijata, da li će on prisajединiti sebi svu seosku sirotinju, s kojom nema nikakvih neslaganja, da li će mu poći za rukom da privuče na svoju stranu seljake, koji nemaju sa njim neslaganja i da li će ujediniti svu tu masu, razbacanu, razjedinjenu, rasturenu po selima i koja u tom pogledu stoji ispod gradskog radnika — da li će je ujediniti protiv drugog tabora, tabora veleposednika, imperijalista i kulaka?

A seoska sirotinja počela se na naše oči zbijati s neobičnom brzinom. Kažu da revolucija uči. Klasna borba uči, stvarno, u praksi, da svaka laž u stavu neke partije dovodi tu partiju odmah na pravo mesto prema njenim zaslugama. Mi smo jasno videli politiku partije levih esera, koji su se, usled slabosti i bezglavosti, pokolebali u trenutku kada je prehrambeno pitanje postavljeno tako oštro, i leva eserovska partija iščezla je kao partija, pretvorivši se u piona u rukama jaroslavskih belogardejaca. (*Aplauz.*)

Drugovi, to zaoštavanje klasne borbe u vezi sa prehrambenom krizom, baš kada se nova letina ocrtala u svom bogatstvu ali ne može biti realizovana, i onda kada strašno gladne stanovnike u Petrogradu i Moskvi guraju kulački elementi i buržoazija, koji govore u najočajnijim naporima: ili sada ili nikada — zbog toga postaje razumljiv onaj talas ustanaka koji sada zapljuskuje svu Rusiju. Pojavio se jaroslavski ustanak. I mi vidimo uticaj Anglo-Francuza; mi vidimo nameru kontrarevolucionarnih veleposednika i buržoazije. Onde gde se pokretalo pitanje žita ometali su da se ostvari monopol na žito, a bez toga ne može biti socijalizma. Baš u tome buržoazija mora da se ujedini, u tome buržoazija ima dublji oslonac nego seljak. Odlučna borba između snaga socijalizma i buržoaskog društva vodiće se u svakom slučaju, na ovaj ili onaj način, danas ili sutra, ovim ili onim povodom. Svakojakih kolebanja može biti samo kod socijalista pod navodnicima, kao što su, na primer, naši levi eseri. Kada se u ovom pitanju, u ovom osnovnom pitanju, primećuju kolebanja kod socijalista, to pokazuje da su oni socijalisti pod navodnicima koji ne vrede ni prebijene pare. Revolucija dovodi takve socijaliste do toga, da se na delu pretvaraju u obične pione, kojima se igraju francuski generali, one pione čiju je ulogu pokazao CK bivše partije levih esera.

Drugovi iz tog udruženog napora anglo-francuskog imperijalizma i kontrarevolucionarne ruske buržoazije poteklo je to, da mi sada građanski rat imamo s one strane s koje ga nisu svi očekivali i nisu ga svi jasno shvatili, i on se sada stopio sa spoljašnjim ratom u jednu nerazdvojnu celinu. Kulački ustanak, čehoslovačka pobuna, murmanski pokret — to je jedan rat koji se nadneo nad Rusiju. Mi smo se istrgli iz rata s jedne strane, pretrpevši ogromnu štetu, sklopivši neverovatno težak mir, mi smo znali da sklapamo nasilnički mir, ali smo govorili da će nam poći za rukom da nastavimo svoju propagandu i svoju izgradnju i da time razbijamo imperijalistički svet. Nama je pošlo za rukom da to učinimo. Nemačka sada vodi pregovore koliko

milijardi da uzme od Rusije na osnovu brestlitovskog mira, ali ona je priznala sve one nacionalizacije koje su kod nas bile sprovedene dekretom od 28. juna¹⁸³). Ona nije pokrenula pitanje privatne svojine na zemlju u republici, to treba podvući nasuprot onoj nečuvenoj laži koju je širila Spiridonova i njoj slični predstavnici levih esera, laži koja je koristila veleposednicima i koju sada ponavljaju najmračniji i najnerazvijeniji elementi iz redova crnostotinaša; ta laž treba da bude demantovana i demaskirana.

Doista, mi smo, i pored sve težine mira za nas, izvojevali slobodnu unutrašnju socijalističku izgradnju i na tom putu učinili korake koji sada postaju poznati zapadnoj Evropi i predstavljaju elemente propagande, neizmerno moćnije nego pre.

I sada stvar stoji tako da smo, iziđavši s jedne strane iz rata protiv jedne koalicije, odmah osetili pritisak imperijalizma s druge strane. Imperijalizam je svetska pojava, to je borba za podelu celog sveta, čitave zemlje i za potčinjavanje ovoj ili onoj šaćici grabljivaca. Sada druga, anglo-francuska, grupa grabljivaca kidiše na nas i kaže: mi ćemo vas uvući ponovo u rat. Njihov rat stapa se sa građanskim ratom u jednu jedinstvenu celinu, i to sačinjava glavni izvor teškoća sadašnjeg momenta, kada se na sceni pojavilo opet pitanje rata, ratnih događaja, kao glavno, osnovno pitanje revolucije. U tome je sva teškoća, jer je narod umoran od rata, izmučen ratom, kao nikad pre toga. Ovo stanje krajnje iscrpenosti, izmučenosti ratom ruskog naroda moglo bi se uporediti sa čovekom koga su skoro namrtvo pretukli, od koga se ne može očekivati da ispolji ni energiju ni radnu sposobnost. Tako je i u ruskom narodu prirodno ovaj skoro četvorogodišnji rat, koji se sručio na našu zemlju, koju su opljačkali, rastrgli, uprljali carizam, samodržavlje, buržoazija i Kerenski, izazvao iz mnogih razloga odvratnost, postao najveći izvor ogromnih teškoća koje doživljavamo.

S druge strane, takav preokret događaja sve je sveo na određeni rat. Mi smo ponovo zapali u rat, nalazimo se u ratu, i to je ne samo građanski rat, protiv kulaka, veleposednika, kapitalista, koji su se sada ujedinili protiv nas — sada je već protiv nas anglo-francuski imperijalizam; on još nije u stanju da pokrene protiv Rusije vojničke horde, njemu u tome smetaju geografski uslovi, ali on sve što može, sve svoje milione, sve svoje diplomatske veze i snage daje u pomoć našim neprijateljima, Mi se nalazimo u ratnom stanju, i ovaj rat mi možemo završiti pobedonosno; ali sad se moramo boriti protiv jednog od onih neprijatelja koje je najteže savladati: treba se boriti protiv stanja iscrpenosti u ratu, protiv mržnje i odvratnosti prema ratu; to stanje mi moramo savladati, jer inače ne možemo rešiti pitanje koje ne zavisi od naše volje — pitanje rata. Naša zemlja je ponovo zapala u rat, i ishod revolucije zavisi sada potpuno od toga ko će pobediti u ovom ratu čiji su glavni predstavnici Čehoslovaci, ali su u stvari rukovodioci, pokretači, podstrekači u ovom ratu anglo-francuski imperijalisti. Celo pitanje postojanja Ruske Socijalističke Federativne Sovjetske Republike, celo pitanje ruske socijalističke revolucije svelo

se na ratno pitanje. U tome je izvor ogromne teškoće kad se ima u vidu stanje u kome se nalazio narod na kraju imperijalističkog rata. Naš zadatak je za nas potpuno jasan. Svaka obmana značila bi najveću štetu; kriti od radnika i seljaka tu tešku istinu mi smatramo zločinom. Naprotiv, neka svako zna tu istinu što je moguće jasnije i reljefnije.

Da, mi smo imali primere kada su naše jedinice pokazivale zločinačku slabost, na primer, prilikom zauzimanja Simbirska od strane Cehoslovačka, kada su naši odstupili; mi znamo da se vojska zamorila u ratu, da oseća odvratnost prema njemu, ali je prirodno i neizbežno isto tako i to da će imperijalizam, dok ne pretrpi poraz u svetskim razmerama, praviti pokušaje da uvuče Rusiju u imperijalistički rat, da će nastojati da ga pretvori u klanicu. Hteli mi to ili ne, ali pitanje je postavljeno: mi se nalazimo u ratu, i sudbinu revolucije rešiće ishod toga rata. To treba da bude prva i poslednja reč naše agitacije, čitave naše političke, revolucionarne i reformatorske delatnosti. Mi smo učinili tako mnogo za kratko vreme, ali sve treba dovesti do kraja. Sva naša delatnost treba da bude potčinjena potpuno i u celini onom pitanju od koga sada zavisi sudbina revolucije i njen ishod, sudbina ruske i međunarodne revolucije. Naravno, iz sadašnjeg rata imperijalizam celoga sveta bez niza revolucija ne može izići; drukčije nego konačnom pobedom socijalizma ovaj se rat neće završiti. Ali naš je zadatak sada da tu snagu socijalizma, tu socijalističku buktinju, taj izvor socijalizma, koji aktivno deluje u celom svetu, podržimo, odbranimo i sačuvamo; to je, u sadašnjem stanju stvari, vojni zadatak.

Mi smo često zapadali u ovakav položaj, i mnogi su govorili da ma koliko da smo teško došli do mira, ma koliko mnogo žrtava da nam je oteo, ma koliko da se neprijatelj naprezao da nam oduzme nove teritorije, ipak, Rusija za sada, uprkos svemu, uživa mir i može učvrstiti svoje socijalističke tekovine. Tim putem mi smo pošli još dalje nego što su mnogi od nas zamišljali. Na primer, naša radnička kontrola otišla je mnogo dalje od onih oblika u koje se izlila u početku, i mi sada stojimo pred pretvaranjem državne uprave u socijalistički poredak. Mi smo otišli daleko napred na bazi našeg praktičnog rada. Mi već imamo potpunu radničku upravu u industriji, ali nam okolnosti nisu pružile mogućnost da mirno nastavimo dalje taj rad; one su nas ponovo pozvale u rat, i mi sada moramo napretnuti sve svoje snage i pozvati sve pod oružje. Ako bismo naišli na kakva kolebanja u ovom pitanju među komunistima, to bi bila sramota.

Kolebanje među seljacima nas ne čudi. Seljačka masa nije prošla kroz onakvu životnu školu kroz kakvu je prošao proletarijat, koji je navikao da decenijama gleda u kapitalistu svoga klasnog neprijatelja i koji je uspeo da ujedini svoje snage radi borbe protiv njega. Mi znamo da seljaci nisu svršili takav univerzitet. Jedno vreme oni su išli zajedno sa proletarijatom, a sada se kod njih zapaža period kolebanja, kad se seljačka masa cepa. Mi znamo mnogo slučajeva kada su kulaci prodavali seljacima žito ispod utvrđenih cena radi toga da

bi pokazali kako tobože kulaci štite njihove interese. Nas sve to ne čudi; ali radnik-komunista neće se pokolebati, radnička masa biće nepokolebljiva, i ako je seljačka sredina raspoložena kulački, to se lako može objasniti. Onda gde nema boljševika i gde vladaju čehoslovačke vlasti, mi smo zapazili ovakvu pojavu: s početka Čehoslovačke dočekuju maltene kao spasioce, ali posle nekoliko nedelja vladavine te buržoazije zapaža se ogroman zaokret protiv Čehoslovaka za sovjetsku vlast, jer seljaci počinju da shvataju da sve fraze o slobodi trgovine i o Ustavotvornoj skupštini znače samo jedno: vlast veleposednika i kapitalista.

Naš je zadatak da još tešnje zbijemo proleterske redove i da stvorimo takvu organizaciju, da u toku nekoliko najbližih nedelja sve bude posvećeno rešavanju pitanja rata. Mi sada ratujemo protiv anglo-francuskog imperijalizma i protiv svega onoga u Rusiji što je buržoasko, kapitalističko, što pravi napor da osujeti stvar socijalističke revolucije i da nas uvuče u rat. Sada su u pitanju sve tekovine radnika i seljaka. Mi moramo biti uvereni da ćemo kod proletarijata naići na široke simpatije i podršku i da će opasnost biti potpuno otklonjena i novi redovi proletarijata stupiće u odbranu svoje klase, radi spasavanja socijalističke revolucije. Sada se pitanje postavlja tako, da se borba vodi oko dve osnovne tačke, sve su se osnovne partijske razlike u vatri revolucije izgadile. Levi eser koji uporno podvlači da je levičar, koji se krije iza revolucionarne fraze a na delu ustaje protiv sovjetske vlasti, takođe je plaćenik jaroslavskih belogardejaca, eto šta je on pred istorijom i revolucionarnom borbom! Sada se na poprištu borbe nalaze samo dve klase: vodi se klasna borba između proletarijata, koji brani interese trudbenika, i onih koji brane interese veleposednika i kapitalista. Sve fraze o Ustavotvornoj skupštini, o nezavisnoj državi itd., kojima pokušavaju da prevare nesvesne mase, demaskiralo je iskustvo čehoslovačkog pokreta i pokreta kavkaskih menjševika. Iza svih tih fraza stoje jedne te iste snage veleposednika i kapitalista i isto onako kao što nemačka okupacija donosi sa sobom vlast veleposednika i kapitalista, donosi je i čehoslovački ustanak. Eto radi čega se vodi rat!

Drugovi! Redovi proletarijata treba da se zbiju još tešnje i da u ovoj borbi dadu obrazac organizovanosti i discipline. Rusija ostaje kao i pre jedina zemlja koja je raskinula sve veze sa imperijalistima. Istina, mi krvarimo od tih teških rana. Mi smo odstupili ispred imperijalističke zveri, dobijajući u vremenu, zadajući mu sad ovde sad onde pojedinačne udarce, ali mi smo, kao Socijalistička Sovjetska Republika, ostali samostalni. Vršeci svoj socijalistički posao, mi smo išli protiv imperijalizma celog sveta, i ta borba postaje razumljivija radnicima celoga sveta i sve više i više rastući revolt približava ih budućoj revoluciji. Radi toga se upravo i vodi borba, jer je naša republika jedina zemlja u svetu koja nije išla rame uz rame sa imperijalizmom, koja nije dozvoljavala da ginu milioni ljudi radi vladavine Francuza ili Nemaca nad svetom. Naša je republika jedina zemlja koja je nasilnim i revolucionarnim putem izišla iz svetskog imperi-

jalističkog rata, koja je digla zastavu socijalističke revolucije, ali nju ponovo uvlače u imperijalistički rat, ponovo žele da je dovedu na front. Neka Čehoslovaci ratuju protiv Nemaca, neka buržoazija Rusije bira, neka Miljukov rešava, možda čak u sporazumu sa Spiridonovom i Kamkovom, pitanje s kojim imperijalistima treba da idu zajedno. Ali mi izjavljujemo: da bismo osujetili rešenje toga pitanja, moramo biti spremni da damo svoj život, jer se radi o spasavanju čitave socijalističke revolucije. (*Aplauz.*) Ja znam da se među seljacima Saratovske, Samarske i Simbirske gubernije, gde se zapažao najveći zamor i nesposobnost za vojne akcije, zapaža prelom. Oni su, pretrpevši navalu kozaka i Čehoslovaka, osetivši na delu šta je Ustavotvorna skupština ili povici: dole brestlitovski mir, saznali da sve to vodi tome da se vrati veleposednik, da kapitalista sedne na presto, i oni sada postaju najvatreniji branioci vlasti sovjeta. Ja ni najmanje ne sumnjam da će proleTERSKE mase Petrograda i Moskve, koračajući na čelu revolucije, shvatiti prilike, shvatiti kakav strašan momenat preživljujemo sada, da će biti još odlučniji, i proletarijat će savladati i anglo-francusku i čehoslovačku ofanzivu u interesu socijalističke revolucije. (*Aplauz.*)

Štampano 1919. u knjizi Пятый созыв ВЦИК. Стенографический отчет. Москва.

Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 28, стр. 1—17.

GOVOR NA MITINGU U POLITEHNIČKOM MUZEJU 23. AVGUSTA 1918.

(*Burne ovacije.*) U čemu je naš program? U izvojevanju socijalizma. U sadašnjem momentu svetskog rata sem pobede socijalizma, drugog izlaza iz toga rata nema. Ali to mnogi ne shvataju. Sada je većina čovečanstva protiv krvave klanice, ali oni ne mogu shvatiti njenu neposrednu vezu sa kapitalističkim uređenjem. Užasi sadašnjeg rata padaju u oči čak i buržoaziji, ali neće valjda ona povezivati kraj rata sa krajem kapitalističkog sistema... A ova glavna misao uvek je odvajala boljševike i revolucionarne socijaliste svih drugih zemalja od onih koji hoće da ostvare na zemlji mir i da u isto vreme sačuvaju kapitalistički poredak netaknut.

Zašto se vode ratovi? Mi znamo da se većina ratova vodila radi interesa dinastije i ti su se ratovi zvali dinastički. Ali ponekad su se ratovi vodili radi interesa potlačenih. Spartak je pokrenuo rat radi zaštite porobljene klase. Isto takvi su se ratovi vodili u eposi kolonijalnog ugnjetavanja, koje ni sada nije prestalo da postoji, u eposi ropstva itd. Ti ratovi su bili pravedni, ti se ratovi ne mogu osuđivati.

Ali kad govorimo o sadašnjem evropskom ratu i kada ga osuđujemo, to činimo samo zato što ga vodi klasa ugnjetača.

Kome cilju služi sadašnji rat? Ako je verovati diplomatima svih zemalja, rat vode Francuska i Engleska radi odbrane malih naroda od varvara, Huna-Nemaca; Nemačka vodi rat protiv varvara-kozaka, koji ugrožavaju kulturni narod Nemačke i radi odbrane otadžbine od neprijatelja koji je napadaju.

Ali mi znamo da je ovaj rat pripreman, da je rastao i da je bio neizbežan. On je bio isto tako neizbežan kao što je neizbežan rat između Amerike i Japana. U čemu se sastoji ta neizbežnost?

Pa u tome što je kapitalizam usredsredio bogatstva zemlje u rukama pojedinih država, što je podelio zemlju do poslednjeg parčeta; dalja podela, dalje bogaćenje može se vršiti samo na račun drugih, jedne države na račun druge. To se pitanje može rešiti isključivo silom, i zato je rat među svetskim grabljivcima postao neizbežan.

Na čelu sadašnjeg rata do danas su se nalazile dve glavne firme — Engleska i Nemačka. Engleska je predstavljala najjaču kolonijalnu zemlju. Uprkos tome što stanovništvo Engleske ne broji više od 40 miliona, stanovništvo njenih kolonija broji 400 miliona. Ona je

odavno, na osnovu prava jačega, osvojila tuđe kolonije, osvojila veliki broj zemalja i eksploatisala ih. Ali ekonomski ona je u toku poslednjih 50 godina zaostala iza Nemačke. Industrija Nemačke prestigla je industriju Engleske. Krupni državni kapitalizam Nemačke spojio se sa birokratizmom, i Nemačka je tukla rekord.

Rešiti spor oko prvenstva između ta dva džina nije bilo moguće drukčije nego silom.

Ako je Engleska nekada, na osnovu prava jačega, preotela zemlje od Holandije, Portugalije itd., sada je na scenu izišla Nemačka i izjavila da je nastupio i moj red da se obogatim na račun drugoga.

Eto u tome je pitanje: u borbi za podelu sveta između onih najjačih. I zato što obe strane imaju stotine miliona kapitala, borba među njima pretvorila se u svetsku.

Mi znamo koliko je tajnih zločina izvršeno u toku ovog rata. Tajni ugovori koje smo mi objavili dokazali su da su fraze kojima je objašnjavano vođenje rata ostale reči, i sve države, kao i Rusija, bile su povezane prljavim ugovorima radi izvlačenja koristi na račun malih i slabih naroda. Usled toga, ko je bio jak, obogatio se još više; ko je bio slab, zgnječen je.

Optuživati pojedina lica zbog otpočinjanja rata nije moguće; pogrešno je optuživati kraljeve i careve zbog izazivanja sadašnje klanice — nju je stvorio kapital. Kapitalizam je došao u ćorsokak. Taj ćorsokak nije ništa drugo do imperijalizam koji je diktirao rat među konkurentima u čitavom svetu.

Najveća je laž bilo objavljivanje rata radi oslobođenja malih naroda. Oba grabljivca stoje gledajući krvožedno jedan na drugog, a naokolo se nalazi veliki broj pregaženih malih naroda.

I mi kažemo: nema drukčijeg izlaza iz imperijalističke klanice sem preko građanskog rata.

Kad smo o tome govorili 1914. godine, odgovarali su nam da to liči na pravu liniju povučenu kroz prostor, ali našu je analizu potvrdio tok svih daljih događaja. U sadašnjem trenutku mi vidimo da generali šovinizma ostaju bez vojske. Nedavno su u Francuskoj, koja je najviše nastradala od rata, koja je bila najosetljivija prema paroli o odbrani otadžbine, jer je neprijatelj stajao pred kapijama Pariza — u toj zemlji odbranaši su pretrpeli slom; istina, šovinizam je pretrpeo slom od ljudi kolebljivih kao što je Longe — ipak to nije tako važno.

Mi znamo da je u prvim danima revolucije u Rusiji vlast dospela u ruke gospode, koja su govorila samo reči ali koja su držala u džepovima iste carske ugovore. I ako je razvitak partija u levo krenuo u Rusiji brže, tome je pomogao onaj prokleti režim koji je postojao pre revolucije i naša revolucija 1905. godine.

Međutim, u Evropi, u kojoj vlada pametni i razboriti kapitalizam, u kojoj on ima moćnu i dobru organizaciju, oslobođenje od nacionalističkog pijanstva vrši se sporije. Ali ipak nije moguće a da se ne vidi da imperijalistički rat umire dugom, teškom smrću.

Prema vestima kojima se može potpuno verovati, raspadanje je zahvatilo nemačku vojsku, i ona se počela baviti špekulacijom. Drukčije ne može ni biti. U momentu kada probuđeni vojnik počinje shvatati da sakaćenje i smrt pustoše jedino zbog interesa buržoazije, raspadanje ne može da ne proдре u mase.

Francuska vojska, koja se najduže i najčvršće držala, takode je pokazala da joj proces raspadanja nije tuđ. Suđenje Malviju podiglo je malo zavesu i nad događajima u Francuskoj i pokazalo da su hiljade vojnika odbile da idu na front.¹⁸⁴)

Sve su to predznaci istih događaja koji su izbili i u Rusiji. Samo kulturne zemlje daće nam slike surovijeg građanskog rata nego što ih je dala Rusija. To potvrđuje Finska, najdemokratskija zemlja među svim zemljama u Evropi, zemlja u kojoj je žena prvi put dobila pravo glasa — ta zemlja se divljački i nemilosrdno razračunavala sa crvenoarmejcima, a ovi poslednji nisu se lako predavali. Ta slika pokazuje kakva surova sudbina očekuje te kulturne zemlje.

Vi sami vidite kako je bilo apsurdno optuživati boljševike da je raspadanje ruske vojske delo njihovih ruku.

Mi predstavljamo samo jedan odred koji je otišao nešto dalje od drugih radničkih odreda, i to ne zato što je on bolji od ostalih nego zato što je glupa politika naše buržoazije omogućila radničkoj klasi Rusije da brže skine sa sebe njen jaram. Sada se mi, boreći se za socijalističko uređenje u Rusiji, borimo za socijalizam u celom svetu. Sada se u svim zemljama, na svim radničkim mitinzima, na svim radničkim skupovima govori samo o boljševicima, i nas znaju; oni znaju da mi danas izvršujemo delo celoga sveta, radimo posao za sve.

Ukidajući svojinu na zemlju, nacionalizujući preduzeća, banke, koje se u sadašnjem momentu bave organizovanjem industrije, mi slušamo poviku sa svih strana da pravimo masu grešaka. Da, ali radnici sami grade socijalizam, i ma koliko grešaka napravili mi se na toj praksi učimo i pripremamo teren za besprekornu veštinu pravljenja revolucije.

Eto zašto vidimo takvu pomamnu mržnju! Eto zašto francuski imperijalizam nemilice baca desetine i stotine miliona na podršku kontrarevolucije, jer bi ona Francuskoj vratila ruske dugove, koji se penju na milijarde, kojih su se radnici i seljaci odrekli.

U sadašnjem trenutku sva buržoaska štampa zabavlja se time što ispunjava svoje stupce lažju, kao što je ona, da je Savet narodnih komesara prešao u Tulu, a da su ga pre deset dana videli u Kronštatu itd.; da se Moskva nalazi pred padom i da su sovjetske vlasti pobile.

Sva buržoazija, svi bivši Romanovi, svi kapitalisti i veleposjednici su za Čehoslovake, jer njihovu pobunu oni povezuju sa mogućnošću pada sovjetske vlasti. Saveznici za to znaju, i preduzimaju jednu od najozbiljnijih bitaka. Njima je u Rusiji nedostajalo jezgro i oni su to jezgro dobili u Čehoslovacima. Zato na pobunu ovih poslednjih treba gledati neozbiljno. Ta pobuna je povukla za

sobcm niz kontrarevolucionarnih ustanaka; niz kulačkih i belogardejskih pobuna obeležio je poslednje stranice naše revolucionarne istorije.

Položaj sovjetske vlasti je ozbiljan, pred tim ne treba zatvarati oči. Ali pogledajte naokolo, i vi ne možete a da se ne ispuniti uverenošću u pobedu. Nemačka je pretrpela niz poraza, i nije tajna da su ti porazi posledica „izdaje“ nemačkih vojnika; francuski vojnici su odbili da odu na front u najopasnijem momentu zbog hapšenja druga Andrijea, koga je vlada morala osloboditi da bi jedinice stavila u pokret, itd., itd.

Mi smo podneli mnogo žrtava. Brestlitovski mir je jedna teška rana, mi smo očekivali revoluciju u Nemačkoj, ali ona onda još nije bila sazrela. To se događa sada, revolucija nesumnjivo dolazi i neminovana je. Ali samo glupak može pitati kada će nastupiti revolucija na zapadu. Revoluciju je nemoguće izračunati, revoluciju je nemoguće predskazati, ona se javlja sama po sebi. I ona raste i mora buknuti. Zar je nedelju dana pre februarske revolucije neko znao da će ona izbiti? Zar je u onom trenutku kad je sumanut pop vodio narod prema (dvoru¹⁸⁵) neko mislio da će izbiti revolucija 1905. godine? Ali revolucija raste i mora neminovno izbiti.

I mi moramo sačuvati sovjetsku vlast do njenog početka, naše greške moraju poslužiti kao lekcija zapadnom proletarijatu — međunarodnom socijalizmu. Spas ne samo ruske revolucije nego i međunarodne nalazi se na čehoslovačkom frontu. I mi već raspolažemo podacima da ona vojska koju su generali bezbroj puta izdavali, vojska koja je beskrajno umorna, ta vojska sa dolaskom naših drugova, komunista, radnika, počinje pobeđivati, počinje ispoljavati revolucionarni entuzijazam u borbi protiv svetske buržoazije.

I mi verujemo da je pobeda naša i da ćemo mi, pošto pobedimo, odbraniti socijalizam. (*Burne ovacije*).

Kratak izveštaj objavljen je 24. avgusta 1918 u listu *Известия ВЦИК*, br. 182. Prvi put u celini štampano 1926.

Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 28, стр. 61—65.

IZ „REFERATA ODRŽANOG NA ZAJEDNIČKOJ
SEDNICI SCIK, MOSKOVSKOG SOVJETA, FABRIČKIH
KOMITETA I SINDIKATA 22. OKTOBRA 1918.¹⁸⁶⁾

Sada se situacija za nas izmenila, i događaji se razvijaju s ogromnom brzinom. U početku su bile dve grupe imperijalističkih grabljivaca, koje su se trudile da jedna drugu unište, ali sada su primetili, naročito na primeru nemačkog imperijalizma, koji je do nedavno smatrao sebe ravnim po snazi s Engleskom i Francuskom, da je njihov glavni neprijatelj revolucionarni proletarijat. Sada, kada Nemačku iznutra razjeda revolucionarni pokret, anglo-francuski imperijalizam smatra sebe gospodarem sveta. Tamo su ubeđeni da su njihov glavni neprijatelj boljševici i svetska revolucija. Ukoliko se revolucija više razvija, utoliko se buržoazija jače zbija. Zato neki između nas, naročito mnogi iz širokih masa, koji, uverivši se sada da mogu pobediti naše kontrarevolucionare, kozake, oficire i Čehoslovake, smatraju da je time stvar svršena, — nisu svesni da to sada nama nije dovoljno, — postoji novi neprijatelj, koji je mnogo strašniji: taj je neprijatelj anglo-francuski imperijalizam. On dosad nije imao mnogo uspeha u Rusiji, na primer prilikom iskrcavanja u Arhangel-sku. Jedan francuski pisac, koji je izdavao list i nazvao ga „Pobeda“¹⁸⁷⁾ rekao je da Francuskoj nije dovoljna pobeda nad Nemcima, da ona mora pobediti i boljševizam i da pohod protiv Rusije nije ofanziva protiv Nemačke, već pohod protiv boljševičkog revolucionarnog proletarijata i protiv zaraze koja se širi po celom svetu.

Eto zašto se sada za nas pojavljuje nova opasnost, koja se još nije potpuno razvila i još se cela ne vidi, koju anglo-francuski imperijalisti pripremaju tajno, koju mi moramo jasnije uočiti, da bismo preko rukovodilaca masa svest o toj opasnosti uneli u mase, jer Englezi i Francuzi ni u Sibiru ni u Arhangel-sku nisu imali velikog uspeha — naprotiv, pretrpeli su niz neuspeha, ali oni sada čine napore da napadnu Rusiju s juga — iz Dardanela, ili s Crnog mora, ili kopnenim putem preko Bugarske i Rumunije. Pošto ti ljudi u svojim akcijama čuvaju vojničke tajne, mi ne možemo reći koliko je taj pohod pripremljen i koji su od dva plana — a možda imaju i treći — izabrali, u tome i jeste opasnost što mi to tačno ne možemo znati. Ali mi potpuno tačno znamo da se to sprema, da štampa tih zemalja ne piše uvek mnogo oprezno — poneki novinar otvoreno objavljuje glavne ciljeve, odbacuje sve lažne reči o savezu među nacijama.

U nemačkim vladajućim krugovima vidimo sada jasno dve glavne struje, dva plana za spasavanje, ako se sada još moguće spasti. Jedni kažu: dobićemo u vremenu, odložićemo možda stvar do proleća, na liniji utvrđenja mi smo još u stanju da pružimo vojnički otpor; drugi vide svoj glavni spas u Engleskoj i Francuskoj, svu pažnju poklanjaju postizanju sporazuma s Engleskom i Francuskom protiv boljševika — sva njihova pažnja usmerena je u tom pravcu. I ako Vilson sada na predloge za mir odgovara grubim i prezriviim odbijanjem, to još ne primorava partiju nemačkih kapitalista, koji traže sporazum s Engleskom, da se odreknu svojih planova. Ona zna da ponekad može postojati prećutan sporazum, da ako budu pravili usluge engleskim i francuskim kapitalistima protiv boljševika, možda će za te usluge dobiti nagradu. U kapitalističkom društvu za takve se usluge plaća. Oni pretpostavljaju: mi ćemo možda pomoći engleskim i francuskim kapitalistima da nešto napljačkaju i onda će nešto od napljačkanog ostaviti nama. Plaćati i da tebi drugi plaćaju — to je moral kapitalističkog sveta. I meni se čini da ti ljudi, pretendujući na izvestan deo anglo-francuskog kapitala, znaju da računaju i da se njihova računica ne kreće ispod milijardi. Jedan deo te gospode ima u vidu takav račun.

Teško se može pretpostaviti da takva prećutna pogodba između nemačke buržoazije i buržoazije sila Antante nije već sklopljena. Suština je u tome što Anglo-Francuzi kažu: mi ćemo doći u Ukrajinu, ali dok tamo nema naših okupacionih jedinica, vi, Nemci, nemojte povlačiti svoje trupe, jer će inače vlast u Ukrajini uzeti radnici i tamo će takođe trijumfovati sovjetska vlast. Eto kako oni rezonuju, jer oni shvataju da buržoazija svih okupiranih zemalja — Finske, Ukrajine i Poljske — zna da se ta nacionalna buržoazija ne može održati nijedan dan ako se nemačke okupacione trupe povuku, i zato buržoazija tih zemalja koja se juče prodavala Nemcima, koja je išla na poklonjenje nemačkim imperijalistima i sklapala s njima savez protiv svojih radnika, kao što su činili ukrajinski menjševici i eseri u Tiflisu, — sada ponovo svakome prodaje svoju otadžbinu. Juče su je prodavali Nemcima, a danas je prodaju Englezima i Francuzima. Eto šta se događa iza kulisa, kakav se pazar pravi. Videći da anglo-francuska buržoazija pobeđuje, oni svi prelaze na njenu stranu i pripremaju pogodbe s anglo-francuskim imperijalizmom protiv nas, na naš račun.

Kad govore svome budućem anglo-francuskom gospodaru-milioneru da hoće da pređu na njegovu stranu, oni kažu: vi ćete pobediti boljševike, vi treba da nam pomognete, jer nas Nemci neće spasti. Ta zavera buržoazije svih zemalja protiv revolucionarnih radnika i boljševika sve više i više se ocrtava i postaje drsko otvorena. I naša je neposredna dužnost da ukažemo na tu opasnost radnicima i seljacima svih zaraćenih zemalja.

Ja ću primera radi uzeti Ukrajinu. Pomislite na njen položaj, pomislite šta u sadašnjoj situaciji treba da rade radnici i svesni komunisti. S jedne strane, oni vide revolt protiv nemačkih imperijalista,

protiv strašnog pljačkanja Ukrajine, s druge, oni vide da se jedan deo nemačkih trupa, možda veliki deo, povukao. Oni možda pomišljaju da dadu oduška navreloj mržnji i ogorčenju i da odmah, ne vodeći ni o čemu računa, napadnu nemačke imperijaliste. A drugi kažu: mi smo internacionalisti, mi treba da posmatramo stvar sa gledišta i Rusije i Nemačke; čak i sa gledišta Nemačke mi znamo da se vlast tamo neće održati, mi znamo sigurno da ako ukrajinski radnici i seljaci budu pobeđivali istovremeno sa učvršćivanjem vlasti u Rusiji i s njenim uspesima, onda će socijalistička proleterska Ukrajina ne samo pobediti nego će biti i nepobeđiva! Takvi svesni ukrajinski komunisti kažu sami sebi: mi moramo biti vrlo oprezni; možda će se sutra od nas tražiti da napregnemo sve snage i da stavimo sve na kocku radi borbe protiv imperijalizma i nemačkih trupa. Možda će tako biti sutra, ali ne danas, a danas mi znamo da se vojska nemačkih imperijalista raspada sama od sebe; oni znaju da naporedo sa ukrajinskim jedinicama istočnopruske i nemačke jedinice izdaju revolucionarne publikacije.¹⁸⁸) U isto vreme naš je glavni zadatak propaganda u interesu ukrajinskog ustanka. To s gledišta internacionalne, međunarodne revolucije, jer glavna karika toga lanca jeste karika nemačka, jer je nemačka revolucija već sazrela, i od nje najviše zavisi uspeh čitave svetske revolucije.

Mi ćemo paziti da naše mešanje ne nanese štetu njihovoj revoluciji. Treba razumeti promene i narastanja svake revolucije. U svakoj zemlji — mi smo to videli i preživljavali i znamo to bolje nego drugi — u svakoj zemlji revolucija se razvija posebnim putem, i ti su putevi toliko različiti da ona može zakasnuti i za godinu i za dve. Svetska revolucija nije udešena tako glatko da bi svuda, u svim zemljama, išla istim putem — mi bismo inače odavno pobedili. Svaka zemlja treba da prođe određene političke etape. Svuda vidimo istu težnju sporazumaša, njihove pokušaje da zajedno s buržoazijom „spasu narod od buržoazije“, kao što su to kod nas činili Cereteli i Černov, kao što to u Nemačkoj čine šajdemanovci; u Francuskoj to čine na svoj način. I sada, kada se revolucija približila Nemačkoj, toj zemlji sa najznačajnijim radničkim pokretom, koji se odlikuje organizovanošću i čvrstinom, gde su radnici duže trpeli ali su se možda više nakupili revolucionarne mržnje i bolje će umeti da se obračunaju sa svojim neprijateljima, mešanje ljudi koji ne poznaju tempo narastanja revolucije u te događaje može naškoditi onim svesnim komunistima koji kažu: ja pre svega gledam kako bih taj proces učinio svesnim. Sada kada se nemački vojnik uverio da ga teraju na klanicu, govoreći da on ide da brani otadžbinu, a u stvari brani nemačke imperijaliste — sad se približava vreme kada će nemačka revolucija buknuti s takvom snagom i organizovanošću, da će rešiti stotinu međunarodnih pitanja. Eto zato ukrajinski komunisti kažu: mi moramo dati sve za pobedu međunarodne revolucije, ali moramo biti svesni da je budućnost naša i da moramo ići u korak s nemačkom revolucijom.

Eto, to su teškoće koje sam hteo da pokažem na primeru rezonovanja ukrajinskih komunista. Te se teškoće odražavaju i na primeru sovjetske Rusije. Sad moramo reći da se danas međunarodni proletarijat probudio i čini ogromne korake, ali je naš položaj utoliko teži što se naš jučerašnji „saveznik“ diže protiv nas kao protiv svog glavnog neprijatelja. Sada on ide da se bori ne protiv neprijateljske vojske već protiv međunarodnog boljševizma. Sada, kada se na južnom frontu prikupljaju Krasnovljeve jedinice, a mi znamo da su one dobile granate od Nemaca, kada smo raskrinkali imperijalizam pred svim narodima, ljudi koji su nas optuživali zbog brestlitovskog mira slali su Krasnova po granate kod Nemaca i obasipali su njima ruske radnike i seljake, sada ih dobijaju od anglo-francuskih imperijalista, i, dobijajući ih, pogađaju se i prodaju Rusiju onome milioneru koji više da. Eto zašto sada nije dovoljno opšte uverenje, koje se kod nas stvorilo, da je nastupio prelom. Mi imamo stare neprijatelje, ali, osim njih, iza njihovih leđa baš sada se sprema za njih nova pomoć. Mi sve to znamo i posmatramo. Još u februaru ili martu, svega pre pola godine, mi nismo imali vojsku. Vojska nije mogla ratovati. Vojska koja je izdržala četvorogodišnji imperijalistički rat, kada nije znala za šta ratuje i kada je nejasno osećala da ratuje za tuđe interese — ta je vojska nagla da beži i nikakva sila na svetu nije je mogla zadržati.

Svaka revolucija vredi nešto tek onda kada ume da se brani, ali revolucija ne može odmah da nauči da se brani. Revolucija je bila buđenje miliona ljudi za nov život. U februaru i martu ti milioni ljudi nisu znali zašto idu da nastavljaju klanje na koje su ih poterali carevi i Kerenski i čiji je cilj otkrila u decembru boljševička vlada. Oni su jasno shvatili da to nije bio njihov rat, i trebalo je jedno pola godine da bi nastupio prelom. Taj je prelom nastupio, on menja snagu revolucije. Mase, iznurene, izmučene četvorogodišnjim ratom, u februaru i martu bacale su sve i govorile da treba da nastupi mir i da se obustavi rat. One nisu bile u stanju da postave pitanje zbog čega se vodi rat. Ako su te mase sada stvorile novu disciplinu u Crvenoj armiji, ne disciplinu batine ili spahijsku, već disciplinu sovjeta radničkih i seljačkih predstavnika, ako su oni sada spremni na najveće požrtvovanje, ako se među njima stvorilo novo jedinstvo, to je zato što se prvi put u svesti i iskustvu desetina miliona rađa, što se rodila nova socijalistička disciplina, što se rodila Crvena armija. Ona se rodila tek onda kad su te desetine miliona ljudi na praksi uvidele da su sami oborili spahije i kapitaliste, da se gradi nov život, da su oni sami počeli da ga grade i da će oni taj život izgraditi ako ih ne osujeti tuđinska najezda.

Kada su seljaci uvideli svoga glavnog neprijatelja i počeli borbu protiv seoskih bogataša, kad su radnici zbacili fabrikante i počeli da grade fabrike prema proleterskom principu narodne privrede, uvideli su svu teškoću rekonstrukcije, ali oni su izišli sa njom na kraj, bilo je potrebno više meseci da se organizuje rad. Ti su meseci prošli, i prelom je nastupio; prošao je period kad smo bili nemoćni, i mi

smo krenuli napred džinovskim koracima; prošao je period kad nismo imali armije, kad nije bilo discipline; stvorena je nova disciplina, i u armiju su stupali novi ljudi, koji na hiljade daju svoje živote.

To znači da nas je nova disciplina, da nas je drugarska veza prevaspitala u borbi na frontu i u borbi na selu protiv kulaka. Ovaj prelom koji mi doživljujemo bio je težak, ali mi sada osećamo da se stvar dovodi u red, i mi od neorganizovanog, dekretiranog socijalizma prelazimo na istinski socijalizam. Pred nama je glavni zadatak — borba protiv imperijalizma, i u toj borbi mi moramo pobediti. Mi ukazujemo na svu teškoću i svu opasnost te borbe. Mi znamo da je prelom u svesti Crvene armije nastupio, ona je počela pobeđivati, ona daje iz svoje sredine hiljade oficira, koji su završili nove proleterske vojne škole, i hiljade drugih oficira koji nisu završili nikakvu školu, osim surove škole rata. Zato mi nimalo ne preterujemo kad ističemo opasnost, ali mi sad kažemo da imamo armiju; i ta armija je stvorila disciplinu, postala je sposobna za borbu. Naš južni front nije usamljen — to je front protiv čitavog anglo-francuskog imperijalizma, protiv najmoćnijeg neprijatelja na svetu, ali mi ga se ne bojimo, jer znamo da on sam neće moći da savlada svog unutrašnjeg neprijatelja.

Pre tri meseca su se smejali kad smo govorili da u Nemačkoj može izbiti revolucija, govorili su nam da samo poludeli boljševici mogu verovati u nemačku revoluciju. Ne samo sva buržoazija nego i menjševici i levi eseri nazivali su boljševike izdajnicima i govorili su da u Nemačkoj ne može biti revolucija. Ali mi smo znali da je tamo potrebna naša pomoć i da za tu pomoć treba da žrtvujemo sve, uključujući tu i teške uslove mira. Pre nekoliko meseci su nam to govorili i dokazivali, ali Nemačka se od moćne carevine za nekoliko meseci pretvorila u trulo drvo. Ona snaga koja ju je srušila deluje i u Americi i u Engleskoj, ona je danas slaba, ali sa svakim korakom koji Anglo-Francuzi budu pokušali da učine u Rusiji, koji će pokušati da okupiraju Ukrajinu, kao što su to učinili Nemci, sa svakim korakom ta će snaga izbijati na površinu i biće strašnija čak nego španska groznica.

Eto, drugovi, zašto je sada glavni zadatak, ponavljam, svakog svesnog radnika da ništa ne krije od širokih masa, koje mogu ne znati svu oštrinu situacije, već, naprotiv, da otkrivaju svu istinu. Radnici su zreli da bi znali za tu istinu. Mi moramo pobediti ne samo belogarde nego i svetski imperijalizam. Mi moramo pobediti i pobeđićemo ne samo toga nego i još strašnijeg neprijatelja. Za to je Crvena armija najpotrebnija. Neka nijedna organizacija sovjetske Rusije ne prestaje da na prvom mestu postavlja pitanje armije. U današnje vreme, kada se sve ustanovilo, na prvom planu nalazi se pitanje rata, pitanje učvršćivanja armije. Mi smo potpuno uvereni da ćemo izići na kraj sa kontrarevolucijom. Mi znamo da imamo snaga, ali mi isto tako znamo da je anglo-francuski imperijalizam od nas jači, i hoćemo da i radničke mase budu toga potpuno svesne. Mi kažemo: treba armiju ojačati desetostruko i više nego desetostruko, treba govoriti da se bolje učvršćuje disciplina i da svesni, prosvećeni, organizovani pravi vođi

poklanjaju tome deset puta više pažnje i brige, i onda se porast međunarodne revolucije, onda se taj porast neće ograničiti na one zemlje koje su već pretrpele poraz. Sada revolucija već počinje i u onim zemljama koje su izišle iz rata kao pobednice. Naše snage treba da rastu iz dana u dan, i taj neprekidni porast za nas je kao i pre glavna i puna garancija da će međunarodni socijalizam pobediti! (*Govor druga Lenjina više puta je prekidan burnim aplauzom i završava se ovacijama. Cela dvorana ustaje kao jedan čovek i pozdravlja vođu svetske revolucije.*)

Novinski izveštaji objavljeni su 23. oktobra 1918. u listu *Правда*, br. 229, i u listu *Известия ВЦИК*, br. 231.

U celini štampano 1919. u knjizi *Пятый созыв ВЦИК. Стенографический отчет*. Москва.

Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 28, стр. 100—107.

REZOLUCIJA DONESENA NA ZAJEDNIČKOJ SEDNICI SCIK, MOSKOVSKOG SOVJETA, FABRIČKIH KOMITETA I SINDIKATA 22. OKTOBRA 1918.*)

Revolucionarni pokret proleterskih masa i seljaštva protiv imperijalističkog rata postigao je u poslednje vreme ogromne uspehe u svim zemljama, naročito na Balkanu, u Austriji i u Nemačkoj. Ali upravo ovi uspesi su izazvali kod međunarodne buržoazije, na čije je čelo sada stala anglo-američka i francuska buržoazija, naročitu ozlojeđenost i težnju da se hitno organizuju u kontrarevolucionarnu snagu za ugušivanje revolucije, u prvom redu njenog glavnog žarišta u ovom trenutku — sovjetske vlasti u Rusiji.

Nemačka buržoazija i nemačka vlada, razbijene u ratu i ugrožene snažnim revolucionarnim pokretom iznutra, uzvripoljile su se u traženju spasa. Jedna struja u vladajućim krugovima Nemačke se još nada da odugovlačenjem dobije u vremenu do zime i da pripremi vojnu odbranu zemlje na novoj liniji utvrđenja. Druga struja grozničavo traži sporazum s anglo-francuskom buržoazijom protiv revolucionarnog proletarijata i boljševika. Ukoliko ta struja naiđe na apsolutno odsustvo volje za sporazumom kod pobedilaca, anglo-francuskih imperijalista, utoliko će se ona truditi da ih zaplaši boljševičkom opasnošću i da ih potkupi, čineći im usluge protiv boljševika, protiv proleterske revolucije.

Buržoazija zemalja koje je potčinila ili okupirala Nemačka, još usrdnije traži sporazum sa Antantom, naročito u onim slučajevima, kad je ona, kao na primer u Finskoj, Ukrajini i sl. svesna potpune nemogućnosti da zadrži svoju vlast nad eksploatisanim trudbeničkim masama, bez pomoći stranih bajoneta.

Usled toga nastaje specifičan položaj za sovjetsku vlast: s jedne strane — nikad nismo bili tako blizu međunarodne proleterske revolucije, a s druge — nikad nismo bili u tako opasnom položaju kao sada. Sada više ne postoje dve grupe približno podjednako snažnih imperijalističkih grabljivaca koje se uzajamno gutaju i iscrpljuju. Ostaje samo grupa pobednika, anglo-francuskih imperijalista; ona namerava da podeli čitav svet između kapitalista; ona je postavila kao svoj zadatak da pošto-poto obori sovjetsku vlast u Rusiji i da je

*) Sa ruskog prevela *Mira Lalić*.

zameni buržoaskom; ona se priprema sada da napadne Rusiju s juga, na primer, preko Dardanela ili Crnog mora ili preko Bugarske i Rumunije; uz to se bar jedan deo anglo-francuskih imperijalista očigledno nada da će nemačka vlada, na osnovu direktnog ili prećutnog sporazuma s njima, povlačiti svoje trupe iz Ukrajine, uporedo sa okupiranjem Ukrajine od strane anglo-francuskih trupa, da bi se onemogućila inače neizbežna pobeda ukrajinskih radnika i seljaka i stvaranje njihove ukrajinske radničke i seljačke vlade.

Nije svugde i nije duboko u široke radničke i seljačke mase prodrlo saznanje, da se iza leđa Krasnovljevih i belogardejskih kontrarevolucionara priprema na nas napad neizmerno opasnije sile — sile međunarodne kontrarevolucionarne buržoazije, anglo-američke i francuske u prvom redu. Mi moramo neumorno to saznanje da unosimo u mase. Na učvršćenje Južnog fronta, stvaranje i naoružanje neuporedivo snažnije Crvene armije, nego što je sada, neophodno je da obratimo najveću pažnju. Svaka radnička organizacija, svaki savez seoske sirotinje, svaka sovjetska ustanova, mora svaki put na prvo mesto dnevnog reda stavljati pitanje jačanja armije. Svaki put ponovo razmatrati da li smo dovoljno uradili, kakve nove mere možemo i moramo da preduzmemo.

U raspoloženju naših radničkih i seljačkih masa je nastao očigledan preokret. Mase su savladale umor izazvan ratom. Armija se stvara i stvorila se. Izrasla je nova, komunistička disciplina, disciplina svesna, disciplina trudbenika. I ta nam činjenica daje potpuno pravo da se nadamo sa uverenjem da možemo odbraniti i da ćemo odbraniti socijalističku otadžbinu i pobedu međunarodne proleterske revolucije.

Известия ВЦИК, br. 231,
23. oktobra 1918.

Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 28, стр. 108—110.

IZ KNJIGE:

„PROLETERSKA REVOLUCIJA I RENEGAT KAUCKI“

IZ ODELJKA:

„ŠTA JE INTERNACIONALIZAM?“*)

Kaucki je duboko ubeđen da je on internacionalista i tako sebe i naziva. Šajdemane on oglašava za „vladine socijaliste“. Štiteći menjševike (Kaucki ne govori otvoreno da se slaže sa njima, ali u celini sprovodi njihove poglede), Kaucki je izvanredno jasno otkrio kakve je vrste njegov „internacionalizam“. A pošto Kaucki nije jedinka, nego predstavnik struje koja je neizbežno izrasla u uslovima II internacionale (Longe u Francuskoj, Turati u Italiji, Nobs i Grim, Graber i Nen u Švajcarskoj, Ramzej Makdonald u Engleskoj i sl.) — poučno je zaustaviti se na „internacionalizmu“ Kauckog.

Ističući da su menjševici takođe bili u Cimervaldu (diploma nesumnjivo, ali... natrula), Kaucki na sledeći način prikazuje poglede menjševika s kojima se slaže:

... „Menjševici su hteli opšti mir. Oni su hteli da svi zaraćeni prihvate parolu: bez aneksija i kontribucija. A dok se to ne postigne; ruska vojska bi trebalo, po tom mišljenju, da ostane u borbenoj spremnosti. Boljševici su pak zahtevali neodložan mir po svaku cenu, oni su bili spremni da u slučaju neophodnosti zaključe separadni mir, oni su se trudili da ga silom iznude pojačavajući, ionako već veliku, dezorganizovanost vojske“. (str. 27). Po mišljenju Kauckog, nije trebalo da boljševici uzmu vlast nego da se zadovolje Ustavotvornom skupštinom.

Dakle, evo u čemu je internacionalizam Kauckog i menjševika: od imperijalističke buržoaske vlade zahtevati reforme, ali je i dalje podržavati, podržavati i dalje rat koji vodi ta vlada, dok svi zaraćeni ne prihvate parolu: bez aneksija i kontribucija. Takve poglede su često izražavali i Turati, i kauckijanci (Gaze i dr.) i Longe s kompanijom, izjavljujući da smo, eto, mi za „odbranu otadžbine“.

Teoretski je to potpuno neznanje kako se valja odvojiti od socijalšovinista i potpuna zbrka u pitanju odbrane otadžbine. Politički je to zamena internacionalizma malograđanskim nacionalizmom i prelaz na stranu reformizma, odricanje od revolucije.

Priznavanje „odbrane otadžbine“ je — po mišljenju proletarijata — opravdavanje ovog rata, priznavanje njegove zakonitosti. A pošto rat ostaje imperijalistički (i u monarhiji i u republici) — nezavisno od

*) Sa ruskog prevela *Mira Lalić*.

toga gde stoje neprijateljske trupe u ovom momentu, u mojoj ili tuđoj zemlji — ovo priznavanje odbrane otadžbine je u stvari podrška imperijalističke pljačkaške buržoazije, potpuna izdaja socijalizma. U Rusiji je i za vreme Kerenskog, u buržoasko-demokratskoj republici, rat i dalje ostao imperijalistički, jer ga je vodila buržoazija kao vladajuća klasa (a rat je „produžavanje politike“); naročito su očigledna manifestacija imperijalističkog karaktera rata tajni ugovori o deobi sveta i pljačkanju tuđih zemalja koje je sklopio bivši car sa engleskim i francuskim kapitalistima.

Menjševici su gnusno varali narod nazivajući takav rat odbrambenim ili revolucionarnim, a Kaucki, odobravajući politiku menjševika — odobrava varanje naroda, odobrava ulogu sitnih buržuja koji služe kapitalistima varajući radnike i vezujući ih za kola imperijalizma. Kaucki vodi tipično malograđansku, filistarsku politiku, uobrazavajući (i usadjući u mase glupu misao) da *isticanje parole* menja stvar. Čitava istorija buržoaske demokratije raskrinkava tu iluziju: da bi obmanuli narod, buržoaski demokrati su isticali i ističu kakve hoćete „parole“. Stvar je u tome da se *proveri* njihova iskrenost, da se sa rečima uporede *delo*, da se ne zadovoljava idealističkom ili šarlatanskom frazom, nego da se istražuje *klasna realnost*. Imperijalistički rat neće prestati da bude imperijalistički kad šarlatani ili frazeri ili malograđani — filistri ističu sladunjavu „parolu“ — nego tek onda, kada *klasa*, koja vodi imperijalistički rat i koja je sa njim povezana milionima ekonomskih niti (pa i užadi) bude zaista *oborena* i kada je zameni na vlasti stvarno revolucionarna klasa, proletarijata. Na drugi način iz imperijalističkog rata, a isto tako i iz imperijalističkog, pljačkaškog mira — ne može se isčupati.

Odobravajući spoljnu politiku menjševika, proglašujući je za internacionalističku i cimervaldovsku, Kaucki, prvo, pokazuje na taj način svu trulež cimervaldske, oportunističke većine (nismo se uzalud mi, cimervaldska levica¹⁸⁹), odmah ogradili od takve većine!), a drugo, i najvažnije, Kaucki prelazi sa proleterskih pozicija na sitnoburžoaske pozicije, sa revolucionarne pozicije na reformističku poziciju.

Proleterijat se bori za revolucionarno obaranje imperijalističke buržoazije a sitna buržoazija za reformističko „usavršavanje“ imperijalizma, za prilagođavanje njemu uz *potčinjavanje* njemu. Kada je Kaucki još bio marksista, npr. 1909. godine, kada je pisao „Put ka vlasti“, on je branio baš ideju o neizbežnosti *revolucije* u vezi sa ratom; govorio je o približavanju *ere revolucija*. Bazelski manifest od 1912. godine*) direktno i određeno govori o *proleterskoj revoluciji* u vezi baš s tim imperijalističkim ratom između nemačke i engleske

*) Bazelski manifest je manifest protiv rata, donet na Vanrednom kongresu II internacionale u Bazelu, održanom 24–25. novembra 1912. U Manifestu se govorilo o pljačkaškim ciljevima imperijalističkog rata koji se tada pripremao i pozivani radnici svih zemalja da pvedu odlučnu borbu protiv rata. U slučaju izbijanja rata u Manifestu se preporučivalo socijalistima da iskoriste ekonomsku i političku krizu koju izaziva rat za borbu za socijalističku revoluciju. — Prim. red.

grupe koji je 1914. godine i buknuo. A 1918. godine kada su u vezi s ratom, počele revolucije, umesto da objašnjava njihovu neizbežnost, umesto da razmisli o *revolucionarnoj* taktici i do kraja se udubi u nju, u načine i metode priprema za revoluciju, Kaucki je počeo da naziva reformističku taktiku menjševika internacionalizmom. Zar to nije renegatstvo?

Menjševike hvali Kaucki zato što su oni insistirali na očuvanju borbene spremnosti vojske. Boljševike on prekoreva zbog toga što su pojačavali i bez toga već veliku „dezorganizovanost vojske“. To znači hvaliti reformizam i potčinjavanje imperijalističkoj buržoaziji, osuđivati revoluciju, odricati se nje. Jer očuvati borbenu spremnost značilo je i za vreme Kerenskog očuvati vojsku sa *buržoaskom* komandom (makar i republikanskom). Svima je poznato, i tok događaja je to očigledno potvrdio, da je ta republikanska vojska sačuvala *kornilovski* duh zahvaljujući kornilovskom komandnom sastavu. Buržoaski oficiri su morali biti kornilovci, morali su gravitirati ka imperijalizmu, ka nasilnom ugušivanju proletarijata. Ostaviti (po starom) sve osnove imperijalističkog rata, sve osnove *buržoaske* diktature, ispraviti sitnice, ulepšati nevažne stvari („reformе“) — eto na šta se na delu svodila menjševička taktika.

I obratno. Bez „dezorganizovanosti“ vojske ni jedna velika revolucija nije prolazila i ne može da prođe. Jer je vojska najčvršće oruđe podrške starog poretka, najtvrdi bedem buržoaske discipline, podrške vladavine kapitala, bedem očuvanja i negovanja ropske pokornosti i potčinjavanja trudenika kapitalu. Naporedo sa vojskom kontrarevolucija nikad nije trpela, nije mogla da trpi naoružane radnike. U Francuskoj — pisao je Engels — posle svake revolucije radnici su bili naoružani; „zato je za buržuje, koji su se nalazili na državnom kornilu, prva zapovest bila razoružanje radnika“¹⁹⁰⁾. Naoružani radnici su bili zacetak *nove* armije, organizaciona ćelija *novog* društvenog poretka. Ugušiti tu ćeliju, ne dati joj da izraste — bila je prva zapovest buržoazije. Prva zapovest svake pobedonosne revolucije je bila — Marks i Engels su to više puta isticali — razbiti staru vojsku, raspustiti je, zameniti je novom.¹⁹¹⁾ Nova društvena klasa, uzdižući se ka vlasti nikada nije mogla, i sada ne može, da postigne tu vlast i da je drukčije učvrsti, nego potpuno dezorganizovavši staru vojsku („dezorganizovanost“ — viču povodom toga reakcionari ili prosto plašljivi malograđani), drukčije nego prošavši najteži, najmučniji period bez svake vojske (taj mukotrpani period je prošla i velika francuska revolucija); drukčije, nego postepeno izgrađujući, u teškom građanskom ratu, novu armiju, novu disciplinu, novu vojnu organizaciju nove klase. Istoričar Kaucki je ranije to shvatao. Renegat Kaucki je to zaboravio.

Kakvo pravo ima Kaucki da naziva Šajdemane „vladini socijalisti“ kad on *odobrava* taktiku menjševika u ruskoj revoluciji? Menjševici su podržavajući Kerenskog, stupajući u njegovo ministarstvo, isto tako bili, vladini socijalisti. Taj zaključak nikako neće moći da izbegne Kaucki samo ako pokuša da postavi pitanje o *vladajućoj* klasi koja vodi imperijalistički rat. Ali Kaucki izbegava da postavi pitanje

o vladajućoj klasi, pitanje obavezno za marksiste, jer bi već samo postavljanje toga pitanja raskrinkalo renegata.

Kauckijanci u Nemačkoj, longovci u Francuskoj, Turati i komp. u Italiji misle ovako: socijalizam predpostavlja jednakost i slobodu nacija, njihovo samoopredeljenje, *zbog toga* kada napadaju našu zemlju, ili kada su neprijateljske trupe upale na našu teritoriju, socijalisti su u pravu i obavezni su da brane otadžbinu. Ali takvo rasuđivanje je teoretski — ili čisto šegačenje sa socijalizmom ili lažljivo izvrđavanje — a praktično — politički to se rasuđivanje poklapa sa mišljenjem potpuno zaostalog seljaka, koji ne ume čak ni da razmisli o socijalnom, klasnom karakteru rata niti o zadacima revolucionarne partije za vreme reakcionarnog rata.

Socijalizam je protiv nasilja nad nacijama. To je neosporno. Ali socijalizam je uopšte i protiv nasilja nad ljudima. Međutim, osim hrišćanskih anarhista i tolstojevaca, niko još iz ovoga nije izvukao zaključak, da je socijalizam protiv *revolucionarnog* nasilja. Prema tome, govoreći o „nasilju“ uopšte, bez analize uslova po kojima se reakcionarno nasilje odlikuje od revolucionarnog, znači biti malograđanin koji se odrekao revolucije, ili, to prosto znači, obmanjivati sebe i druge sofistikom.

To isto se odnosi i na nasilje nad nacijama. Svaki rat se sastoji u nasilju nad nacijama, ali to ne smeta socijalistima da budu revolucionarni rat. Klasni karakter rata — to je osnovno pitanje koje stoji pred socijalistom (ako nije renegat). Imperijalistički rat 1914—1918. godine je rat između dve grupe imperijalističke buržoazije za podelu sveta, za podelu plena, za pljačkanje i gušenje sitnih i slabih nacija. Takvu ocenu rata je dao Bazelski manifest 1912. godine, takvu ocenu su potvrdile činjenice. Ko napušta takvo mišljenje o ratu, taj nije socijalista.

Ako Nemač za vreme Vilhelma, ili Francuz za vreme Klemansoa kaže: ja sam u pravu i dužan sam kao socijalista da branim otadžbinu ako je neprijatelj upao u moju zemlju, onda to nije mišljenje socijaliste, internacionaliste, revolucionarnog proletara nego *malograđanina — nacionaliste*. Jer pri takvom rasuđivanju se gubi klasna revolucionarna borba radnika protiv kapitalista, gubi se ocena *čitavog* rata u celini, s tačke gledišta svetske buržoazije i svetskog proletarijata, tj. gubi se internacionalizam a ostaje siromašni, okoreli nacionalizam. Moju zemlju vređaju, a drugo me se ne tiče — eto na šta se svodi takvo shvatanje, eto u čemu je njegova malograđansko-nacionalistička uskost. To je isto kao kad bi neko, o individualnom nasilju, o nasilju nad jednim licem rezonovao: socijalizam je protiv nasilja, zbog toga je bolje da pođem putem izdaje nego da sedim u zatvoru.

Francuz, Nemač ili Italijan koji govori: socijalizam je protiv nasilja nad nacijama, *zbog toga* se ja branim kada neprijatelj upada u moju zemlju — izdaje socijalizam i internacionalizam. Jer takav čovek *vidi samo* svoju „zemlju“, iznad svega stavlja „svoju“... *buržoaziju* ne misleći o *internacionalnim* vezama koje čine rat imperi-

jalističkim, koje čine *njegovu* buržoaziju karikom u lancu imperijalističke pljačke.

Svi malograđani i svi tupi i neobrazovani seljaci misle upravo tako, kao što misle renegati kauckijanci, longovci, Turati i komp. u mojoj zemlji je neprijatelj i više me se ništa ne tiče.*)

Socijalista, revolucionarni proleter, internacionalista, rasuđuje drukčije: karakter rata (reakcionarni ili revolucionarni) ne zavisi od toga ko je napao i u čijoj zemlji stoji „neprijatelj“, nego od *toga koja klasa* vodi rat, koju politiku produžava dati rat. Ako je određen rat reakcionarni, imperijalistički rat, tj. ako ga vode dve svetske grupe imperijalističke, nasilničke, pljačkaške reakcionarne buržoazije, onda se svaka buržoazija (čak i male zemlje) pretvara u učesnika pljačke; i moj zadatak, zadatak predstavnika revolucionarnog proletarijata je da priprema *svetsku proletersku revoluciju*, kao *jedini* spas od užasa svetske klanice. Ja moram da rezonujem ne s tačke gledišta „svoje“ zemlje (jer je to rezonovanje sirotog tupavka, nacionalističkog malograđanina, koji ne razume da je igračka u rukama imperijalističke buržoazije, nego s tačke gledišta *mog učešća* u pripremi, u propagandi, u približavanju svetske proleterske revolucije.

Eto šta je internacionalizam, eto kakvi su zadaci internacionaliste, revolucionarnog radnika, stvarnog socijaliste.

Napisano u oktobru—novembru 1918.
Štampano 1918. kao posebna knjiga
u izd. *Коммунист*, Moskva.

Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 28, стр. 258—264.

*) Socijalšoviniisti (Šajdemani, Renodeli, Hendersoni, Gompersi i komp.) neće uopšte da govore o „Internacionali“ za vreme rata. Oni smatraju za „izdajnike“... socijalizma — neprijatelje „svoje“ buržoazije. Oni su za osvajačku politiku *svoje* buržoazije. Socijalpacifisti (tj. socijalisti na rečima, malograđanski pacifisti na delu) izražavaju razna „internationalistička“ osećanja, ustaju protiv aneksija itd. a *na delu* i dalje *podržavaju svoju* imperijalističku buržoaziju. Razlika između ova dva tipa nije ozbiljna, nešto slično razlici između kapitaliste sa pakosnim i kapitaliste sa slatkim rečima na ustima.

GOVOR NA RADNIČKOJ KONFERENCIJI PRESNJENSKOG REJONA 14. DECEMBRA 1918.*)

Drugovi, dozvolite mi da dodirnem neka pitanja predviđena za danas. Prvo je pitanje o međunarodnoj situaciji, a drugo — o odnosu prema sitnoburžoaskim demokratskim partijama.

Hteo bih da kažem nekoliko reči o međunarodnoj situaciji. Vi znate da je sada protiv Ruske Sovjetske Republike objavio veliki pohod anglo-francusko-američki imperijalizam. Među svojim radnicima imperijalisti tih zemalja vode agitaciju protiv Rusije, okrivljujući boljševike da se oslanjaju na manjinu i da čine nepravdu većini. Pošto se ogromna većina organa štampe Francuske i Engleske nalazi u rukama buržoazije, onda laž protiv sovjetske vlade ovde raste brzo i bez prepreka. Eto zbog čega se na tako smešnu i apsurdnu bajku, — kao da se boljševici oslanjaju u Rusiji na manjinu stanovništva, — na bajku, koju čak i ne pobijaju, toliko je apsurdna za svakoga ko posmatra šta se dešava kod nas — ne obraća pažnju. Ali kada pogledaš u engleske, francuske i američke novine — uzgred budi rečeno, nama ovde dolaze isključivo buržoaske novine — vidi se, da tako i dan danas buržoazija širi te bajke.

Kod nas su lišeni izbornog prava i prava učestvovanja i uticajna na politički život zemlje samo eksploatatori, koji ne žive od svoga rada nego eksploatišu druge. Broj takvih ljudi je ništavan u celokupnoj masi stanovništva. Vi možete zamisliti koliko će se naći ljudi koji eksploatišu najamni rad u gradu. Sada je privatna svojina na zemlji uništena. Spahije su lišene velikih poseda a od otrubnika**) koji su još za vreme Stolipina pljačkali seljake, oduzeta je zemlja, i u selu je broj eksploatatora tuđeg rada ništavan. Ali sovjetska vlast im ne kaže da im oduzima izborno pravo. Ona kaže: mi priznajemo pravo učešća u upravljanju svakome ko hoće da prekine sa eksploatacijom tuđeg rada. Hoćeš da budeš radnik — molim lepo. Hoćeš da budeš eksploatator — takvim ljudima ne samo što to nećemo dozvoliti ili ih birati, nego ih nećemo ni hraniti tuđim radom.

I eto, iz ove osnove našeg Ustava se već vidi da se sovjetska vlast oslanja na one koji rade; njima ona daje pravo da organizuju državni život; ona se oslanja na veliku, ogromnu većinu stanovništva.

*) Sa ruskog prevela *Mira Lalić*.

**) Otrubnici — seljaci kojima je 1906. godine data zemlja iz zajedničke seoske opštine radi stvaranja sloja seoske buržoazije. — Prim. prev.

Svaki kongres sovjeta — bilo ih je svega šest — svaki kongres nam pokazuje da se predstavnici radnika, seljaka i crvenoarmejaca, predstavnici većine stanovništva koje žive od svoga a ne od tuđeg rada, da oni i čine sve čvršće i čvršće osnove sovjetske vlasti. Prvi kongres sovjeta smo imali u junu 1917. godine, kada je Rusija bila buržoaska republika i kad je vodila imperijalistički rat. Kongres je bio onog meseca juna 1917. kada je Kerenski terao trupe u ofanzivu i milione ljudi izložio smrti u borbama. Na tom kongresu bilo je samo 13% komunista ili boljševika — znači sedmi deo. Na II kongresu sovjeta, koji je položio temelje radničko-seljačke vlasti, boljševika je već bilo 51% — polovina, a na V kongresu, koji je bio u julu ove godine, boljševika je bilo već 66%. Tada su već levi eseri, videvši kako se razvija i raste boljševizam, pošli u svoju avanturu i na kraju se potpuno pocepali. Iz toga rascepa su nastale tri različite partije, a poslednja partija, partija narodnjaka — komunista, prišla je boljševicima, i ceo niz takvih istaknutih radnika, kao što je Kolegajev, takođe su prišli partiji boljševika.

Na VI Kongresu sovjeta bilo je 97% boljševika, tj. skoro svi predstavnici radnika i seljaka čitave Rusije. To pokazuje kako se sada ogromna većina trudbenika okuplja oko sovjetske vlasti i do koje je mere smešna i apsurdna ta lažna bajka i tvrđenje buržoazije da se boljševici oslanjaju na manjinu stanovništva. Ta buržoazija tako laže zbog toga, što 17 milijardi duga carske vlade kapitalistima, tih 17 milijardi koje smo anulirali i odrekli ih se (mi za njih, za predašnje upravljače, ne mislimo da plaćamo — mi priznajemo da je taj dug postojao i kažemo: lepo, vi ste te dugove napravili — vi se i raskusurajte) saveznici nameravaju da taj dug svale na nas, i da obnove spahijsku, carsku vlast. Mi znamo šta su oni radili u Arhangeljsku, Samari i Sibiru. Tamo su se čak menjševici i desničari, koji su bili naši protivnici posle brestlitovskog mira i mislili da se naša nadanja na nemačku revoluciju neće ostvariti, ubedili da njih same rasteraju i uz pomoć engleskih i čehoslovačkih trupa restauriraju spahije i privatnu svojinu.

U Engleskoj i Francuskoj, ma kako tamošnje novine skrivale istinu, ipak ta istina sada krči sebi put. Radnici osećaju i shvataju da je revolucija u Rusiji njihova, radnička, socijalistička revolucija. I čak u Francuskoj i Engleskoj vidimo sada radnički pokret sa parolom: „Napolje s vojskom iz Rusije!“. „Zločinac je onaj ko pođe u rat protiv Rusije!“. U Londonu je nedavno u sali Alberta održan miting socijalista i evo podataka koje smo dobili, bez obzira na sva nastojanja engleske vlade da ne propuste istinu; ti podaci govore da je na mitingu postavljen zahtev „Napolje s vojskom iz Rusije!“, i sve radničke vođe su se izjasnile da je politika engleske vlade, politika pljačke i nasilja. Postoje podaci i o tome da je Maklin — bio je ranije učitelj u Škotskoj — u industrijski najrazvijenijim okruzima Engleske pozivao radnike na štrajk, govoreći da je taj rat razbojnički. Njega su još tada poslali na robiju. Sada je on poslat na robiju po drugi put. Ali kada je u Evropi buknuo revolucionarni pokret, Maklin je bio

pušten na slobodu i kandidovan za parlamenat u Glazgovu, u jednom od najvećih gradova severne Engleske i Škotske. To pokazuje da engleski radnički pokret sa njegovim revolucionarnim zahtevima postaje sve jači. Engleska vlada je bila prinuđena da pusti na slobodu Maklina, svog najopasnijeg neprijatelja, koji sebe zove engleskim boljševikom.

U Francuskoj, gde još i sad šovinizam zahvata radnike, gde smatraju da se rat vodi samo radi odbrane otadžbine — rastu revolucionarna raspoloženja. Sada, kada su Engleska i Francuska pobedile Nemce, znate da su im one postavile sto puta teže uslove nego što su uslovi brestlitovskog mira. Sada se revolucija u Evropi pretvara u stvarnost. Saveznici, koji su se hvalili da će doneti Nemačkoj oslobođenje od kajzera i militarizma, srozali su se na onu ulogu koju su igrale ruske trupe za vreme Nikolaja I, kada je Rusija bila neprosvetčena zemlja i kada je Nikolaj I terao ruske trupe da guše mađarsku revoluciju. To je bilo za vreme starog feudalnog poretka, pre 60 godina. A sada su se slobodna Engleska i druge zemlje pretvorile u dželate i misle da su one ovlašćene da uguše revoluciju i da primoraju istinu da ćuti; ali ta istina savlađuje sve prepreke i u Francuskoj i u Engleskoj, i radnici će shvatiti da su ih prevarili i uvukli u rat ne radi oslobođenja Francuske ili Engleske, nego radi pljačkanja tuđe zemlje. U Francuskoj, u socijalističkoj partiji, koja je dosad pripadala pristalicama odbrane otadžbine, imamo sad izveštaja, da tamo toplo saosećaju sa Sovjetskom Republikom i da protestuju protiv intervencije vojske u Rusiji.

S druge strane, anglo-francuski imperijalizam preti napadom na Rusiju i podržava Krasnove, Dutove, podržava restauraciju monarhije u Rusiji i misli da obmane slobodni narod. Mi znamo da su u vojnom pogledu imperijalisti jači od nas. To smo mi znali i odavno govorili. Zvali smo sve u pomoć Crvenoj armiji da bi se očuvali i pružili otpor grabljivcima i razbojnicima. Ali kad nam kažu: „Ako je anglo-francuski imperijalizam jači, znači, naša stvar je beznadežna“, mi ćemo tim ljudima odgovoriti: „Setite se brestlitovskog mira. Zar tada nije vikala sva ruska buržoazija da su bolševici prodali Rusiju Nemcima? Zar nisu tada vikali da se bolševici, uzdajući se u nemačku revoluciju, uzdaju se u viziju, u nešto nemoguće?“. A ispostavilo se da je nemački imperijalizam, koji je bio neuporedivo jači od nas, koji je imao punu mogućnost da pljačka Rusiju zato što nismo imali armiju, a stara vojska nije mogla i nije umela da ratuje, zato što su ljudi bili toliko izmučeni ratom da nisu imali snage da ratuju, i svako ko zna šta se tada odigravalo, zna da mi tada uopšte nismo umeli da se branimo, a to znači da je puna vlast u Rusiji mogla da padne u ruke grabljivaca nemačkog kajzera, — a ispostavilo se da su se kroz nekoliko meseci Nemci tako zaglibili u toj Rusiji, naišli su tamo na takav otpor, na takvu agitaciju među nemačkim vojnicima, da je sada — kako mi je rekao Zinovjev, predsednik Severne komune u Petrogradu — kad su predstavnici Nemačke bežali iz Rusije, nemački konzul rekao: „Da, — kaže on — sad je teško određeno reći — ko je više

dobio mi ili vi.“ On je video da su se nemački vojnici, koji su toliko puta snažniji od nas, zarazili tom boljševičkom zarazom. I Nemačku je sada zahvatila revolucija; tamo se vodi borba za sovjetsku vlast. A brestlitovski mir, koji su proglašavali za puni krah boljševika, pokazao se samo kao prelaz na to da smo mi sada, utvrdivši se u Rusiji, počeli da stvaramo Crvenu armiju, a nemačke trupe se zarazile boljševizmom, i njihove privredne pobeđe pokazale su se samo kao korak ka potpunom krah u nemačkog imperijalizma, pokazale su se kao prelazna faza ka proširenju i porastu svetske revolucije.

Za vreme brestlitovskog mira mi smo bili usamljeni. Čitava Evropa je smatrala rusku revoluciju za izuzetnu pojavu; o našoj revoluciji, o toj „azijatskoj revoluciji“, koja je počela tako brzo i oborila cara zato što je Rusija bila zemlja zaostala, pa je usled svoje zaostalosti tako brzo prešla na oduzimanje svojine, na socijalističku revoluciju — tako su mislili u Evropi; ali su zaboravili da je za rusku revoluciju bio drugi uzrok — Rusija nije imala drugog izlaza. Rat je izazvao svuda takvo pustošenje i glad, tako slabljenje naroda i vojske koji su uvideli da su ih tako dugo obmanjivali i da je u Rusiji jedini izlaz bila revolucija.

Nemcima su govorili da je neophodno braniti se od ruske najeze. A sada se svakim danom ta laž sve više i više raskrinkava. Kapitalisti i nemački generali su vodili svoje trupe protiv Rusije i tada, kad je ona postala socijalistička zemlja. I baš je tad i najglupljem nemačkom vojniku postalo jasno da su ga sve četiri ratne godine varali i terali u rat, da bi nemački kapitalisti mogli pljačkati Rusiju. To isto, što je izazvalo krah nemačkog imperijalizma, izazvalo je i revoluciju u Nemačkoj, to isto će sada, svakim danom i svakim časom približavati revoluciju Francuskoj, Engleskoj i drugim zemljama. Mi smo bili usamljeni. Sada mi nismo sami. Sada je revolucija u Berlinu, u Austriji, Mađarskoj, čak i u Švajcarskoj, Holandiji i Danskoj, u tim slobodnim zemljama koje ne znaju za rat, čak u njima raste revolucionarni pokret; tamo radnici već zahtevaju organizaciju sovjeta. Sada se ispostavilo da izlaza više nema. Revolucija sazreva u čitavom svetu. Mi prednjačimo u tome i naša je stvar da štitimo tu revoluciju sve dok ne stignu naši saveznici, a ti su saveznici radnici svih evropskih zemalja. Ti saveznici će nam biti utoliko bliži, ukoliko više prekardaše njihove vlade.

Kad su Nemci sebe smatrali gospodarima za vreme brestlitovskog mira — bili su na jedan korak od svoje propasti. A sada su im Francuska i Engleska nametnule uslove mira mnogo teže i sramnije, nego što nam ih je tada nametnula Nemačka; sada su oni došli na ivicu propasti. Ma kako lagali, oni sada stoje na nekoliko koraka od svoje propasti. Oni se nje boje, njihova laž se svakim danom sve više i više razotkriva, a mi kažemo: ma kako lagali ti imperijalisti u svojim novinama — naša stvar je sigurna, sigurnija nego njihova, jer se oslanja na svest radničkih masa u celom svetu; iz rata koji je zalivao krvlju čitav svet u toku četiri godine, rodilo se to saznanje. Iz tog rata se ne može izaći na svetlost dana sa starom vladom. Stare vlade sada

kažu da su protiv svetskog boljševizma. Radnici znaju šta se dešava u Rusiji: tamo se proganjaju spahije i kapitalisti koji tamo pozivaju u pomoć najamnike, tuđe vojnike. Položaj je sada svima jasan. Njega shvataju radnici svih zemalja. Bez obzira na sve divljaštvo imperijalista, na njihov bes, mi smelo idemo u borbu protiv njih i znamo da će svaki korak njihov unutar Rusije, biti korak ka njihovoj propasti i sa njima će se desiti ono isto što i sa nemačkim trupama, koje su mesto žita iz Ukrajine izvezle ruski boljševizam.

U Rusiji je vlast u rukama trudenika, a ako vlast ne bi bila u njihovim rukama, niko i nikada ne bi umeo zalečiti rane, koje je nanio taj krvavi, teški rat. Ostaviti vlast starim kapitalistima znači preneti svu težinu rata na klasu trudenika da bi ona platila sav danak za taj rat.

Između Engleske, Amerike i Japana se sada vodi borba — ko će šta da otme od opljačkanog plena. Sve je sada podeljeno. Vilson je predsednik najdemokratskije republike na svetu. I šta on kaže? U toj zemlji za jednu jedinu reč koja poziva na mir, rulja šovinista strelja ljude na ulici. Jednog sveštenika, koji nikad nije bio revolucionar, samo zato što je propovedao mir izvukli su na ulicu i retukli. Tamo gde vlada najdivljiji teror — tamo vojska služi sada za gušenje revolucije, služi da preti ugušivanjem nemačke revolucije. U Nemačkoj je revolucija počela nedavno, prošlo je samo mesec dana od njenog početka, te i tamo se postavlja najoštrije pitanje — ustavotvorna skupština ili sovjetska vlast. Sva buržoazija je tamo za ustavotvornu skupštinu a svi socijalisti, koji su postali kajzerovi lakeji, koji nisu smeli da započnu revolucionarni rat — oni su za ustavotvornu skupštinu. Čitava se Nemačka podelila na dva tabora. Socijalisti su sada za ustavotvornu skupštinu, a Lipkneht, koji je tri godine proveo na robiji, on stoji, kao i Roza Luksemburg, na čelu „Crvene zastave“⁽¹⁹²⁾. Juče je u Moskvi dobijen jedan primerak tih novina. Dobijen je sa velikim teškoćama i peripetijama. U njima ćete videti niz članaka — veli oni, vodi revolucije, u tim novinama govore da buržoazija vara narod. Sloboda Nemačke je bila u rukama kapitalista. Oni su štampali samo svoje novine, i evo „Crvena zastava“ govori da samo radničke mase imaju pravo da se koriste narodnom imovinom. U Nemačkoj se već sada, mada je prošlo samo mesec dana od početka revolucije, čitava zemlja podelila na dva tabora. Svi socijalisti izdajnici viču da su za ustavotvornu skupštinu, a socijalisti pravi, pošteni socijalisti govore: „Mi smo za vlast radnika i vojnika“. Ne pominju „seljaka“, zato što u Nemačkoj veći deo seljaka takođe iznajmljuje radnike, nego kažu: „radnika i vojnika“. Govore: „sitnih seljaka“. Sovjetska vlast je tamo već postala oblik upravljanja.

Sovjetska vlast je svetska vlast. Ona dolazi kao smena stare buržoaske države. Ne samo monarhija nego i republika, ako ostavlja kapitalistima njihovu svojinu — fabrike, zavode, banke, štamparije — takva republika je jedan od oblika pljačkanja naroda sa strane buržoazije. I boljševici su bili u pravu kad su govorili da raste svetska revolucija. U različitim zemljama ona se razvija na razne načine.

Ona uvek prolazi dug i težak put. Loš je taj socijalista koji misli da će se kapitalisti odreći odjednom svojih prava. Ne. Tako dobre kapitaliste svet još nije stvarao. Socijalizam se može razvijati samo u borbi protiv kapitalizma. Još nije bilo na svetu takve vladajuće klase, koja bi ustupila svoje mesto bez borbe. Kapitalisti znaju šta je boljševizam. Ranije su govorili: „ruska glupost i ruska zaostalost izvode nekakve trikove od kojih ništa neće ispasti. Oni jure tamo, u Rusiji, za nekakvim priviđenjima, došljacima s onog sveta“. A sada, ta ista gospoda kapitalisti vide da je ta revolucija svetski požar i da samo vlast trudbenika može da pobedi. Kod nas se sad prelazi na komitete sirotinje. A u Nemačkoj su ogromna većina ili nadničari ili sitni seljaci. Krupni seljaci su obično u Nemačkoj svoje vrste spahije.

Juče je našeg predstavnika u Švajcarskoj švajcarska vlada proterala iz Švajcarske, i mi znamo čime je to izazvano. Mi znamo da se engleski i francuski imperijalisti boje toga što nam je on svakog dana slao telegrame i dopise o mitinzima u Londonu, gde su engleski radnici izjavljivali: „Napolje s britanskom vojskom iz Rusije!“ On nam je davao obaveštenja i o Francuskoj. Govori se da su imperijalisti postavili ultimatum predstavnicima Rusije. Oni su proterali predstavnike sovjetske vlasti i iz Švedske, i oni moraju da se vrate u Rusiju. Ali još je rano da likuju. To je jeftina pobeđa. Taj korak ni do čega ne dovodi. Ma kako da „saveznici“ prikrivaju istinu, ma kako da obmanjuju narod, ma kako da se trude da se oslobode predstavnika sovjetske vlasti — na kraju krajeva narod će saznati čitavu tu istinu.

I mi vam kažemo — iz svih snaga pružiti otpor „saveznicima“ a podršku Crvenoj armiji! Razumljivo je sve ono što se događalo kod nas kad nije bilo Crvene armije. Ali mi vidimo da sad Crvena armija jača i pobeđuje. Protiv naše armije stoje engleske trupe. A naša armija ima, tek juče uzete iz radničke klase, oficire, koji su tek juče završili prvi put kurs vojne obuke. Kada nam dopadnu zarobljenici, imamo niz dokaza da ti zarobljenici, pročitavši preveden na engleski jezik Ustav naše republike, govore: „Nas su prevarili, sovjetska vlast nije ono za šta smo je mi smatrali. Sovjetska vlast je vlast trudbenika“. A mi kažemo: „Da, drugovi, mi ne ratujemo samo za sovjetsku Rusiju, mi se borimo za vlast radnika i trudbenika čitavog sveta“. Dok mi zaustavljamo pritisak imperijalista, jača nemačka revolucija. Jača revolucija i u svim ostalim zemljama. Eto zbog čega se ta, svetska revolucija — ma kako je u Evropi nazivali — razvila u punoj snazi; i svetski imperijalizam će propasti. I naš položaj, ma kako da je težak, uliva uverenje da se ne borimo sami za pravednu stvar, nego da imamo saveznike, radnike svake zemlje.

Drugovi, posle ovih primedaba o našem međunarodnom položaju, hoću da kažem nekoliko reči i o drugim pitanjima. Hoću da govorim o sitnoburžoaskim partijama. Te su partije sebe smatrale za socijalističke. Ali one nisu socijalističke. Mi odlično znamo da se takve ustanove u kapitalističkom društvu, kao što su banke, kase, društva za uzajamnu pomoć, nazivaju „samopomoć“; ali sve to potpuno ništa

ne znači: u stvari pod tim nazivom se prikriva pljačka. I eto, baš te partije koje su tobože bile uz narod, kada je ruska radnička klasa odbijala napade Krasnova (njega su naše jedinice bile uhapsile a zatim pustile, na žalost, zato što su Petrograđani previše dobrodušni — tada su ta gospoda menjševici i desni eseri stali na stranu buržoazije. Te sitnoburžoaske partije nikad ne znaju kad treba da idu — za kapitalistima ili za radnicima. Te partije se sastoje od ljudi koji žive u nadi da će se nekad obogatiti. Oni stalno posmatraju kako oko njih većina sitnih gazda živi loše — sve je to trudbenički svet. I eto, partije, koje su rasejane po čitavom svetu, sitnoburžoaske partije, počele su da se kolebaju. To nije novost. To je bilo uvek i kod nas je tako. Kada je došao brestlitovski mir, najteži period naše revolucije, kada nismo imali armiju i morali smo da zaključimo mir, govorili smo sebi: svoj socijalistički rad nećemo da napustimo ni za trenutak — one su sve nas napustile. Zaboravile su da Rusija prinosi svoje najveće žrtve socijalističkoj revoluciji i prešle pristalicama ustavotvorne skupštine. Pojavile su se pristalice ustavotvorne skupštine u Samari i u Sibiru. Sada ih otuda teraju i dokazuju im da može biti ili vlast spahija ili vlast boljševika. Sredine ne može biti. Ili vlast ugnjetenih ili vlast ugnjetača. Samo za nama može poći sve najsiromašnije seljaštvo. A tek će tada poći kada uvidi da se sa starim režimom ne radi u rukavicama, nego da se sve čini za blagostanje naroda. Samo takvu vlast sovjeta mogao je narod da podržava u toku godine dana bez obzira na teške uslove i glad. Radnici i seljaci znaju, ma koliko da je težak rat, da će radničko-seljačka vlada učiniti sve što se može učiniti protiv kapitalista — eksploatatora, kako se ne bi sva težina rata svalila na radnička, nego na leđa te gospode. I evo, više od godinu dana narod podržava vlast radnika i seljaka.

Sada, kad je došla nemačka revolucija, nastupio je preokret kod menjševika i esera. Najbolji među njima su težili ka socijalizmu. Ali oni su mislili da boljševici jure za iluzijom, za bajkom. Sad su se ubedili da ono što su očekivali boljševici nije plod fantazije — nego realna stvarnost, da je svetska revolucija nastupila i raste u čitavom svetu, i najbolji ljudi među menjševicima i eserima počinju da se kaju što su grešili i da shvataju da sovjetska vlast nije samo ruska, nego svetska vlast radnika i da ih nikakva ustavotvorna skupština neće spasti.

Engleska, Francuska i Amerika znaju da sad, kad je buknuła svetska revolucija, nemaju spoljašnjih neprijatelja. Oni su unutar svake zemlje. Sad nastupa novi prelom kad menjševici i desni eseri počinju da se kolebaju a najbolji među njima naginju boljševicima i vide da koliko god se oni kunu ustavotvornom skupštinom, ipak su na strani belih. U čitavom svetu sada se ovako postavlja pitanje: ili sovjetska vlast ili vlast pljačkaša koji su ubili deset miliona ljudi u tom ratu, dvadeset miliona obogaljili i sad produžuju da pljačkaju druge zemlje.

Eto, drugovi, to je ono pitanje koje izaziva kolebanje kod sitnoburžoaske demokratije. Mi znamo da se te partije uvek kolebaju i da

će kod njih uvek biti tih kolebanja. Većina ljudi dolazi do svojih ubeđenja iz života, a knjigama i rečima ne veruje. Mi srednjem seljaku kažemo: ti nam nisi neprijatelj; mi nemamo zbog čega da mu činimo nepravdu i ako negde mesni sovjet snažno udari po srednjem seljaku, onda taj sovjet treba smaći, jer, ne ume da radi onako kao što treba da radi. Srednja, sitnoburžoaska demokratija uvek će se kolebati. I ako se ona kao klatno odljulja na našu stranu, treba je podržati. Mi kažemo: „Ako nam budete kvarili naš rad — niste nam potrebni. A ako nam budete pomagali — primi ćemo vas“. Kod menjševika postoje razne grupe, postoji grupa „aktivista“ (pristalica akcije). To je latinski naziv i pod njim su se krili oni koji su govorili: „Nije dovoljno kritikovati. Treba pomagati akcijom“. Mi smo govorili: ratovaćemo protiv Čehoslovaka, a ko bude pomagao njima, prema tome ćemo biti nemilosrdni. Ali kad ima ljudi koji su uvideli svoju grešku, treba ih primiti, odnositi se prema njima blago. Srednjaci koji stoje između radnika i kapitaliste uvek će se kolebati. Oni su mislili da će sovjetska vlast brzo biti slomljena. A u stvari se pokazalo drukčije. Evropski imperijalizam ne može da slomi našu vlast. Revolucija se sada razvija u svetskim razmerama. Sad mi kažemo: kolebljivci koji su shvatili i uvideli svoju grešku neka dođu nama. Mi se vas ne odrićemo. Mi treba, pre svega, da obratimo svu svoju pažnju na to da ti isti ljudi, sve jedno ko su bili ranije, kolebali se ili ne — pridu nama ako su iskreno za nas. Mi smo sad dovoljno snažni da se nikog ne bojimo. Mi ćemo ih sve prekuvati. Ali nas oni neće. Zapamtite da su kolebanja tih partija neizbežna. Danas se klatno odljuljkalo tamo, sutra ovamo. Mi moramo ostati proleterska partija radnika i ugnjetenih. Ali mi sada upravljamo svom Rusijom, i neprijatelj nam je samo onaj ko živi od tuđeg rada. Ostali nam nisu neprijatelji. Oni su samo kolebljivci. A kolebljivci još nisu neprijatelji.

Sad još jedno pitanje. Pitanje namirnica. Svi vi znate da se stanje sa namirnicama kod nas, koje se bilo malo poboljšalo u jesen — opet pogoršava. Narod opet gladuje, a u proleće će se stanje pogoršati još više. Naš železnički transport je sada veoma jako poremećen. Sada je on, uz to, pretrpan zarobljenicima koji se vraćaju u otadžbinu. Iz Nemačke juri sada u Rusiju dva miliona ljudi. Ta dva miliona su iscrpljena i izmučena. Oni su gladovali kao niko. To nisu ljudi, nego senke, ljudski kosturi. Unutrašnji rat je još više poremetio naš transport. Nemamo lokomotive, nemamo vagona. Situacija sa namirnicama postaje sve teža. I eto, s obzirom na taj težak položaj Savet narodnih komesara je rekao: ako imamo sada armiju i disciplinu, koju su stvorile partijske ćelije koje postoje u svakom puku, i ako je većina oficira sada iz radničkih redova, a ne „majčine maze“, ako su ti oficiri shvatili da radnička klasa treba da dâ ljude koji će upravljati državom i crvene oficire — onda će socijalistička armija biti stvarno socijalistička u kojoj će oficirski sastav biti obnovljen učešćem crvenih oficira. Znamo da je sada prelom nastupio. Mi imamo armiju. U njoj je nova disciplina. Disciplinu podržavaju ćelije, radnici i komesari koji su stotinama hiljada išli na front i objašnjavali

radnicima i seljacima zbog čega se vodi rat. Eto zbog čega je nastupio prelom u našoj armiji. Eto zbog čega se on tako snažno manifestovao. Engleske novine govore da u Rusiji oni imaju sada ozbiljnog neprijatelja.

Mi dobro znamo kako nam je loš aparat za snabdevanje. Za njega su se zalepile neke grupe ljudi koji su, varali, pa i sad varaju i pljačkaju. Znamo da su u većini svi železničari, koji nose na svojim leđima svu težinu rada — na strani sovjetske vlasti. A vrhovi se drže starog režima — ili sabotiraju ili se odnose prema poslu mlitavo. Drugovi, vi znate da je ovaj rat — revolucionarni rat. Za taj rat treba da budu angažovane sve narodne snage. Treba čitava zemlja da se pretvori u revolucionarni tabor. Svi u pomoć! A ta se pomoć ne sastoji samo u tome da svi idu na front, nego i u tome da ona klasa u državi, koja sve vodi prema oslobođenju, koja podržava sovjetsku vlast — da ona upravlja, zato što ona jedino ima na to pravo. Mi znamo kako je to teška stvar što je radnička klasa toliko vremena bila udaljena ne samo od upravljanja, nego i od pismenosti, mi znamo kako je njoj teško da sve nauči odjednom. Radnička klasa je u vojnoj delatnosti, najtežoj i najopasnijoj, ipak ostvarila taj prelom. Svesni radnici treba da nam pomognu da ostvarimo takav isti preokret i u snabdevanju i u železničkom transportu. Treba da svaki železničar i svaki snabdevač gleda na sebe kao na vojnika koji se nalazi na dužnosti. On treba da shvati da vodi rat sa glađu. Treba da odbaci stare navike odugovlačenja. Ovih dana smo rešili da stvorimo radničku inspekciju za snabdevanje. Mi kažemo: da bi nastupio prelom u železničarskom aparatu, da bi stvorili od njega svoje vrste Crvenu armiju — potrebno je učešće radnika. Pozivajte svoje ljude. Organizujte kurseve, učite ih, postavljajte ih za komesare. Samo oni, ako daju svoje radnike, samo će oni postići da od armije starih činovnika dobijemo u oblasti snabdevanja svoje vrste crvenu socijalističku armiju, kojom rukovode radnici i koja ne radi pod batinom, nego po svojoj volji, isto onako kao što na frontu rade i umiru crveni oficiri, znajući da umiru za socijalističku republiku.

Kratki izveštaj objavljen 18. decembra 1918. u listu *Правда* br. 275.

Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 28, стр. 331—343.

VIII KONGRES KP(b)R 18–23. MARTA 1919.¹⁹³⁾

IZ „IZVEŠTAJA CENTRALNOG KOMITETA 18. MARTA“*)

Sad ću preći na pitanje unutrašnje izgradnje i ukratko ću se zadržati na glavnom što karakteriše političko iskustvo, rezultat političke aktivnosti Centralnog komiteta za ovo vreme. Ta politička aktivnost Centralnog komiteta svakodnevno se manifestovala u pitanjima od ogromne važnosti. Da nije bilo napregnutog zajedničkog rada, o kome sam govorio, ne bismo mogli da radimo kao što smo radili, ne bismo mogli da izvršavamo borbene zadatke. Po pitanju o Crvenoj armiji, koje sada izaziva takve diskusije i kome je posvećena specijalna tačka dnevnog reda na kongresu, mi smo doneli ogroman broj posebnih manjih odluka, koje je istakao Centralni komitet naše partije, sprovodeći ih preko Saveta narodnih komesara i preko Sveruskog centralnog izvršnog komiteta. Još veći je broj posebnih, veoma važnih postavljenja koja su vršili narodni komesari svaki za sebe, ali koji su svi sistematski, dosledno, sprovodili jedinstvenu liniju.

Pitanje izgradnje Crvene armije je bilo potpuno novo, ono se uopšte nije postavljalo čak ni teoretski. Nekada je Marks govorio da je zasluga pariskih komunara u tome što su sprovodili u život odluke koje nisu pozajmljivali iz nekakvih nerealnih doktrina nego koje je diktirala stvarna neophodnost.¹⁹⁴⁾ Te Marksove reči u odnosu na komunare bile su donekle zajedljive, zato što su u Komuni preovladivale dve struje: blankisti i prudonisti — i obe struje su morale da postupaju suprotno onome, čemu ih je učila doktrina. A mi smo postupali u skladu sa onim čemu nas je učio marksizam. U isto vreme politička aktivnost Centralnog komiteta u konkretnim slučajevima određivala se u celini apsolutnim zahtevima neodložne nasušne potrebe. Mi smo morali obično da radimo pipajući. Ovu činjenicu će dvaput podvući svaki istoričar koji bude u stanju da razotkrije u celini čitavu aktivnost Centralnog komiteta partije i aktivnost sovjetske vlasti u ovoj godini. Ta činjenica više od svega pada u oči kad pokušavamo jednim pogledom da obuhvatimo preživljeno. Ali to nas ni najmanje nije pokolebalo, čak ni 10. oktobra 1917. godine, kada se rešavalo pitanje o osvajanju vlasti. Mi nismo sumnjali da ćemo mo-

*) Sa ruskog prevela *Mira Lalić*.

rati, po rečima druga Trockog, da eksperimentišemo, da vršimo ogled. Mi smo se poduhvatili stvari, kakve se niko na svetu u takvoj širini još nije poduhvatio.

To isto je i sa Crvenom armijom. Kada se posle završetka rata vojska počela raspadati, mnogi su u početku mislili da je to pojava karakteristična samo za Rusiju. Ali mi vidimo da je ruska revolucija bila u suštini generalna proba ili jedna od proba svetske proleterske revolucije. Kada smo diskutovali o brestlitovskom miru, kada smo početkom januara 1918. postavili pitanje mira, mi još nismo znali kad će i u kojim drugim zemljama početi to raspadanje vojske. Išli smo od eksperimenta do eksperimenta, pokušavali smo da stvorimo dobrovoljačku armiju, idući pipajući, napipavajući, probajući kakvim se putem u datoj situaciji može rešiti zadatak. A zadatak se postavljao jasno. Bez oružane odbrane socijalističke revolucije nismo mogli da postojimo. Vladajuća klasa nikad neće dati svoju vlast ugnjetenoj klasi. Ali poslednja treba da pokaže na delu da je sposobna ne samo da obori eksploatatore, nego i da se organizuje za samoodbranu, da stavi sve na kartu. Mi smo uvek govorili: „Ima rata i rata“. Mi smo osuđivali *imperijalistički* rat ali nismo negirali *rat uopšte*. Zabunili su se oni ljudi koji su pokušavali da nas okrive za militarizam. I kada mi se ukazala prilika da pročitam izveštaj o Bernskoj konferenciji žutih¹⁹⁵), gde je Kaucki upotrebio izraz da kod boljševika nije socijalizam nego militarizam, osmehnuo sam se i raširio ruke. Kao da je doista bila u istoriji makar jedna velika revolucija koja ne bi bila vezana za rat. Svakako, ne! Mi ne živimo samo u državi, nego u *sistemu država* i postojanje Sovjetske Republike naporedo sa imperijalističkim državama na duže vreme je nemoguće. Na kraju krajeva pobeđiće ili jedno ili drugo. I dok taj kraj ne dođe, niz najstrašnijih sudara između Sovjetske Republike i buržoaskih država je neizbežan. To znači da vladajuća klasa, proletarijata, ako hoće da samo ona vlada, treba da to dokaže i svojom vojnom organizacijom. Kako će klasa, koja je dosad igrala ulogu stoke za starešine iz vladajuće imperijalističke klase — kako će da stvori sebi svoje starešine, kako će da reši zadatak usklađivanja entuzijazma, novog revolucionarnog stvaralaštva ugnjetenih sa korišćenjem onih naslaga buržoaske nauke i tehnike militarizma u njihovim najlošijim oblicima, bez kojih ona neće moći da ovlada savremenom tehnikom i savremenim načinom vođenja rata?

Sada se pred nas postavlja zadatak koji se u toku godišnjeg iskustva uopštio. Kad smo u revolucionarnom programu naše partije pisali o pitanju stručnjaka, mi smo sumirali praktično iskustvo naše partije o jednom od najkrupnijih pitanja. Ne sećam se da su pređašnji učitelji socijalizma koji su vrlo mnogo predskazali o nastupajućoj socijalističkoj revoluciji i vrlo mnogo odredili u njoj — ne sećam se, da su se izjašnjavali po tom pitanju. Ono za njih nije postojalo zato što se postavilo tek onda kad smo počeli da stvaramo Crvenu armiju. To je značilo: izgraditi od ugnjetene klase, koja je bila pretvorena u stoku — armiju, punu entuzijazma, i primorati tu armiju da iskoristi

najbrutalnije, najodvratnije od onoga što smo nasledili od kapitalizma.

Ova protivrečnost koja se postavlja pred nas u pitanju Crvene armije, postavlja se i u svim oblastima naše izgradnje. Uzmite pitanje kojim smo se najviše bavili: prelaz od radničke kontrole na radničko upravljanje industrijom. Posle dekreta i uredaba Saveta narodnih komesara i mesnih organa sovjetske vlasti — svi su oni stvorili naše političko iskustvo u toj oblasti — Centralni komitet je pravo govoreći, trebalo samo da sumira rezultate. On je jedva mogao takvim pitanjem da rukovodi u punom smislu te reči. Dovoljno je da se setimo u kojoj su meri bili bespomoćni, stihijni i slučajni naši dekreti i uredbe o radničkoj kontroli u industriji. Nama se činilo da je to lako učiniti. Praksa je dokazala potrebu da se izgrađuje, ali mi uopšte nismo odgovorili na pitanje *kako* da se izgrađuje. Svaka nacionalizovana fabrika, svaka oblast nacionalizovane industrije, transport a naročito železnički transport, — najkrupniji izraz kapitalističkog mehanizma, koji je najcentralizovanije izgrađen na osnovu krupne materijalne tehnike i najneophodniji za državu; — sve je to ovaploćavalo u sebi koncentrisano iskustvo kapitalizma i pričinjavalo nam neizmerne teškoće.

Daleko od toga da smo iz tih teškoća izašli i sada. U početku smo na te teškoće gledali potpuno apstraktno, kao revolucionari koji su propovedali ali uopšte nisu znali kako da počnu sa radom. Svakako, masa ljudi nas je okrivljavala i dan danas nas svi socijalisti i socijaldemokrati okrivljuju za to što smo počeli tu stvar, neznajući kako da je dovedemo do kraja. Ali to je smešno kad okrivljuju mrtvi ljudi. Kao da je moguće izvoditi najveću revoluciju, unapred znajući, kako do kraja raditi! Kao da je moguće to unapred naučiti iz knjiga! Ne, samo iz iskustva masa mogla se roditi naša odluka. I ja smatram da je naša zasluga bila u tome što smo s neverovatnim teškoćama pristupili rešavanju pitanja koje nam je do danas upola nepoznato, što smo privukli proleterske mase samostalnom radu, što smo prešli na nacionalizaciju industrijskih preduzeća, itd. Sećam se kako smo u Smoljnom odjednom izdavali po 10 do 12 dekreta. To je bila manifestacija naše odlučnosti i želje da probudimo iskustvo i samoaktivnost proleterskih masa. Sada to iskustvo imamo. Sada smo od radničke kontrole otišli dalje i pristupili neposredno radničkom upravljanju industrijom. Sada umesto potpune bespomoćnosti imamo čitav niz uputstava osnovanih na iskustvima i, ukoliko je to bilo moguće, mi smo ta iskustva sumirali u našem programu. Mi ćemo se toga detaljno dotaći u odeljku o organizacionom pitanju. Ne bismo mogli da izvršimo taj rad da nam nisu pomogli i radili sa nama drugovi iz sindikata.

U zapadnoj Evropi pitanje se postavlja drukčije. Tamo drugovi vide zlo u sindikatima jer su tamo tim sindikatima u takvoj meri zavladali žuti predstavnici starog socijalizma da u njihovoj podršci komunisti vide malo vajde. Mnogi predstavnici zapadnih komunisti, čak i Roza Luksemburg, objavljuju likvidaciju sindikata.¹⁹⁶⁾ To pokazuje koliko je teži naš zadatak u zapadnoj Evropi. Kod nas, mi

ne bismo mogli održati bez podrške sindikata ni mesec dana. U tom pogledu imamo iskustvo, stečeno ogromnim praktičnim radom koje dozvoljava da se pristupi rešavanju najtežih pitanja.

Uzmimo pitanje stručnjaka, koje se na svakom koraku susreće kod nas, koje se nameće pri svakom postavljanju, koje moraju da pokreću i predstavnici narodne privrede i Centralni komitet partije. U sadašnjoj situaciji Centralni komitet partije ne može da radi tako da bi sačuvao formu. Kad ne bismo imali mogućnosti da postavljamo drugove koji u svojoj oblasti rade samostalno, onda uopšte ne bismo mogli da radimo. Samo zahvaljujući tome što smo imali takve organizatore, kao što je J. M. Sverdlov, mogli smo u uslovima rata da radimo tako da nemamo ni jednog konflikta koji bi zasluživao pažnju. I u tom radu smo neizbežno morali da koristimo pomoć onih ljudi koji su nam predlagali svoje usluge, izražene u znanju stečenom u stara vremena.

Uzmimo posebno pitanje upravljanja vojnim resorom. Ovde se bez poverenja u štab, u krupne organizatore stručnjake, ne može rešavati pitanje. U pojedinostima smo imali razmimoilaženja povodom toga, ali u osnovi dvoumljenja nije moglo da bude. Mi smo pribegavali pomoći buržoaskih stručnjaka, koji su skroz prožeti buržoaskom psihologijom, koji su nas izdavali i izdavaće nas još godinama. Ipak ako se postavi pitanje u tom smislu, da mi samo rukama pravih komunista a ne uz pomoć buržoaskih stručnjaka možemo izgraditi komunizam — to predstavlja dečiju misao. Mi smo se prekalili u borbi, imamo snagu, jedinstvo i moramo da idemo putem organizacionog rada, koristeći znanje i iskustvo tih stručnjaka. To je neophodan uslov bez koga se ne može izgraditi socijalizam. Bez nasleđa kapitalističke kulture mi ne možemo izgraditi socijalizam. Ni iz čega drugog se ne gradi komunizam, nego iz onog što nam je ostavio kapitalizam.

Mi sad moramo da gradimo praktično i prinuđeni smo da rukama naših neprijatelja stvaramo komunističko društvo. To izgleda kao protivrečnost, možda čak nerazrešiva protivrečnost, ali, ustvari, samo tim putem se mogu rešiti zadaci komunističke izgradnje. I kad gledamo na naše iskustvo, na svakodnevno sukobljavanje s tim pitanjem, kad gledamo praktični rad Centralnog komiteta, onda mi izgleda da je uglavnom naša partija rešila taj zadatak. To je predstavljalo velike teškoće, ali je samo tako zadatak mogao biti rešen. Organizacioni stvaralački složan rad treba da stegne buržoaske specijaliste tako da bi se kretali u redovima proletarijata ma koliko se protivili i borili na svakom koraku. Mi ih moramo dovesti na rad kao tehničku i kulturnu snagu da bi ih sačuvali i da bi stvorili od nekulturne i divlje kapitalističke zemlje — kulturnu komunističku zemlju. I ja mislim da smo se za ovu godinu dana naučili graditi, da smo stali na pravi put i da sa njega nećemo skrenuti.